

ЗСК-2
2600

ПРОЛЕТАРЫ! ВСІХ КРАЇН, ЄДИНИЦЬСІ!

БОЛЬШЭВІК БЕЛАРУСІ

№ 12

№ 12

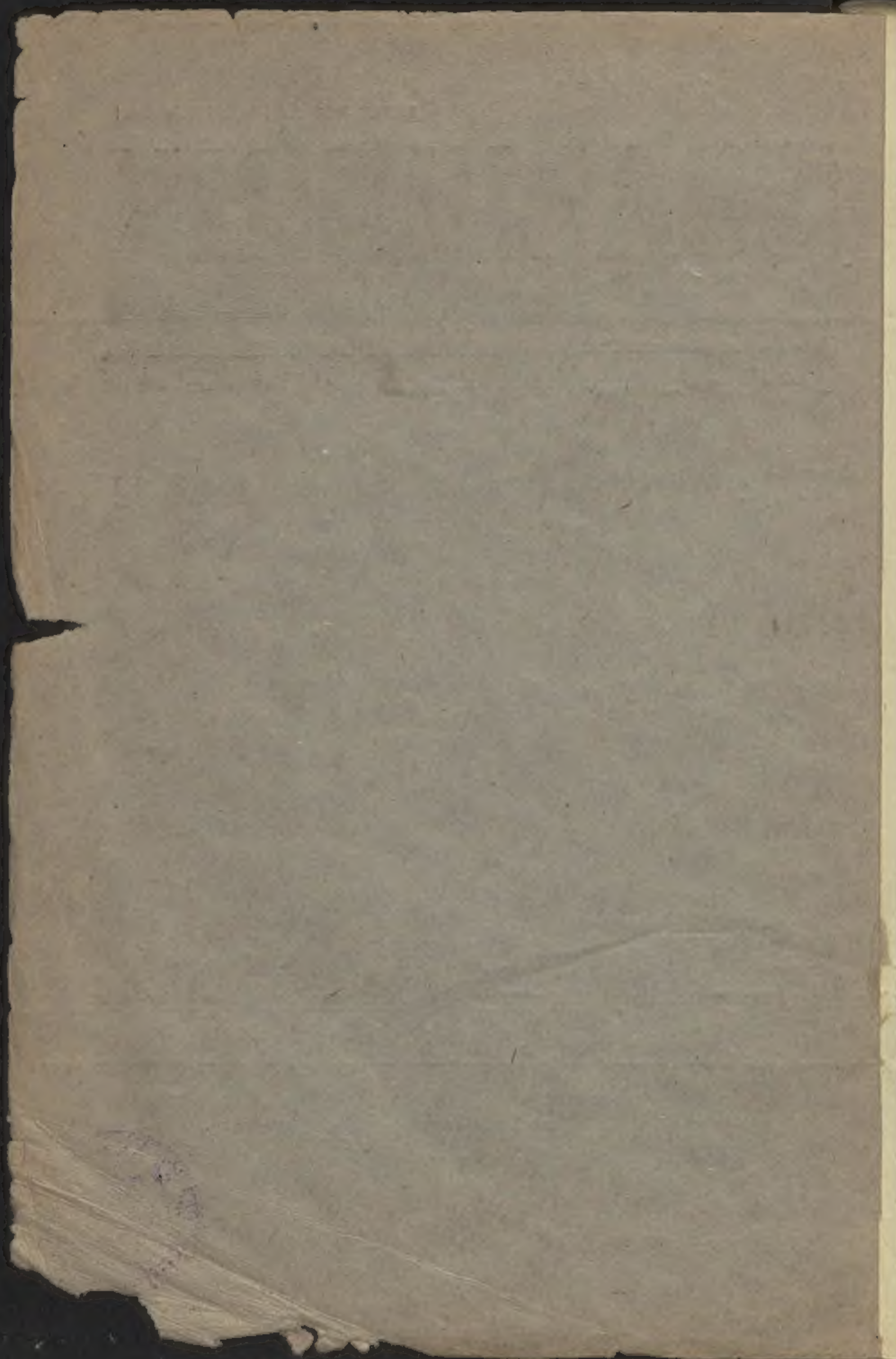
05.05
18502

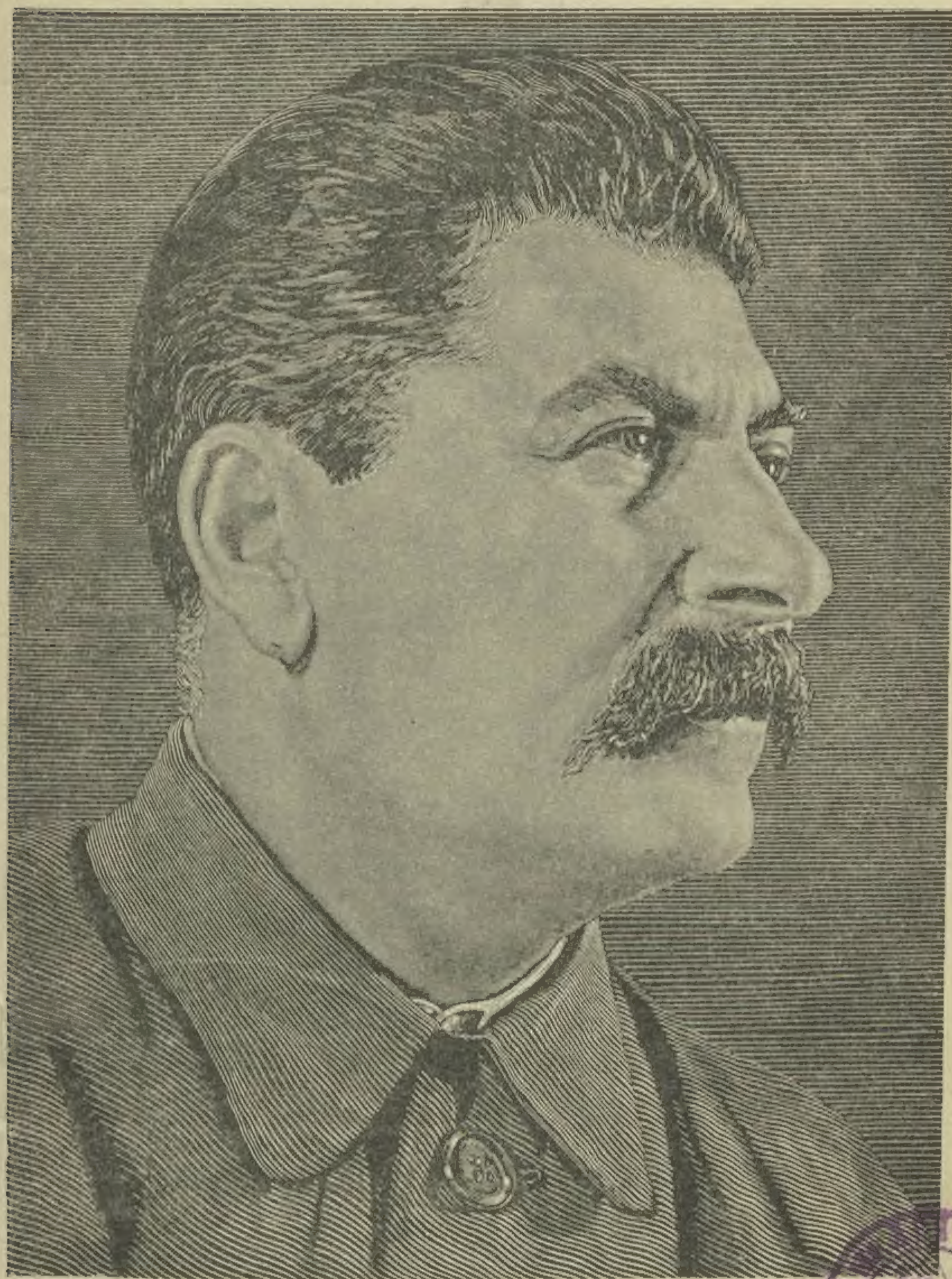
МІНСК

Выдавецтва ЦК КП(б)Б „ЗВЯЗДА“

1939

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
COMPARATIVE ZOOLOGY
AT HARVARD UNIVERSITY
CAMBRIDGE, MASS.

505

ПРОЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЕДНАЙЦЕСЯ!

БОЛЬШЭВІК БЕЛАРУСІ

Зон 2
2600
(8000)

20581
50 30876 49 1939 г.

ТЭАРЭТЫЧНЫ І ПАЛІТЫЧНЫ
ЖУРНАЛ ЦК КП(б)Б
ГОД ВYДАННЯ XIII

№ 12

Снежань 1939 г.

З М Е С Т

	Стар.
Указ прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб прысваенні таварышу Іосіфу Вісарыёнавічу Сталіну звання Героя соцьялістычнай працы	2
Прывітанні таварышу Сталіну:	
Ад ЦК ВКП(б)	3
Ад Соўнаркома Саюза ССР	5
Ад Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР	7
Ад Комінтэрна	9
Ад ЦК КП(б)Б	11
Кароткая біяграфія таварыша Сталіна	12
І. Сталін—Як разумее соцьялэмакратыя [нацыянальнае пытанне?]	61
І. Сталін—Клас пролетарыяў і партыя пролетарыяў	75
Ф. Кошалеў—Вучэнне таварыша Сталіна аб соцьялістычнай індустрыялізацыі краіны	82
С. Ажгірэў—Вучэнне таварыша Сталіна аб калектывізацыі сельскай гаспадаркі	100
З. Элімелах—Вучэнне таварыша Сталіна аб соцьялістычнай дзяржаве ў капіталістычным акружэнні	110
Л. Ільчоў—Філасофская праца таварыша Сталіна	124
Г. Васецкі—Сталін—вялікі карыфей навукі	135
Паказчык артыкулаў, змешчаных у журнале „Большэвік Беларусі“ за 1939 год	144

Адрас рэдакцыі:
Мінск, вул. Караа Маркса.
Памішканне Парткурсаў пры ЦК КП(б)Б,
пакой 13.
Тэлефоны рэдакцыі: нум. рэдактара—комутатар
20.000, даб. 271; агульны—24.337.

У К А З

**Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
аб прысваенні таварышу Іосіфу Вісарыёнавічу Сталіну
звання Героя соцыялістычнай працы**

За выключныя заслугі ў справе арганізацыі
Большэвіцкай партыі, стварэння Савецкай дзяр-
жавы, пабудовы соцыялістычнага грамадства ў СССР
і ўмацавання дружбы паміж народамі Савецкага
Саюза — прысвоіць таварышу Іосіфу Вісарыёнавічу
СТАЛІНУ, у дзень яго шасцідзесяцігоддзя, — званне
ГЕРОЯ СОЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ ПРАЦЫ з уручэннем
вышэйшай узнагароды СССР — ОРДЭНА ЛЕНІНА.

**Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага
Савета СССР М. КАЛІНІН.**

**Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага
Савета СССР А. ГОРКІН.**

*Масква, Крэмль
20 жніўня 1939 г.*

Прывітанні таварышу СТАЛІНУ у сувязі з 60-годдзем
з дня нараджэння

Вялікаму прадаўжальніку справы Леніна—таварышу СТАЛІНУ

Дарагі друг і баявы таварыш!

Цэнтральны Камітэт большэвіцкай партыі горача вітае цябе, друга Леніна і вялікага прадаўжальніка яго справы, правадыра партыі і савецкага народа—у дзень твайго шасцідзiesiąцігоддзя.

Больш сарака год ты служыш справе пролетарскай рэвалюцыі, справе рабочага класа і ўсяго працоўнага народа. Ты быў вярнейшым саратнікам Леніна ў яго барацьбе за партыю, за дыктатуру пролетарыята. Разам з Леніным многія годы ты будаваў і выкоўваў магутную большэвіцкую партыю. Разам з Леніным ты вёў партыю і рабочы клас на ўзброенае паўстанне ў Кастрычніку 1917 года. Як бліжэйшы памочнік Леніна, ты непасрэдна кіраваў ўсёй справай падрыхтоўкі Кастрычніцкага паўстання і паспяховым заваяваннем улады рабочым класам.

У годы айчыннай грамадзянскай вайны супроць замежных захватчыкаў і буржуазна-памешчыцкай белагвардзейшчыны ты, таварыш Сталін, пад кіраўніцтвам Леніна быў непасрэдным натхніцелем і арганізатарам перамог Чырвонай Арміі на ўсіх фронтах, дзе вырashaўся лёс рэвалюцыі.

Пасля смерці Леніна партыя большэвікоў пад тваім мудрым кіраўніцтвам, пераадалеўшы велізарныя цяжкасці на сваім шляху, прывяла нашу краіну да перамогі сацыялізма.

Прэзэрнныя ворагі народа трацкісты, зіноўеўцы, бухарынцы хацелі адабраць у рабочага класа, у савецкага народа веру ў магчымасць перамогі сацыялізма ў нашай краіне, неаднаразова прабавалі падарваць партыю знутры, разбіць адзінства большэвіцкай партыі, пагубіць савецкую ўладу і сацыялістычную рэвалюцыю. Ва ўпартай прынцыповай барацьбе з ворагамі сацыялізма, ворагамі партыі, пад тваім кіраўніцтвам у барацьбе за ленінізм згуртаваўся Цэнтральны Камітэт і ўся наша партыя. Ты адстаяў ленінскую тэорыю магчымасці перамогі сацыялізма ў адной краіне, развіў гэтую вялікую тэорыю далей, узброіў ёю партыю і мільённыя масы працоўных Савецкага Саюза—гэта забяспечыла выкрыццё і разгром ворагаў рэвалюцыі.

Пад тваім кіраўніцтвам партыя большэвікоў ажыццявіла сацыялістычную індустрыялізацыю краіны, стварыла новыя індустрыяльныя ачагі і раёны, першакласныя заводы цяжкай і лёгкай індустрыі, магутныя заводы машынабудаўніцтва, што забяспечыла тэхнічную рэканструкцыю ўсёй народнай гаспадаркі і ўзбраенне навейшымі сродкамі абароны СССР. Пад тваім кіраўніцтвам партыя зрабіла такія найглыбейшыя рэвалюцыйныя перавароты ў вёсцы, як суцэльная калектывізацыя і ліквідацыя кулацтва як класа, забяспечыўшы на аснове

перамогі калгаснага ладу культурнае і заможнае жыццё многамільённага сялянства. Наша краіна стала магутнай індустрыяльнай дзяржавай, краінай буйнага калектыўнага земляробства, краінай перамогшага сацыялізма.

На аснове гэтых поспехаў ідзе быстры ўздым культуры народаў Савецкага Саюза. Створана савецкая інтэлігенцыя, адданая Савецкай уладзе, справе сацыялізма.

Партыя і Савецкая ўлада пад тваім кіраўніцтвам стварылі ўзброеную першакласнай тэхнікай магутную і непераможную Чырвоную Армію, якая з'яўляецца надзейнай абаронай нашай радзімы ад усіх знешніх ворагаў.

Рабочы клас у саюзе з сялянствам, пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі, знішчыў назаўсёды эксплуатацыю чалавека чалавекам і ўцвердзіў новы, сацыялістычны лад у СССР, які не ведае ні крызісаў, ні беспрацоўя, які забяспечвае няўхільны ўздым матэрыяльнага добрабыту і культурнага ўзроўню працоўных. Гэты галоўны вынік нашай барацьбы мае сусветна-гістарычнае значэнне, ён умацоўвае ў працоўных усяго свету веру ў таржаства сацыялізма.

Наша партыя пад тваім выключна актыўным і непасрэдным кіраўніцтвам стварыла магутную многанацыянальную савецкую дзяржаву, умацавала вялікую і непарушную дружбу народаў СССР—залог іх працвітання і непераможнасці. Новая Канстытуцыя СССР, Канстытуцыя перамогшага сацыялізма і разгорнутай сацыялістычнай дэмакратыі, па справядлівасці названа народам Сталінскай Канстытуцыяй.

Таксама, як і Ленін, ты, таварыш Сталін, заўсёды надаваў і надаеш найвялікшае значэнне развіццю і прапагандзе рэвалюцыйнай тэорыі. Твае класічныя тэарэтычныя работы, стаўшыя здабыткам мільёнаў людзей у нашай краіне і ва ўсім свеце, з'яўляюцца далейшым развіццём марксізма-ленінізма ў новых умовах эпохі імперыялізма і пролетарскай рэвалюцыі, эпохі перамогі сацыялізма на адной шостаі частцы зямлі. Ты развіў марксісцка-ленінскую тэорыю дзяржавы, распрацаваўшы вучэнне аб сацыялістычнай дзяржаве ва ўмовах капіталістычнага акружэння. Узбройваючы партыю марксізмам-ленінізмам, ты нястомна згуртоўваў яе арганізацыйна. На гэтай аснове ажыццёўлена сталінскае адзінства нашай партыі.

Адным з выдатных поспехаў большэвіцкай партыі, дасягнутых дзякуючы тваім клопам і кіраўніцтву, з'яўляецца быстры рост кадраў, вылучэнне многіх тысяч новых работнікаў сацыялістычнага будаўніцтва і абароны краіны сацыялізма.

Адаючы ўсе свае сілы вялікаму служэнню народу,—ты, таварыш Сталін, таксама як і Ленін, любіш свой народ і неаддзялім ад народа. Таксама як і Ленін, ты акружан гарачай любоўю працоўных Савецкага Саюза і ўсяго свету.

Сёння наша партыя і народы Савецкага Саюза, вітаючы цябе ў дзень шасцідзесяцігоддзя, згуртаваны як ніколі вакол свайго Цэнтральнага Камітэта пад сцягам Леніна—Сталіна і гатовы да далейшай барацьбы за поўную перамогу кунізма.

Няхай жыве непераможная партыя большэвікоў, партыя Леніна—Сталіна!

Жыві доўгія годы, наш родны Сталін, на радасць партыі, рабочага класа, народаў савецкай зямлі і ўсяго свету!

Цэнтральны Камітэт Усесаюзнай
Куністычнай партыі (большэвікоў)

20 снежня 1939 года.

Дарагі таварыш СТАЛІН!

У дзень Вашага шасцідзесяцігоддзя Совет Народных Камісараў Саюза ССР шле Вам сваё большэвіцкае прывітанне і жадае добрага здароўя на многія і многія годы.

Совет Народных Камісараў Саюза ССР у Вашай асобе вітае правадыра куністычнай партыі і народаў Савецкага Саюза, які разам з Вялікім Леніным і як яго галоўны саратнік, стварыў першую ў свеце сацыялістычную дзяржаву рабочых і сялян—Саюз Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік і адстаяў савецкую дзяржаву ад усіх ворагаў сацыялізма. З першых-жа дзён савецкай улады Вы былі бліжэйшым памочнікам Леніна ў арганізацыі і кіраўніцтве першым Рабоча-Сялянскім Урадам—Советам Народных Камісараў Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі.

Пасля смерці Леніна вакол Вас, як Вялікага ленінца, згуртаваліся партыя большэвікоў і ўсе працоўныя Савецкага Саюза. Пад Вашым кіраўніцтвам паднялося на небывалую вышыню значэнне савецкай дзяржавы і міжнародны аўтарытэт СССР.

У барацьбе за сацыялістычную індустрыялізацыю краіны, за калектывізацыю сельскай гаспадаркі, у барацьбе за завяршэнне будаўніцтва сацыялістычнага грамадства народы Саюза ССР і Савецкі Урад нязменна атрымлівалі ад куністычнай партыі большэвікоў, ад Вас—яе правадыра—ленінскае кіраўніцтва, забяспечыўшае перамогу сацыялізма ў нашай краіне.

Ваш штодзённы ўдзел у вялікім і малым, у гераічных справах і буднях сацыялістычнага будаўніцтва, развязвае творчую ініцыятыву савецкіх людзей, прабуджае новыя прадукцыйныя сілы ад края і да края нашай радзімы, памнажае багацце краіны і ставіць яго на службу народа.

Пад кіраўніцтвам нашай партыі адбываецца росквіт культуры народаў Савецкага Саюза, выраслі і быстра множацца адданыя радзіме і сацыялізму кадры новай, савецкай інтэлігенцыі, ідзе няўхільны ўздым як матэрыяльнага, так і культурнага ўзроўню народных мас.

Дыктатура пролетарыята ў СССР створана і ўмацавана на аснове нерушымага саюза рабочых і сялян, пры ажыццяўленні кіруючай ролі рабочага класа. Пад Вашым кіраўніцтвам партыя адстаяла ў барацьбе з ворагамі ленінізма гэты завет Леніна і ўмацавала савецкую дзяржаву, ператварыўшы яе ў непрыступную крэпасць сацыялізма.

Асновай нашай сацыялістычнай дзяржавы рабочых і сялян з'яўляецца саюз працоўных усіх нацыянальнасцей савецкай краіны. Пад Вашым усебаковым і самым бліскім кіраўніцтвам было забяспечана выкананне гэтага завета Леніна. Дружба народаў моцна ўвайшла ў жыццё і быт працоўных нашай Вялікай Радзімы, і Саюз Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік стаў непераможнай сілай.

Моцнасць савецкай дзяржавы ахоўваецца ўзброенай арміяй вызваленых людзей, магутнай Чырвонай Арміяй і Чырвоным Флотам. Вашы клопаты аб умацаванні абароны краіны вядомы ўсяму народу, кожнаму байцу, камандзіру і камісару. Пад Вашым вадзіцельствам савецкая армія будзе і надалей атрымліваць слаўныя перамогі на ваенных фронтах, як гэта было і ў годы грамадзянскай вайны.

Нашу савецкую радзіму любяць, падтрымліваюць працоўныя і прыгнечаныя ўсяго свету. Па заветах Леніна, пад Вашым кіраўніцтвам сацыялістычная дзяржава, знішчыўшая эксплуатацыю чалавека чалавекам, была, ёсць і будзе другам прыгнечаных народаў усяго свету, сцягам іх вызваленчай барацьбы, іх надзеяй і гордасцю.

Совет Народных Камісараў Саюза ССР вітае Вас, таварыш Сталін, як тварца самай дэмакратычнай у свеце Канстытуцыі СССР. Пад сонцам Савецкай Канстытуцыі, якую наш народ з пачуццём задавалення называе «сталінскай канстытуцыяй», развіваецца новая сацыялістычная дэмакратыя, расцвітае народная творчасць і ажыццяўляецца будаўніцтва кунізму. Разгорнутае Вамі, таварыш Сталін, вучэнне аб новых формах савецкай дзяржавы, аб захаванні і ўмацаванні дзяржавы, пакуль не ліквідавана капіталістычнае акружэнне і не знішчана небяспека ваенных нападаў са зне,—з'яўляецца геніяльным развіццём марксізма-ленінізма і вернай зброяй народаў у іх барацьбе за кунізм.

Савецкая дзяржава маналітна згуртавана пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна. Совет Народных Камісараў СССР у Вашай асобе вітае Вялікага прадаўжальніка справы Леніна, правадыра Усесаюзнай Куністычнай Партыі большэвікоў. Савецкі Урад астанеца назаўсёды верным сваёй роднай партыі Леніна—Сталіна.

Няхай жыве партыя Леніна—Сталіна!

Няхай жыве правадыр Сацыялістычнай дзяржавы—Вялікі Сталін!

Няхай жыве многія годы надзея і гордасць народаў усяго свету—таварыш Сталін!

Совет Народных Камісараў Саюза ССР.

Дарагі таварыш СТАЛІН!

У дзень Вашага слаўнага шасцідзесяцігоддзя Прэзідыум Вярхоўнага Савета Саюза Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік горача вітае Вас—самага любімага і дарагога чалавека нашай краіны і працоўных усяго свету.

Звыш сарака год свайго жыцця Вы аддалі гераічнай рэволюцыйнай барацьбе.

Разам з вялікім Леніным Вы стварылі магутную партыю большэвікоў, якая справядліва называецца цяпер партыяй Леніна—Сталіна.

Разам з Леніным Вы арганізавалі вялікі рэволюцыйны штурм капіталістычнага свету ў гістарычныя дні Кастрычніка. Бліжэйшым спадкоўнік Леніна, Вы з'яўляліся непасрэдным кіраўніком падрыхтоўкі Кастрычніцкага паўстання.

Разам з Леніным будавалі Вы для абароны маладой Савецкай рэспублікі гераічную Чырвоную Армію, паказаўшы сябе выдатным палкаводцам і з'яўляючыся непасрэдным арганізатарам перамог Чырвонай Арміі на самых цяжкіх і рашаючых фронтах.

Вы адстаялі ад наскокаў ворагаў адзінства партыі, чыстату ленинскага вучэння, рушылі большэвіцкую тэорыю ўперад.

Іменна гэта Ваша нястомная і непахісная барацьба за большэвіцкую тэорыю дазволіла партыі мабілізаваць многамільённыя масы працоўных на вырашэнне сусветна-гістарычных задач пабудовы сацыялізма ў нашай краіне.

Распрацаваная Вамі праграма сацыялістычнай індустрыялізацыі забяспечыла ператварэнне нашай краіны з краіны адсталай, разоранай у магутную індустрыяльную дзяржаву, узброеную перадавой тэхнікай.

Пад Вашым кіраўніцтвам вырашаны сусветна-гістарычнага значэння задачы пераводу мільёнаў дробных аднаасобных сялянскіх гаспадарак на рэлысы буйнай, механізаванай калгаснай гаспадаркі.

Народ па праву называе пяцігодкі сацыялістычнай будовы—сталінскімі пяцігодкамі і звязвае перамогу сацыялізма ў нашай краіне з Вашым імем, з імем натхніцеля і арганізатара гэтай перамогі.

Вы распрацавалі вучэнне аб сацыялістычнай дзяржаве. Ваша імгненнае перапыненне звязана з усімі важнейшымі мерапрыемствамі па развіццё і ўмацаванню Савецкай дзяржавы. Вы з'яўляецеся тварцом новай Канстытуцыі СССР—Канстытуцыі пераможнага сацыялізма.

Пры Вашым непасрэдным удзеле і па Вашых указаннях адбываецца перабудова усіх савецкіх органаў на аснове Сталінскай Канстытуцыі, уваасабляюцца ў жыццё прынцыпы разгорнутага сацыялістычнага дэмакратызма. Савецкая дзяржава становіцца ўсё больш магутнай зброяй у барацьбе за вырашэнне новых гістарычных задач, паставленых Вамі на XVIII з'ездзе партыі.

Вы развілі ленінскую тэорыю нацыянальнага пытання і непасрэдна кіравалі практычным ажыццяўленнем нацыянальнай палітыкі Савецкай дзяржавы, стварэннем нацыянальных савецкіх рэспублік. Разам з Леніным Вы з'яўляецеся арганізатарам Саюза Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік, многанацыянальнай соцыялістычнай дзяржавы рабочых і сялян.

Пад Вашым кіраўніцтвам савецкі народ разграміў варожыя гнёзды шкоднікаў, дыверсантаў, шпіёнаў і забойцаў з трацкіска-бухарынскага і буржуазна-нацыяналістычнага лагера, нанесшы сакрушальны ўдар па антысавецкіх замыслах імперыялістаў.

З геніяльнай празарлівасцю Вы раскрылі махінацыі правакатараў вайны. Ваша мудрае кіраўніцтва ў знешняй палітыцы, ва ўмовах разгарнуўшага другой сусветнай імперыялістычнай вайны, забяспечыла краіне буйнейшыя перамогі, падняло значэнне СССР, як сур'ёзнай міжнароднай сілы, умацавала абароназдольнасць краіны, забяспечыла народам Савецкага Саюза мірную працу і далейшае працвітанне соцыялістычнай дзяржавы.

Вы ўвасабляеце сабой найвялікшую любоў і адданасць свайму народу, паткі савецкі патрыятызм. Свабодныя народы СССР бачаць у Вас увасабленне сілы і магутнасці сваёй вялікай радзімы.

З Вашым імем доблесная Чырвоная Армія ішла на франтах ворагаў нашай радзімы, вызбавляла нашых братоў украінцаў і беларусаў з-пад гнёту польскіх памешчыкаў і капіталістаў, днамагала вызваленню фінскага народа.

Для ўсіх працоўных, для усяго прагрэсіўнага чалавецтва Вашым з'яўляецца сігнал барацьбы за вызваленне ад эксплуатацыі і прыгнёчання.

Стаўшая дата Вашага шасцідзесяцігоддзя яшчэ больш згуртавала і глыбі савецкі народ вакол партыі Леніна-Сталіна, вакол Вас, вялікага правадыра, друга і настаўніка працоўных, зробіць яшчэ больш несакрышным маральна-патрыячнае адзінства савецкага трэцістаў, патхніць народы Савецкага Саюза на новыя гераічныя подвигі, барацьбе за кунізм.

Прэзідыум Вярхоўнага Савета Саюза Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік, адзначаючы у гэты дзень Вашы вялікія заслугі перад соцыялістычнай радзімай, шле Вам свае гарачыя пажаданні яшчэ доўга і доўгія годы жыць і працаваць на карысць і шчасце народаў Савецкага Саюза і працоўных усяго свету.

Прэзідыум Вярхоўнага Савета Саюза
Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік.

Правадыру, настаўніку і другу працоўных усяго свету

Табе, дарагі таварыш Сталін, вялікаму правадыру, мудраму настаўніку, бязмежна любімаму другу працоўных усяго свету, Выканаўчы Камітэт Комуністычнага Інтэрнацыянала і дзень твайго шаснаццацігоддзя палкае большэвіцкае прывітанне.

Твоі слаўны гераічныя шляхі бязстрашнага рэвалюцыйнага, навіятычнага тэарэтыка і правадыра соцыялістычнай рэвалюцыі служыць і заўсёды будзе служыць выдатным прыкладам для пратэтарскіх рэвалюцыйнагаў усіх краін.

Ад невялікіх падпольных гурткоў у Закаўказзі, скрозь турмы ісылы, скрозь бурныя годы рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, скрозь цяжкія годы барацьбы з разрухай, ты высока пранес вялікі сцяг Маркса—Энгельса—Леніна і пад гэтым сцягам прывёў рабочы клас да перамогі соцыялізма на адной шостаі частцы зямлі.

Разам з Леніным, на чале партыі большэвікоў, ты прывёў рабочы клас Расіі да перамогі Вялікай Соцыялістычнай рэвалюцыі, якая ўпершыню ў гісторыі ператварыла эксплуатаемых і прыгнечаных у панаўладных гаспадароў свайго лесу, тварцоў новага, соцыялістычнага грамадства.

Гэтая перамога рабочага класа Савецкай краіны ўмацоўвае веру рабочых усяго свету ў свае сілы, акрыляе іх светлымі надзеямі, натхняе ўсіх працоўных на барацьбу супроць іх эксплуатацый.

Над кіраўніцтвам Леніна і пад тваім кіраўніцтвам, таварыш Сталін, Савецкая краіна стала магутнай, несакрушымай апорай вызваленчай руху рабочых, сялян і заняволеных народаў усяго свету.

Не было і няма ні аднаго кутка на зямным шары, дзе прыгнечаныя і абяздоленыя, разгінаючы спіну і паднімаючыся супроць свайго прыгнечання, не пачэргвалі б іх са сваіх сцягоў імен Леніна, імя Сталіна!

Разам з Леніным ты, таварыш Сталін, стаяў ля калыбелі народжанага ў баях Комуністычнага Інтэрнацыянала.

На аснове бязсмертнага вучэння Маркса—Энгельса—Леніна, на аснове тваіх геніяльных работ, на аснове найвялікшага гістарычнага вопыту партыі большэвікоў рос, мацнеў і развіваўся Комуністычны Інтэрнацыянал.

Ты адстаяў большэвіцкую партыю і Комуністычны Інтэрнацыянал ад сонма ворагаў, якія прапавалі сказіць вучэнне Леніна і збіць нас з ленінскага шляху; ты ўзбагаціў, дапоўніў і развіў вялікае вучэнне Леніна прыстаўкай да новах умовах барацьбы міжнароднага пролетарыята.

Комуністы ўсіх краін вучыліся і вучацца ў цябе, таварыш Сталін, беззаветнай адданасці справе рабочага класа, якому ты служыш звыш 40 год і якому ты гатоў «аддаць усе свае сілы, усе свае здольнасці і, калі спатрэбіцца, усю сваю кроў, кроплю за кропляй».

Комуністы вучыліся і вучацца ў цябе, таварыш Сталін, нястомна мацаваць сувязь з працоўнымі масамі, самааддана абараняць іх шгодзенныя інтарэсы і беззаветна змагацца за таржаства соцыялізма ва ўсім свеце.

Яны вучыліся і вучацца ў цябе высокай большэвіцкай прынцыповасці, якая ставіць інтарэсы справы комунізма вышэй за ўсё.

Яны вучыліся і вучацца ў цябе свяшчэннай нянавісці да ўсіх ворагаў рабочага класа, большэвіцкай непрымірымасці да соцыял-дэмакратычных і ўсякіх іншых агентаў буржуазіі ў рабочым руху.

Яны вучыліся і вучацца ў цябе непераўзыйдзенаму майстэрству Сольшэвіцкай стратэгіі і тактыкі, цвярозай ацэнцы суадносін класавых сіл, спалучаемай са смелым, рэвалюцыйным дзяржаннем.

Яны вучыліся і вучацца ў цябе жалезнай цвёрдасці ў дасягненні намечаных мэт, упорству, ламуючаму ўсё і ўсякія перашкоды, гібкасці, неабходнай пры правядзенні прынятых рашэнняў.

Яны вучыліся і вучацца ў цябе ніколі не зазнавацца ад поспехав і не паддавацца паницы ў моманты цяжкасцей і часовых няўдач.

Комуністы ўсіх краін вучыліся і вучацца ў цябе быць вернымі да канца справе пролетарскага інтэрнацыяналізма, бліскучым уважэннем якога з'яўляецца перамога соцыялізма ў СССР. Яны вучыліся і вучацца ў цябе таму дзейнаму пролетарскаму інтэрнацыяналізму, які згуртоўвае ў баявую каторму працоўных усіх краін, усіх народаў, усіх рас.

Комуністы вучыліся і вучацца ў цябе змагацца супроць імперыялістычных войн, за мір, за шчасце і свабоду народаў.

Твая мудрая палітыка, таварыш Сталін, доўгія годы выратоўвала чалавецтва ад навісшай над ім новай імперыялістычнай вайны.

Капі-ж цемныя сілы капіталізма развязаці злачынную вайну, ты не дазволіў імперыялістычным драпежнікам уцягнуць савецкі народ у гэтую крывавую бойню, ты абараніў тым самым справу міру і не даў падпальшчыкам вайны ўцягнуць у яе многія народы Еўропы.

Ты пачуў голас пакутаўных над чужаземным гнетам працоўных Заходняй Украіны і Заходняй Беларусі, і на тваім блатароднаму пачыну савецкі народ падаў ім брацкую руку дапамогі.

Качі плутакратычная кліка манергеймаў і танераў стала на шлях ваенных правакацый супроць СССР, калі працоўны народ Фінляндыі стварыў свой Народны ўрад, кірваемы табой савецкі народ адгукнуўся на заклік фінскага народа і аказаў яму падтрыманне ў барацьбе супроць яго катаў, агентаў замежнага імперыялізма.

Мільёны працоўных ва ўсім свеце падтрымлівалі і будуць падтрымліваць натхняемую табой палітыку Савецкага Саюза, бо яна адпавядае іх інтарэсам і аблягчае іх барацьбу за вызваленне.

Яны ведаюць, што ў цябе, таварыш Сталін, няма іншых мэт, апроча мэт служэння вызваленню чалавецтва, няма іншага жыцця, апроча жыцця, адданага на карысць і шчасце працоўных.

Выражаючы пачуцці і мыслі мільённых народных мас, комуністы ўсіх краін клянуцца табе, наш родны і любімы таварыш Сталін, што яны перагвораць твае вяткі вучэнне ў жыццё і аддадуць усе свае сілы справе таржаства комунізма, справе Леніна—Сталіна.

Няхай живе і перамагае бяссмертнае вучэнне Маркса—Энгельса—Леніна—Сталіна!

Няхай живе многія годы на шчасце працоўным вяткі правадыр і настаўнік міжнароднага пролетарыята таварыш Сталін!

Выканаўчы Камітэт Комуністычнага Інтэрнацыянала.

Таварышу Сталіну І. В.

Дарагі Іосіф Вісарыёнавіч!

У дзень Вашага слаўнага 60-годдзя ЦК КП(б)Б ад імені камуністычнай партыі большэвікоў Беларусі, Вам, вялікаму правадыру і настаўніку, шле палкае большэвіцкае прывітанне.

Вяты саратнік і прадаўжальнік справы Леніна. Вы прысвяцілі свае выдатнае жыццё справе народа, вялікай барацьбе за вызваленне працоўнага чалавецтва.

З'яднакыя народы Беларусі глыбока захоўваюць у сваім сэрцы Ваш вобраз—вобраз геньяльнага стваральніка Беларускай дзяржавы, вызваліцеля народаў Заходняй Беларусі ад іга польскіх паноў і капіталістаў.

Ваша імя жыве і будзе жыць вечна ў сэрцах працоўных і прыгнечаных мас усяго свету, як імя мудрага тварца і будаўніка нашай большэвіцкай партыі, тэарэтыка і арганізатара перамог сацыялізма, найвялікшага пролетарскага рэвалюцыянера, чалавека гіганцкай сілы мыслі і волі, неспрымымага барацьбіта з усімі і ўсякімі ворагамі партыі і народа.

Пад Вашым, таварыш Сталін, кіраўніцтвам народы Савецкага Саюза дабіліся нябачаных гіганцкіх поспехоў на ўсіх фронтах сацыялістычнага будаўніцтва. На тэрыторыі неасяжнага Савецкага Саюза ад Паўночнага полюса да Чорнага мора, ад Беластока да Владзівастока—набедна развіваецца пераможны сцяг Маркса—Энгельса Леніна—Сталіна.

Пад Вашым кіраўніцтвам многанациянальны савецкі народ набыў перамогу і ідзе да поўнага таржаства камунізма.

Жадаем Вам, дарагі Іосіф Вісарыёнавіч, яшчэ многа і многа год здароўя і жыцця на карысць працоўных усяго свету.

Няхай жыве родны і любімы таварыш Сталін!

П. К. Панамарэнка
К. В. Кісялёў
Н. Я. Наталевіч
М. П. Кавалёў
М. В. Кулагін
Н. Г. Грэкава
Л. Ф. Цанава
А. П. Матвееў
В. Н. Малін
Г. М. Байкачоў

Іосіф Вісарыёнавіч СТАЛІН

(Кароткая біяграфія)

I

Сталін (Джугашвілі), Іосіф Вісарыёнавіч, нарадзіўся 21 снежня 1879 г. у горадзе Горы, Тифліскай губерні Іацька зно Вісарыёна Іванавіч Джугашвілі, на нацыянальнасці грузін, паходзіць з сялян сям'і Дзідзі-Ліко, Тифліскай губерні, па прафесіі шавец, пазней рабочы лютковай фабрыкі Адэўханава ў Тіфлісе. Маці Іакаверына Георгіеўна Джугашвілі з сям'і прыгожнага сямейнага Тетэа з сям'і Іакобавічаў.

Увосень 1888 года Сталін паступіў у Гартійскае духоўнае вучылішча. У 1894 годзе Сталін скончыў вучылішча і паступіў у тым-жа годзе ў Тіфліскую духоўную семінарыю.

У Расіі ў гэтыя годы на глебе развіцця прамысловага капіталізма і росту рабочага руху стаў шырока распаўсюджвацца марксізм. Створаны і кіраваны Леніным пецярбургскі «Сюз барадбоя за вызваленне рабочага класа» даў матэрыял і ідэю развіцця сацыял-дэмакратычнага руху па ўсёй краіне. Хвалі рабочага руху дакаціліся і да Закаўказзя, куды ўжо пранік капіталізм, дзе моцны быў нацыянальна-каланіяльны гнёт. Закаўказзе з'яўлялася тыповай калоніяй расійскага царызма, эканамічна адсталай, аграрнай краінай, з моцнымі зямельнымі, сацыяльнымі астаткамі, краінай, вясце гэтага дэмакратычна-рабочага, жывучымі пераспаласна, уперамежку паміж сабою. У апошнія чвэрць XIX стагоддзя капіталізм стаў хутка развівацца ў Закаўказзі, падвргаючы драпежніцкай эксплуатацыі рабочых і сялян, абвясцяраючы нацыянальна-каланіяльны гнёт. Асабліва хутка развівалася горная прамысловасць, здабыча і апрацоўка нафты, дзе асабліва ўважліва захавані замежны капітал. «Рускі капіталізм,—пісаў Ленін,—уцягваў такім чынам Каўказ у сусветны таварны зварот, нівеліраваў яго мясцовыя асаблівасці—астатак старажытнай патрыярхальнай замкнутасці,—ствараў сабе рынак для сваіх фабрык. Краіна, слаба заселеная ў пачатку перафарменнага перыяда або заселеная горцамі, стаяўшымі ў баку ад сусветнай гаспадаркі і нават у баку ад гісторыі, ператваралася ў краіну нафтапрамысловага, гандляроў віном, фабрыкантаў пшаніцы і тытуну...»¹⁾. З паяўленнем чыгунак і першых фабрык і заводаў на Каўказе пачаўся і рабочы клас. Асабліва хутка развівалася нафтавае Баку—буйны прамысловы і рабочы цэнтр на Каўказе.

Развіццё прамысловага капіталізма суправаджалася ростам рабо

¹⁾ Левін, т. III, стар. 464.

чага руху. У 90-х годах у Закаўказзі вялі рэвалюцыйную работу са-лавныя туды рускія марксісты. У Закаўказзі пачалася прапаганда марксізма. Тіфліская семінарыя з'яўлялася тады рассаднікам усякага роду вызваленчых ідэй сярод моладзі, як народніцка-нацыяналістычных, так і марксісцка-інтэрнацыяналістычных; яна была поўна рознымі тайнымі гурткамі. Панаваўшы ў семінарыі іезуіцкі рэжым выклікаў у Сталіна бурны пратэст, жывіў і ўзмацняў у ім рэвалюцыйныя настроі. Пятнаццацігадовы Сталін становіцца рэвалюцыянерам.

«У рэвалюцыйны рух,—гаворыць Сталін,—я ўступіў з 15-гадовага ўзросту, калі я звязаўся з падпольнымі групамі рускіх марксістаў, пражываўшых тады ў Закаўказзі. Гэтыя групы мелі на мяне вялікі ўплыў і прывілі мне густ да падпольнай марксісцкай літаратуры»²⁾.

У 1896—97 годах Сталін стаць на чале марксісцкіх гурткоў семінарыі. У жніўні 1898 г. ён фармальна ўступае ў тифліскую арганізацыю Расійскай соцыял-дэмакратычнай рабочай партыі. Сталін становіцца членам групы «Месаме-дасі»—першай грузінскай соцыял-дэмакратычнай арганізацыі, адыграўшай у 1893—1898 гг. вядомую становчую ролю ў справе распаўсюджвання ідэй марксізма. «Месаме-дасі» не была палітычна аднародна—яе большасць стаяла на пазіцыях «легальнага марксізма» і схілялася да буржуазнага нацыяналізма. Сталін, Кеңхвелі, Цхукудзе склалі кіруючае ядро рэвалюцыйнага марксісцкага меншасці «Месаме-дасі», стаўшай зародкам рэвалюцыйнай соцыял-дэмакратыі ў Грузіі.

Сталін многа і ўпарта працуе над сабою. Ён вывучае «Капітал» Маркса, «Маніфест камуністычнай партыі» і іншыя работы Маркса і Энгельса, знаёміцца з творамі Леніна, накіраванымі супроць народніцтва, «легальнага марксізма» і «эканамізма». Круг тэарэтычных запытаў Сталіна надзвычай шырокі: ён вывучае філасофію, палітычную эканомію, гісторыю, прыродазнаўчыя навукі, чытае класікаў мастацкай літаратуры. Сталін становіцца адкаваным марксістам. Ужо тады работы Леніна зрабілі глыбокае ўражанне на Сталіна. «Я вяртаўся з там ні стала павінен убачыць яго»,—сказаў Сталін, прачытаўшы работу Туліна (Леніна).—«ўспамінае адзін з таварышоў, блізка ведаўшых Сталіна ў гэты час»³⁾.

Сталін вядзе ў гэты перыяд інтэнсіўную прапагандысцкую работу ў рабочых гуртках, удзельнічае на нелегальных рабочых сходках, піша лістоўкі, арганізуе стачкі. Гэта была першая школа рэвалюцыйнай практычнай работы, пройдзеная Сталіным сярод перадавых пролетарыяў Тіфліса.

«Я ўспамінаю,—гаворыў Сталін,—1898 год, калі я ўпершыню атрымаў гурток з рабочых чыгуначных майстэрняў... Тут, у кругу гэтых таварышоў, я атрымаў тады першае сваё баявое рэвалюцыйнае хрышчэнне: маімі першымі настаўнікамі былі тифліскія рабочыя»⁴⁾.

У семінарыі, дзе была наладжана суровая слежка за «падазронымі», пачынаюць дзівіцца аб нелегальнай рэвалюцыйнай рабоце Сталіна. 29 мая 1899 г. яго выключаюць з семінарыі за прапаганду марксізма. Некаторы час Сталін перабіваецца ўрокамі, а затым пасту-

2) І. Сталін. Гутарка з нямецкім пісьменнікам Эмілем Людвігам. 1938 г., стар. 9.

3) Расказы старых рабочых Закаўказзя аб вялікім Сталіне, успаміны тав. П. Капанадзе, Выд. «Молодая гвардия», 1937 г., стар. 37.

4) «Правда» № 136, 16 чэрвеня 1926 г.

пае на работу ў Тіфліскую фізічную абсерваторыю ў якасці вычлісцеля-наглядчыка, ні на минуту не спыняючы рэволюцыйнай дзейнасці.

Ужо ў той час Сталін—адзін з самых энергічных і відных работнікаў тіфліскай соцыял-дэмакратычнай арганізацыі. «У перыяд 1898—1900 гг. складалася і аформілася кіруючая цэнтральная соцыял-дэмакратычная група тіфліскай арганізацыі... Тіфліская цэнтральная соцыял-дэмакратычная група правяла велізарную рэволюцыйна-прапагандысцкую і арганізацыйную работу па стварэнню нелегальнай соцыял-дэмакратычнай партыйнай арганізацыі»⁵⁾. Сталін узначальвае гэту групу. Ленінскі «Саюз барацьбы за вызваленне рабочага класа» быў узорам, якому нязменна следавалі ў сваёй рабоце тіфліскія рэволюцыйныя соцыял-дэмакраты. Рабочы рух у Тіфлісе пад кіраўніцтвам рэволюцыйнай меншасці «Месаме-дасі» (Сталін, Кецхovelі, Цулукидзе) у гэты перыяд пачынае выходзіць з рамак староі, чыста прапагандысцкай работы «з выдаючыміся адзінкамі» з рабочых. Агітацыя ў масах шляхам выпуску листовак на злобадзеныя тэмы, шляхам лятучых сходаў і палітычных дэманстрацый супроць царызма высоўваецца жыццём на першы план. Новую тактыку сустракае ў штыкі апартуністычная большасць «Месаме-дасі», якая схілялася да «эканамізма», цуралася рэволюцыйных метадаў, была супроць «вучэльнай» палітычнай барацьбы з самадзяржаўем. Сталін, рэволюцыйная меншасць «Месаме-дасі» вядуць жорсткую і непрымірную барацьбу супроць апартуністаў за правядзенне новай тактыкі, тактыкі масавай палітычнай агітацыі. Яны знаходзяць гарачую падтрымку ў перадавых рабочых Тіфліса.

У пераходзе тіфліскіх соцыял-дэмакратаў да новых метадаў работы выдаючыся ролю адыграў Віктар Курнагоўскі—адуканні марксіст, стойкі паслядоўнік і бліжэйшы саратнік Леніна, насядзіцель ленінскіх ідэй у Закаўказзі. Па прыездзе ў Тіфліс у восень 1900 г. ён завязвае цесныя адносіны са Сталіным і меншасцю «Месаме-дасі», становіцца бліжэйшым другам і саратнікам Сталіна.

Калі са снежня 1900 г. пачала выходзіць ленінская «Іскра», Сталін цалкам стаў на яе пазіцыі. Сталін адразу-ж убачыў у Леніне творца сапраўднай марксісцкай партыі, правядыра і настаўніка.

«Знаёмства з рэволюцыйнай дзейнасцю Леніна з канца 90-х год і асабліва пасля 1901 года, пасля выдання «Іскры»,—гаворыць Сталін, прывяло мяне да пераконання, што мы маем у асобе Леніна чалавека незвычайнага. Ён не быў тады ў нашых вачах простым кіраўніком партыі, ён быў яе фактычным стваральнікам, бо ён адзін разумеў унутраную сутнасць і неадкладныя патрэбы нашай партыі. Калі я параўноўваў яго з астатнімі кіраўнікамі нашай партыі, мне увесь час здавалася, што саратнікі Леніна—Плеханаў, Мартаў, Аксельрод і іншыя—стаяць ніжэй Леніна цэлай галавой, што Ленін у параўнанні з імі не проста адзін з кіраўнікоў, а кіраўнік вышэйшага тыпу, горны арол, які не ведае страху ў барацьбе і смела вядзе ўперад партыю па нязведаных шляхах рускага рэволюцыйнага руху»⁶⁾.

Сталін пранікся бязмежнаю верай у ленінскі рэволюцыйны геній і пайшоў па шляху Леніна. Ён ніколі не звярчаў з гэтага шляху, і пасля смерці Леніна смела і упэўнена працягвае яго справу.

У абстаноўцы пачаўшагася эканамічнага крызіса, пад уплывам рабочага руху ў Расіі і ў выніку дзейнасці соцыял-дэмакратаў у Тіф-

⁵⁾ Л. Берыя. Дз. пытанія аб гісторыі большэвіцкіх арганізацый у Закаўказзі 1938 г., стар. 20—21.

⁶⁾ І. Сталін. Аб Леніне. 1939 г., стар. 19—20.

лісе ў 1900—1901 гг. нарастае хваля эканамічных забастовак, якія ахватваюць адно прадпрыемства за другім. У жніўні 1900 г. разгортваецца грандыёзная стачка рабочых чыгуначных майстэрняў і дэпо. У гэтай стачцы актыўны ўдзел прымае высланы з Пецярбурга на Каўказ М. І. Калінін. 22 красавіка 1901 г. у цэнтры Тіфліса арганізуецца першамаіская дэманстрацыя. Сталін—арганізатар і кіраўнік гэтай дэманстрацыі. Гэтую дэманстрацыю ленінская «Іскра» ацаніла як падзею гістарычна-знамянальную для усяго Каўказа; яе ўздзеянне на ўвесь далейшы рабочы рух на Каўказе было выключна вялікае.

Так у гэтыя годы пад кіраўніцтвам рэвалюцыйнай меншасці «Месаме-дасі» на чале з Сталіным быў ажыццёўлен пераход рабочага руху Грузіі ад вузкай гурткавай прапаганды да масавай палітычнай агітацыі. Тым самым і на Каўказе стала праводзіцца ў жыццё злучэнне сацыялізма з рабочым рухам, акурат таксама, як гэта бліскуча ажыццяўлялася за некалькі год перад гэтым пецярбургскім «Саюзам барацьбы», кіруемым Леніным.

Устрыжаны ростам рэвалюцыйнай барацьбы закаўказскага пролетарыята, царскі ўрад узмацняе рэпрэсіі, разлічваючы гэтым шляхам спыніць рух. У ноч на 22 сакавіка 1901 г. паліцыя зрабіла вобшыск у фізічнай абсерваторыі, дзе жыў і працаваў Сталін. Вобшыск і ставішае потым вядомым распараджэнне ахранкі аб арышце прымушаюць Сталіна перайсці на нелегальнае становішча. З гэтага моманту ён вядзе напружанае, гераічнае жыццё прафесіянальнага рэвалюцыянера ленінскай школы, дзейнічаючы у расійскім падполлі аж да лютаускай рэвалюцыі 1917 г.

Сатраны цара былі бяспільны перад нарастаюшым рэвалюцыйным рухам. З верасня 1901 г. па ініцыятыве Сталіна і Кецховелі пачала выходзіць «Брдзола» («Барацьба») — першая нелегальная грузінская сацыял-дэмакратычная газета, паслядоўна праводзішая ідэі ленінскай «Іскры», аб'явіўшая непрымірную вайну ўсяму кругу ідэі анархізму. «Брдзола» з'яўлялася лепшай пасля «Іскры» марксісцкай газетай у Расіі. Шырокія размеры набывае выданне лістовак на розных мовах многанацыянальнага Закаўказзя. «Дасканала напісаныя пракламацыі выходзілі на рускай, грузінскай і армянскай мовах і запалілі ўсе кварталы Тіфліса», — пісала ленінская «Іскра» аб дзейнасці тифліскіх сацыял-дэмакратаў⁷⁾. Бліжэйшы саратнік Сталіна — Ладз Кецховелі, падтрымліваючы ўвесь час з ім сувязь, стварае ў Баку камітэт ленінска-іскраўскага напрамку і арганізуе нелегальную друкарню. 11 лістапада 1901 г. адбылася канферэнцыя тифліскай сацыял-дэмакратычнай арганізацыі, на якой быў выбран Тифліскі камітэт РСДРП. У камітэт увайшоў Сталін. Але ў Тіфлісе ён астаецца вельмі нядоўга. У канцы лістапада па даручэнню Тифліскага камітэта Сталін едзе ў Батум, трэці па велічыні (пасля Баку і Тіфліса) пролетарскі цэнтр на Каўказе.

У Батуме Сталін разгортвае кіпучую рэвалюцыйную работу: завязвае сувязі з перадавымі рабочымі, стварае гурткі, асабіста вядзе рад гурткоў, наладжвае нелегальную друкарню, піша палкія лістоўкі, друкуе і распаўсюджвае іх, кіруе барацьбой рабочых на заводах Ротшыльда і Манташэва, арганізуе рэвалюцыйную прапаганду на весцы. Сталін стварае у Батуме сацыял-дэмакратычную арганізацыю, асноўвае Батумскі камітэт РСДРП, кіруе забастоўкамі на заводах. 9 сакавіка 1902 года Сталін арганізаваў вядомую палітычную дэманстрацыю.

⁷⁾ «Іскра» № 25, 15 верасня 1902 г.

батумскіх рабочых, якою ён кіраваў і на чале якой ён ішоў. Тут на справе было ажыццёўлена Сталіным злучэнне стачкі з палітычнай дэманстрацыяй.

Так, у гэты перыяд, у рашучай і непрымірым барацьбе з апартунізмам склалася і вырасла ленінска-іскраўская арганізацыя ў Закаўказзі. Яе віднейшым арганізатарам і кіравніком быў Сталін, якога батумскія рабочыя ўжо тады называлі настаўнікам рабочых. Ленінска-іскраўская арганізацыя ў Закаўказзі будавалася на моцных асновах пролетарскага інтэрнацыяналізма, аб'ядноўваючы ў сваіх радах перадовых пролетарыяў розных нацыянальнасцей—грузін, армян, азербайджанцаў, рускіх. Ленін пазней не раз прыводзіў у прыклад закаўказскую арганізацыю партыі, як узор пролетарскага інтэрнацыяналізма.

Уздым барацьбы рабочых у Батуме сур'ёзна занепакоў урад Паліцэііскія ішчэнікі старанна шукаюць «зачыншчыкаў». 5 красавіка 1902 года Сталіна арыштоўваюць. Але і ў турме (спачатку ў батумскай, пасля з 19 красавіка 1903 г.—у вядомай сваім цяжкім рэжымам кутаіскай, затым зноў у батумскай) Сталін не парывае сувязей з рэвалюцыйнай работай. Сядзячы ў турме, Сталін дэведваецца ад прыехаўшых з II з'езда таварышоў аб сур'ёзнейшых рознагалоссях паміж большэвікамі і меншэвікамі. Сталін рашуча становіцца на сторону Леніна, большэвікоў.

У канцы лістапада 1903 года Сталіна высылаюць на тры годы ва Усходнюю Сібір, у Балаганскі павет, Іркуцкай губерніі, у сяло Новая Уда. У ссылцы ён атрымлівае пісьмо ад Леніна.

«Упершыню я пазнаёміўся з Леніным у 1903 г.—гаворыць Сталін. Праўда, гэтае знаёмства было не асабістае, а завочнае, у парадку перапіскі. Але яно пакінула ва мне незабыўнае ўражанне, якое не пакідала мяне за увесь час маёй работы ў партыі. Я знаходзіўся тады ў Сібіры ў ссылцы. Пісьмяцо Леніна было параўнальна невялікае, але яно давала смелую, бясстрашную крытыку практыкі нашай партыі і надзвычай яснае і сціслае выкладанне усяго плана работы партыі на бліжэйшы перыяд»^{*)}.

У ссылцы Сталін аставаўся нядоўга. Ён рваўся хутчэй на волю, каб узяцца за рэалізацыю ленінскага плана будаўніцтва большэвіцкай партыі. 5 студзеня 1904 года Сталін бяжыць з ссылкі. У лютым 1904 года Сталін зноў на Каўказе, спачатку ў Батуме, а потым у Тіфлісе.

II

Амаль два годкі Сталін прабыў у турме і ссылцы. Гэтыя годкі былі годамі далейшага нарастання рэвалюцыйнага ўздыму ў краіне. За гэты час адбыўся II з'езд РСДРП, які замацаваў перамогу марксізма над «эканамізмам». Але на змену старым, разбітым партыйным апартуністам, «эканамістам»—выступаюць новыя апартуністы, меншавікі. Пасля з'езда разгараецца жорсткая барацьба Леніна і большэвікоў супроць меншэвікоў, іх апартуністычных ідэй, іх раскольніцкіх і дэзарганізатарскіх дзеянняў. Пачаўшаяся руска-японская вайна і насяняне рэвалюцыі яшчэ больш абвастраюць гэтую барацьбу. Выхад са стварыўшагася партыйнага крызіса Ленін бачыць у скліканні III з'езда. Барацьба за з'езд стала цэнтральнай задачай усіх большэвікоў.

^{*)} І. Сталін. Аб Леніне, стар. 19, 20.

Вернай апорай Леніна ў гэтай барацьбе на Каўказе быў Сталін, які стаяў на чале закаўказскіх большэвікоў. Работа Сталіна ў гэты перыяд праходзіць пад флагом жорсткай барацьбы з меншавізмам. Сталін — член Каўказскага саюзнага камітэта РСДРП, кіруе яго работай. Сталін няўтомны: ён сістэматычна аб'язджае раёны Закаўказзя (Батум, Чыатуры, Кутаіс, Тіфліс, Баку, сялянскія раёны заходняй Грузіі), умацоўвае старыя і стварае новыя партыйныя арганізацыі; ён прымае ўдзел у жорсткіх схватках з меншавікамі і іншымі ворагамі марксізма на шматлікіх дыскусіях, энергічна абараняючы большэвіцкія пазіцыі, выкрываючы палітыканства і апартунізм меншавікоў і прымірэнцаў да іх.

«Пад кіраўніцтвам таварыша Сталіна ў снежні 1904 г. праводзілася грандыёзная стачка бакінскіх рабочых, якая працягвалася з 13 па 21 снежня і закончылася заключэннем першага ў гісторыі рабочага руху Расіі калектыўнага дагавора з нафтапрамыслоўцамі

Бакінская стачка з'явілася пачаткам рэвалюцыйнага уздыму ў Закаўказзі.

Бакінская стачка паслужыла «сіналам слаўных студзеньска-лютаўскіх выступленняў па ўсёй Расіі» (Сталін)⁹⁾.

Гэтая стачка, таварыцца у кароткім курсе гісторыі ВКП(б), — была як-бы пераднаваляўчай малапаканнай напярэдадні вялікай рэвалюцыйнай буры.

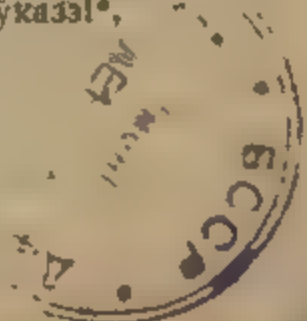
Сталін настойліва праводзіць дырэктывы Леніна, развівае і адстойвае большэвіцкія ідэі перад масамі, арганізуе барацьбу за III з'езд. Паміж Леніным і Каўказскім саюзным камітэтам пастаянна падтрымлівалася цесная сувязь. Сталін стаяў на чале ўсёй ідэйна-палітычнай барацьбы каўказскіх большэвікоў з меншавікамі, эсэрамі, нацыяналістамі, анархістамі ў год першай рускай рэвалюцыі. Мацнейшаю зброяю большэвікоў у гэтай барацьбе была партыйная літаратура. Сталін быў арганізатарам і ініцыятарам амаль усіх большэвіцкіх выданняў на Каўказе. Выданням нецэнзурных кніг, газет, брашур, пракламацый ён надаў нябачаны ва ўмовах царскай Расіі размах.

Надзвычай смелым падпрыманнем Каўказскага саюза і выдатным узорам большэвіцкай падпольнай тэхнікі была тайная Аўлабарская друкарня, працаваўшая у Тіфлісе з пачатку 1904 г. па красавік 1906 г. У ёй надрукаваны былі работы Леніна «Рэвалюцыйная дэмакратычная дыктатура пролетарыята і сялянства», «Да сялянскай беднаты», брашур Сталіна «Міжходам аб партыйных рознагалоссях», «Дзве схваткі» і іншыя, праграма і статут партыі, дзесяткі лістовак, значная частка якіх напісана Сталіным. У ёй выдаваліся газеты «Барацьба пролетарыята» і «Лісток барацьбы пролетарыята», кніжкі, брашур, газеты, лістоўкі друкаваліся на трох мовах, мелі тыражы па некалькі тысяч экзэмпляраў.

Рашаючая роля ў справе абароны пазіцый большэвізма на Каўказе, у справе прапаганды і развіцця ідэй Леніна належыць выходзіўшаму пад рэдакцыяй Сталіна органу Каўказскага саюза РСДРП — «Барацьба пролетарыята», дастойнай прыемніцы «Врдылы». «Барацьба пролетарыята» пасля левінскага цэнтральнага органа партыі «Пролетарый» была самай лепшай і самай буйнай большэвіцкай газетай. Амаль у кожным нумары газеты друкаваліся артыкулы Леніна з «Пролетарый». Многія важнейшыя артыкулы напісаны Сталіным.

⁹⁾ Л. Берыя «Да пытання аб гісторыі большэвіцкіх арганізацый у Закаўказзі», 1937 г., стар. 28.

2. Большэвік Беларусі, № 12.

У гэтых артыкулах Сталін выступае, як таленавіты палеміст, як буйнейшая літаратурная і тэарэтычная сіла партыі, палітычны правадыр пролетарыята, верны паслядоўнік Леніна. У сваіх артыкулах і брашурах Сталін распрацоўвае рад тэарэтычных і палітычных пытанняў. Ён беспамылкова ўскрывае ідэіну фальш антыбольшэвіцкіх плыняў і фракцый, іх апартунізм і здраду. Яго ўдары па ворагах метка пападалі ў цэль. Ленін з захапленнем адзваўся гэ «Барацьбе пролетарыята», яе марксісцкай вытрыманасці, дасканалых літаратурных якасцях.

Сталін, найбольш глыбокі і да канца паслядоўны вучань і саратнік Леніна, адыраў да Калкэзе выдатную ролю ў ідэйным разгрома менавіта і абароне ідэалагічных, арганізацыйных і тактычных асноў марксісцкай партыі. Творы Сталіна таго перыяда з'яўляюцца ўзорам паслядоўнай абароны пазіцый ленінізма, адметны тэарэтычнай глыбінёй, непрымірымасцю да апартунізма.

У сваёй выдатнай брашуры «Мімаходам аб партыйных рознагалосках» і ў артыкуле «Адказ Соцыял-Дэмакрату» Сталін выступіў з расшучай абаронай ідэалагічных асноў марксісцкай партыі. Брашура «Мімаходам аб партыйных рознагалосках» (напісана ў пачатку 1905 г. вышла нелегальным выданнем летам 1905 г.) належыць да найвыдатнейшых твораў большэвіцкай м'яслі. Яна непасрэдна прымыкае да гаспадары нага твору Леніна «Што рабіць?», расшуча адстойвае ленінскія ідэі. У гэтай брашуры Сталін дае знішчающую крытыку апартуністычнай тэорыі стыхійнасці і абгрунтоўвае ролю і значэнне рэвалюцыйнай партыі і рэвалюцыйнай тэорыі для рабочага класа.

«Рабочы рух,—пісаў Сталін,—павінен злучыцца з соцыялізмам практычная дзейнасць павінна цесна звязаная з тэорыяй і тым надань стыхійнаму рабочаму руху соцыял-дэмакратычны сэнс і фізіяномію. Мы, соцыял-дэмакраты, павінны пераадолець стыхійнаму рабочаму руху ісці па трэджунінісцкаму шляху, павінны ўводзіць яго ў соцыял-дэмакратычнае русло, уносіць соцыялістычнае сазнанне ў гэты рух і згуртоўваць перадавыя сілы рабочага класа ў цэнтралізаваную партыю. Намі доўг заўсёды і усюды кіраваць рухам, энергічна змагацца з усімі ці будзе то вораг, ці «друзі»—што становіцца на шляху да ажыццяўлення нашай святой мэты».

Выступленне Сталіна сустрэла поўнае адабрэнне Леніна. Адзначаючы артыкул Сталіна «Адказ Соцыял-Дэмакрату», надрукаваны ў «Барацьбе пролетарыята» у жніўні 1905 г., Ленін у ЦО партыі «Пролетарый» (№ 22) адзначыў «дасканалую пастаноўку пытання аб знамянітым «унясенні сазнання са зне».

У радзе артыкулаў Сталін абгрунтоўвае ленінскую лінію на II з'ездзе і пасля яго. У артыкуле «Клас пролетарыяў і партыя пролетарыяў» (апублікаван 1 студзеня 1905 г. у № 8 «Барацьбы пролетарыята»), прысвечаным першаму параграфу статута партыі, Сталін абараняў арганізацыйныя асновы партыі, цалкам стоячы на глебе вучэння Леніна аб партыі, развіваючы і абгрунтоўваючы ленінскія ідэі. Гэты артыкул адстойвае арганізацыйныя ідэі большэвізма, паданыя Леніным у яго выдатнай кнізе «Крок уперад, два крокі назад».

«Да сённяшняга дня,—пісаў Сталін,—наша партыя была падобна на гасцінную патрыярхальную сям'ю, якая гатова прыняць усіх спачуваючых. Але пасля таго, як наша партыя ператварылася ў цэнтралізаваную арганізацыю, яна скінула з сябе патрыярхальнае аблічча і поўнасьцю унадобілася крэпасці, дзверы якой адчыняцца толькі для дастойных. А гэта мае для нас вялікае значэнне. У той час, як сама-

дзяржаўе стараецца разбэспіць класавы самасазнанне пролетарыята «прод'юнізмам», нацыяналізмам, клерыкалізмам і г. п., каб, з другога боку, ліберальная інтэлігенцыя ўпарта стараецца забіць наватую самагэмнасць пролетарыята і дабіцца апошніх пераходаў. У гэты час мы павінны быць надта ільнянымі і не павінны забываць, што наша нацыя ёсць крэпасць, дзверы якой адчыняюцца толькі для дэстоінных».

Артыкул «Як разумее соцыял-дэмакратыя нацыянальнае пытанне?» (апублікаван у № 7 «Барашын пратэста, выста» ад 1 верасня 1904 г.) гэта тыя камментарыі да нацыянальнага праблемы РСДРП. Сталін у ім дэрунтуе і раз'ясняе праграму партыі на нацыянальным пытанні, напяртакі закранаючы крытыкай асобныя прынцыпы нацыянальнага размежавання пролетарыята, і следуючы дэстоіннае перадачынае ідэя пабудовы пролетарскіх класавых арганізацыяў. У гэтым артыкуле Сталін выступіў як выскі тэарэтык нацыянальнага пытання, які масторскі выкладае марксісцкім дэфектыўным месадом. У ім дзены ў зародку ідэі, развітыя пазней Сталіным у яго рабоце «Марксізм і нацыянальнае пытанне».

Сталін з пераых кроках перахай рускай рэвалюцыі рануча адстоівае і праводзіць левінскую стратэгію і тактыку ў рэвалюцыі, рэліскаю ідэю гегемоніі пролетарыята ў рэвалюцыі, левінскую ідэю перастання буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі ў рэвалюцыю соцыялістычную. У праграмацы Тіфліскага камітэта Каўказскага саюза РСДРП на новаду банкетнай кампаніі тіфліскіх лібералаў гаварылася:

«Не труслівае слова лібералаў, а наша прамое і смелае слова павінна раздавацца па ўсёй Расіі. Не лібералы, а мы павінны даваць той усёму рэвалюцыйнаму руху. Мы павінны патрабаваць дэмакратычнай рэспублікі з усёагульным выбарчым правам, мы павінны змагацца і супроць самадзяржаўя і супроць буржуазіі».

Кіруючы Сталіным Каўказскі саюзны камітэт нястомна прапагандаваў рашэнні III з'езда, клікаў рабочых і сялян да узброенага паўстання. Сталінскія лістоўкі 1905 г.—узор прапаганды ідэй большызма ў масах. У сваіх артыкулах «Узброенае паўстанне і наша тактыка», «Рэакцыя ўзмацняецца» і іншых Сталін падвяргае закранаючым крытыцы меншавіцкіх лідэраў, паслядоўна адстоівае і прапагандуе неабходнасць узброенага паўстання.

Кастрычніцкая ўсеагульная забастоўка, паказушая сілу, магутнасць пролетарскага руху, прымусіла на смерць перапалюханага цара выступіць з манифестам 17 кастрычніка. Гэты манифест, які абяцаў народу ўсёлякія свабоды, быў абманам народных мас, царскай улоўкай, свайго роду перадышкай, неабходнай цару для таго, каб усунуць левых, выйграць час, сабрацца з сіламі і потым ударыць па рэвалюцыі. Большэвікі раз'яснялі масам, што манифест 17 кастрычніка—давушка. «Кастрычніцкі манифест» застае Сталін у Тіфлісе ў разгары барацьбы за левінскі тактычны план, за большэвіцкія доўгі рэвалюцыі. У гэты ж дзень, выступіўшы на рабочым мейтану, Сталін гаварыў:

«Што патрэбна нам, каб сапраўды перамагчы? Для гэтага патрэбны тры рэчы. першае—узбраенне, другое—узбраенне, трэцяе—яшчэ і яшчэ раз узбраенне»¹⁰⁾.

Адстоіваючы мысл аб неабходнасці для перамогі рэвалюцыі усёагульнага узброенага паўстання, Сталін у пачатках і ў канцы годаў 1905 г.

¹⁰⁾ Кароткі курс гісторыі ВКП(б), стар. 77

Тифліскага камітэта Каўказскага саюза РСДРП у лістападзе 1905 г. гаварыў наступнае:

«Небывалая, бяспрыкладная па сваёй грандыёзнасці не толькі ў гісторыі Расіі, але і ўсяго свету, усезгульная палітычная стачка, што разыгралася цяпер, можа, бадай, закончыцца сёння, не выліўшыся ва усенароднае паўстанне, але гэта толькі з тым, каб зноў і з большаю сілай патрэсці краіну і выліцца ў тое грандыёзнае ўзброенае паўстанне, якое павінна вырашыць векавую цяжбу рускага народа з царскім самадзяржаўем і разаб'е галаву гэтаму гнуснаму страшыду. Усенароднае ўзброенае паўстанне—вось тая вялікая задача, якая стаяць у цяперашні час перад расійскім пролетарыятам і ўладарна паграбуе свайго вырашэння!»

У гэты час Сталін праводзіў велізарную рэвалюцыйную работу ў Закаўказзі. Пад кіраўніцтвам Сталіна IV большэвіцкая канферэнцыя Каўказскага саюза РСДРП (лістапад 1905 г.) выносіць рашэнне аб узмацаванні барацьбы за падрыхтоўку і правядзенне ўзброенага паўстання, за байкот царскай Думы, за разгортванне і ўмацаванне рэвалюцыйных арганізацый рабочых і сялян—Советаў рабочых дэлегацый, стачачных камітэтаў, рэвалюцыйных сялянскіх камітэтаў. Сталін выкрываў і граміў меншавікоў, як праціўнікаў рэвалюцыі і усенароднага паўстання. Ён пыхілына рыхтаваў рабочых да рашучага бою з самадзяржаўем. На ўсёй Закаўказзю распаўсюдзілася палымя рэвалюцыйнага пажару. Яшчэ III з'езд партыі ў прапанаванай Леніным рэзлюцыі «На паводу падзен на Каўказе» асобі выдзелу дэлегацый большэвіцкіх арганізацый Закаўказзя, як «найбольш баявых арганізацый нашай партыі», і заклікаў усю партыю да аказання ім усямернага падтрымання.

У снежні 1905 года Сталін едзе ў якасці дэлегата ад закаўказскіх большэвікоў на першую Усе-расійскую большэвіцкую канферэнцыю ў Тэмерфюрсе (Фінляндыя). На тэмерфюрскай канферэнцыі ўпершыню асабіста сустрэліся Ленін і Сталін. На гэтай канферэнцыі тав. Сталін быў выбран у палітычную камісію па рэдагаванню рэзлюцый канферэнцыі, дзе працаваў разам з Леніным як адзін з выдатных партыйных кіраўнікоў.

Пасля паражэння снежаньскага паўстання пачаўся паварот да наступовага адступлення рэвалюцыі. У партыі ідзе падрыхтоўка да IV з'езду РСДРП. Барацьба паміж большэвікамі і меншавікамі разгараецца з новаю сілай. На сцэну выплываюць анарха-сіндыкалісцкія элементы. Яны асабліва пачынаюць шумець у Тіфлісе. Сталін—у цэнтры барацьбы з усімі антыпролетарскімі плынямі ў Закаўказзі.

Сталін—актыўны ўдзельнік IV з'езда РСДРП (Стокгольм, красавік 1906 г.), на якім ён разам і побач з Леніным адстойваў супроць меншавікоў большэвіцкую лінію ў рэвалюцыі. Адкажваючы меншавікам, Сталін паставіў пытанне рубам: «Або гегемонія пролетарыята, або гегемонія дэмакратычнай буржуазіі—вось як стаіць пытанне ў партыі, вось у чым нашы рознагалоссі».

Неўзабаве пасля з'езда Сталін напісаў брашуру «Бягучы момант і аб'яднаўчы з'езд рабочай партыі». У гэтай брашурцы Сталін даў аналіз уроку снежаньскага ўзброенага паўстання, аб'рунтаваў большэвіцкую лінію ў рэвалюцыі і падвёў вынікі работам IV з'езда РСДРП.

Пасля з'езда Сталін зноў у Закаўказзі. Ён вядзе непрымірымую барацьбу супроць меншавізма і іншых антыпролетарскіх плыней. Ён кіруе легальнымі большэвіцкімі газетамі, якія выходзілі ў Тіфлісе

на грузінскай мове,—«Ахалі цхоўрэба» («Новае жыццё»), «Ахалі дрозба» («Новы час»), «Чвені цхоўрэба» («Наша жыццё»), «Дроз» («Час»).

К гэтаму часу адносіцца серыя выдатных артыкулаў Сталіна «Анархізм або соцыялізм», напісаных у сувязі з актывізацыяй і Закаўказзі анархістаў-крапоткінцаў. А абстаноўцы спаду рэвалюцыйнага хваля і пачынаўшася рэакцыі на чаргу дня стала, як непасрэдная партыйная задача, абарона тэарэтычных асноў большэвізма. У гэтыя годы Ленін піша сваю геніяльную працу «Матэрыялізм і эмпірыокрытыцызм». У абарону тэарэтычных асноў марксізма выступае і Сталін. У сваіх артыкулах Сталін адстойвае і развівае тэарэтычныя асновы марксісцкай партыі—дыялектычны і гістарычны матэрыялізм. Гэтыя артыкулы Сталіна былі апублікаваны ў 1906—1907 гг., у большэвіцкіх газетах Закаўказзя. У іх у даступнай і папулярнай форме выяўлення, што такое матэрыялізм і дыялектыка, што такое гістарычны матэрыялізм. З выключнай глыбінею пастаўлены і вырашаны ў гэтай рабоце карэнныя пытанні марксісцка-ленінскай тэорыі: няухільнасць і немінучасць соцыялістычнай рэвалюцыі і дыктатуры пролетарыята, неабходнасць баявой пролетарскай партыі, партыі новага тыпу, адметнай ад старых, рэфармісцкіх партый II Інтэрнацыянала, выкладаюцца асновы стратэгіі і тактыкі партыі. Гэтыя артыкулы Сталіна уваходзяць у ідэйную скарбніцу нашай партыі, як сурэзны ўклад у тэорыю марксізма-ленінізма. Яны з'яўляюцца ўзорам глыбокага асвятлення пытанняў тэорыі марксізма-ленінізма ў неразрывнай сувязі з надзенымі задачамі рэвалюцыйнай класавай барацьбы пролетарыята.

У красавіку—маі 1907 г. адбыўся V (Лонданскі) з'езд РСДРП, які замацаваў перамогу большэвікоў над меншавікамі. Сталін—актыўны ўдзельнік з'езда. Вярнуўшыся пасля з'езда, ён публікуе справы і дакументы аб яго работах—«Запіскі дэлегата», у якіх даў ацэнку рашэнняў і вынікаў з'езда, абараніў большэвіцкія ідэйныя і тактычныя пазіцыі, выкрыў ліберальна-буржуазную лінію меншавікоў у рэвалюцыйнай і рэакцыйна-дэмакратарскай у адносінах партыі, паказаў класавую прыроду меншэвізма, як дробнабуржуазнай палітычнай плыні.

III

Першая руская рэвалюцыя закончылася паражэннем. Паміж канцом першага і пачаткам другой рэвалюцыі прайшло 10 год, у працягу якіх большэвікі гераічна і самааддана, упорна і няўтомна арганізавалі масы, выходзілі іх у рэвалюцыйным духу, накіроўвалі іх барацьбу, кавалі надыходзячую перамогу рэвалюцыі.

Для Леніна і Сталіна гэта былі годы непрымірымай барацьбы за захаванне і ўмацаванне нелегальнай рэвалюцыйнай партыі, за прывядзенне большэвіцкай лініі ў новую абстаноўку, годы напружанай работы па арганізацыі і выхаванню рабочых мас, годы асабліва упорнай барацьбы з царскай паліцыяй. Царым адчуваў, што у асобе Сталіна ён мае справу з бунтарным рэвалюцыйным дэяем, і хваляваўся, імкнуўся пазбавіць Сталіна магчымасці весці рэвалюцыйную работу ў прыкрыцці, турма і ссылка следавалі адно за адным. З 1902 да 1913 года Сталін арыштоўваўся восем раз, быў у ссылцы сем раз, бег з ссылкі шэсць раз. Не паспявалі царскія апырчнікі ўсяліць Сталіна на новае месца ссылкі, як ён зноў уцякае і зноў на «волье» кве рэвалюцыйную энергію мас. Толькі з апошняй ссылкі Сталіна вызваліла лютаўская рэвалюцыя 1917 года.

З 1907 г. пачынаецца бакінскі перыяд рэвалюцыйнай дзейнасці Сталіна. Вярнуўшыся з V (Лонданскага) з'езда РСДРП, Сталін пакідае Тифліс і па волі партыі абасноўваецца ў Баку—самым буйным прамысловым раёне Закаўказзя і важнейшым цэнтрам рабочага руху ў Расіі. Тут ён вядзе кінучую работу па згуртаванні бакінскай арганізацыі вакол догмаў Леніна, па заваяванні рабочых мас пад сцяг большэвізма. Сталін арганізуе барацьбу па выцясненню меншавікоў з рабочых раёнаў Баку (Балаханы, Ёбі-Эйбат, Чорны горад, Белы горад). Сталін кіруе большэвіцкімі нелегальнымі і легальнымі органамі («Бакінскі пролетарыя», «Гудок», «Бакінскі рабочы»). Сталін пачынае барацьбу бакінскіх рабочых. Яго кіраўніцтва вялікай кампаніяй вакол працы паміж рабочымі і нафтапрамысловцамі пры заключэнні калектыўнага дагавора—бліскучы ўзор правядзення гэкамаўскай палітыкі на спалучэнне нелегальных і легальных работ. Умела праводзячы ленинскую тактыку мабілізацыі рабочых мас на палітычную барацьбу супроць царскай манархіі, Сталін дабіўся перамогі большэвікоў у гэтай кампаніі. У змрочную ноч сталінская рэакцыя пролетарскі Баку прадстаўляе нябачанае відовішча: разортваецца пролетарская барацьба, на усю Расію грывіць голас сталінскага дзецінча-легальных большэвіцкіх газет. «Апошняя манікане мсэвэй палітычн і стачкі!»¹¹⁾ так характарызуе Ленін гераічную барацьбу бакінскіх рабочых у 1908 годзе.

Сталін згуртоўвае вакол сябе моцнае ядро выпрабаваных большэвікоў-ленинцаў—Орджанікідзе, Варашылава, Джапарыдзе, Шаумяна, Спандарана і інш. Сталін дабіваецца ў канцы канцоў поўнай перамогі большэвізма ў радых бакінскай арганізацыі. Баку ператвараецца ў цэнтральны большэвізм. Гэты кіраўніцтвам Сталін і бакінскі пролетарыяты вядзе гераічную барацьбу, знаходзячыся ў першых радых агульна-расійскага рэвалюцыйнага руху.

Бакінскі перыяд мае буйнейшае значэнне ў жыцці і дзейнасці Сталіна. Вось што гаворыць Сталін аб гэтым перыядзе:

«Два годы рэвалюцыйнай работы сярод рабочих нефтяной промышленности загартовали мене, как практического борца и одного из активных организаторов. У связях с такими первыми рабочими Баку, как Вацэк, Саратавец и инш., с одного боку, и в бури наиболее глубоких конфликтов между рабочими и нефтяными промышленниками — с другого боку, я усердно добивался, чтобы значительные массы рабочих Баку, а также и других, так или иначе, дружно сражались революционным хрищеньем»¹²⁾.

25 сакавіка 1908 года Сталіна арыштоўваюць і пасля амаль васьмі месяцаў турэмнага зняволення высялаюць на два годы ў Валадзіслаўскую губерню, у Солігальск. Ужо 21 чэрвеня 1909 года ён бяжыць і вяртаецца ў Баку на нелегальную работу. Сталін цалкам падтрымлівае палітыку Леніна, рашуча выступае супроць ліквідатарам і адзінствам. У цэнтральнай партыйнай прэсе паяўляюцца гістарычныя сталінскія артыкулы «Несмысл Кавказа». Яны змяшчаюць у сабе сакрушальную крытыку ліквідатарам: на прыкладзе тифліскай меншавікоў выкрываецца рэнегатаўства ліквідатарам у праграмных і тактычных паставках. Яны рэзка асуджаюць здрадніцкія паводзіны пасобнікаў трацкізма і выгоўваюць чарговыя задачы, ажыццэўленыя пазней на Пражскай партыйнай канферэнцыі: скліканне згульняпартыйнай канферэн-

¹¹⁾ Ленін, т. XV, стар. 33.

¹²⁾ «Правда» № 136, 16 чэрвеня 1926 г.

цы, выданне легальнай партыйнай газеты і стварэнне нелегальнага практычнага партыйнага цэнтра ў Расіі.

23 сакавіка 1910 года Сталіна зноў арыштоўваюць у Баку і пасля доўгадоўгага турэмнага зняволення адпраўляюць назад у ссылку ў Сольвычогорск. У ссылцы Сталін звязваецца з Леніным, іша яму ў канцы 1910 г. пісьмо, у якім цалкам падтрымлівае ленінскую тактыку партыйнага блока староннікаў захавання і ўмацавання нелегальнай пролетарскай партыі, рэзка б'е «тухлую беспрынцыповаць» здрадніка Троцкага, высюўвае план арганізацыі работы партыі ў Расіі.

У канцы лета 1911 г. таварыш Сталін у трэці раз бяжыць зсылкі і прыязджае ў Пецярбург. Таварыш Сталін у Пецярбургу арганізуе і накіроўвае барацьбу супроць ліквідатараў — меншавікоў і трацкістаў, злучае і ўмацоўвае большэвіцкія арганізацыі Пецярбурга. 9 верасня 1911 г. таварыш Сталін быў арыштаваны ў Пецярбургу і высланы ў Валагодскую губерню, адкуль яму ўдалося бегчы ў лютым 1912 года.

У студзені 1912 г. адбываецца буйнейшая падзея ў жыцці партыі. Пражская канферэнцыя РСДРП, выгнаўшы з партыі меншавікоў, палажыла пачатак партыі новага тыпу, партыі ленінізма, большэвіцкай партыі.

Большэвікі рыхтавалі такую партыю, партыю новага тыпу, ужо з часоў старой «Іскры». Яны рыхтавалі яе упорна, настойліва, не гледзячы ні на што. Уся гісторыя барацьбы з «эканамістамі», меншавікамі, трацкістамі, адзавістамі, ідэалістамі ўсіх масцей аж да эмпірыюкрытыкаў, — была гісторыя падрыхтоўкі такой іменна партыі. Асноўную і рашающую ролю адыгралі ў гэтай падрыхтоўчай рабоце такія працы Леніна, як «Што рабіць?», «Крок уперад, два крокі назад», «Дзве тактыкі сацыял-дэмакратыі ў дэмакратычнай рэвалюцыі», «М. эрдызм і эмпірыюкрытыцызм». Сталін быў верным саратнікам Леніна у гэтай барацьбе са шматлікімі ворагамі, вернай апорай у барацьбе за стварэнне рэвалюцыйнай марксісцкай партыі, большэвіцкай партыі.

IV

Пражская канферэнцыя прадказала ў сваіх рашэннях немінучасць у недалёкім будучым рэвалюцыйнага уздыму і прыняла ўсе меры для гэта, каб партыя сустрэла ва ўсеўзбраенні гэты ўздым. Канферэнцыя выбрала большэвіцкі Цэнтральны Камітэт, стварыла практычны цэнтр для кіраўніцтва рэвалюцыйнай работай у Расіі (Рускае бюро ЦК), прыняла рашэнне аб выданні «Правды». Канферэнцыя завочна выбірае Сталіна, які ўжо з 1910 г. з'яўляўся агентам ЦК, членам ЦК партыі. Сталін па прапанове Леніна ўзначальвае Рускае бюро ЦК. Але Сталін знаходзіўся ў ссылцы, трэба было арганізаваць яго пабег. Па даручэнню Леніна да Сталіна ў Валагду прыязджае Серго Ортжанкідзе, інфармуе яго аб рашэннях Пражскай канферэнцыі. І 29 лютага 1912 года Сталін зноў бяжыць зсылкі. За кароткі час прабывання на «волі» Сталін разгортвае энергічную дзейнасць: аб'язджае па даручэнню ЦК важнейшыя раёны ў Расіі, вядзе падрыхтоўчую работу па чарговым «маску», іша вядомую першамайскую лістоўку ЦК, чаруе штогдыневай большэвіцкай газетай «Звезда» у Пецярбургу ў дні ленскіх забастовак.

Магутная зброя ў руках большэвіцкай партыі ў справе ўмаца-

вання сваіх арганізацый і заваявання ўлыву ў масах з'явілася штодзённая масавая большэвіцкая газета «Правда», якая выходзіла ў Пецярбургу. Яна была аснова наводзе ўказання Леніна, палітыка-тыве Сталіна. Пад кіраўніцтвам Сталіна сыў падрыхтован першы нумар «Правды», вызначан яе напрамак. «Правда» нарадзілася разам з новым уздымам рэволюцыйнага руху. 22 красавіка (5 мая па юліанаму стылю) 1912 года вышаў яе першы нумар. Гэта было сапраўдным святам для рабочых. У чэсьць паявулення «Правды» было вырашана лічыць 5 мая днём свята рабочага друку.

«Правда» 1912-га года—гэта закладка фундамента для перамогі большэвізма ў 1917 годзе—пісаў таварыш Сталін у дзень дзясяцігоддзя «Правды»¹³⁾.

22 красавіка 1912 года Сталін арыштавалі ў Пецярбургу на вуліцы і пасля некалькіх месяцаў зняволення ў турме выслалі на гэты раз далей—у Нарымскі край на тры годы. Але ўжо 1 верасня 1912 года Сталін зноў бяжыць з ссылкі ў Пецер. Тут ён рэдагуе большэвіцкія газеты «Звезду» і «Правду», кіруе дзейнасцю большэвікоў у выбарчай кампаніі ў IV Дзяржаўную думу. Праследуемы па лятах паліцыяй, з вялікім рыскам Сталін выступае на радзе лятучых сходаў на заводах. Але рабочыя арганізацыі і самі рабочыя ахоўваюць Сталіна і аграджаюць яго ад паліцыі.

Буйнейшую ролю ў гэтай кампаніі, якая ўвянчалася перамогай партыі, адыграў напісаны Сталіным «Наказ пецярбургскіх рабочых свайму рабочаму дэпутату», якому такую высокую ацэнку даў Ленін. Адпраўляючы «Наказ» для друкавання і друкарыю, Ленін піша: «Абавязкова вярнуць!! Не запэчакць. Крайне важна захаванне гэтага дакумента». У пісьме рэдакцыі «Правды» Ленін ўказваў: «Абавязкова змясціце гэты наказ пецярбургскаму дэпутату на відным месцы буйным прыфтам»¹⁴⁾. Сталінскі «Наказ» напамінаў рабочым аб невыршаных задачах 1905 года і заклікаў іх да рэволюцыйнага барацьбы, да барацьбы на два фронты—як супроць царскага ўрада, так і супроць ліберальнай буржуазіі, якая шукала згоды з царызмам. Пасля выбараў Сталін вядзе работу па кіраўніцтву большэвіцкай часткай думскай фракцыі. Разам са Сталіным у Пецеру працуе Мольтаў, які прымае актыўны ўдзел у кіраўніцтве «Правдой», выбарчай кампаніяй і думскай фракцыяй. У гэты перыяд паміж Леніным і Сталіным ўстаўнаўліваецца яшчэ больш цесная сувязь. У сваіх пісьмах Ленін доўжнасцю адабрае дзейнасць Сталіна, яго выступленні, яго артыкулы. Сталін твораць выяжджае ў Кракаў да Леніна: у лістападзе і ў канцы снежня 1912 года на нараду ЦК з партыйнымі работнікамі.

Знаходзячыся за граніцай, Сталін пачаў работу «Марксізм і нацыянальнае пытанне», якую Ленін вельмі высока ацэньваў. Ленін пісаў аб гэтай рабоце таварыша Сталіна: «У тэарэтычнай марксісцкай літаратуры, асновы нацыянальнай праграмы с.д. ужо былі асветлены за апошні час (у першую галаву тут высюваецца артыкул Сталіна)»¹⁵⁾. Работа таварыша Сталіна «Марксізм і нацыянальнае пытанне» з'явілася буйнейшым выступленнем большэвізма па нацыянальнаму пытанню на міжнароднай арэне та вянны. Гэта была праграма дэкларацыя большэвізма па нацыянальнаму пытанню. Рэзка і моцна ў гэтай рабоце былі проціпастаўлены два метады, дзве праграмы, дзве

¹³⁾ «Правда» № 98, 5 мая 1922 г.

¹⁴⁾ Ленін, т. XXIX, стар. 78.

¹⁵⁾ Ленін, т. XVII, стар. 116.

свѣтапогляды ў нацыянальным пытанні—II Інтэрнацыянала і ленинізма. Сталін разам з Леніным разграміў апартуністычныя погляды і догмы II Інтэрнацыянала па нацыянальнаму пытанню. Леніным і Сталінным была распрацавана марксісцкая праграма па нацыянальнаму пытанню. У сваёй рабоце Сталін даў марксісцкую тэорыю нацыі, сфармуляваў асновы большэвіцкага падыходу да вырашэння нацыянальнага пытання (патрабаванне рэалізацыі нацыянальнага самастанне як частку агульнага пытання аб пролетарскай рэвалюцыі і ў неразрывнай сувязі з усёй міжнароднай абстаноўкай эпохі імперыялізма), абгрунтаваў большэвіцкія прынцыпы інтэрнацыянальнага згуртавання рабочых.

23 лютага 1913 года Сталін быў арыштаван на канцэрце, наладжаным пецероўскім камітэтам большавікоў у зале Калпаўскаўскай біржы. На гэты раз царскі ўрад высылае Сталіна ў далекі Туруханскі край на чатыры годы. Сталін у пачатку жыве ў станку Косціна, а затым, у пачатку 1914 г., царскія жандары, апасаючыся новага пабегу, пераводзяць яго яшчэ далей на поўнач у станок Курэнка, в самаму палярнаму кругу. Тут ён праводзіць 1914, 1915 і 1916 гг. Гэта была самая цяжкая палітычная ссылка, якая толькі магла быць у глухой сібірскай далечы.

Летам 1914 г. пачалася першая імперыялістычная вайна. Партыя ІІ Інтэрнацыянала ганьбіла здрадзін пролетарыяту, перанішлі на старану імперыялістычнай буржуазіі. Толькі Ленін, большэвікі астанелі вернымі баявому сцягу інтэрнацыяналізма, толькі партыя большэвікоў адразу-ж і без хістанняў узяла сцяг рашучай барацьбы супроць імперыялістычнай вайны. Адрэзаны ад усяго свету, адарваны ад Леніна і партыіных цэнтраў, Сталін займае ленінскую інтэрнацыяналісцкую пазіцыю па пытаннях вайны, міру і рэвалюцыі. Ён піша лісьмо Леніну (1915 г.), выступае на сходзе ссыльных большэвікоў у сяле Манастырскім (1915 г.), дзе кляміць іх у трыста чалавек, і рідніцкія паводзіны Каменева на судзе над большэвіцкімі «ніяцэрскамі» дэпутатамі ІV Дзяржаўнай думы. Ён вітае (1916 г.) разам з групай ссыльных большэвікоў легальны большэвіцкі журнал «Вопросы страхования», указваючы, што задачай журналу зьяўляецца прылажыць «усе намаганні і старанні і да справы ідэннага страхавання рабочага класа нашай краіны ад глыбока разбэшччючай антыпролегарскай і ў корані супярэччай прынцыпам міжнароднасьці пропаведзі пп. Патрэсавых, Левіцкіх і Плеханавых»

У снежні 1916 года Сталін па этапу накіроўваецца ў Краснаярск, а затым у г. Ачынск. Тут яго застае вестка аб лютаўскай рэвалюцыі. Неўзабаве Сталін выязджае з Ачынска, з дарогі шле прывітаную тэлеграму Леніну ў Швейцарыю.

12 (25) сакавіка 1917 года Сталін, мужна перанесшы ўсе нягоды Туруханскай ссылкі, зноў у Піцеры—рэвалюцыйнай сталіцы Расіі. У той-жа дзень ЦК партыі даручае Сталіну кіраўніцтва газетай «Правда».

Партия большевікоў толькі што вышла з падполля. Многія з найбольш відных і актыўных членаў партыі вярталіся з далёкіх ссылак і турмаў. Ленін знаходзіўся ў эміграцыі. Буржуазны Часовы ўрад затрымліваў яго прыезд усялякімі мерамі. У гэты адказны перыяд Сталін згуртоўвае партыю на барацьбу за перарастанне буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі ў сацыялістычную. Сталін кіруе дзейнасцю Цэнтральнага Камітэта і Пецярбургскага камітэта большевікоў. У артыкулах Сталіна большевікі атрымліваюць прынцыпо-

выя кіруючыя ўказанні для сваёй работы. У першым-жа артыкуле «Аб Советах Рабочых і Салдацкіх Дэпутатаў» Сталін пісаў аб асноўнай задачы партыі:

«Умацаваць гэтыя Советы, зрабіць іх паўсямеснымі, звязаць іх паміж сабою на чале з Цэнтральным Советам Рабочых і Салдацкіх Дэпутатаў, як органам рэвалюцыйнай улады народа»¹³⁾.

Сталін паказаў, што характар імперыялістычнай вайны не змяніўся ад пераходу улады ў рукі Часовага ўрада, што вайна 1914—1917 гг. і пры буржуазным Часовым урадзе астаецца грабежніцкай, несправядливай.

Сталін, Молатаў і іншыя разам з большасцю партыі адстойвалі палітыку недаверя імперыялістычнаму Часоваму ўраду, выступалі супроць меншазліка-эсэраўскага абаронніцтва і супроць поўменшавіцкай пазіцыі ўмоўнага падтрымання Часовага ўрада, якую займалі Каменеў і іншыя апартуністы.

V

3 (16) красавіка 1917 г., пасля доўгага выгнання, вярнуўся ў Расію Ленін. Вестка аб прыездзе любімага правадыра рэвалюцыі была сустрэта перадавымі рабочымі Петраграда з захапленнем. Пасустрач Леніну, на станцыю Белаостраў выехаў таварыш Сталін з дэлегацыяй рабочых. Сустрэча Леніна на Фінляндскім вакзале ў Петраградзе адылася ў магутную рэвалюцыйную дэмавістрацыю. На другі дзень пасля прыезду Ленін выступіў са сваімі знамянітымі Красавіцкімі тэзісамі, даўшымі партыі геніяльны план барацьбы за пераход ад буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі да рэвалюцыі сацыялістычнай. Тэзісы Леніна далі партыі новую арыентацыю ў новых умовах барацьбы пасля звяржэння царызма. 24 красавіка 1917 г. адкрылася VII (Красавіцкая) канферэнцыя большавікоў, у аснову работ якой лягалі ленінскія тэзісы. Красавіцкая канферэнцыя нацэляла партыю на барацьбу за пераўтварэнне буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі ў сацыялістычную.

На канферэнцыі Сталін, адстойваючы лінію Леніна, даў рашучы адпор скрытым абаронцам капіталізма Каменеву і Рыкаву. Сталін выступіў на канферэнцыі з дакладам па нацыянальнаму пытанню. Развіваючы наступную марксісцка-ленінскую лінію ў нацыянальным пытанні, Сталін абгрунтаваў большэвіцкую нацыянальную палітыку, адстоіваў права нацыі на самавызначэнне аж да аддзялення і ўтварэння самастойных дзяржаў. Ленінска-сталінская нацыянальная палітыка забяспечыла партыі падтрыманне прыгнечаных нацыянальнасцей у Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

У маі 1917 г., пасля канферэнцыі, устанаўляецца палітбюро ЦК, куды Сталін выбіраецца ў якасці яго члена. З той пары і да гэтага часу Сталін нязменна выбіраецца членам палітбюро ЦК.

Партыя, на аснове рашэнняў Красавіцкай канферэнцыі, разгортвае велізарную работу па заваяванню мас, па баявому іх выхаванню і арганізацыі.

У гэты складаны перыяд рэвалюцыі, калі падзеі імкліва ішлі ўперад, патрабуючы ад партыі ўмелай, гібкай тактыкі, Ленін разам са Сталіным кіруе барацьбою мас.

«Я ўспамінаю 1917 год,—гаварыў Сталін,—калі я воляй партыі пасля блуканняў па турмах і ссылах, быў перакінут у Ленінград.

¹³⁾ Ленін—Сталін. Выбраныя творы 1917 года. 1937 г., стар. 11

Там, у кругу рускіх рабочых, пры непасрэднай блізкасці з вялікім настаўнікам пролетарыяў усіх краін—т. Леніным, у буры вялікіх схватак пролетарыята і буржуазіі, у абстаноўцы імперыялістычнай вайны, я ўпершыню навучыўся разумець, што значыць быць адным з кіраўнікоў вялікай партыі рабочага класа. Там, у кругу рускіх рабочых вызваліцеляў прынечаных народаў і застрэлышчыкаў пролетарскай барацьбы усіх краін і народаў, я атрымаў свё тэорыі баявое рэвалюцыйнае хрышчэнне. Там, у Расіі, пад кіраўніцтвам Леніна, я стаў адным з маістроў ад рэвалюцыі»¹⁷⁾

Сталін—у цэнтры усёй практычнай работы партыі. Як член ЦК, ён прымае непасрэдны кіруючы ўдзел у рабоце Петраградскага камітэта партыі, кіруе «Правдой», піша артыкулы ў «Правде» і «Солдатской правде», накіроўвае дзеінасьць большэвікоў у муніцыпальнай кампаніі ў Петраградзе. Разам з Леніным Сталін прымае ўдзел у работах Усерасійскай канфэрэнцыі ваенных арганізацый партыі, выступае там з дакладам. Разам з Леніным Сталін арганізуе гістарычную дэманстрацыю 18 чэрвеня, якая прайшла пад лозунгамі большэвіцкай партыі, піша ад імені ЦК зварот да рабочых і рэвалюцыйных салдат Петраграда.

Пасля ліпенскіх дзён 1917 г., калі Ленін, травімы і праследуемы контррэвалюцыйным Часовым ўрадам, знаходзіўся ў падполлі, Сталін непасрэдна кіраваў Цэнтральным камітэтам і цэнтральным органам партыі, які выходзіў у гэты час пад рознымі назвамі («Рабочий и солдат», «Пролетарий», «Рабочий», «Рабочий путь»). Сталін вырабляў для партыі, для нашага народа, для ўсяго чалавецтва каштоўнае жыццё Леніна, рашуча выказаўшыся супроць яўкі Леніна на суд контррэвалюцыйнага ўрада, выступіўшы супроць пранановы здраднікаў Каменева, Рыкава, Троцкага выдаць Леніна на суд контррэвалюцыйнага Часовага ўрада.

Разгром ліпенскай дэманстрацыі выклікаў пералом у развіццё рэвалюцыі. Ленін выпрацоўвае новую тактыку партыі ў новых умовах барацьбы. Разам са Свердловым Сталін кіраваў работамі засядаўшага нелегальна VI з'езда партыі (жнівень 1917 г.). На з'ездзе Сталін выступіў з дакладамі: палітычнай справаздачай ЦК і па пытанню аб палітычным становішчы. У гэтых дакладах Сталін чотка сфармуляваў задачы і тактыку партыі ў барацьбе за сацыялістычную рэвалюцыю. Сталін даў адпор трацкістам, якія лічылі немагчымым перамогу сацыялізма ў Расіі. З'езд аб'яднаўся вакол Сталіна, адстойваўшага вучэнне Леніна аб магчымасці перамогі сацыялізма ў нашай краіне. Пад кіраўніцтвам Сталіна, па дырэктывах Леніна, VI з'езд партыі стаў з'ездам падрыхтоўкі да паўстання. З'езд нацэліў партыю на ўзброенае паўстанне, на заваяванне дыктатуры пролетарыята.

У жніўні 1917 года ўспыхнуў мяцеж генерала Карнілава, які збіраўся аднавіць царызм у Расіі. Большэвікі паднялі народныя масы на барацьбу з генеральскай авангард. Разгром карнілаўскага мяцежа адкрыў новы перыяд у гісторыі рэвалюцыі: пачаўся перыяд арганізацыі штурму.

Ленін і Сталін смела і ўпэўнена, цвёрда і асцярожна вялі партыю і рабочы клас на сацыялістычную рэвалюцыю, на ўзброенае паўстанне. Ленін і Сталін—натхніцелі і арганізатары перамогі Вялікай Кастрычніцкай Сацыялістычнай рэвалюцыі. Сталін—бліжэйшы саратнік Леніна. Ён непасрэдна кіруе ўсёй справай падрыхтоўкі паўстання.

* «Правда» № 136, 16 чэрвеня 1926 г.

Яго кіруючыя артыкулы перадрукоўваюцца абласнымі большэвіцкімі газетамі. Сталін выклікае да сябе прадстаўнікоў раённых і абласных арганізацый, інструктуе іх і намячае баявыя задачы для пасабных раслаў. 16 (29) кастрычніка Цэнтральны Камітэт выбірае Царгвыцэнтр па кіраваньні паўстаннем на чале з тав. Сталіным. Царгвыцэнтр увайшоў у састав Савецкага цэнтра Ваенна-рэвалюцыйнага камітэта і стаў яго душой і сэрцам. Над кіраваньнем Сталін распрацоўвае план паўстання і намячае самы тэрмін. Ганьцом 24 кастрычніка Керэньскі выдаў загад аб закрыцці цэнтральнай і сьранз партыі «Рабочыі путь» і паставіў бранявікі да паліцэйскай рэдакцыі і друкарні «Рабочего пути». Але к 10 гадзінам раніцы па ўказаньні тав. Сталіна чырвонагвардзены і рэвалюцыйныя салдаты адкіснелі бранявікі і ўстанавілі ўзмоцненую ахову каля друкарні і рэдакцыі. К 11 гадзінам раніцы вышаў «Рабочыі путь» з напісаным Сталіным перадавым артыкулам «Што нам трэба?», які заклікав масы звергнуць буржуазны Часовы ўрад. Адначасова, па ўказаньні Царгвыцэнтра, былі тэрмінова паліянуты да Смольнага аграду рэвалюцыйных салдат і чырвонагвардзёцаў. Паўстанне пачалося і перамяло ў адзін дзень. Вечарам 25 кастрычніка адкрыўся II з'езд Саветаў, які перадаў усю ўладу Саветам.

Сталін увайшоў у першы Совет народных камісароў, выбраны на чале з Леніным пасля перамогі Кастрычніцкай рэвалюцыі на II Усерасійскім з'ездзе Саветаў.

Вялікая Кастрычніцкая соцыялістычная рэвалюцыя карэнным чынам змяніла абстаноўку. Кастрычніцкая рэвалюцыя расклатала ўсё свет на дзве сьстэмы: сьстэму капіталізма і сьстэму соцыялізма. Партыя большэвікоў сустрэлася з новымі умовамі, навінна былі перастаноўлены новыя і п'яцкія задачы. Карэнным чынам змянілася і форма барацьбы рабочага класа.

З першых-жа дзён існавання Савецкага ўрада і да 1923 года Сталін народны камісар па справах нацыянальнасцей. Ён перадаваў кіраваньне ўсёй работай партыі і Савецкай улады ў справе вырашэньня нацыянальнага пытаньня ў СССР. Ём была напісана гістарычная Дэкларацыя праў народаў Расьіі, абвясніўшая наступленне новай эры ва ўзаемаадносінах паміж народамі: на змену адносінам панаваньня і падпарадкаваньня, гнэту і насілля прышло поўнае роўнае права, брацкае давер'е і дружба паміж народамі нашай краіны. Над кіраваньствам Леніна і Сталіна рабочыя і сялянне на месцы персёх калоніі стварылі свабодныя і квітнечныя Савецкія рэспублікі. Няма ні адной савецкай рэспублікі, у арганізацыі якой Сталін не прымуў быў актыўнага і кіруючага ўдзелу. Сталін кіраваў барацьбой за Украінскую савецкую рэспубліку, кіраваў стварэньня Беларускай рэспублікі і Савецкіх рэспублік у Закаўказзі і Сярэдняй Азіі, дынамавае шмаліком нацыянальнасцям Савецкай краіны будаваць свае аўтаномныя савецкія рэспублікі і абласці. Ленін і Сталін натхніцелі, арганізатары і тварцы вялікага Савецкага Саюза.

Сталін разам са Свердловым—бліжэйшыя памочнікі Леніна ў справе будаўніцтва Савецкай дзяржавы. Разам з Леніным Сталін вядзе барацьбу супроць Каменева, Зіноўева, Рыкава і іншых прэзрэньных штрайкбрэхераў і дэзерціраў рэвалюцыі. У дні хваробы Леніна Сталін замяшчае яго ў Соўнаркоме. Арганізаваньне разрому Керэньскага, Краснова, ломка сьбатаў чыноўнікаў і служачых, дэмагогія контррэвалюцыйнага Стаўкі і царскага генералітэта, закрыццё буржуазнага друку, барацьба супроць контррэвалюцыйнага Украінскай

Рады, разгон Устаноўчага сходу, распрацоўка першай савецкай Канстытуцыі 1918 года ва ўсіх гэтых рашаючых падзеях Сталін прымаў самы актыўны і кіруючы удзел.

Сталін па даручэнню ЦК у студзені 1918 г. праводзіць нараду прадстаўнікоў рэволюцыйнага крыла сацыялістычных партый розных краін Еўропы і Амерыкі, адыграўшую значную ролю ў барацьбе за стварэнне III, Комуністычнага Інтэрнацыянала.

У цяжкія дні Брэсцкага міру, калі вырашаўся лёс рэволюцыі, Сталін разам з Леніным дасць адстойваў большэвіцкую стратэгію і тактыку супроць зраджыка Троцкага і яго спадчыннага Бухарына, якія ўкуне з англа-французскімі імперыялістамі хацелі паставіць маладую неўзмацнёную Рэспубліку Саветаў пад удар германскіх імперыялістаў.

VI

Звернутыя Кастрычніцкай сацыялістычнай рэволюцыяй рэлігійныя памешчыкі і капіталісты сталі згадвацца з капіталістамі іншых краін аб арганізацыі ваеннага інтэрвенцыі супроць краін Саветаў. Яны ставілі сабе мэтай разграміць рабочых і сялян, звернуць Савецкую ўладу і захаваць зноў нашу краіну. Пачалася грамадзянская вайна і перарывы. Савецкі ўрад аказаў сацыялістычную барацьбу супроць усялякіх перахылаў і заклікаў увесць народ да барацьбы. Партыя прыняла ў пачатку і заклікаў увесць народ да барацьбы. Партыя абавязанаму падняла рабочых і сялян на айчынную вайну супроць замежных захватчыкаў і буржуазна-памешчыцкай белавардзешчыны.

Вясной 1918 г. англа-французскія імперыялісты арганізавалі мяцеж корпуса чэхаславакаў, які быў сфарміраван з ваенна-палонных аўстра-венгерскай арміі і накіроўваўся пасля заключэння міру з Германіяй цераз Сібір ва Францыю.

Выступленне чэхаславакаў, ка дню якога былі прычорчаны белавардзешка-эсэраўскія мяшчыны ў 23 гарадах Пазаложжа, мяцеж у іх эсэраў у Маскве, высадка англіискага дэсанта ў Мурманску развязалі ўсе сілы контррэволюцыі. Мяцеж чэхаславакаў адбыўся ў надта крытычны момант. Краіна толькі што вырвалася з цясноў імперыялістычнай вайны. І аспадаранне капіталістаў і памешчыкаў даўла краіну да катастрофы. Рабочыя сталі атрымліваць не больш трых муншкі фунта хлеба ў дзень. Рэспубліка была адрэзана ад украінскага і сібірскага хлеба. Аставалася толькі адна' обласць, адкуль можна было здабыць хлеб,—паўднёвы ўсход. Паваложжа і Паўночны Кавказ, дарога ад якіх ляжала па Волзе цераз Царыцын. Выратаваць рэволюцыю можна было толькі здабываць хлеб. Ленін звярнуўся да дніпроградскіх рабочых з заклікам арганізаваць паход у веску ў дапамогу сялянскай беднаце супроць спекулянтаў хлебам, кулакоў, міраедаў. Сталін быў камандзіраван Цэнтральным Камітэтам партыі на поўдзень з наданымі яму надзвычайнымі правамі агульнага кіраўніка харчовай справы на поўдні Расіі.

6 чэрвеня 1918 года Сталін з атрадам рабочых прыбыў у Царыцын. Спалучэнне ў адной асобе прадзвіжальна-палітычнага правадзіцеля і талента палкаводца дазволіла Сталіну разатаць ролю Царыцына, які меў галоўнага удару з боку контррэволюцыі. Узяцце Царыцына адрэзала-б рэспубліку ад апошніх хлебных рэсурсаў, ад бакінскай нафты, дазваляючы белым аб'яднаць данскую контррэволюцыю з чэхаславацкай і агульным фронтам ісці на Маскву. Трэба было ва што-б там ні стала ўтрымаць у руках Савецкай улады Царыцын.

Ачысціўшы жалезнай рукою горад ад белавардзейскіх змоўшчыкаў, здабыўшы і пастаўшы у галадаючыя сталіцы значную колькасць прадуктаў харчавання, Сталін цалкам заняўся абаронай Царыцына. Бязлітасна ламаліся супраціўленне контррэвалюцыйных спецыяльных арыстаных і падтрымліваемых Троцкім, Сталін быстрым і рашучым мерам рэарганізаваў разрозненыя атрады, паскорыў прыкіджасцей Варашылава, якія сталі ядром нова сфарміраванай 4 арміі. Жалезная воля і геніяльная праца таварыша Сталіна астаялі Царыцын, не далі белым прарвацца на Маскву.

Геройная эпопея абароны Царыцына сцалала з крахам геаманскага імперыялізма на Украіне. У лістападзе 1918 г. ўспыхнула рэвалюцыя ў Германіі і Аўстра-Венгрыі. Цэнтральны Камітэт даручыў Сталіну арганізаваць украінскі фронт у дапамогу украінскім рабочым і сялянам. У распараджэнне Сталіна вылучана 20 кіруючых партыйных работнікаў з 4 арміі на чале з таварышом Варашылавым. У канцы лістапада украінскія паўстанцкія войскі рушылі супраць белавардзейскага пемсаў, вызваліўшы Харкаў. На захадзе быў вызаліў Мінск. Сталін веў велізарную работу па вызваленню заходніх абласцей і стварэнню Беларускай рэспублікі.

30 лістапада 1918 года быў створан Совет рабочых і сялянскіх абароны на чале з Леніным для кіравання ўсёй работай па абароне на фронце і у тылу, мабілізацыі прамысловасці і транспарта, мабілізацыі ўсіх рэсурсаў краіны. Прадстаўніком ад Усерасійскага ЦВК у Совет абароны быў уведзены Сталін, які стаў фактычным намеснікам Леніна.

У канцы 1918 г. стварылася катастрофічнае становішча на пермскім фронце. Армія Калчака спыналася злучыцца з англійскімі войскамі, наступавымі з поўначы. Ад імені Совета абароны Ленін паграбаваў умацаваць становішча пад Пермю. Для ліквідацыі катастрофы ён прапанаваў Цэнтральнаму Камітэту паслаць Сталіна і Дзержынскага. Сталін быстра і рашуча аднавіў становішча пад Пермю. На поўдні пад Царыцынам яго магутная воля не дазволіла данскім контррэвалюцыям зліць свае сілы з уральскай і паваложскай. На поўначы Сталін сарваў спробу інтэрвенцый звязаных з чэхамі і Калчаком. Чырвоныя войскі пачалі граміць Калчака, адрэзанай і ад саюзнікаў і на поўдні і на поўначы.

Вярнуўшыся з усходняга фронту, Сталін бярэцца за справу арганізацыі дзяржаўнага кантроля і па прапанове Леніна у сакавіку 1919 года назначаецца народным камісарам Дзяржаўнага кантроля, пазней рэарганізаванага ў Наркамат Рабоча-сялянскай інспекцыі. Наркомат РСІ Сталін астаецца да красавіка 1922 г. Гэтая работа мела велізарнае значэнне для ўцвянення работных у справу кіравання дзяржавай.

У маі 1919 г., у мэтах адцягнення чырвоных войск ад Калчака, генерал Юдзеніч пры падтрымцы беларускіх і эстонскіх войск пакіраваўся к Петраграду. Наступленне Юдзеніча было падтрымана англійскай эскадрай. У тылу Чырвоны арміі было арганізавана паўстанне на фортах «Красная горка» і «Серая лошадь». Чырвоны фронт дрогнуў, і вораг прарваўся да самага Петраграда.

Для арганізацыі адпору белым Цэнтральны Камітэт паслаў Сталіна. На фронт рушылі камуністы. Сталін быстра ліквідаваў замяшэнне, бяспітасна знішчыў ворагаў і здратнікаў. Камбінованым ударам пяхоты з сушы і караблёў з мора былі заняты мадэжныя форты, адкінуты белавардзейскія войскі. Нагроз Петраграду была

ліквідавана. Пляны Антанты—захваціць Петраград—былі разбіты. Армія Юдзеніча была разгромлена, яе астаткі уцякнулі ў Эстонію.

Летам 1919 года Сталін працуе на заходнім фронце, у Смаленску арганізуючы адпор польскаму наступленню.

Антанта, разбітая пры першым паходзе, падавіўшы Саветы ў Баварыі, Венгрыі, Эстоніі, Латвіі, к восені 1919 года падпрыняла другі паход, уцягнуўшы ў яго, апрача белых войск і сваіх атрадаў, арміі дробных пагранічных з Расіяй дзяржаў. Гэты паход англійскі ваенны міністр выхвальна назваў «паходам 14 дзяржаў».

У той час, як Чырвоная армія граміла Калчака на усходзе, Дзэнікін захапіў Данбас і ўварваўся шырокім фронтам на Украіну. Троцкі здрадніцкі разваліў работу на паўднёвым фронце. Чырвоная армія атрымала паражэнне. У дапамогу Дзэнікіну выступілі белыя палкі, заняўшы Мінск. Юдзеніч пад Петраградам зноў перайшоў у наступленне, а Калчак папрабаваў затрымацца на Табоце. Ісход яшчэ вораг не быў так блізка ад савецкай сталіцы. Данецкія капіталісты аб'явілі нават мільённы прыз таму з белых палкоў, хто першым увойдзе ў Маскву.

У адказ на наступленне белых Ленін ад імені Цэнтральнага Камітэта звярнуўся да партыйных арганізацый з палкім зыходам: «Усё на барацьбу з Дзэнікіным!».

Паўднёвы фронт атрымаў масавыя панахненныя падзвы, баявыя сродкі, але патрэбен быў кіраўнік, які здолее быў згуртаваць сотні тысяч байцоў, сцэментавачь іх адзінай воляй і абрушыць на ворага. Цэнтральны Камітэт партыі насыліае Сталіна арганізаваць перамогу на паўднёвым фронце.

Палкаводзец рэвалюцыі застаў на фронце мігучою, дзіўнаю, адсутнасць стратэгічнага пляна. Іррацыянальна са ігнараваннем абанкротлівых стаўленняў Троцкага і патрабаваншых поўнага неумяшэння Троцкага ў справы фронту, Сталін адкінуў злучыны стары план прыняў дзэнкінскага фронту ад Волгі на Новарасіск і склаў свой план барацьбы, які геніяльна вырашэў задачу. Сталін прапанаваў накіраваць галоўны удар на Дзэнкіна праз Харкаў - Данбас - Ростов, каб рассячы армію контррэвалюцыі на дзве часткі. Гэты план забяспечваў быстрае прасоўванне Чырвонай арміі на рэсх з пролетарскімі цэнтрамі, дзе насельніцтва з яўным спачуваннем чакала Чырвоную армію, дзе мелася багатая сетка чыгунак, што давала магчымасць войскам атрымліваць снабжэнне ўсім неабходным. У той-жа час гэты план вызваляў Данбас магучую крыніцу рэвалюцыйных сіл,—які забяспечваў краіну палівам.

План Сталіна быў прынят ЦК.

Сталін разгарнуў гіганцкую работу па арганізацыі перамогі. Ён наглядаў за ходам аперацый, выпраўляў на хадзі памылкі, падбіраў камандзіраў і палітработнікаў, натхняючы іх на барацьбу. Пад кіраванствам Сталіна на паўднёвым фронце была распрацавана інструкцыя для камісара палка, у якой задача камісара была сфармулявана ў наступных яркіх словах:

«Камісар палка з'яўляецца палітычным і маральным кіраўніком свайго палка, першым абаронцам яго матэрыяльных і духоўных інтарэсаў. Калі камандзір палка з'яўляецца главою палка, то камісар палкі вінен быць бацькам і душою свайго палка».

Рэалізацыя пляна Сталіна прывяла да поўнага разгрому Дзэнкіна. Па ініцыятыве таварыша Сталіна была створана 1-я Конная Армія на чале з Будзённым, Варашылавым, Шчадзенька. Легендарная Конная

Армія, падтрыманая арміямі паўдневага фронту, пакончыла з войскамі Дзенікіна.

У 1920 годзе Сталін накіроўваецца ЦК на паўднёва-заходні фронт супроць польскіх паноў, пачаўшых трэці паход Антанты на Савецкую рэспубліку. Тут Сталін прымае непасрэдны кіруючы ўдзел у справе прарыву польскага фронту, у вызваленні Кіева і прасоўванні нашых войск к падступам да Львова. У тым-жа 1920 годзе Сталін вядзе работу на абароне поўдня Украіны ад наступлення Врангеля, памячае план знішчэння Врангеля. Сталінскія ўказанні ляжалі ў аснове аперацыйнага плана Фрунзе, па якому быў разгромлен Врангель.

У годы грамадзянскай вайны ЦК партыі і асабіста Ленін пасылалі Сталіна на самыя рашучыя і небяспечныя для рэвалюцыі фронты. Таварыш Сталін гуляўся членам Рэўваенсовета Рэспублікі і членам Рэўваенсоветаў заходняга, паўдневага, паўднёва-заходняга фронту. Там, дзе у сілу рады прычын стваралася смяротная небяспека для Чырвонай арміі, дзе прасоўванне арміі контррэвалюцыі і інтэрвенцыі пагражала самому існаванню Савецкай улады, туды насылалі Сталіна. Там, «дзе замяшанне і панік маглі у любую минуту ператварыцца ў бездапаможнасць, катастрофу, — там паяўляўся таварыш Сталін»¹⁸⁾.

Сталін арганізавваў партыйныя і рабочыя масы, браў у свае цвёрдыя рукі кіраванне; апрацоўваў масы, ён блізкія да іх сабатаж, жалезнай рукою падаўляў змовы здрадніцкай, прадаяжніцкай, шпіёнскай у тылу і на фронце; асабістым прыкладам самаадданай работы і яснай рэвалюцыйнай перспектывай ён узнікаў баявы дух і рэвалюцыйны энтузіязм рабочых і сялян, чырвонаармейцаў; у найкарацейшыя тэрміны ён дабіваўся карэняга пералому і перамогі Чырвонай арміі.

Ён разгадваў і разбіваў ушчэнт самыя тонкія і каварныя стратэгічныя планы ворагаў, апракідваў усю іх военную навукку, военнае майстэрства і вывучку.

Заслугі Сталіна на фронтах грамадзянскай вайны былі адзначаны па ініцыятыве Леніна пастановай Усерасійскага Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта ад 27 лістапада 1919 года, у якой сказана:

«У мінуту смяротнай небяспекі, калі акружаная з усіх старон цесным калым ворагаў, Савецкая ўлада адбівала удары непрыяцеля: у мінуту, калі ворагі Рабоча-Сялянскай Рэвалюцыі у ліпені 1919 года падступалі да Чырвонага Пінска і ўжо аналодалі Краснай Горкай, у гэту цяжкую для Савецкай Расіі гадзіну, пазначаны Прэзідыумам ВЦВК і баявы пост Іосіф Вісарыявіч Джугашвілі (Сталін) сваёй энергіяй і неўтомнай работай здолеў згуртаваць дрогнуўшыя рады Чырвонай Арміі.

Будучы сам у раёне баявой лініі, ён пад баявым агнём, асабістым прыкладам патхняў рады змагаючыхся за Савецкую Рэспубліку.

У азнаменаванне ўсіх заслуг на абароне Петраграда, а таксама самаадданан яго далейшай работы на паўднёвым фронце, Усерасійскі Цэнтральны Выканаўчы Камітэт пастанавіў узнагародзіць І. В. Джугашвілі (Сталіна) ордэнам «Чырвонага Сцяга».

Тварцом Чырвонай арміі першай у свеце Чырвонай арміі, арміі вызваленых рабочых і сялян, арміі брацтва паміж народамі нашай краіны, арміі, выхаванай у духу інтэрнацыяналізма, — была партыя

¹⁸⁾ К. Е. Варашылаў. Сталін і Чырвоная армія. 1937 г., стар. 4.

большэвікоў на чале з Леніным і Сталіным. Ленін і Сталін непасрэдна кіравалі справай абароны краіны разам з лепшымі дзеячамі большэвіцкай партыі.

Непасрэдным натхніцелем і арганізатарам важнейшых перамог Чырвонай арміі быў Сталін. Усюды, дзе на фронтах вырашаўся лёс рэвалюцыі, партыя насылала Сталіна. Ён быў тварцом важнейшых стратэгічных планаў. Сталін непасрэдна кіраваў рашаючымі баявымі аперацыямі. Пад Царыцыным і пад Пермю, пад Песчарадам і супраць Дзенкіна, на захадзе супроць панскай Польшчы і на поўдні супраць Врангеля ўсюды жалезная воля і стратэгічны геній Сталіна былі перамогу рэвалюцыі. Сталін быў выхавацелем і кіраўніком ваенных камісараў, без якіх, па вызначэнню Леніна, не было б Чырвонай арміі.

Імя Сталіна звязана з самымі слаўнымі перамогамі нашай Чырвонай арміі.

VII

Скончыўшы пабеданосна вайну з інтэрвентамі, Савецкая ўлада стала пераходзіць да мірнага гаспадарчага будаўніцтва. Краіна была зруйнаваная чатырохгадовай імперыялістычнай вайной і трохгадовай грамадзянскай вайной. Сялянства па сканчэнню грамадзянскай вайны выражала незадаволенне забраннем усіх лішкаў, сістэмай прадразверткі і паграбавала, каб яго забяспечвалі дастатковай колькасцю тавараў. На глебе голаду і стомленасці праяўлялася незадаволенне і сярод часткі рабочых. Класавы вораг прабаваў скарыстаць цяжкае гаспадарчае становішча краіны.

Перад партыяй паўстала пытанне аб выпрацоўцы новай устаноўкі па усіх пытаннях гаспадарчага жыцця краіны. Цэнтральнаму Камітэту ясна было, што сістэма ваеннага камунізма, пасля ліквідацыі вайны і пераходу на мірнае будаўніцтва, ужо вычарпала сябе. Аднадала неабходнасць у прадразвертцы, сялянам трэба было прадастаўніць магчымасць скарыстаць большую частку лішкаў сваёй вытворчасці. Гэта дазволіла б ажывіць сельскую гаспадарку, тавараабарот, падняць прамысловасць, палепшыць снабжэнне гарадоў, стварыць новую гаспадарчую аснову саюза рабочых і сялян.

Але антыпартыйныя групоўкі прабавалі перашкодзіць партыі ў выпрацоўцы новых устаноўак. У канцы 1920 г. яны навязалі партыі так званую дыскусію аб профсаюзах. Па справе яна мела значна болей шырокае значэнне, чым пытанне аб профсаюзах. Па сутнасці барацьба ішла па пытанню аб адносінах да сялянства, аб адносінах партыі да беспартыйнай масы рабочых, наогул аб падыходзе партыі да мас у новай абстаноўцы. Трацкісты прапаноўвалі «завінчваць і «заціскаць» вяршэннага камунізма. Сваёй здрадніцкай падпільнай галізі прымусу і камандавання ў адносінах мас яны імкнуліся настроіць супраць партыі большую масу рабочых супроць партыі, імкнуліся стварыць пагрозу існаванню Савецкай ўлады. Следам за трацкістамі выступілі і іншыя антыпартыйныя групкі: «рабочая апазіцыя», «дэмакратычныя цэнтралісты», «левыя камуністы».

Разам з Леніным Сталін паслядоўна праводзіў і адстойваў партыйную лінію і граміў усіх гэтых ворагаў партыі. Сталін арганізаваў барацьбу з антыленінскімі групіроўкамі ў перыяд профсаюзнай дыскусіі, згуртоўваючы партыю вакол ленінскай платформы. Да Сталіна сцякаліся ўсе даныя з месцаў аб ходзе барацьбы

за лінію партыі. Сталін накіроўваў у «Правду» у тыя дні даныя аб выніках дыскусіі ў мясцовых арганізацыях, дэманстраваўшы перамогу партыі і паражэнне антыленінскіх групіровак.

Буйнае значэнне ў справе перамогі партыйнай лініі і згуртавання партыі вакол Леніна, вакол ленінскай большасці ЦК меу апублікаваны 19 студзеня 1921 г. у «Правде» артыкул Сталіна «Нашы рознагалоссі». Разам з Леніным Сталін адстаяў адзінства партыі супроць усіх атак антыпартыйных фракцый і групіровак.

Згуртаванай на ленінскіх пазіцыях прыйшла партыя на свой X з'езд, якому прадстаяла вырашыць асноўныя пытанні далейшага перадавання руху рэвалюцыі. X з'езд (сакавік 1921 г.) падвёў вынікі дыскусіі аб профсаюзах і адобрыў пераважнай большасцю галоўную ленінскую платформу. З'езд прыняў выключнай важнасці рашэнне аб пераходзе ад прадразверсткі да продналога, аб пераходзе да новай эканамічнай палітыкі, тварцом і натхніцелем якой быў Ленін. Рашэнне X з'езда аб пераходзе да новай эканамічнай палітыкі забяспечвала моцны саюз рабочага класа і сялянства для будаўніцтва сацыялізма.

Гэтай-жа асноўнай задачы служыла і рашэнне з'езда аб нацыянальным пытанні. Даклад «Чарговыя задачы партыі ў нацыянальным пытанні» зрабіў на з'ездзе Сталін.

У дакладзе Сталіна і рэзалюцыі з'езда была дакладна і ясна сфармуліравана асноўная практычная задача ў нацыянальным пытанні. Мы ліквідавалі нацыянальны гнет, гаварыў Сталін, але гэта не дастаткова: трэба ліквідаваць цяжкую спадчыну мінулага — гаспадарчую, палітычную і культурную адсталасць раней прыгнатых народаў; трэба дапамагчы ім дасягнуць у гэтых адносінах цэнтральную Расію. Сталін заклікаў партыю да барацьбы з вялікадзяржавным, вялікарускім шавінізмам, як галоўнай небяспекай, і да барацьбы з мясцовым нацыяналізмам.

Прайшоў першы год нэпа. На XI з'ездзе (сакавік 1922 г.) партыя падвела вынікі першаму году новай эканамічнай палітыкі. Гэтыя вынікі дазволілі Леніну заявіць:

«Мы год адступалі. Мы павінны цяпер сказаць ад імя партыі — дастаткова! Тая мэта, якая адступленнем праследавалася, дасягнута. Гэты перыяд канчаецца, або кончыся. Цяпер мэта высюваецца другая — перагрупіроўка сіл»¹⁰⁾.

Трэба было праводзіць у жыццё гістарычныя заданні, паставленыя Леніным на з'ездзе. Пленум Цэнтральнага Камітэта партыі пасля з'езда па прапанове Леніна выбірае генеральным сакратаром ЦК самага лепшага і вернага вучня і саратніка Леніна — Сталіна. З таго часу Сталін бязменна працуе на гэтым пасту.

Раненне Леніна пры замаху на яго ў 1918 годзе і бесперапынная напружаная работа падарвалі яго здароўе. Пачынаючы з канца 1921 года Ленін вымушан быў часцей і часцей перарываць сваю работу. Усю работу па кіраўніцтву партыяй вёў Сталін.

У гэтыя годы Сталін правёў велізарную работу па стварэнню нацыянальных Савецкіх рэспублік, а затым па аб'яднанню ўсех Савецкіх рэспублік у адну саюзную дзяржаву — СССР. 30 снежня 1922 года на I Усесаюзным з'ездзе Саветаў па прапанове Леніна і Сталіна былі прыняты гістарычныя рашэнні аб добравольным далучэнні ад-

¹⁰⁾ Ленін, т. XXVII, стар. 238.

нашні савецкія народаў у Саюз Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік—СССР. Выступаючы на з'ездзе, Сталін гаварыў:

«Таварышы! У гісторыі савецкай улады сённяшні дзень з'яўляецца пераломным. Ён кладзе вехі паміж старым, ужо прайздзеным перыядам, калі савецкія рэспублікі хоць і дзейнічалі разам, але ішлі па асобку, занятыя перш за ўсё пытаннем свайго існавання, і паміж новым, ужо адкрытым перыядам, калі асобнаму існаванню савецкіх рэспублік кладзецца канец, калі рэспублікі аб'ядноўваюцца ў адзіную саюзную дзяржаву для паспяховай барацьбы з гаспадарчай разрухай, калі савецкая ўлада думае ўжо не толькі аб існаванні, але і аб тым, каб развіцца ў сур'езную міжнародную сілу, якая можа уздзейнічаць на міжнародную абстаноўку, якая можа змяніць яе ў інтарэсах працоўных»²⁰).

Стварэнне СССР азначала буйную перамогу ленинска-сталінскай нацыянальнай палітыкі. Савецкі Саюз быў створан на непакінутым фундаменце давер'я раней прыгнечаных царызмам народаў да вялікага рускага народа, на моцнай аснове дружбы народаў Савецкай краіны.

У красавіку 1923 г. адбыўся XII з'езд партыі. Гэта быў першы з'езд пасля перамогі Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, на якім Ленін па хваробе не мог прысутнічаць. Робатай з'езда кіраваў Сталін. З'езд удзельнічаў у сваіх рашэннях ўсе ўказанні Леніна, дадзеныя ў яго апошніх артыкулах і пісьмах. З'езд даў рашучы адпор тым, хто прапанаваў прадставіць пэўнае адступленне ад сацыялістычнай палітыкі, хто прапанаваў павесіць у кабінетах партызан і бухарынцаў, адраджэнцаў, кантуляніцкіх прамацоў трацкістаў і бухарынцаў.

На з'ездзе Сталін выступав са справаздачай аб дасягненні ЦК і з дакладам «Нацыянальнае моманты ў партыйным і дзяржаўным будаўніцтве». У справаздачным дакладзе Сталін даў шырокую карціну дзейнасці партыі, яе росту, ўмацавання прыводных рамяноў ад партыі да мас (профсаюзы, камсамол, Саюзы і т. д.), павяшчэння іх год нэпа, наменці задачы далейшага руху наперад. «Наша партыя асталася спянянай, згуртаванай, вытрымаўшай найвялікшы паварот, адлучаю наперад з шырока разгорнутым сцягам», закончыў сваю справаздачу Сталін.

З'езд удзяліў сур'езную увагу нацыянальнаму пытанню. У дакладзе па нацыянальнаму пытанню Сталін паткрэсліў велізарнае міжнароднае значэнне нашай нацыянальнай палітыкі, указаў, што прыгнечаныя народы Усхода і Захада бачаць у Савецкім Саюзе ўзор вырашэння нацыянальнага пытання. Сталін указваў на неабходнасць энергічнай работы па ліквідацыі гаспадарчай і культурнай няроўнасці паміж народамі Савецкага Саюза. Сталін заклікаў усю партыю да рашучай барацьбы з вялікарускім шавінізмам і мясцовым нацыяналізмам, якія ўзмацніліся ў сувязі з частковым ажывленнем капіталізму. Сталін выкрыв грузінскіх нацыяналістаў, якіх падтрымліваў трацкісты.

Не паспеў закончыцца XII з'езд, як на гарызонце вырыс і тая ж сур'езная небяспека для Савецкай рэспублікі. Прышоўшы да ўлады

Англія і Францыя пачалі рэвалюцыйны і інтэрвенцыйны наступ на Савецкі Саюз. Пад кіраўніцтвам Сталіна партыя і ўлада ўзялі курс на перамогу над імі.

фронце. На змену пагрозам і ультыматумам прышоў у 1924 г. цэлы рад прызнанняў СССР з боку ўсіх буйных капіталістычных дзяржаў Еўропы. «Той факт, што мы вышлі тады з затрудненняў без шкоды для справы,—указваў пазней Сталін,—з несумненнасцю гаворыць аб тым, што вучні тав. Леніна ўжо навучыліся сяму-таму ў свайго настаўніка»²¹).

21 студзеня 1924 г. у Горках, пад Масквой, памёр Ленін, правадыр і заснавальнік партыі большэвікоў, правадыр прцоўных усяго свету. Сяга Леніна, сяга партыі і Комінтэрна, высока падняў і перадае далей Сталін—ленінскі сын большэвіцкай партыі, дастойны прыемнік і вялікі прадаўжальнік справы Леніна.

26 студзеня адкрылася жалобнае пасяджэнне II Усесаюзнага з'езда Саветаў. На ім выступіў з прамовай Сталін. Ён даў ад імя партыі вялікую клятву:

«Мы, комуністы,—людзі асобага складу. Мы скроены з асобага матэрыялу. Мы—тыя, якія складаем армію вялікага пролетарскага стратэга, армію таварыша Леніна. Няма нічога вышэй, як чэсць належаць да гэтай арміі. Няма нічога вышэй, як званне члена партыі, заснавальнікам і кіраўніком якой з'яўляецца таварыш Ленін...

Уходзячы ад нас, таварыш Ленін завяшчаў нам трымаць высока і захоўваць у чыстаце вялікае званне члена партыі. Клянёмся табе, таварыш Ленін, што мы з чэсцю выканаем гэтую тваю заповедзь!..

Уходзячы ад нас, таварыш Ленін завяшчаў нам захоўваць адзінства нашай партыі, як зеніцу вока. Клянёмся табе, таварыш Ленін, што мы з чэсцю выканаем і гэтую тваю заповедзь!..

Уходзячы ад нас, таварыш Ленін завяшчаў нам захоўваць і ўмацоўваць дыктатуру пролетарыята. Клянёмся табе, таварыш Ленін, што мы не пашкадуем сваіх сіл для таго, каб выканаць з чэсцю і гэтую тваю заповедзь!..

Уходзячы ад нас, таварыш Ленін завяшчаў нам умацоўваць усімі сіламі саюз рабочых і сялян. Клянёмся табе, таварыш Ленін, што мы з чэсцю выканаем і гэтую тваю заповедзь!..

Таварыш Ленін нястомна гаварыў нам аб неабходнасці добраахвотнага саюза народаў нашай краіны, аб неабходнасці брацкага іх супрацоўніцтва ў рамках Саюза Рэспублік.

Уходзячы ад нас, таварыш Ленін завяшчаў нам умацоўваць і расшыраць Саюз Рэспублік. Клянёмся табе, таварыш Ленін, што мы выканаем з чэсцю і гэтую тваю заповедзь!..

Ленін не раз указваў нам, што ўмацаванне Чырвонай арміі і пашырэнне яе стану з'яўляецца адной з важнейшых задач нашай партыі... Паклянёмся-ж, таварышы, што мы не пашкадуем сіл для таго, каб умацаваць нашу Чырвоную армію, наш Чырвоны флот...

Уходзячы ад нас, таварыш Ленін завяшчаў нам вернасць прынцыпам Комуністычнага Інтэрнацыянала. Клянёмся табе, таварыш Ленін, што мы не пашкадуем свайго жыцця для таго, каб умацоўваць і расшыраць саюз працоўных усяго свету—Комуністычны Інтэрнацыянал»²²).

²¹) І. Сталін. Аб апавяданні, стар. 74

²²) І. Сталін. Аб Леніне, стар. 12—16.

Гэта была клятва большэвіцкай партыі свайму правадырчу Леніну, які будзе жыць у вяках. Гэтую клятву партыя пад кіраўніцтвам Сталіна выканала і выконвае з чэсцю.

Карыстаючыся спачатку хваробан, а затым смерцю Леніна, ворагі соцыялізма прабавалі звярнуць партыю з ленинскага шляху, каб тым самым падрыхтаваць умовы для аднаўлення капіталізма ў нашай краіне. Асабліва ярасна пачала на партыю мацеры вораг ленинізма Троцкі і яго спадручныя трацкісты і лявацы. Партыя новую дыскусію барацьба насіла жорсткі характар. Сталін ускрыў палітычную сутнасць выступленняў трацкістаў, паказаў, што справа ідзе аб жыцці і смерці партыі, згуртаваў партыйныя кадры і арганізаваў разгром трацкізма.

У студзені 1924 г. сабралася XIII партыйная канферэнцыя. Яна слухала даклад Сталіна, які ішоў у агульным кірунку. Канферэнцыя рашуча асудзіла трацкістаў. Рашэнні канферэнцыі былі адобраны XIII партыйным з'ездам (май 1924 г.) і V конгрэсам Комінтэрна (лето 1924 г.).

У барацьбе з трацкізмам у гэты перыяд Сталін указваў, што галоўная задача партыі — перамагчы трацкізм, як ідэйную плынь». І гэтым перыядам партыі, што ў гэтых умовах трацкізм з'яўляўся галоўнай неапасцю.

«У даны момант,—гаварыў Сталін,—пасля перамогі Кастрычніка, у даных умовах нэпа, найбольш неапасечным трэба лічыць трацкізм, бо ён стараецца прывіць нявер'е ў сілы нашай рэвалюцыі, нявер'е ў справу саюза рабочых і сялян, нявер'е ў справу ператварэння Расіі нэпаўскай у Расію соцыялістычную»²³⁾

Сталін даказаў, што ідэйны разгром трацкізма з'яўляецца ўмовай, неабходнай для таго, каб забяспечыць далейшы павядаўны рух наперад да соцыялізма. Сталін гаварыў:

«Не разбіўшы трацкізма, нельга дабіцца перамогі ва ўмовах нэпа, нельга дабіцца ператварэння цяперашняй Расіі ў Расію соцыялістычную»²⁴⁾.

У барацьбе супроць трацкізма Сталін згуртаваў партыю вакол яе ЦК і мабілізаваў яе на далейшую барацьбу за перамогу соцыялізма ў нашай краіне.

Выключна вялікае значэнне ў справе ідэйнага разгрому трацкізма, у справе абароны, абгрунтавання і развіцця ленинізма мае тэарэтычная работа Сталіна «Аб асновах ленинізма», якая выйшла ў 1924 г. Гэтая работа з'яўляецца майстэрскім выкладаннем і глыбокім тэарэтычным абгрунтаваннем ленинізма. Яна збройта таты і збройвае цяпер большэвікоў ва ўсім свеце востраю зброяй мадэліска-ленинскай тэорыі.

У гэтай геніяльнай рабоце дана выкладанне асноў ленинізма, г. зн. таго новага і асаблівага, што звязана з іменем Леніна, што ўнёс Ленін у развіццё марксісцкай тэорыі. Ужо асноўная асаблівасць, што было дано такое абгрунтаванне прынцыпаў ленинізма, што ўвесь ленинізм змест ленинскай спадчыны быў сабран і разгледжан пад вуглом погляду новай гістарычнай эпохі, а гэта і ёсць галоўны крок наперад у развіцці навукі марксізма-ленинізма. Усе пытанні ленинскага вучэння прыняты ў гэтай рабоце на велізарную прынцыповую вышыню. У гэтай рабоце Сталін дае класічнае вызначэнне ленинізма. Сталін гаварыў:

²³⁾ І. Сталін. «Валаскае пытанне». Зборнік артыкулаў, 1926 г., стр. 10.

²⁴⁾ Там-жа.

як Ленін развіў марксізм далей, ва ўмовах новай эпохі, эпохі імперыялізма і пролетарскіх рэволюцый.

Работа па аднаўленню народнай гаспадаркі падыходзіла к канцу. Змянілася міжнародная і ўнутраная абстаноўка Савецкага Саюза. У капіталістычных краінах наступіў часовы адліў рэволюцый, устанавілася часовая частковая стабілізацыя капіталізма. У СССР быў **сягнут даваенны ўзровень гаспадаркі**. Трэба было рухацца далей. З усёй астратою паўстала пытанне аб перспектывах нашага будаўніцтва, аб лёсе соцыялізма ў Савецкім Саюзе.

З геніяльнай празарлівасцю вызначае Сталін перспектыву і канкрэтныя шляхі далейшага развіцця рэволюцый.

«Жадаю рабочым завода «Дынамо»,—пісаў ён,—як і рабочым усей Расіі, каб прамысловасць пайшла ўгору, каб колькасць пролетарыяў у Расіі паднялася ў бліжэйшы перыяд да 20—30 млн.; каб калектывная гаспадарка ў вёсцы расцвіла і падпарадкавала сваім уплывам прыватную гаспадарку; каб высокая індустрыя і калектывная гаспадарка на вёсцы згуртавалі канчаткова пролетарыяў у абрыск і працаўнікоў зямлі ў адну соцыялістычную армію; каб перамога ў Расіі ўвянчалася перамогай ва ўсім свеце»²⁵).

Тэарэтычна абгрунтоўваючы вопыт Вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэволюцыі, вопыт першых год соцыялістычнага будаўніцтва ў капіталістычным акружэнні, Сталін адцяяў і развіў далей ленінскае вучэнне аб перамозе соцыялізма ў адной краіне.

У снежні 1924 г. вышла вядомая работа Сталіна «Кастрычніцкая рэволюцыя і тактыка рускіх камуністаў». Абгрунтоўваючы ў гэтай рабоце ленінскае палажэнне аб перамозе соцыялізма ў адной краіне, Сталін паказваў, што трэба адрозніваць два бакі гэтага пытання: ўнутраны і міжнародны. Унутраны бок гэтага пытання аб узаемаадносінах класаў унутры краіны, будуючай соцыялізм; міжнародны — гэта пытанне аб узаемаадносінах паміж СССР, пакуль яшчэ адзінай краінай соцыялізма, і капіталістычным акружэннем. З ўнутранымі труднасцямі рабочыя і сяляне СССР у поўнай меры могуць справіцца ўласнымі сіламі, яны ў поўнай меры могуць адолець эканамічна сваю ўласную буржуазію і пабудаваць новае соцыялістычнае грамадства. Але да таго часу, пакуль існуе капіталістычнае акружэнне, існуе і небяспека капіталістычнай інтэрвенцыі супроць СССР і рэстаўрацыі капіталізма. Каб устараніць гэтую небяспеку, неабходна знішчыць самае капіталістычнае акружэнне, а знішчыць капіталістычнае акружэнне магчыма толькі ў выніку перамогі пролетарскай рэволюцыі па краіннай меры ў некалькіх краінах. Толькі тады перамога соцыялізма ў СССР зможа значыцца поўнай, канчатковай перамогай.

Гэтыя палажэнні Сталіна ляглі ў аснову гістарычнай рэзалюцыі XIV канферэнцыі партыі (красавік 1925 г.). Канферэнцыя зацвердзіла ленінска-сталінскую ўстаноўку на перамогу соцыялізма ў СССР, як закон партыі, абавязковы для ўсіх членаў партыі.

У снежні 1925 г. адкрыўся XIV з'езд партыі. У палітычнай справаздачы ЦК Сталін намаляваў яркую карціну росту пачытнага індустрыяльнага гаспадарчай магутнасці Савецкага Саюза. Аднак, гаварыў Сталін, мы не можам задаволіцца гэтымі поспехамі, бо краіна наша працягвае заставацца адсталай, аграрнай. Для таго, каб забяспечыць эканамічную самастойнасць нашай краіны і умацаваць яе абарону і незалежнасць, для таго, каб стварыць неабходную для перамогі соцыялізма экана-

²⁵ Г. К. Орджаникідзе. Выбраныя артыкулы і прамовы. 1939 г., стар. 450.

мічную баць, — трэба ператварыць нашу краіну з аграрнай у індустрыяльную.

З трыбуны XIV з'езда правадыр партыі гаварыў.

Пэратварыць нашу краіну з аграрнай у індустрыяльную, здольную вырабляць сваімі ўласнымі сіламі неабходнае абсталяванне, — вось у чым сутнасць, аснова нашай генеральнай лініі.

Сталінскаму плану сацыялістычнай індустрыялізацыі абаронцы капіталізма Зіноўеў і Каменеў прабавалі проціпаставіць свой «план», згодна якому СССР павінен быў астацца аграрнай краінай. Гэта быў адзіны план закаблення СССР і выдання яго са звязанымі нагамі і рукамі імперыялістычным драпежнікам.

Сталін сарваў маскі з гэтых прэзэрвных капітулянтаў, ускрыў іх трацкіска-меншавіцкую сутнасць.

На XIV з'ездзе Сталін падкрэслаў, што важнейшай задачай партыі з'яўляецца моцны саюз рабочага класа з сярэдняком у справе будаўніцтва сацыялізма.

XIV зезд зацвердзіў у якасці асноўнай задачы партыі правядзенне сацыялістычнай індустрыялізацыі, барацьбу за перамогу сацыялізма ў СССР. Пасля з'езда, у пачатку 1926 г., вышла работа Сталіна «Да пытанняў ленынізма». У гэтай гістарычнай рабоце Сталін даў разграміць ліквідацарскую і капітуляніцкую «філасофію» зіноўеўцаў і абгрунтаваў лінію XIV з'езда партыі, лінію на сацыялістычную індустрыялізацыю краіны і пабудову сацыялістычнага грамадства. Ён узброіў партыю і рабочы клас несакрышчымай верай у перамогу сацыялістычнага будаўніцтва.

Пад кіраўніцтвам Сталіна партыя большэвікоў, накапіўшы сілы і сродкі і адкінуўшы прэч капітулянтаў і малавераў, падвяла краіну да новага гістарычнага этапу — да этапу сацыялістычнай індустрыялізацыі.

VIII

Індустрыялізацыя ў гістарычна найкарацейшыя тэрміны такой велізарнай і разам з тым адсталай у эканамічных адносінах краіны, якой з'яўляўся Савецкі Саюз у той перыяд, прадстаўляла гіганцкія трутніцы. Трэба было пабудаваць занова цэлы рад галін індустрыі, невядомых старон царскай Расіі. Трэба было стварыць новую абарончую прамысловасць, якой не было ў ранейшай Расіі. Трэба было пабудаваць заводы сучасных сельскагаспадарчых машын, невядомых царскай Расіі. Гэта патрабавала катастрафічных сродкаў. Капіталістычныя дзяржавы здабывалі іх бязлітаснай эксплуатацыяй народа, крывавым грабёжам калоній і залежных краін, знешнімі пазыкамі. Але Савецкая краіна не магла карыстацца гэтымі бруднымі крыніцамі, а шлях знешніх пазык быў для яе закрыты капіталістамі. Аставалася здабыць сродкі толькі ўнутры Савецкай краіны.

Апіраючыся на ўказанні Леніна, Сталін распрываў вучэнне аб сацыялістычнай індустрыялізацыі нашай краіны. Ён паказаў, што гэта сутнасць індустрыялізацыі заключаецца не ў простым росце прамысловасці, а ў развіцці цяжкай індустрыі і, перш за ўсё, яе сярца — машынабудаўніцтва, бо толькі стварэнне цяжкай індустрыі і машынабудаўніцтва забяспечвае матэрыяльную базу сацыя-

²⁰ XIV з'езд Усесаюзнай камуністычнай партыі (6). Стэнаграфічная справаздача. 1926 г., стар. 488.

лізма і ставіць краіну соцыялізма ў незалежнае ад капіталістычнага свету становішча; 2) экспрапрыяцыя памешчыкаў і капіталістаў у нашай краіне ў рэзультате Кастрычніцкай соцыялістычнай рэвалюцыі, знішчэнне прыватнай уласнасці на зямлю, фабрыкі, заводы, банкі і т. д. і перадача іх у агульнанародную уласнасць—стварылі магучую крыніцу соцыялістычнага назаплення для развіцця індустрыі. 3) соцыялістычная індустрыя ў корані адрозніваецца ад капіталістычнай—апошняя будзецца шляхам каланіяльных захватаў і грабёжова-ваенных разгромаў, кабальных пазык і бяспаснай эксплуатацыі рабочых мес і каланіяльных народаў, а соцыялістычная індустрыялізацыя апрацавае на грамадскую уласнасць на срэбкі вытворчасці, на назапленне і зберажэнне багаццяў, ствараемых працай рабочых і сялян; соцыялістычная індустрыялізацыя неразрыўна звязана з няўхільным паляпшэннем матэрыяльнага становішча працоўных мас; 4) таму карэннымі задачамі ў барацьбе за індустрыялізацыю з'яўляюцца павышэнне прадукцыйнасці працы, зніжэнне сродкаў, стварэнне барацьбы за працоўную дысцыпліну, рэжым эканоміі і т. д.; 5) ўмовы будаўніцтва соцыялізма ў СССР, у рэшце рэшт, з'яўляюцца тымі, якія робяць магчымым ажыццяўленне неабходных высокіх тэмпаў індустрыялізацыі; 6) шлях да соцыялістычнай перапрацоўкі сельскай гаспадаркі ляжыць праз індустрыялізацыю краіны, якая павінна стварыць тэхнічную базу для гэтай перапрацоўкі.

Узброеныя гэтай чоткай і яснай праграмай, працоўныя Савецкага Саюза прыступілі да соцыялістычнай індустрыялізацыі краіны.

Напалатоўвання поспехамі соцыялістычнага будаўніцтва імперыялісты папрабавалі сарваць або хоць-бы затармазіць індустрыялізацыю краіны шляхам разрыву дыпламатычных і гангстэвскіх зносін з СССР (Англія), шляхам забойстваў савецкіх пяслоў (Польшча), шляхам узмацнення шпенскай і дыверсійнай работы. Унутры краіны аб'ядноўваюцца трацкісты, зноўсеўцы, рэлігійныя і сацыялістычныя групы ў здрадніцкі блок, які адкрыў супроць партыі шаленую атакі. «Стварэнне нешта наконт адзінага фронту з Чэмпарлен да Троцкага»,—указваў тады таварыш Сталін. Нешта было дабрана перамогі соцыялістычнай індустрыялізацыі без ідэнізма і арганізацыйнага разрыву трацкіска-зноўсеўскага блока. Над краініцтвам таварыша Сталіна партыя разграміла трацкіска-зноўсеўскі блок. Доклад Сталіна на XV партыйнай канферэнцыі «Аб соцыял-дэмакратычным ўхале ў нашай партыі» (лістапад 1926 г.) і доклад яго на VII пашыраным пленуме ВККІ «Яшчэ рэз аб соцыял-дэмакратычным ўхале ў нашай партыі» (снежань 1926 г.) ідэйна узброілі ВККІ(б) і Комінтэрн і забяспечылі маналітынасць і згуртаванасць партыйных радоў.

Пашыраны пленум ВККІ ў сваіх рашэннях заклікаў староннікаў трацкіска-зноўсеўскага блока, як раскольнікаў, якія скаціліся на меншавіцкія пазіцыі.

Разграмішы і адкінушы прэзэрвных капіталістаў і абаронцаў капіталізма, ботышэвікі прадаўжалі справу соцыялістычнай індустрыялізацыі нашай краіны.

Ні адна галіна, ні адно пытанне індустрыялізацыі не ўскладала з поля зроку Сталіна. Сталін—ініцыятар стварэння новых галін прамысловасці, развіцця і рэканструкцыі раней адсталых галін. Сталін—натхніцель стварэння другой вугальна-металургічнай базы ў нашай краіне, будаўніцтва Кузбаса. Сталін—арганізатар і кіраўнік соцыялістычных будоўляў. Сталінградскі трактарабуд, Днепрабуд, Магніт

буд, Уралмашбуд, Растоўскі сельмашбуд, Кузнецкбуд, Турксіб, Саратаўскі камбайнбуд, будаўніцтва аўтамабільных заводаў у Маскве і Горкім і рад іншых будоўляў—усе яны звязаны з іменем Сталіна. Таму многія з індустрыяльных гігантаў, якімі ганарыцца ўся краіна, носяць імя Сталіна.

Грандыёзная карціна велічнага будынка соцызлізма, што ўзводзіцца ў СССР, робіла неперажоўны ўплыў на рабочых капіталістычных краін. Пачалося сапраўднае паломніцтва ў СССР. Дзесяткі і сотні рабочых дэлегацыі прызджалі і з велізарнай цікавасцю і захапляючым хваляваннем знаёміліся з тым, як самі рабочыя, прагнашы сваіх эксплуатацараў, будуць новае, соцызлістычнае грамадства. Іх ўсё цікавіла, яны ўсё хацелі ведаць. 5 лістапада 1927 г. адбылася прыёмная тутарка Сталіна з рабочымі дэлегацыямі Германіі, Францыі, Аўстрыі, Чэх-Славакіі, Італіі, Індыі і іншых краін.

Ужо к канцу 1927 г. вызначыліся рашаючыя поспехі і тэмпы соцызлістычнай індустрыялізацыі. Першыя вынікі былі паказаны на XV з'ездзе партыі, які сабраўся ў снежні 1927 г. У сваім справядлівым дакладзе Сталін даў яркую карціну поспехаў соцызлістычнай індустрыялізацыі і падкрэсліў неабходнасць далейшага расшырэння і ўмацавання соцызлістычных камандных вышынь, як у горадзе, так і на вёсцы, трымаючы курс на ліквідацыю капіталістычных элементаў у народнай гаспадарцы.

На XV з'ездзе Сталін указаў на адставанне сельскай гаспадаркі ад прамысловасці і наметыў выхад з гэтага пагражаючага усёй народнай гаспадарцы становішча.

«Выхад,—гаварыў Сталін,—у пераходзе дробных і распыленых сялянскіх гаспадарак на буйныя і аб'яднаныя гаспадаркі на аснове грамадскай апрацоўкі зямлі, у пераходзе на калектыўную апрацоўку зямлі на базе новай, вышэйшай тэхнікі. Выхад у тым, каб дробныя і найдрабнейшыя сялянскія гаспадаркі паступова, але няухільна, не ў парадку націску, а ў парадку паказу і пераканання аб'ядноўваць у буйныя гаспадаркі на аснове грамадскай, таварыскай, калектыўнай апрацоўкі зямлі, з прымяненнем сельскагаспадарчых машын і трактараў, з прымяненнем навуковых прыёмаў інтэнсіфікацыі земляробства. Другога выхаду няма»²⁷).

Чаму наша краіна стала на шлях будаўніцтва калгасаў?

Ужо к перыяду XV з'езда партыі ўсё больш прыкметным рабілася адставанне сельскай гаспадаркі, асабліва зернавой гаспадаркі. Валовая прадукцыя зярна набліжалася к даваеннаму узроўню, але таварная частка зернавой прадукцыі, прадаваемая на старану для снабжэння гарадоў і арміі, складала нямногім больш адной трэці часткі (37 процантаў) даваеннага ўзроўню. У вёсцы налічвалася каля 25 мільёнаў дробных і напівбуйных сялянскіх гаспадарак. А дробныя сялянскія гаспадаркі па самой сваёй прыродзе з'яўляліся поўнатуральнымі гаспадаркамі, здольнымі даць толькі мінімум тавараў зярна і няздольнымі расшырыць вытворчасць, прымяняць трактары і машыны, павысіць ураджайнасць. Драбленне сялянскіх гаспадарак і падзенне таварнасці зернавой гаспадаркі прадаўжаліся.

«Не падлягала сумненню, што пры такім стане зернавой гаспадаркі армія і гарады СССР павінны былі апынуцца перад тварам хранічнага голаду»²⁸).

Перад краінай стаялі дзве магчымасці перайсці ў сельскай гаспадарцы на буйную вытворчасць, здольную пусціць у ход трактары і сельскагаспадарчыя машыны і падняць у некалькі раз таварнасць зернавой гаспадаркі. Першая магчымасць: перанесці на буйную капіталістычную вытворчасць у весцы, што азначала-б разарэнне сялянскіх мас, стварэнне масавага беспрацоўя ў горадзе, пагібель саюза рабочага класа і сялянства, узмацненне кулацтва і паражэнне сацыялізма. На гэты пагібельны шлях узмоцнена штурхалі партыю правыя капітулянты і здраднікі.

Другая магчымасць: стаць на шлях аб'яднання дробных сялянскіх гаспадарак у буйныя **соцыялістычныя** гаспадаркі, у калгасы, здольныя шырока выкарыстаць трактары і іншыя сучасныя машыны для хуткага ўдому зернавой гаспадаркі і яе таварнай прадукцыі. Ясна, што партыя большэвікоў і Савецкая дзяржава маглі стаць толькі на другі шлях, на **калгасны** шлях развіцця сельскай гаспадаркі.

Партыя большэвікоў зыходзіла з мудрых **указанняў** Леніна аб неабходнасці пераходу ад дробных сялянскіх гаспадарак да буйнага, калектывнага, машынага земляробства, якое адно толькі магло вывесці дзесяткі мільёнаў сялянскіх гаспадарак з адвечных нястаткаў.

«Дробнай гаспадаркай з нястаткаў не выйсці»,—указваў Ленін.

Самая надзённая эканамічная патрэбнасць, народныя нястаткі патрабавалі пераходу на шлях калектывізацыі. І партыя большэвікоў пад кіраўніцтвам Сталіна правільна зразумела гэтую надзённую эканамічную патрэбнасць, здолела павярнуць мільёныя масы сялянства на шлях калектывізацыі.

XV з'езд вынес рашэнне аб **усямерным разгортванні калектывізацыі сельскай гаспадаркі**. У той-жа час з'езд даў дырэктыву аб складанні першага п'ятидовага плана народнай гаспадаркі. Так у самы разгар стварэння сацыялістычнай індустрыі Сталіным намечана была новая грандыёзная задача калектывізацыя сельскай гаспадаркі. Выкананне такой гістарычнай задачы патрабавала самай стараннай падрыхтоўкі, якая па глыбіні і размаху можа быць смела пастаўлена ў адзін рад з падрыхтоўкай Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Геніяльны стратэг пролетарская рэвалюцыя смела і непахісна, старанна і **асцярожна** веў партыю ўперад, ламаючы ўсе перашкоды на шляху да намечанай мэты, пільна сочычы за манёврамі класавога ворага і блескуча праігнаруючы яго дзеянні ў бліжэйшай будучыні, па-майстэрску перагрупуваючы сілы ў ходзе самага раставлення, замацоўваючы занятыя пазіцыі, скарыстоўваючы рэзервы для развіцця поспеху.

Пад кіраўніцтвам Сталіна партыя падрыхтавала ўсе неабходныя матэрыяльныя ўмовы для масавага ўступлення сялянства ў калгасы. Была створана індустрыяльная база для снабжэння вёскі машынамі і трактарамі, база для тэхнічнага пераўзбраення сельскай гаспадаркі. Былі накоплены дастатковыя сродкі для фінансавання калгаснага і саўгаснага будаўніцтва і накіраваны на гэтае будаўніцтва лепшыя людзі партыі і рабочага класа, ўмацаваны першыя калгасы, якія паказвалі сялянам-аднаасобнікам **узоры** вядзення калектывнай сельскай гаспадаркі. Былі створаны машына-трактарныя станцыі і саўгасы, дапамагаўшыя сялянам у справе паляпшэння гаспадаркі.

Адчуваючы сваю пагібель, кулацтва прабавала аказаць супраціўленне, арганізавала «хлебную стачку», думаючы такім шляхам прымусіць партыю калі не капітуліраваць, то па крайняй меры адступіць. У тым-жа 1928 годзе была раскрыта буйная шкодніцкая арганізацыя

... а затем ...

... Сталиным партия ... меры супроць ... зламала яго супраць ... были сурова нака- ...

... партия ... меры супроць ... 1928 ... 1929 ...

... таму, як перамога Вятки ... 1917 г. ... 1928 ... 1929 г. ...

... были выкрыты да канца правыя, ... было наказана, што правыя з'яўляюцца аген- ...

... партия ... 1929 г. ...

... 1929 г. ...

... партия ...

... —пісаў Сталін,—што ў калгасы ідуць сяляне не асобнымі гру- ...

памі, як гэта мела месца раней, а цэлымі сёламі, валасцямі, раёнамі нават акругамі. А што гэта значыць? Гэта значыць што ў калгасы пайшоў сярэдняк. У гэтым аснова таго карэннага пералому у развіцц сельскай гаспадаркі, які складзе важнейшае дасягненне Савецкай улады...»³⁰).

Так пад кіраўніцтвам Сталіна быў падрыхтован гістарычны паварот ад палітыкі абмежавання і выцяснення кулацкіх элементаў да палітыкі ліквідацыі кулацтва, як класа, на аснове суцэльнай калектывізацыі.

IX

27 снежня 1929 года Сталін выступіў на канферэнцыі аўтарытэтных марксістаў. У сваёй прамове таварыш Сталін выкрыў буржуазныя тэорыі «роўнавагі» сектараў народнай гаспадаркі, разбіў апазіцыйную тэорыю «самацёку» у сацыялістычным будаўніцтве і марксісцкую тэорыю «устойлівасці» дробнасялянскай гаспадаркі. Прагледзіўшы ўсе гэтыя буржуазныя, антымарксісцкія, праваапартыісцкія тэорыі, таварыш Сталін дэталёва і аналіз прыроды калгасаў, сацыялістычнай формы гаспадаркі, і абгрунтаваў пераход да суцэльнай калектывізацыі і ліквідацыі на гэтай аснове кулацтва, як класа.

Ленін яшчэ на XI з'ездзе партыі гаварыў аб апошнім і рашучым боі з рускім капіталізмам, які вырастае з дробнай сялянскай гаспадаркі, але ў той перыяд тэрмін гэтага бою яшчэ нельга было з дакладнасцю вызначыць. Таварыш Сталін з уласцівай яму геніяльнай прэзэрватыўнасцю навукова даказаў, што тэрмін апошняга і рашучага бою з унутраным капіталізмам ужо наступіў. Вялікі дыялектык—Сталін паказаў, што ліквідацыя кулацтва, як класа, не ёсць прадаўжэнне і глыбейшай палітыкі абмежавання і выцяснення кулацтва, а ёсць круты паварот у палітыцы партыі.

«Калі канфіскацыя зямлі ў памешчыкаў была першым крокам Кастрычніцкай рэвалюцыі ў вёсцы,—так запісана ў рашэннях XVI з'езда партыі,—то пераход да калгасаў з'яўляецца другім і прытым рашучым крокам, які вызначае важнейшы этап у справе пабудовы фундаменту сацыялістычнага грамадства ў СССР»³¹).

Да сацыялістычнай гаспадаркі вёска прыйшла ў рэзультата таго, што эканамічная неабходнасць патрабавала пераходу да буйнага арцельнай гаспадаркі, да калектывнага, машыннага земляробства. Партыя большавікоў і Савецкая дзяржава на працягу гадоў стваралі ў вёсцы новыя прадукцыйныя сілы, насаджалі новую тэхніку—трактары, камбайны і т. д., падрыхтоўвалі кадры сацыялістычнага земляробства, мільёны людзей, авалодваючых новай тэхнікай.

У сваім гістарычным прызнанні рабочым Стаўградскага трактарнага завода ў дзень яго пуску (17 чэрвеня 1930 г.) таварыш Сталін пісаў:

«Прывітанне і віншаванні з перамогай рабочым і кіруючаму составу першага ў СССР Чырвонасцяжнага трактарнага гіганта 50 тысяч трактараў, якія вы павінны даваць краіне штогод, ёсць 50 тысяч снарадаў, узрываючых стары буржуазны свет і пра-

³⁰) І. Сталін. Пытанні ленынізма, выданне 11-е, стар. 272

³¹) ВКП(б) у рэзалюцыях і рашэннях з'ездаў, канферэнцый і пленумаў ЦК, ч. 1, стар. 432.

кладваючы дарогу новаму сацыялістычнаму ўкладу ў вёсцы. Жадаю вам поспеху ў справе выканання вашай праграмы»³²).

Новыя прадукцыйныя сілы, створаныя ў вёсцы, няухільна пры- вялі да новых, сацыялістычных адносін паміж людзьмі.

Сталін, усебакова распрацаваўшы марксісцка-ленінскае вучэнне аб ацыялізме, паказаў, што пераход да калектывізацыі магчымы не ў парадку простага і мірнага ўступлення сялян у калгасы, а ў парадку масаван барацьбы сялян супроць кулацтва. Неабходна было разбіць кулацтва ў адкрытым баі на вачах усяго сялянства, таму пераход да суцэльнай калектывізацыі неразрыўна звязваўся з задачай ліквідацыі кулацтва, як класа.

Указанні таварыша Сталіна аб неабходнасці павароту ў палітыцы партыі ад абмежавання эксплуатацый калектывізацыі кулацтва да ліквідацыі кулацтва, як класа, ляглі ў аснову пастановы ЦК ад 5 студзеня 1930 г. «Аб тэмпе калектывізацыі і мерах дапамогі дзяржавы калгаснаму будаўніцтву».

Парыю партыі ўсяляк прэбавалі сарваць узятую партыяй курс на калектывізацыю краіны. Гэтыя вяржачныя спробы выразіліся не толькі ў прамым выступленні супроць калектывізацыі з боку правых капі-гулянтаў, але і ў «лявацкіх» скрыўленнях партыйнай лініі, у парушэнні устаноўленых партыяй тэмпаў калектывізацыі, у парушэнні ле-нінска-сталінскага прынцыпа добраахвотнасці ў калгасным будаў-ніцтве, у галавацянскім пераскокванні праз арцель да кумыны, у пры-мусовым абагуленні жылых пабудов, дробнай жывёлы, хатняй інтэр'еру і т. д.

Унутраныя і знешнія ворагі, інтэрвенты і іх агенты спадзяваліся, што гэтая «лявацкая», а часам і свядома правакацыйная практыка пасварыць сялянства з Совецкаю уладай. У штабах імперыялістыч-ных дзяржаў ужо намячаліся тэрміны новай інтэрвенцыі. Але права-дыр партыі своєчасова зауважыў новую небяспеку.

2 сакавіка 1930 г. па рашэнню ЦК быў апублікаваны артыкул Сталіна «Галавакружэнне ад поспехаў», у якім Сталін даў адпор «ля-вацкім» перагібам, якія пагражалі пагубіць калгасны рух. «У арты-куле з усёй сілай падкрэсліваўся прынцып добраахвотнасці калгас-нага будаўніцтва і указвалася на неабходнасць улічваць рознастай-насць умоў у розных раёнах СССР пры вызначэнні тэмпаў і метадаў калектывізацыі. Тав. Сталін напамінаў, што асноўным звяном калгаснага руху з'яўляецца сельскагаспадарчая арцель... Артыкул тав. Сталіна меў найвялікшае палітычнае значэнне. Гэты артыкул да-памог партыйным арганізацыям выправіць іх памылкі і нанёс са-лейнейшы ўдар ворагам Совецкай улады, якія спадзяваліся на тое, што гэты перагіб у ім улада пасварыць сялянства супроць Совецкай улады»³³).

Нанёсшы сакрушальны ўдар «лявацкім» скрыўленням і разам з тым развясціўшы па ветру надзеі інтэрвентаў, таварыш Сталін, як на-стаўнік мільённых мас, аб'ясняў партыйным і беспартыйным кадрам, у чым заключаецца майстэрства кіравання.

Майстэрства кіравання, лісіў Сталін,—ёсць сур'ёзная справа. Гэтыя адставаць ад руху, бо адстаць — значыць адарвацца ад мас. Але нельга і забягаць наперад, бо забегчы наперад—значыць стра-ціць сувязь з масамі. Хто хоча кіраваць рухам і захваць разліт

³²) «Правда» № 166, 18 чэрвеня 1930 г.

³³) Кароткі курс гісторыі ВКП(б), стар. 291—292

тым сувязі з мільённымі масамі, тоі павінен весці барацьбу на два фронты—і супроць адстаючых і супроць забягаючых наперад»³⁴).

У апублікаваным услед за гэтым артыкуле ад 3 красавіка 1930 г. «Адказ таварышам калгаснікам», звернутым да мільёнаў калгаснікаў. Сталін, паказваючы корань памылак у сялянскім пытанні і галоўныя памылкі ў калгасным руху, з выключнаю сілай раз'ясніў, у чым сутнасць законаў наступлення на фронце класавай барацьбы. Нельга весці наступленне, не замацоўваючы заваяваных пазіцый,—указваў таварыш Сталін,—не перагружоўваючы сіл, не забяспечваючы фронт рэзервамі, не падцягваючы тылы. Апаргуністы не разумеюць класавай прыроды наступлення: наступленне на які клас, у саюзе з якім класам? Нам трэба,—гаварыў Сталін,—не ўсякае наступленне, а наступленне на кулака ў саюзе з сярадняком.

Дзякуючы сталінскаму кіравніцтву, у рэзультате выпраўлення перагібав, была створана моцная аснова для новага магутнага росту калгаснага руху. Партыя на чале з таварышом Сталіным вырашыла нацыяналістыкую пасля заваявання ўлады задачу пролетарскай рэвалюцыі, задачу пераводу дробных сялянскіх гаспадарак на рэлііі соцыялізма, задачу ліквідацыі кулацтва, як самага шматлікага, эксплуатацыйнага класа.

«Гэта быў найглыбейшы рэвалюцыйны пераварот, скачок са старога якаснага стану грамадства ў новы якасны стан, роўнядзінны па сваіх выніках рэвалюцыйнаму перавароту ў кастрычніку 1917 года».

Своеасаблівае гэтае рэвалюцыі заключалася ў тым, што яна была праведзена зверху, па ініцыятыве дзяржаўнай улады, пры прамым падтрыманні знізу, з боку мільённых мас сялян, якія «мала не супроць кулацкай кабалы, за свабоднае калгаснае жыццё»³⁵).

Апіраючыся на ўказанні Леніна аб неабходнасці пераходу ад дробных сялянскіх гаспадарак да буйнай, арцельнай, калектывнай гаспадаркі ў земляробстве, апраўчыся на кааперацыйны план Леніна, Сталін распрацаваў тэарэтычна і ажыццявіў практычна вучэнне аб калектывізацыі сельскай гаспадаркі. Нове ў гэтым галіне ў Сталіна заключаецца ў тым, што ён 1) всебакова распрацаваў пытанне аб калгаснай форме соцыялістычнай гаспадаркі ў вёсцы; 2) паказаў, што асноўным і галоўным звязем калгаснага будаўніцтва на сучасным этапе з'яўляецца сельскагаспадарчая арцель, як найбольш правільная і зразумелая сялянам форма, якая дае магчымасць спалучаць асабістыя інтарэсы калгаснікаў з іх грамадскімі інтарэсамі, прыстасоўваць асабістыя інтарэсы калгаснікаў да грамадскіх інтарэсаў; 3) абрунтаваў пераход ад палітыкі абмежавання і выцягнення кулацтва да палітыкі ліквідацыі кулацтва, як класа, на аснове суцэльнай калектывізацыі; 4) раскрыў значэнне МТС, як апорных пунктаў у справе соцыялістычнай перабудовы сельскай гаспадаркі і ўказаў дапамогі сельскай гаспадарцы і сялянству з боку соцыялістычнай дзяржавы.

У лютым 1930 года па шматлікіх хадаўніцтвах раду арганізацый, агульных сходаў рабочых, сялян і чырвонаармійцаў Цэнтральны Вышэйшы Камітэт СССР паставіў адміністрацыі і В. Сталін перад гэтым органам Чырвонай Сцягі і велічынны задачы па фарміраванні соцыялістычнага будаўніцтва.

XVI з'езд партыі (26 чэрвеня—13 ліпеня 1930 г.) увайшоў у гісторыю

³⁴ В. Сталін. Пытанні ленінізму, стар. 301.

³⁵ Короткая гісторыя ВКП(б), т. 1, стар. 282.

рыю, як з'езд разгорнутага наступлення соцыялізма па ўсяму фронту. Раскрыўшы сутнасць разгорнутага наступлення соцыялізма на капіталістычныя элементы па ўсяму фронту, Сталін устанавіў у сваім дакладзе, што наша краіна ўжо ўступіла ў перыяд соцыялізма.

Дакладваючы з'ездзе аб дасягненнях у справе індустрыялізацыі краіны і калектывізацыі сельскай гаспадаркі, Сталін указаў разам з тым, якія задачы ставіць перад намі новы перыяд развіцця. Калі па тэмпах развіцця мы дагналі і перагналі перадавыя капіталістычныя краіны, то па ўзроўню прамысловай вытворчасці мы яшчэ вельмі адстаем ад перадавых капіталістычных краін. Адсюль задача далейшага ўзмацнення тэмпаў, задача дагнаць і перагнаць капіталістычныя краіны таксама і па ўзроўню прамысловай вытворчасці. У сваім дакладзе таварыш Сталін указаў задачы партыі ў справе ажыццяўлення першай пяцігодкі ў чатыры годы.

Працоўныя ўсёй краіны з энтузіязмам прыступілі да вырашэння гіганцкіх задач, паставленых з'ездам. Широка разгарнулася соцыялістычнае спаборніцтва і ударніцтва. К моманту XVI з'езда соцыялістычным спаборніцтвам было ахоплена не менш двух мільёнаў рабочых, а ва ўдарныя брыгады ўваходзіла больш мільёна рабочых.

«Самае выдатнае ў спаборніцтве,—гаварыў таварыш Сталін на XVI з'ездзе,—заклучаецца ў тым, што яно робіць карэнны пераварот у поглядах людзей на працу, бо яно ператварае працу з ганебнага і вялікага цяжару, якім яна лічылася раней, у справу чэсці, у справу славы, у справу доблесці і геройства. Нічога падобнага няма і не можа быць у капіталістычных краінах»⁹⁰).

Выкананне плана першай пяцігодкі патрабавала рэканструкцыі ўсёх галін народнай гаспадаркі на базе новай, сучаснай тэхнікі. Тэхніка набывала рашучае значэнне. Правадыр партыі ў сувязі з гэтым высунуў 4 лютага 1931 г. у прамове «Аб задачах гаспадарнікаў» на першай Усесаюзнай канферэнцыі работнікаў соцыялістычнай прамысловасці новы лозунг: «Большэвікі павінны авалодаць тэхнікай», «Тэхніка ў перыяд рэканструкцыі рашае ўсё».

У перыяд напружанай работы партыі па будаўніцтве соцыялізма набывала ўсё большае значэнне марксіска-ленінскае выхаванне членаў і кандыдатаў партыі, вывучэнне гістарычнага вопыту большэвіцкай партыі, барацьба з фальсіфікатарамі яе гісторыі.

У лістападзе 1931 года Сталін апублікаваў вядомае пісьмо ў рэдакцыю журналу «Пролетарская революция», якое адзіраў выключную ролю ў далейшым ідэйным згуртаванні партыі. У гэтым пісьме Сталін, выкрываючы трацкіцкіх фальсіфікатараў гісторыі большэвізма, паказваў, што ленызм нарадзіўся, вырас і ўмацаваўся ў бясплітаснай барацьбе з апартунізмам усіх масцен, што большэвікі з'явіліся адзінай у свеце рэвалюцыйнай арганізацыяй, якая разраміла да канца апартуністаў і цэнтрыстаў і выгнала іх вон з партыі. У гэтым пісьме Сталін з усёй сілай паказаў, што трацкізм ёсць перадавы атрад контррэвалюцыйнай буржуазіі, які вядзе барацьбу супроць камунізма, супроць Савецкай улады, супроць будаўніцтва соцыялізма ў СССР.

К пачатку 1933 г. першая пяцігодка была выканана раней тэрміна. У студзені 1933 года Сталін выступіў на пленуме ЦК і ЦВК з дакладам «Вынікі першай пяцігодкі». Наша краіна—указваў ён—пераварталася з аграрнай у індустрыяльную, з дробнабуржуазнай—у краіну

⁹⁰ І. Сталін. Пытанні ленызму. Выданне 10-е, стар. 93

самага буйнага, перадавога, соцыялістычнага земляробства. Эксплуататарскія класы былі выбіты са сваіх вытворчых пазіцыі. Іх астаткі рассеяліся па ўсёй краіне і навялі барацьбу супроць Совецкай улады ціхаю сапай. Таму неабходна было павысіць пільнасць, павесці барацьбу за ахову соцыялістычнай уласнасці, асновы савецкага ладу, усямерна ўмацоўваць дыктатуру пролетарыята.

У другім выступленні на пленуме ЦК «Аб рабоце ў вёсцы» Сталін даў глыбокі аналіз недахопаў работы партыі ў вёсцы і намясці цэлую праграму работ па ўмацаванні калгаснага ладу.

Перад партыяй стала новая задача—барацьба за ўмацаванне калгасу, за арганізацыю працы ў калгасах, за тое, каб зрабіць калгасы большэвіцкімі, ачысціць калгасы ад варожых кулацкіх, шкодніцкіх элементаў. Для гэтага мэты таварыш Сталін прапанаваў стварыць палітаддзелы ў МТС і саўгасах. Палітаддзелы МТС за два годы (1933, 1934 гг.) наспелі працаваць вялікую работу па ўмацаванні калгасаў.

На першым Усесаюзным з'ездзе калгаснікаў-ударнікаў 19 лютага 1933 г. таварыш Сталін высунуў і абгрунтаваў лозунг: зрабіць калгасы большэвіцкімі, а калгаснікаў заможнымі.

«Каб стаць калгаснікам заможным, — таварыш Сталін, — для гэтага патрэбна не толькі адно — працаваць у калгасе чэсна, правільна скарыстоўваць трактары і машыны, правільна скарыстоўваць рабочую жывёлу, правільна апрацоўваць зямлю, берагчы калгасную уласнасць»²⁰.

Прамова Сталіна дайшла да сазнання мільёнаў калгаснікаў, стала практычнай баявой праграмай калгасаў.

У сваім дакладзе аб рабоце ЦК ВКП(б), зробленым у Ленінградзе напярэдадні XVII з'езда партыі, натхнены трыбун рэвалюцыі і любімец партыі С. М. Кіраў наступным чынам характарызаваў вялікага арганізатара соцыялістычных перамог рабочага класа:

«Таварышы, гаворачы аб заслугах нашай партыі, аб поспехах нашай партыі, нельга не сказаць аб вялікім арганізатары тых гіганцкіх перамог, якія мы маем. Я гавару аб таварышу Сталіне.

Я павінен сказаць вам, што гэта сапраўды поўны, сапраўды усестраанны паслядоўнік, прадаўжальнік таго, што нам пакінуў вялікі асновальнік нашай партыі, якога мы страцілі вось ужо дзесяць год таму назад.

Цяжка ўявіць сабе фігуру гіганта, якім з'яўляецца Сталін. За апошнія годы, з таго часу, калі мы працуем без Леніна, мы не ведаем ні аднаго навароту ў нашай рабоце, ні аднаго колькі-небудзь буінага пачынання, лозунга, напрамку ў нашай палітыцы, аўтарам якога быў бы не таварыш Сталін, а хто-небудзь іншы. Уся асноўная работа—гэта павінна ведаць партыя—праходзіць па ўказаннях, па ініцыятыве і пад кіраўніцтвам таварыша Сталіна. Самыя вялікія пытанні міжнароднай палітыкі рашаюцца па яго ўказанню, і не толькі гэтыя вялікія пытанні, але і, здавалася-б, трэцерадныя і чатырнаццацірадныя пытанні цікавяць яго, калі яны датычаць рабочых, сялян і ўсіх працоўных нашай краіны.

Я павінен сказаць, што гэта адносіцца не толькі да будаўніцтва сацыялізму ў цэлым, але і да найбольшых пытанняў нашай работы. Напрыклад, калі ўзяць пытанні абароны нашай краіны, то трэба з усёй сілаю падкрэсліць, што ўсімі нашымі поспехамі, аб якіх я гаварыў, мы цалкам і поўнасьцю абавязаны Сталіну.

²⁰ І. Сталін. Пытанні ленызму. Выданне 11-е, стар. 418.

Магутная воля, каласальны арганізатарскі талент гэтага чалавека забяспечвае партыі своечасовае правядзенне вялікіх гістарычных паваротаў, звязаных з перадавым будаўніцтвам сацыялізма.

Вазьміце лозунгі таварыша Сталіна, «Зрабіць калгасніка заможным», «Зрабіць калгасы большэвіцкімі», «Авалодаць тэхнікай», шэсць гістарычных умоў таварыша Сталіна,—усё, што пакроўвае будаўніцтва сацыялізма на данай стадыі нашай работы, зыходзіць ад гэтага чалавека, і ўсё, што намі заваявана ў першай пяцігодцы, дасягнута на аснове яго ўказанняў»³⁸).

У пачатку 1934 года Сталін кіруе работамі XVII зезда партыі, які ўваходзіць у гісторыю, як з'езд пераможцаў. У сваім справаздачным дакладзе на з'ездзе таварыш Сталін падвёў вынік гістарычным пераможам партыі, перамогам сацыялізма ў СССР.

Перамога палітыка індустрыялізацыі, сучэльнай калектывізацыі, ліквідацыі кулацтва, як класа. Перамога вучэнне аб мажымасці пабудовы сацыялізма ў адной краіне. Соцыялістычны ўклад стаў непадзельна пануючай сілай ва ўсёй народнай гаспадарцы, усё астатняе ўклады пайшлі ка дну. Калгасы перамаглі канчаткова і беспаваротна.

Але Сталін папярэджае, што барацьба далёка не скончана. Хоць ворагі і разбіты, але астаткі іх ідэалогіі жывуць і нярэдка даюць аб сабе ведаць. Асталося капіталістычнае акружанне. Яно ажыццяўляе і скарыстоўвае перажыткі капіталізма ў сазнанні людзей.

Таварыш Сталін ўказвае, што перажыткі капіталізма ў сазнанні людзей значна больш жывучы ў галіне нацыянальнага пытання, чым у любой іншай галіне. Адказваючы на пытанне, які ўхл прадстаўляе галоўную небяспеку, — ухл да вялікарускага нацыяналізма або ухл да мясцовага нацыяналізма,—таварыш Сталін гаварыць, што пры сучасных умовах «галоўную небяспеку прадстаўляе той ухл, супроць якога перасталі змагацца і якому далі такім чынам разрасцеся да дзяржаўнай небяспекі»³⁹).

Патрэбна сістэматычная работа па пераадоленню перажыткаў капіталізма ў сазнанні людзей; патрэбна сістэматычная крытыка ідэалогіі ўсіх варожых левізму плыней; неабходна нястомная прапаганда левізму, павышэнне ідэалагічнага ўзроўню членаў партыі, інтэрнацыянальнае выхаванне працоўных. Сталін з асаблівай сілай падкрэсліў неабходнасць павышэння пільнасці партыі:

«Не ўбаюкваць трэба партыю,—а развіваць у ёй пільнасць, не ўсыпляць яе,—а трымаць у стане баявой гатоўнасці, не раззбройваць, — а ўзбройваць, не дэмабілізаваць, — а трымаць яе ў стане мабілізацыі для ажыццяўлення другой пяцігодкі»⁴⁰).

У дакладзе Сталіна была дана канкрэтная распрацаваная праграма далейшай работы партыі ў галіне прамысловасці, сельскай гаспадаркі, гандлю, транспарта, праграма арганізацыйнай работы (кадры, правёрка і кантроль выканання); пастаўлена задача—«падняць арганізацыйнае кіравніцтва да ўзроўню палітычнага кіравніцтва». У дакладзе Сталіна дана праграма работы ў галіне культуры, навукі, народнай асветы, ідэалагічнай барацьбы. XVII зезд па прапанове С. М. Кірава прыняў даклад таварыша Сталіна цалкам, як рашэнне зезда як партыйны закон, як праграму работы партыі на бліжэйшы перыяд. На з'ездзе быў зацверджан і другі пяцігадовы план развіцця народнай гаспадаркі.

³⁸ С. М. Кіраў. Выбраныя артыкулы і прамовы 1912—1934. 1939 г., стар. 609—610.

³⁹ І. Сталін. Пытанні левізму, стар. 474.

⁴⁰ Там-жа, стар. 484.

X

У рэзультаце поспехаў генеральнай лініі партыі ў краіне прадаўжаўся няўхільны рост прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Другая Сталінская пяцігодка па прамысловасці была выканана к крахавіку 1937 г., датэрмінова—у чатыры годы і тры месяцы. Завяршэнне рэканструкцыі прамысловасці і сельскай гаспадаркі прывяло да таго, што наша народная гаспадарка аказалася снабжонай самай перадавой у свеце тэхнікай. Наша прамысловасць атрымала велізарную колькасць машын, станкоў і іншых сродкаў вытворчасці. Наша сельская гаспадарка атрымала першакласныя савецкія трактары, камбайны і іншыя складаныя сельскагаспадарчыя машыны. Транспарт атрымаў першакласныя аўтамабілі, паравозы, параходы, самалёты. Рабоча-Сялянская Чырвоная армія атрымала новае, выдатнае тэхнічнае аснашчэнне—артылерыю, танкі, самалёты, караблі ваенна-марскога флота.

Уся гэтая гіганцкая работа па тэхнічнаму пераўзбраенню нашай народнай гаспадаркі прыходзіць пад неадрэдным кіраваннем таварыша Сталіна. Новыя маркі машын, буйныя тэхнічныя навіны або вынаходніцтвы ўкараняліся і ўкараняюцца у жыццё па непасрэдных указаннях таварыша Сталіна. Ён асабіста ўваходзіць ва ўсе дэталі работы па тэхнічнай рэканструкцыі прамысловасці і сельскай гаспадаркі, натхняе і акрыляе рабочых і інжынераў, кіраўнікоў прадпрыемстваў і галаўкаў, вынаходцаў і канструктараў. Асабліва вялікую і любоўную ўвагу ён удзяляе тэхнічнаму аснашчэнню нашай Чырвонай арміі, Ваенна-Паветранай і Ваенна-Марскога флотаў, у рэзультаце чаго Чырвоная армія стала грознай для ворагаў сацыялізма і непераможнай сілай.

Новая, магутная тэхніка патрабавала людзей, якія могуць асядаць гэтую тэхніку, выціснуць з яе ўсё, што яна можа даць. Нельсходна было крута павярнуць увагу нашых кадраў у бок асваення новай тэхнікі, у бок ўсямернага ўзмацнення работы па вырешчванні шматлікіх кадраў, здольных атрымаць з гэтай тэхнікі максімум эфекта. У гэтых адносінах выключнае значэнне мела выступленне таварыша Сталіна на выпуску акадэмікаў Чырвонай арміі ў маі 1935 года.

«Каб прывесці тэхніку ў рух,—гаварыў тав. Сталін,—і выкарыстаць яе да дна, патрэбны людзі, авалодаўшыя тэхнікай, патрэбны кадры, здольныя асвоіць і скарыстаць гэтую тэхніку па ўсіх правілах майстэрства. Тэхніка без людзей, авалодаўшых тэхнікай,—мертва. Тэхніка на чале з людзьмі, авалодаўшымі тэхнікай, можа і павінна дасягнуць цуды. Калі-б на нашых першакласных заводах і фабрыках, у нашых саўгасах і калгасах, на нашым транспарце, у нашай Чырвонай арміі мелася дастатковая колькасць кадраў, здольных асядлаць гэтую тэхніку, краіна наша атрымала-б эфекта ўтрая і уначыра больш, чым яна мае цяпер... Трэба, нарэшце, зразумець, што з усіх каштоўных капіталаў, якія ёсць у свеце, самым каштоўным і самым рашаючым капіталам з'яўляюцца людзі, кадры. Трэба зразумець, што пры нашых цяперашніх умовах «кадры рашаюць усё». Будуць у нас добрыя і шматлікія кадры ў прамысловасці, у сельскай гаспадарцы, на транспарце, у арміі,—наша краіна будзе непераможна. Не будзе ў нас такіх кадраў—будзем кульгаць на абедзве нагі»⁴¹).

⁴¹) І. Сталін. Пытанні левінізма, стар. 490, 491.

Выступленне таварыша Сталіна з'явілася магутным штуршком для рашэння адной з важнейшых задач соцыялістычнага будаўніцтва—праблемы кадраў. Сіла гэтага ўказання правадыра партыі заключалася не толькі ў тым, што яно пацягнула увагу усіх партыйных і савецкіх арганізацый да праблемы кадраў. Сіла яго заключалася і ў тым, што яно атрымала шырокі і масавы водгук знізу, выклікала новыя працоўны ўздым.

На ініцыятыве перадавых рабочых знізу узняўся з магутнай сілай стаханаўскі рух. Пачавшыся ў Данбасе, у вугальнай прамысловасці, ён з неімавернай хуткасцю ахапіў усю краіну, усе галіны народнай гаспадаркі. Дзесяткі і сотні тысяч выдатных герояў працы паказалі ўзоры авалодання тэхнікай і соцыялістычнай прадукцыйнасці працы ў прамысловасці, на транспарце, у сельскай гаспадарцы.

Таварыш Сталін асвятліў перад усёй партыяй вялікае гістарычнае значэнне гэтага новага руху. Выступаючы ў лістападзе 1935 г. на першай Усесаюзнай нарадзе стаханаўцаў, Сталін таварыш, што стаханаўскі рух «выражае новы ўздым соцыялістычнага спаборніцтва, ён, вышэйшы этап соцыялістычнага спаборніцтва... Значэнне стаханаўскага руху заключаецца ў тым, што ён з'яўляецца такім рухам, які перамае старыя тэхнічныя нормы, які перамаае, перакрывае ў цэлым радзе выпадкаў прадукцыйнасць працы перадавых капіталістычных краін і адкрывае, такім чынам, практычную магчымасць дасягнення ўмацавання сацыялізму ў нашай краіне, магчымасць ператварэння нашай краіны ў найбольш заможную краіну»⁴²⁾

Таварыш Сталін паказаў, што гэты рух пракладвае шлях да камунізму, што ён заключае ў сабе зярно такога культурна-тэхнічнага ўздыму рабочага класа, які вядзе да ліквідацыі прэцэдэнтаў фізічнай і фізічнай працы.

Гаворачы аб прадпасылках стаханаўскага руху, таварыш Сталін паказаў, у чым вялікая сіла і непераможнасць нашай рэвалюцыі:

«Наша рэвалюцыя з'яўляецца адзінай, якая не толькі разбіла аконны капіталізм і дала народу свабоду, але перамагла яшчэ дзень і ноч, роду матэрыяльных ўмов для заможнага жыцця. У гэтым сіла і непераможнасць нашай рэвалюцыі»⁴³⁾.

Сталін непасрэдна кіраваў работай Усесаюзнай нарады стаханаўцаў і іншых нарад перадавых прамысловасці, транспарта і сельскай гаспадаркі ў Крэмлі. Разам са стаханаўцамі прамысловасці і транспарта, з камбайнерамі, з трактарыстамі, дзяржмашыністамі, з тэраістамі бураковых палёў ён абмяркоўваў у дэталіх пытанні тэхнікі і вытворчасці ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі.

У Крэмлі Сталін сумесна з членамі ЦК і Урада прымаў шматлікія дэлегаты квітнеючых бранных сацыялістычных рэспублік. Гэта была якая дэманстрацыя вялікай дружбы народаў Савецкага Саюза, дасягнутая на аснове правядзення ленінска-сталінскай нацыянальна-культурнай палітыкі. Разам з перадавымі рабочымі і каласнікамі таварыш Сталін і яго сратнікі вырашчалі важнейшыя рашэнні па самых буйных пытаннях соцыялістычнага будаўніцтва.

«Ленін вучыў, што сапраўднымі кіраўнікамі-большэвікамі могуць быць толькі такія кіраўнікі, якія умеюць не толькі вучыць рабочых і сялян, але і вучыцца ў іх»,—так гаварыў таварыш Сталін у сваім выступленні на нарадзе стаханаўцаў. Ён сам даў лепшы ўзор такой

⁴²⁾ І. Сталін. Пытанні ленінізма, стар. 493, 494—495.

⁴³⁾ Там-жа, стар. 499.

сувязі з масамі, пачынаючы з першых-жа крокаў сваёй рэвалюцыйнай дзейнасці.

Соцыялістычная рэканструкцыя ўсёй народнай гаспадаркі выклікала карэннае змяненне ў суадносінах класаў у краіне. Гэта патрабавала змяненняў у Канстытуцыі, прынятай яшчэ ў 1924 годзе. На ініцыятыве тав. Сталіна ЦК партыі высунаў на VII зездзе Саветаў СССР прапанову аб змяненні Канстытуцыі.

Спецыяльная Канстытуцыйная камісія пад старшынствам таварыша Сталіна вырацавала праект новай Канстытуцыі. Праект быў падвергнут усеагульнаму абмеркаванню, якое працягвалася пяць з паловай месяцаў. Не было кутка ў нашай краіне, дзе-б працоўныя не вывучалі і не абмяркоўвалі гэты найвялікшы дакумент у гісторыі чалавецтва. Увесь Савецкі народ з велізарнай радасцю і гордасцю вітаў і адабраў праект Канстытуцыі.

У сваім дакладзе на Надзвычайным VIII зездзе Саветаў праекце новай Канстытуцыі таварыш Сталін даў глыбокае аб'рунтаванне гэтага праекта Канстытуцыі, ускрыўшы тую велізарную зрух, які адбыўся ў нашай краіне з часу прыняцця Канстытуцыі 1924 года. Перамога сацыялізма дала магчымасць перайсці да далейшай дэмакратызацыі выбарчай сістэмы, да ўвядзення ўсеагульнага і прамого выбарчага права пры танным галасаванні.

Усе найвялікшыя перамогі сацыялізма замацаваны ў Канстытуцыі СССР. Згодна Канстытуцыі савецкае грамадства складаецца з двух дружэственных адзін аднаму класаў — рабочых і сялян. Палітычную аснову СССР складаюць Саветы дэпутатаў працоўных. Эканамічнай асновай СССР з'яўляецца сацыялістычная уласнасць на сродкі вытворчасці. Усім грамадзянам СССР забяспечваецца права на працу, на адпачынак, на асвету, на матэрыяльнае забеспячэнне ў старасці, у выпадку хваробы і страты працаздольнасці. Роўнапраўе грамадзян незалежна ад іх нацыянальнасці, расы і полу з'яўляецца непакінутым законам. Канстытуцыя — у інтарэсах умацавання сацыялістычнага грамадства — гарантуе свабоду слова, друку, зброду і мітынгаў, права аб'яднання ў грамадскія арганізацыі, неадмыкальнасць асобы, неадмыкальнасць жылля і таіну перапіскі, права прытулку іншакраінным грамадзянам, праследуемым за абарону інтарэсаў працоўных, або за навуковую дзейнасць, або за нацыянальна-вызваленчую барацьбу. Гэтыя нябачаныя у гісторыі найвялікшыя правы і свабоды працоўных забяспечаны матэрыяльна, эканамічна ўсёй сістэмай сацыялістычнай гаспадаркі, якая не ведае крызісаў, анархіі, беспрацоўя.

Канстытуцыя СССР разам з тым накладзе на ўсіх грамадзян сур'ёзныя абавязальнасці: захоўваць законы, дысцыпліну працы, чэсна адносіцца да грамадскага абавязку, паводзіць правільна сацыялістычнага агульна-сумеснага жыцця, берці і ўмацоўваць сацыялістычную уласнасць, абараняць сацыялістычную бацькаўшчыну.

Тое, аб чым марылі сотні год дашыя, перадавыя розумы чалавечтва, зрабіла непакінутым законам Канстытуцыя СССР. Канстытуцыя пераможнага сацыялізма і разгорнутай сацыялістычнай дэмакратыі.

Гэта Канстытуцыя была адобрана і зацверджана VIII зездам Саветаў 5 снежня 1936 года. Народы СССР аднадушна назвалі новую Канстытуцыю СССР у чэсць яе тварца — Сталінскай Канстытуцыі. Для працоўных СССР яна з'яўляецца вынікам барацьбы і перамогі працоўных усяй сацыялістычнай краіны — вялікай праграмай барацьбы. Яна замацавала тую сусветна-гістарычны факт, што СССР уступіў у новую паласу развіцця, у паласу завяршэння будаўніцтва.

соцыялістычнага грамадства і паступовага пераходу да кунізма. Яна узбройвае працоўных усяго свету маральна і палітычна на барацьбу з буржуазнай рэакцыяй. Яна паказвае, што ажыццэўленне ў СССР можа быць ажыццэўлена і ў іншых краінах.

Даклад таварыша Сталіна аб праекце новай Канстытуцыі з'яўляецца каштоўнейшым укладам у скарбніцу марксізма-ленінізма; ён стаіць у раду з такім геніяльным творам марксізма, як «Маніфест куністычнай партыі».

Перамогі соцыялізма, атрыманыя партыяй пад кіраўніцтвам Сталіна, прыводзілі ворагаў народа яшчэ ў большае шаленства. У 1937 г. былі ўскрыты новыя даныя аб ізвергах з бухарынска-трацкісцкай банды шпіёнаў, шкоднікаў, забойцаў на службе разведкаў капіталістычных дзяржаў. Судовыя працэсы паказалі, што гэтыя падонкі чалавечнага роду былі ў змове супроць Леніна, партыі, Савецкай дзяржавы ўжо з першых дзён Кастрычніцкай рэвалюцыі. Выконваючы волю сваіх імперыялістычных гаспадароў, яны ставілі сваёй мэтай разрушэнне партыі і Савецкай дзяржавы, падрыхтоўку абароны краіны, абвясненне замежнай інтэрвенцыі, падрыхтоўку паражэння Чырвонай арміі, расчлаенне СССР, ператварэнне яго ў калонію імперыялізма, аднаўленне ў СССР капіталістычнага рабства. Пад кіраўніцтвам Сталіна партыя і Савецкая ўлада разграмілі асінныя шэрагі ворагаў народа. У сваім дакладзе на пленуме ЦК у сакавіку 1937 г. «Аб недахопах партыйнай работы» Сталін даў чоткую праграму ўмацавання партыйных і савецкіх органаў, праграму мерапрыемстваў па павышэнню палітычнай пільнасці, высунуўшы лозунг «Авалодаць большэвізмам». Сталін узбройў партыю для барацьбы з ворагамі народа, навучыў зрываць з іх маскі. Савецкі суд раскрыў іх злодзеянні і прысудзіў іх да катова іхніх ізвергаў да расстрэлу. Савецкі народ адобрыў разгром трацкісцка-бухарынскай банды і перайшоў да бароты з іх у Гірхонне Савет СССР, каб правесці іх працэс.

Пад кіраўніцтвам ЦК і таварыша Сталіна партыя разгарнула ва ўсю падрыхтоўчую работу да выбараў. Увядзенне новай Канстытуцыі азначала паварот у палітычным жыцці краіны, далейшую дэмакратызацыю ўсяго яе палітычнага жыцця. Новая выбарчая сістэма прывяла да ўзмацнення палітычнай актыўнасці мас, іх кантролю ў адпаведных органах Савецкай улады, да ўзмацнення адказнасці органаў Савецкай улады перад народам. Пад кіраўніцтвам ЦК, пад кіраўніцтвам Сталіна партыя перабудавала ў адпаведнасці з новымі задачамі формы сваёй работы ў духу разгортвання ўнутрыпартыйнай дэмакратыі, ўмацавання палітычнага цэнтралізму, рэвізіі крытыкі і самакрытыкі, ўзмацнення адказнасці партыйных органаў перад партыйнымі масамі. У аснову выбарчай кампаніі партыя паклала сталінскую ідэю аднаго кунізму ў СССР і ў замежных краінах.

11 снежня 1937 г., напярэдадні выбараў, Сталін выступіў у сваёй выбарчай акрузе. У сваёй прамове ён ўскрыў краінасазнавальныя выбараў у СССР, сапраўды сацыялістычны характар выбараў у краінах, дзе не народ даваў эксплуатацыйны клас. У нас у СССР эксплуатацыйны клас ліквідаваны, сацыялізм ужо увайшоў у пераходны перыяд адбываюцца выбараў. Сталін вызначыў далейшы курс партыі і народа. Народ павінен патрабаваць, каб яны былі палітычнымі дзеячамі ленінскага тыпу, такімі-ж яснымі, пэўнымі, беспрэжымымі ў баі, свабоднымі ад усякага пачынення, ад усякага баі.

таснымі да ворагаў народа, мудрымі і неспешнымі ў вырашэнні складаных палітычных пытанняў, дзе патрэбна асебковая арыентацыя, такімі-ж праўдзівымі і любячымі свой народ, якім быў Ленін.

Уся краіна слухала прамову свайго мудрага, геніяльнага правадара. Словы яго глыбока запалі ў сазнанне працоўных. Прамова Сталіна вызначыла крытэрыі дэмакратычнага выбараннага народа, яна натхніла народ, яшчэ больш змацавала блок камуністаў і беспартыйных.

12 снежня адбыліся выбары ў Вярхоўны Совет СССР. Яны ператварыліся ва ўсенароднае свята, у таржаства Совецкага народа. З 94 мільёнаў выбірнічых прымала ўдзел у галасаванні 91 мільён з лішнім (96,8 процанта); 90 мільёнаў чалавек сваім аднадушным галасаваннем за кудыдатаў блока камуністаў і беспартыйных падтрымалі перамогу социализма. Гэта была выдатнейшая перамога савецкага блока камуністаў і беспартыйных, трыумф партыі Леніна Сталіна, трыумф ленінска-сталінскага кіраўніцтва партыі.

Маральна-палітычнае адзінства Совецкага народа атрымала тут сваё бліскучае пацвярджэнне. Сталін першы выбраннік народа, першы дэпутат Вярхоўнага Совета СССР.

Узросшая ў гіганцкай ступені актыўнасць мас і велізарныя задачы далейшага социалістычнага будаўніцтва па-новаму паставілі пытанне аб ідэйнай і палітычнай загартоўцы нашых кадраў.

Таварыш Сталін у радзе сваіх выступленняў з усёй астрынёй ставіў перад нашымі кадрамі задачу авалодання большэвізмам. Таварыш Сталін указваў, што ў нас ёсць усе сродкі і магчымасці, неабходныя для таго, каб падрыхтаваць нашы кадры ідэалагічна і загартаваць іх палітычна, і што ад гэтага залежыць на дзевяць дзесятых вырашэнне ўсіх нашых практычных задач. Камісія Цэнтральнага Камітэта ВКП(б) пад кіраўніцтвам таварыша Сталіна, пры яго асабістым актыўным удзеле, стварае «Кароткі курс гісторыі Усесаюзнай камуністычнай партыі (большэвікоў)».

Выход у свет гэтай кнігі з'явіўся буйнейшай падзеяй у ідэйным жыцці большэвіцкай партыі. Партыя атрымала новую магучую ідэйную зброю большэвізма, сапраўдную энцыклапедыю асноўных прынцыпаў у галіне марксізма-ленінізма. Са сталінскай чёткасцю і глыбінёй у гэтай кнізе выкладзены і абгрунтаваны гіганцкі гістарычны вопыт камуністычнай партыі, роўнага якому не мела і не мае ні адна партыя ў свеце. У «Кароткім курсе гісторыі ВКП(б)» паказана далейшае развіццё марксізма ў новых умовах класавай барацьбы пролетарыята, марксізма эпохі імперыялізма і пролетарскіх рэвалюцый, марксізма эпохі перамогі социализма на адной шостаі частцы зямлі. Гэта кніга за кароткі тэрмін разыйшлася ў велізарнай колькасці экзэмпляраў. «Трэба прама сказаць,—гаварыў тав. Жданаў на XVIII з'ездзе партыі,—што за час існавання марксізма гэта першая марксісцкая кніга, якая атрымала такое шырокае распаўсюджанне».

У рабоце таварыша Сталіна, напісанай для «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)», «Аб дыялектычным і гістарычным матэрыялізме», дано ў гранічна яснай і сціслай форме геніяльнае ідэйнае асноўнае дыялектычнае і гістарычнае матэрыялізма. Таварыш Сталін дае абгрунтаванне ўсяго, што ўнеслі Маркс, Энгельс і Ленін у вучэнне аб дыялектыцы, і развівае далей вучэнне дыялектычнага і гістарычнага матэрыялізма на аснове навішых даных навукі і рэвалюцыйнай практыкі.

Таварыш Сталін развівае дыялектычны матэрыялізм як тэорыю

тычную аснову кунунізма, як светапогляд марксісцка-ленінскай партыі, які ідэяна ўзборнівае рабочы клас у яго барацьбе за з'яўленне дыктатуры пролетарыята і пабудову кунунізма. З асобнаю сілаю і кахна у гэтай рабоце ўзвучаная сувязь, існуючая паміж філасофіяй марксізма-ленінізма і практычнай рэвалюцыйнай дзейнасцю большавіцкай партыі. Каб не памыліцца ў палітыцы, вучыць тав. Сталін, трэба кіравацца палажэннямі марксісцкага дыялектычнага метада, трэба ведаць законы гістарычнага развіцця.

Работа І. В. Сталіна «Аб дыялектычным і гістарычным матэрыялізме», напісаная непараўнальным майстрам марксісцкага дыялектычнага метада, абгульваючыя і канкрэты практычны і тэарэтычны вопыт большавізма, узнімае на новую, вышэйшую ступень дыялектычны матэрыялізм, з'яўляецца сапраўднай вяршыняй марксісцка-ленінскай філасофскай мыслі.

У сакавіку 1939 года Сталін кіруе работай XVIII з'езда партыі. З'езд з'явіўся велічнай дэманстрацыяй нябачанага яшчэ адзінства і маналітнасці ўсёй партыі, яе згуртавання вакол ленінска-сталінскага Цэнтральнага Камітэта.

У справаздачным дакладзе Сталін даў глыбокі аналіз міжнароднага становішча Савецкага Саюза і выкрыў планы падпальшчыкаў вайны і інтэрвенцыі супроць СССР. З часу XVII з'езда партыі прайшло пяць год. Для капіталістычных краін гэты перыяд быў перыядам сур'ёзнейшых патрасенняў як у галіне эканомікі, так і ў галіне палітыкі. За эканамічным крызісам 1929—1932 гг. і дэпрэсіяй асобата роду паследаваў і другой палавіны 1937 г. новы эканамічны крызіс, які захапіў ЗША, Англію, Францыю і рад іншых капіталістычных краін. Абвастрылася да краінных межаў міжнароднае становішча, пачалася крупненне пастыжнай сістэмы мірных дагавораў, пачалася новая, другая імперыялістычная вайна. Сапраўды з геніяльнай празірлівасцю таварыш Сталін раскрыў махінацыі правакатараў вайны і з усёй дакладнасцю вызначыў нашы прыцыпы ў галіне знешняй палітыкі у гэтай складанай міжнароднай абстаноўцы. Ён гаварыў:

«Задачы партыі ў галіне знешняй палітыкі:

1. Праводзіць і надалей палітыку міру і ўмацавання дзелавых сувязей з усімі краінамі;

2. Захоўваць асцярожнасць і не даваць уцягнуць у канфлікты нашу краіну правакатарам вайны, якія прывыклі заграбаць жар чужымі рукамі;

3. Усямерна ўмацоўваць баявую моцнасць нашай Чырвонай арміі і Ваенна-Марскога Чырвонага флота.

4. Манавань міжнароднае супольнасць з прыхільнымі ўсіх краін, зацікаўленымі ў міры і дружбе паміж народамі»⁴¹).

Ахарактарызаваўшы дасягненні і поспехі соцыялізма, рост соцыялістычнай гаспадаркі, узровень матэрыяльнага і культурнага ўзроўню народа, далейшае ўмацаванне савецкага ладу, таварыш Сталін высунуў перад партыяй і ўсім Савецкім народам новую вялікую гістарычную задачу: на працягу бліжэйшых 10—15 год дагнаць і перагнаць галоўныя капіталістычныя краіны ў эканамічных адносінах, г. зн. ў сэнсе вытворчасці прадукцыі на душу насельніцтва.

«Мы перагналі,—гаварыў таварыш Сталін,—галоўныя капіталі-

⁴¹) І. Сталін. Пытанні ленынізма, стар. 574—575.

стычныя краіны ў сэнсе тэхнікі вытворчасці і тэмпаў развіцця прамысловасці. Гэта вельмі добра. Але гэтага мала. Трэба пераймацца таксама ў эканамічных адносінах. Мы гэта можам зрабіць, і мы гэта павінны зрабіць. Толькі ў тым выпадку, калі перагонім эканамічна галоўныя капіталістычныя краіны, мы можам разлічваць, што наша краіна будзе поўнаасцю насычана прадметамі спажывання, у нас будзе багацце прадуктаў, і мы атрымаем магчымасць зрабіць пераход ад першай фазы камунізма да другой яго фазы»⁴⁵⁾.

У якасці адной з цэнтральных задач партыі таварыш Сталін у сваім дакладзе наменіў цэлую навукова-абгрунтаваную большэвіцкую праграму работ па вырощванні, выхоўванні, падборку, вылучэнні і правярцы кадраў.

Абрысоўваючы шлях, пройдзены партыяй за перыяд ад XVII да XVIII з'езда, таварыш Сталін гаварыў:

«Галоўны вынік заключаецца ў тым, што рабочы клас нашай краіны, знішчыўшы эксплуатацыю чалавека чалавекам і удзяржавы сацыялістычны лад, даказаў усаму свету правагу сваёй справы. У гэтым галоўны вынік, бо ён умацоўвае веру ў сілы рабочага класа і ў немінучасць яго канчатковай перамогі»⁴⁶⁾.

Даклад Сталіна на XVIII з'ездзе ВКП(б) з'явіўся праграмным дакументам камунізма, далейшым крокам наперад у развіцці марксісцка-ленінскай тэорыі. Сталін развіў далей ленінскую тэорыю сацыялістычнай рэвалюцыі. Ён прадоўжыў вучэнне аб магчымасці пабудовы сацыялізма ў адной краіне да вучэння аб магчымасці пабудовы камунізма ў нашай краіне і ў тым выпадку, калі захавасца капіталістычнае акружэнне. Гэты вывад таварыша Сталіна належыць да выдатных адкрыццяў марксісцка-ленінскай тэорыі, роўным па сваёму значэнню ленінскаму адкрыццю аб магчымасці перамогі сацыялізма ў адной краіне. Ён убагачае ленінізм, узброеным рабочы клас новай ідэяй зброі, дае партыі вялікую пераектыву барацьбы за перамогу камунізма, рухае наперад марксісцка-ленінскую тэорыю.

Ленін напісаў сваю вядомую работу «Дзяржава і рэвалюцыя» у жніўні 1917 года, г. зн. за некалькі месяцаў да Кастрычніцкай рэвалюцыі і стварэння Савецкай дзяржавы. Ленін абараняў у гэтай кнізе вучэнне Маркса і Энгельса аб дзяржаве ад скажэння і перамяшчэння з боку апартуністаў. Ленін збіраўся напісаць другую частку «Дзяржавы і рэвалюцыі», дзе ён разлічваў падвесці галоўныя вынікі вопыту рускіх рэвалюцыі 1905 і 1917 годаў. Аднак смерць перашкодзіла яму выканаць гэту задачу.

Таварыш Сталін, апіраючыся на гігачнікі вопыт больш чым дзяцінацэтатовага існавання савецкай сацыялістычнай дзяржавы ў умовах капіталістычнага акружэння, стварыў цэльнае і закончанае вучэнне аб сацыялістычнай дзяржаве. Сталін даў разгорнуты аналіз этапаў развіцця сацыялістычнай дзяржавы, змянення яе функцый, у сувязі са змяненнем абстаноўкі, абараніў увесь вопыт будаўніцтва Савецкай дзяржавы, прышоў да вываду аб неабходнасці захавання дзяржавы пры камунізме ў выпадку, калі будзе працяджацца існаванне капіталістычнае акружэнне.

Тое, чаго ў пытаннях тэорыі дзяржавы і дыктатуры рабочага класа не паспеў зрабіць Ленін, тое зрабіў Сталін!

⁴⁵⁾ І. Сталін. Пытанні ленінізма, стар. 578—579.

⁴⁶⁾ Там жа, стар. 610.

Даклад таварыша Сталіна на XVIII з'ездзе ВКП(б)—гэта праграма завяршэння пабудовы бяскласавага соцыялістычнага грамадства і паступовага пераходу ад соцыялізма да камунізма. З'езд большавікоў аднадушна адобрыў справаздачны даклад свайго правадыра і зацвердзіў гэты даклад як дырэктыву, як закон усёй дзейнасці партыі.

Даклад таварыша Сталіна на XVIII з'ездзе ВКП(б) з'яўляецца бяскудным прыкладам марксісцка-ленінскага навуковага праўдачання ў галіне міжнародных адносін. Сталінскія мудрыя ўказанні аб задачах нашай знешняй палітыкі, сталінскае манастэрства кіравання забяспечылі буйнейшыя перамогі знешняй палітыкі Савецкага Саюза, яшчэ вышэй узнялі значэнне Савецкага Саюза як сур'ёзнай міжнароднай сілы, якая можа ўздзейнічаць на міжнародную абстаноўку і змяняць яе ў інтарэсах працоўных. Кіруючыся ўказаннямі таварыша Сталіна, урад Савецкага Саюза расстроіў каварныя планы ідэялістычнай вайны, якія любіць зграбці жар чужымі рукамі, забяспечыў мірную працу народаў СССР. Заклучыўшы дагаворы аб ўзаемадапамозе з прыбалтыйскімі дзяржавамі, Савецкі Саюз няўмерна ўмацаваў пазіцыі абароны краіны соцыялізма, ўмацаваў свае міжнароднае становішча.

Савецкі Саюз пад кіраваннем Сталіна вырваў з-пад на польскіх памешчыкаў і капіталістаў нашых адзінакроўных братоў—народы Заходняй Украіны і Заходняй Бельгіі. Гэтыя народы ўдзялілі ў адзіную брацкую сям'ю свабодных і шчаслівых народаў СССР.

Нельга гаварыць аб таварышу Сталіне, не сказаўшы аб яго ўплыве на міжнародны рух. Камуністычны Інтэрнацыянал рос і развіваўся пад кіраваннем вялікіх праўдараў—Леніна і Сталіна. Як гісторыя I Інтэрнацыянала пераўтварылася ў імянамі Маркса і Энгельса, так гісторыя III, Камуністычнага Інтэрнацыянала астанецца назісцэды з імянамі Леніна і Сталіна. Ленін і Сталін заклалі асновы Камуністычнага Інтэрнацыянала і вытрымалі яго ў першы перыяд бурных пасляваенных гадоў. Сталін адстаіў Камуністычны Інтэрнацыянал ад нападу ўсіх ворагаў ланінізма.

У Сталіне рабочыя масы капіталістычных краін бачаць свайго правадыра, які мудра накіроўвае вялікі карабель соцыялізма ў пярэсах вызвалення пролетарыята і працоўных усяго свету. У Сталіне мільёны рабочых бачаць свайго настаўніка, на класічных працах якога яны вучыліся і вучацца, як трэба паспяхова змагацца супроць класавага ворага, як трэба рыхтаваць умовы канчатковай перамогі пролетарыята. Уплыў Сталіна—гэта уплыў вялікай слаўнай большавіцкай партыі, у якой рабочыя капіталістычных краін бачаць узорную партыю рабочага класа, дасканалую пераможца. Партыя пераможца гэтай партыі, партыі новага тыпу быў не толькі нязвергнуў капіталізм і ўстаноўлена пролетарская дыктатура, але і пабудована соцыялізм у СССР. Няхай папрабуюць паны рэакцыянеры пераверыць у рабочых жаданне ісці па стапам такой партыі!

Рабочыя ўсіх краін ведаюць, што кожнае слова, сказанае Сталіным,—гэта слова 183-мільённага народа, што за кожным яго словам следуе справа, што сума гэтых справаў мяняе свадносны сіл паміж светам працы і светам капітала на міжнароднай арэне. Уплыў Сталіна вынікае з таго, што правага і левых ім пераможцаў пацверджана ў сазнанні працоўных мас усяго свету сусветна-рабочым вопытам пабеданоснай соцыялістычнай рэвалюцыі.

Жыццё і дзейнасць таварыша Сталіна неразрыўна звязаны з дзейнасцю В. І. Леніна, з гісторыяй нашай гераічнай большэвіцкай партыі. У суровыя годы падполля, у барацьбе за перамогу Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, у грамадзянскай вайне, у барацьбе з ворагамі народа, з ворагамі сацыялізма, у барацьбе за пабудову і ўмацаванне сацыялістычнага грамадства ярка сказалася сталінская воля і рэвалюцыйная энергія таварыша Сталіна.

І. В. Сталін—геніяльны правадыр і настаўнік партыі, вялікі страт і сацыялістычнай рэвалюцыі. Непрымрэмасць да ворагаў сацыялізма, наіглыбейшая прынцыповасць, спалучэнне ў сваёй дзейнасці яснай рэвалюцыйнай перспектывы, яснасці мэты з выключнай цвёрдасцю і настойлівасцю ў дасягненні мэты, мудрасць і канкрэтнасць кіраўніцтва, неразрыўная сувязь з масамі—такія характэрныя рысы сталінскага стылю ў рабоце. Ні аднаму правадыру ў свеце не прыходзілася яшчэ кіраваць такімі вострымі, мільённымі масамі рабочых і сялян, як І. В. Сталіну. І. В. Сталін умеє, як ніхто, абагульняць рэвалюцыйны вопыт мас, патхваніць і развіваць іх ініцыятыву, вучыцца ў мас і вучыць масы, весці іх наперад да перамогі.

Уся дзейнасць Сталіна дае нам узор спалучэння велізарнай тэарэтычнай магутнасці з выключным па сваёму аб'ёму і размаху практычным вопытам рэвалюцыйнай барацьбы.

Сталін—разам са сваімі бліжэйшымі саратнікамі тт. Молатавым, Варашылавым, Кагановічам, Калініным, Мікаеянам, Андрэевым, Жданавым, Хрушчовым, Берыя, Шверыкам і іншымі выпрабаванымі левіцамі, на чале вялікай партыі большэвікоў кіруе выбачанай у гісторыі многанациянальнай сацыялістычнай дзяржавы рабочых і сялян. Ва ўсіх галінах сацыялістычнага будаўніцтва яго указанні з'яўляюцца кіраўніцтвам для дзеяння. Работа таварыша Сталіна выключна многігранная: яго энергія сапраўды здзіўляючая. Круг пытанняў, якія займаюць увагу Сталіна, неабдымны: складанейшыя пытанні тэорыі марксізма-ленінізма—і школьныя падручнікі для дзяцей, праблемы знешняй палітыкі Савецкага Саюза—і штодзённыя клопаты аб добрабыце пролетарскай сталіцы; стварэнне Вялікага паўночнага марскога шляху і асушэнне Самот Калыхды, праблемы развіцця савецкай літаратуры і мастацтва—і рэдагаванне статута калгаснага жыцця.

Усе гэтаюць неперараднаму сакрушальную сілу сталінскай логікі, крыштальную яснасць яго розуму, стальную волю, адданасць партыі, гераічную веру ў народ і любоў да народа. Усім вядома яго скромнасць, праката, чуткавае да людзей і абавязнасць да ворагаў народа. Усім вядома яго неспрымасць да шуму, да фразераў і бататуноў, да нількаў і панікераў. Сталін мудры, ненапасенлівы ў вырашэнні складаных дзяржаўных пытанняў, і м, дэ, наробіў усебаковы ўлік усіх плюсаў і мінусаў. І разам з тым Сталін—найвялікшы майстар смелых рэвалюцыйных рашэнняў і крутых паваротаў.

Сталін—гэта Ленін сёння.

Адказваючы арганізацыям і таварышам, вітаўшым яго ў 1929 г. у дзень 50-годдзя з дня нараджэння, Сталін пісаў: «Вашы віншаванні і прытанні адронілі на кожную партыю рабочага класа, нарадываючай і выхаванай менавіта рабочым, сацыялістычнаму... Можна не сумнявацца, таварышы, што я гатоў і надалей аддаць справе рабочага класа, справе сацыялізму і сацыялістычнаму будаўніцтву ўсё сваё жыццё».

нізма ўсе свае сілы, усе свае здольнасці і, калі патрэбна будзе, усю сваю кроў, каплю за капляй»⁴⁷⁾.

У Сталіне народны СССР бачыць увасабленне свайго гераізму, свайой любові да радзімы, свайго патрыятызма. «За Сталіна! За радзіму!»—з такім лозунгам байцы савецкай Чырвонай арміі разграмілі ворага і ўстанавілі савецкі флаг на сопках ля возера Хатін.

У Сталіне народы Савецкага Саюза бачаць увасабленне сваіх надзей і спадзяванняў, увасабленне атрыманых перамог. «За Сталіна! За Сталінскую Канстытуцыю!»—з такімі воклічамі ішлі героі Чырвонай арміі ў бой супроць нарушыцеляў граніц на Далёкім Усходзе.

Імя Сталіна—сцяг вызвалення. «За Сталіна!»—з такім заклікам Чырвоная армія ішлі на вываенне арміі буржуазна-феадытальнага русаў і украінцаў ад іга панскай Польшчы.

Імя Сталіна—сімвал мужнасці, сімвал славы Савецкага народа. З імем Сталіна папаницы рабілі свой гістарычны подвiг. З мыслі аб Сталіне стаханаўцы і стаханаўкі ствараюць нябачаныя у свеце ўзоры высокай прадукцыі і высокай працы, пераходзяць на нашай радзіме да светлых вяршынь камунізма. З думай аб Сталіне няўтомна працуюць калгаснікі і калгасніцы, змагаючыся за права быць адзначанымі на Усесаюзнай Сельскагаспадарчай выстаўцы, закладваючы асновы для поўнага багацця прадуктаў, уласцівага камуністычнаму грамадству. З імем Сталіна лятаюць усе нашыя, усе быстрэй, усе далей героі-лётчыкі, любоўна празваныя ў народзе сталінскімі сакамі.

Імя Сталіна носяць у сваім сэрцы юнакі і дзяўчаты краіны сацыялізма, піонеры і піонеркі. Самая заветная іх мара—быць, як Ленін, як Сталін, быць палітычнымі дзеячамі ленінска-сталінскага тыпу. На заклік партыі, таварыша Сталіна савецкія моладзь будавала і будзе будаваць сацыялістычную індустрыю, стварала гараты ў танцы, будавала і будзе будаваць караблі, заваявае Арктыку, асвойце новую тэхніку ў індустрыі і ў сельскай гаспадарцы, мацне абарону нашай радзімы, творча працуе ў навучы, у мастацтве. Выхаваны Ленінным і Сталінным комсамол з'яўляецца верным памочнікам большэвіцкай партыі, надзейнаю зменай старэйшага пакалення змагаю за камунізм.

На шматлікіх мовах скітаюцца народны Савецкага Саюза песні аб Сталіне. У гэтых песнях адлюстравана іхняя любімая і бямежная адданасць народу Савецкага Саюза і да свайго вялікага правадыра, настаўніка і друга.

Імя Сталіна ў народнай творчасці зліваецца разам з імем Леніна. «Мы ідзем са Сталінным як з Ленінным, гаворым са Сталінным як з Ленінным, ведаем усе яго планы і думкі, ведаем іх іх»⁴⁸⁾—гаворыцца ў адным з выдатных рускіх народных сказаў.

Імя Сталіна з'яўляецца сімвалам маральнага і палітычнага адзінства савецкага грамадства.

«Імёны Леніна і Сталіна нараджаюць светлыя і шчырыя думкі, свету і грывяць, як заклік да барацьбы за мір і шчасце народаў, да барацьбы за поўнае вызваленне ўсёй людзей» (Мордаў).

Соцыялізм перамог у СССР і атрымлівае новыя перамогі таму, што ўсёй нашай работай і барацьбой кіруе найвялікшы чалавек сучаснасці.

⁴⁷⁾ «Правда» № 302, 22 снежня 1929 г.

часнасці, верны прадаужальнік справы Леніна—Іосіф Вісарыенавіч Сталін.

Аднадушнаю думкай, ідучым з глыбіні сэрца пажаданнем працоўных нашай краіны і ўсяго свету, з'яўляецца:

Няхай жыве і здраўствуе на многія годы наш родны і вялікі Сталін!

Няхай жыве вялікі, непераможны сцяг Маркса—Энгельса—Леніна—Сталіна!

Інстытут Маркса—Энгельса—Леніна пры ЦК ВКП(б).

І. СТАЛІН

Як разумее соцыялдемакратыя нацыянальнае пытанне?

1904 г. Газета „Пролетарыяціс брдзола“
(„Барацьба пролетарыята“).

Пераклад з грузінскай.

Усё змяняецца... Змяняецца грамадскае жыццё і разам з ім змяняецца і «нацыянальнае пытанне». У розныя часы розныя класы выступаюць на арэну барацьбы,— і кожны клас па свайму разумее «нацыянальнае пытанне». Ясна, што «нацыянальнае пытанне» у розныя часы служыць розным інтарэсам, прымае розныя адценні ў залежнасці ад таго, які клас і калі высоўвае яго.

Існавала, напрыклад, у нас так званасе дваранскае «нацыянальнае пытанне», калі—пасля «далучэння Грузіі да Расіі»—грузінскае дваранства адчула як нявыгодна было для яго страціць старыя прывілеі і магутнасць, якія яно мела пры грузінскіх царах, і, лічачы «простае падданства» умаленнем свайго дастоінства, пажадала «вызвалення Грузіі». Гэтым яно хацела паставіць на чале «Грузіі» грузінскіх пароў і дваранства і перадаць ім, такім чынам, лес грузінскага народа! Гэта быў феадальна-манархічны «нацыяналізм». Гэты «рух» не пакінуў ніякага прыкметнага следу ў жыцці грузін, не здабыў сабе славы ні адным фактам, калі не мець на увазе наасобныя змовы грузінскіх дваран супраць рускіх правасуддзя на Кавказе. Дастаткова было падзеям грамадскага жыцця злетку датыкнуцца гэтага і без таго слабога «руху», каб разбурыць яго да аснавання. І, сапраўды, развіццё таварнай вытворчасці, адмена прыгонніцтва, аснаванне дваранскага банка, умацненне крамавага антыпазізму ў горах і вёсках, узмацніўшыся рух сялянскай беднаты і т. п. усё гэта нанесла смяротны ўдар грузінскаму дваранству і, разам з ім, «феадальна-манархічнаму нацыяналізму». Грузінскае дваранства раскалолася на дзве групы. Адна з іх адмовілася ад усякага «нацыяналізма» і працягнула руку рускаму самадзяржаўю з тым, каб замест гэтага атрымаць ад яго цэльныя мясечкі, ганны крэдыт і сельскагаспадарчыя прылады, каб урад забяспечыў яе ад сельскіх «бунтаўшчыкоў» і т. п. Другая-ж, болей слабая, група грузінскага дваранства падружылася з грузінскімі епіскапамі і архімандрытамі і, такім чынам,

укрыла ганімы жыццём «нацыяналізм» пад крыльця клерыкалізма. Гэта група з вяткім захапленнем займаецца аднаўленнем разбураных грузінскіх цэркваў (гэта з'яўляецца галоўным артыкулам яе «праграмы») — «помнікаў былой велічы» — і пачцыва чакае цуда, закліканага ажыццявіць яе прыгонніцка-манархічныя «жаданні».

Такім чынам, феадальна-манархічны нацыяналізм у апошнія хвіліны свайго жыцця прыняў клерыкальную форму.

Разам з тым сучаснае жыццё высунала ў нас нацыянальнае пытанне буржуазіі. Калі маладая грузінская буржуазія адчула, наколькі цяжка для яе свабодная канкурэнцыя з «замежнымі» капіталістамі, яна вуснамі грузінскіх нацыянал-дэмакратаў пачала лепяць аб незалежнай Грузіі. Грузінская буржуазія хацела аградзіць грузінскі рынак таможным бар'ерам, сілаю выгнаць з гэтага рынку «замежную» буржуазію, штучна падняць цэны на тавары і такімі «патрыятычнымі» штукамі дабіцца поспеху на арэне ўзбагачэння.

Такой была і дэстацыя мэта нацыяналізма грузінскай буржуазіі. Нема чаго і казаць, што для ажыццяўлення гэтай мэты патрэбна была сіла, а сіла — у пролетарыяце. Толькі пролетарыят мог удыхнуць жыццё выхалашчанаму «патрыятызму» буржуазіі. Неабходна было прыцягнуць на свой бок пролетарыят і, вось, на сцэну выходзяць «нацыянал-дэмакраты». Многа пораху патрацілі яны для абвяржэння навуковага сацыялізма, многа ганілі яны сацыял-дэмакраты, і рэальна грузінскім пролетарыятам адыхаць ад іх, усхваляў грузінскі пролетарыят і ўтаварваў яго «у штарэсах саміх-жа рабочых» ўзмацніць як небудзь грузінскую буржуазію. Яна неадлучна ўпарта прашала грузінскіх пролетарыяў: не губіце «Грузію» (або грузінскую буржуазію?), забудзьце «внутраныя рознагалоссе», падружыцеся з грузінскай буржуазіяй і т. п. Але марна! Саладкія казкі буржуазных публіцыстаў не маглі усыпіць грузінскіх пролетарыяў. Ізытныя атакі грузінскіх марксістаў, у асаблівасці ж малатная класавая сутычка, ператварыўшая ў адзін сацыялістычны атрад рускіх, армянскіх, грузінскіх і іншых пролетарыяў, нанеслі вальным буржуазным нацыяналістам сакрушальны удар і выгналі іх з поля барацьбы.

«Для аднаўлення пасаромленага імені» нашым збеглым патрыятам неабходна было «змяніць хоць-бы афарбоўку», хоць-бы апрануцца ў сацыялістычны ўбор, калі яны і не маглі засвоіць сацыялістычных мыслей. І, сапраўды, на сцэну вынырнуў нелегальны... буржуазна-нацыяналістычны — з дазволу кажучы «сацыялістычны» орган «Сакартвело»! Так хацелі спакусіць грузінскіх рабочых! Але было ужо позна! Грузінскія рабочыя навучыліся адрозніваць чорнае ад белага, яны легка здагадаліся, што буржуазныя нацыяналісты «змянілі толькі афарбоўку», а не сутнасць сваіх поглядаў, што ў «Сакартвело» адна толькі назва сацыялістычная. Так, зразумелі гэта і паднялі на смех «збавіцеляў» Грузіі! Не апраўдаліся надзеі донкіхотаў з «Сакартвело»!

З другого боку, наша економічне розширення поступово прагне до мосту між перадавими кругами грузинської буржуазії і «Росією», економічна і політична зв'язує гетья круги з «Росією», і тим самим расхистає глебу і без того расхистанага буржуазнага націоналізма. І гэта другі ўдар па нашаму буржуазнаму націоналізму!

На арэну барацьбы выступіў новы клас, пролетарыят,—і разам з ім узнікла новае «національнае пытанне», «національнае пытанне» пролетарыята. Наколькі адрозніваецца пролетарыят ад дваранства і буржуазіі, настолькі-ж адрозніваецца высунутае пролетарыятам «національнае пытанне» ад «національнага пытання» дваранства і буржуазіі.

Цяпер пагаворым аб гэтым «націоналізме».

Як розуміє соціал-демократія «національнае пытанне»? Расійскі пролетарыят даўно загаварыў аб барацьбе. Як вядома, мэтай усякай барацьбы з'яўляецца перамога. Але для перамогі пролетарыята неабходна аб'яднанне ўсіх рабочых без адрознення нацыянальнасці. Ясна, што разбурэнне нацыянальных перагародак і цеснае згуртаванне рускіх, грузінскіх, армянскіх, польскіх, яўрэйскіх і інш. пролетарыяў з'яўляецца неабходнай умовай перамогі расійскага пролетарыята. Такавы інтарэсы расійскага пролетарыята.

Але расійскае самадзяржаўе, як злыя вораг расійскага пролетарыята, пастаянна аказвае супраціўленне справе аб'яднання пролетарыяў. Яно разбойніцкі праследуе нацыянальную культуру, мову, звычаі і ўстановы «чужых» нацыянальнасцей Расіі: самадзяржаўе пазбаўляе іх неабходных грамадзянскіх праў, прысясцяе з усіх бокі, фарысейскі сее паміж імі падвер'е і варожасць, падбукторна іх да кровапралітных сутычак, паказваючы гэтым, што адзіная мэта рускага самадзяржаўя заключаецца ў тым, каб расварыць нацыі, якія населяюць Расію, абвастрыць паміж імі нацыянальнае адрозненне, умацаваць нацыянальныя перагародкі і тим самым з большым поспехам раз'яднаць пролетарыяў, з большым поспехам распыліць увесь расійскі пролетарыят на дробныя нацыянальныя групы і такім чынам вырыць магільнік класаван самазямомасці рабочых, іх класаваму аб'яднанню.

Такавы інтарэсы рускай рэакцыі, такава палітыка рускага самадзяржаўя.

Ясна, што інтарэсы расійскага пролетарыята, рана ці позна, немінуча павінны былі сутыкнуцца з рэакцыйнай палітыкай царскага самадзяржаўя. Так і адбылося, і іменна на гэтай глебе ўзнікла ў соціал-демократыі «національнае пытанне».

Як разбурыць нацыянальныя перагародкі, пабудаваныя паміж нацыямі, як знішчыць нацыянальную замкнутасць, каб лепш зблізіць аднаго з другім расійскіх пролетарыяў, каб шчыльней згуртаваць іх?

Такі змест «національнага пытання» у соціал-демократыі. Раз-

дзяліцца на асобныя нацыянальныя партыі і стварыць з іх «свабодны саюз»,—адказваюць **федэралісты-соцыял-дэмакраты**.

Тое-ж самае цвердзіць «соцыял-дэмакратычная арганізацыя армянскіх рабочых».

Як бачыце, нам раяць не аб'яднацца ў адну расійскую партыю з адзіным цэнтрам на чале, а раздзяліцца на некалькі партый з некалькімі кіруючымі цэнтрамі, і ўсе гэта для ўзмацнення класавага адзінства! Мы хочам зблізіць аднаго з другім пролетарыяў розных нацый. Што-ж мы павінны прадпрыняць? Аддзяліць аднаго ад другога пролетарыяў і дасягнеце мэты!—адказваюць **федэралісты-соцыял-дэмакраты**. Мы хочам пролетарыяў аб'яднаць у адну партыю. Што-ж мы павінны прадпрыняць? Распыліць расійскіх пролетарыят на асобныя партыі і вы дасягнеце мэты!—адказваюць **федэралісты-соцыял-дэмакраты**. Мы хочам знішчыць нацыянальныя перагародкі. Якія меры прадпрыняць? Умацуйце нацыянальныя перагародкі арганізацыйнымі перагародкамі і дасягнеце мэты!—адказваюць яны. І ўсе гэта раяць нам, расійскім пролетарыям, якія вядуць барацьбу ў аднолькавых палітычных умовах, маюць аднаго і таго-ж агульнага ворага! Адным словам, нам гавораць: дзейнічайце на радасць ворагам і пахавайце вашу святую мэту вашымі-ж рукамі!

Але згодзімся на мінуту з **федэралістамі-соцыял-дэмакратамі** і па-следзем за імі, —паглядзім, куды яны нас прывядуць! Сказана: праследуй ашуканца да парога ашуканства.

Дапусцім, што мы паслухаліся нашых **федэралістаў** і аснавалі асобныя нацыянальныя партыі. Якія наступуюць за гэтым вынікі?

Гэта не цяжка зразумець. Калі да сучаснага моманту, пакуль мы былі **цэнтралістамі**, галоўную увагу зварачалі на агульныя ўмовы становішча пролетарыяў, на адзінства іх інтарэсаў, а аб іх «нацыянальных адрозненнях» гаварылі толькі пасголькі, паколькі гэта не супярэчыла іх агульным інтарэсам,—калі да сучаснага моманту першым пытаннем для нас было пытанне аб тым,—у чым сходзяцца паміж сабою пролетарыі нацыянальнасцей Расіі, што агульнага паміж імі,—каб на глебе гэтых агульных інтарэсаў пабудаваць адну **цэнтралісцкую партыю рабочых усёй Расіі**,—у сучасны момант, калі «мы» сталі **федэралістамі**, нашу увагу прыцягвае новае і агульнае пытанне: чым адрозніваюцца адзін ад другога пролетарыі нацыянальнасцей Расіі, якая розніца паміж імі, каб на глебе «нацыянальнага адрознення» пабудаваць асобныя нацыянальныя партыі. Такім чынам другая рэч для **цэнтраліста** «нацыянальных адрозненняў» становяцца для **федэраліста** **фундаментам нацыянальных партый**.

Калі мы будзем следаваць па гэтаму шляху, то рана ці позна рымунаны будзем заключыць, што «нацыянальныя» і яшчэ якія-небудзь ішыя «адрозненні», напрыклад, армянскага пролетарыя такія-ж,

як і армянскай буржуазіі, што ў армянскага пролетарыя і армянскага буржуа аднолькавыя звычаі і характар, што яны складаюць адзін нргод, адну непадзельную «нацыю» *). Адсюль недалёка да «глебы сумеснага дзеяння», на якую павінны стаць і буржуа і пролетарыі і працягнуць адзін другому рукі, як члены адной і той-жа «нацыі». Фарысееўскія палітыка самадзяржаўнага цара можа паказацца «чужым» довадам такой дружбы. А разгаворы аб класавым антаганізме паказваюцца «нумесным дактрынерствам». А там яшчэ чыя-то «рука» палітычная рука «смыслен» дэтыкнэцца вузка-нацыянальных

«Соцыялэмакратычная арганізацыя армянскіх рабочых» толькі што зрабіла гэты пахвальны крок. Яна ў сваім «маніфесте» рашуча заяўляе, што «пролетарыят (армянскі, і. С.) нельга аддзяліць ад грамадства (армянскага, і. С.) аб'яднаны (армянскі) пролетарыят павінен быць самым разумным і моцным органам армянскага народа», што «армянскі пролетарыят, аб'яднаны ў соцыялістычную партыю, павінен імкнуцца да вызначэння армянскай грамадскай думкі, што армянскі пролетарыят будзе родным сынам свайго племені» і інш. (гл. арт. 3 Маніфеста «Соцыялэмакратычнай арганізацыі армянскіх рабочых»)

На-першае, незразумела: чаму «нельга аддзяліць армянскі пролетарыят ад армянскага грамадства», калі гэта «аддзяленне» адбываецца на кожным кроку? Хіба аб'яднаны армянскі пролетарыят не «аддзяліўся» ад армянскага грамадства, калі ён у 1900 годзе (у Тіфлісе) аб'явіў вайну армянскай буржуазіі і буржуазна-мысленным армянам? Што-ж прадстаўляе сабою «Соцыялэмакратычная арганізацыя армянскіх рабочых», калі не класавую арганізацыю пролетарыяў армян, якія «аддзяліліся» ад іншых класаў армянскага грамадства? Або, можа быць «Соцыялэмакратычная арганізацыя армянскіх рабочых» з'яўляецца арганізацыяй усіх класаў? Ну, а ці можа імагаючыся армянскі пролетарыят абмежавацца «вызначэннем армянскай грамадскай думкі», ці не абавязан ён ісці ўперад, аб'явіць барацьбу гэтай—да мазга касцей буржуазнай «грамадскай думцы» і ўдыхнуць у яе рэвалюцыйны дух? Факты гавораць, што ён абавязан. Але калі гэта так, то само сабою ясна, што «Маніфест» павінен быў звярнуць увагу чытача не на «вызначэнне грамадскай думкі», а на барацьбу з гэтай думкай, на неабходнасць яе рэвалюцыянізаваць: гэтым ён лепш ахарактарызаваў-бы абавязкі «соцыялістычнага пролетарыята». І, урэшце, хіба армянскі пролетарыят можа быць «родным сынам свайго племені», калі адна частка гэтага племені—армянская буржуазія—як павук смоча яго кроў, а другая частка—армянскае духавенства—паміма таго, што смоча кроў рабочых, сістэматычна разбэшчвае яго свядомасць? Усе гэтыя пытанні просты і немінучы, калі глядзець на справу з пункту погляду класавай барацьбы, але аўтары «Маніфеста» не заўважаюць гэтых пытанняў, таму што яны глядзяць на справу з федэралістычна-нацыяналістычнага пункту погляду, перанятага ім і ў Бунда (яўрэйскі рабочы саюз). І наогул, аўтары «Маніфеста» як-бы паставілі сабе мэтай—аа ўсім перанімаць Бунд. У свай «Маніфест» яны ўнеслі і другі артыкул рэзалюцыі V з'езда Бунда «Аб становішчы Бунда ў партыі». Яны называюць «Соцыялэмакратычную арганізацыю армянскіх рабочых» адной абарончай і атакавай армянскага пролетарыята (гл. арт. 3 указанага «Маніфеста»). Аўтары «Маніфеста» забылі, што каўказскія камітэты нашай партыі вось ужо некалькі год лічацца прадстаўнікамі армянскіх (і іншых) пролетарыяў на Каўказе, што яны развіваюць у іх класавую свядомасць шляхам вуснай і друкаванай прапаганды і згітацы на армянскай мове, кіруюць ім і ў час барацьбы і інш., таты як «Соцыялэмакратычная арганізацыя армянскіх рабочых» нарадзілася толькі пазоўчора. Усе гэта яны забалі, і, трэба спадзяваюцца, многае яшчэ забудуць, абы толькі дакладна перанімаць арганізацыйныя і палітычныя погляды Бунда

струн, пакуль яшчэ існуючых сярод пролетарыяу нацыянальнасцей Расіі, і прымусіць іх загучэць на адпаведны лад. Шавіністычнаму шарлатанству адкрыецца крэдыт (давер'е), сябры паказуцца ворагамі, ворагі сябрамі—адбудзецца перапалох, здрабнее класавая самасвядомасць расійскага пролетарыята! Замест таго, каб разбурыць нацыянальныя перагародкі, мы па міласці федэралістаў, яшчэ больш умацуем іх арганізацыйнымі перагародкамі; замест таго, каб рушыць уперад класавую самасвядомасць пролетарыята, мы адкінем яго назад і падвергнем небяспечным іспытам. І «узрадуецца сэрца» самадзяржаўнага цара, бо яму ніколі не ўдалося б запалучыць падобных нам даравых памочнікаў.

Няўжо гэта было нашай мэтай?!

І, урэшце, у той час, калі нам неабходна адзіная, гібкая, цэнтралізаваная партыя, Цэнтральны Камітэт якой зможа ў момант паставіць на ногі рабочых усёй Расіі і павесці іх на рашучы штурм самадзяржаўя і буржуазіі,—нам суюць у рукі ўродлівы, распылены на паасобныя партыі «федэралістычны саюз»! Замест вострай зброі намагаюць заржаўленую і запэўніваюць: гэтым вы, моў, хутчэй пакончыце з вашымі кроўнымі ворагамі!

Вось куды вядуць нас федэралісты-соцыялдемакраты!

Але паколькі мы дамагаемся не «ўмацавання нацыянальных перагародак», а іх разбурэння, паколькі нам неабходна не заржаўленая, а вострая зброя, каб з каранем вырваць цяперашнюю несправядлівасць: паколькі мы хочам даставіць ворагу не радасць, а горыч, хочам зраўняць яго з зямлёй, ясна, што наш свяшчэнны абавязак адварнуцца ад федэралістаў і знайсці лепшы адказ для вырашэння «нацыянальнага пытання».

Да гэтага часу мы гаварылі аб тым, як не следуе вырашаць «нацыянальнае пытанне». Цяпер пагаворым аб тым, як трэба вырашаць гэта пытанне, г. зн. як вырашыла яго соцыялдемакратычная рабочая партыя *).

Перш за ўсё неабходна памятаць, што дзеючая ў Расіі соцыялдемакратычная партыя назвала сябе Расійскай (а не рускай). Відавочна, гэтым яна хацела нам паказаць, што яна пад сваім сцягам будзе збіраць не толькі рускіх пролетарыяу, але і пролетарыяў усіх нацыянальнасцей Расіі і, значыць, яна прыме ўсе меры для знішчэння ўзведзеных паміж імі нацыянальных перагародак.

Далей, наша партыя ачысціла «нацыянальнае пытанне» ад ахутваючага яго туману, які надаваў яму таемны выгляд, расчлانیла гэта пытанне на паасобныя элементы, надала кожнаму з іх характар класовага патрабавання і падала іх у праграме ў выглядзе паасобных

*) Не лішнім будзе заўважыць, што ніжэйнаступнае з'яўляецца каментарыем да артыкулаў нашай партыйнай праграмы, якія адносяцца да нацыянальнага пытання.

артикулау. Гэтым яна ясна нам паказала, што ўзятыя самі па сабе так званыя «нацыянальныя інтарэсы» і «нацыянальныя патрабаванні» не маюць ніякай цаны, што гэтыя «інтарэсы» і «патрабаванні» варты увагі толькі настолькі, наколькі яны рухаюць уперад або могуць рушыць уперад класавую самасвядомасць пролетарыята, яго класавое развіццё.

Усім гэтым Расіская соціалдемакратычная рабочая партыя ясна намеціла той шлях, на які яна ўстала і тую пазіцыю, якую яна заняла пры вырашэнні «нацыянальнага пытання».

З якіх частак складаецца «нацыянальнае пытанне», чаго патрабуюць пп. федэралісты-соціалдемакраты?

1) «Грамадзянская роўнасць для нацыянальнасцей Расіі»?

Вас хвалюе пануючая у Расіі грамадзянская няроўнасць? Вы хочаце звярнуць нацыянальнасцям Расіі адабраныя ўрадам грамадзянскія правы і таму патрабуеце для гэтых нацыянальнасцей грамадзянскай роўнасці? А мы хіба супроць гэтага патрабавання? Мы дасканала разумеем, якое вялікае значэнне маюць грамадзянскія правы для пролетарыяту. Грамадзянскія правы гэта зброя барацьбы; адабраць гэтыя правы — значыць адабраць зброю; а хто не ведае, што беззбройныя пролетарыі не могуць добра змагацца? Для расійскага-ж пролетарыята неабходна, каб пролетарыі ўсіх нацыянальнасцей Расіі змагаліся добра, бо чым лепш будуць змагацца гэтыя пролетарыі, тым больш у іх будзе класавай самасвядомасці, а чым больш будзе ў іх класавай самасвядомасці, тым цясней будзе класавое адзінства расійскага пролетарыята. Так, усё гэта нам вядома і таму ўсімі нашымі сіламі мы змагаемся і будзем змагацца за грамадзянскую роўнасць нацыянальнасцей Расіі! Прачытайце 7-мы артыкул нашай партыйнай праграмы, дзе партыя гаворыць аб «поўным роўнапраўі ўсіх грамадзян незалежна ад полу, рэлігіі, расы і нацыянальнасці», — і вы ўбачыце, што Расіская соціалдемакратычная рабочая партыя прымае на сябе ажыццяўленне гэтых патрабаванняў.

Чаго яшчэ патрабуюць федэралісты-соціалдемакраты?

2) «Свабоды мовы для нацыянальнасцей Расіі»?

Вас хвалюе той факт, што пролетарыям «чужых» нацыянальнасцей Расіі амаль забаронена вучыцца на роднай мове, гаварыць на роднай мове ў грамадскіх, дзяржаўных і іншых установах? Сапраўды, сядзь ад чаго хвалявацца! Мова — сродак развіцця і барацьбы. У розных нацый — розная мова. Інтарэсы расійскага пролетарыята патрабуюць, каб пролетарыі нацыянальнасцей Расіі мелі поўнае права карыстацца той мовай, на якой яны могуць больш свабодна атрымаць асвету, на якой лепш могуць змагацца з ворагамі на сходах, у грамадскіх, дзяржаўных і іншых установах. Такою мовай прызнана родная мова. Пролетарыяту «чужых» нацыянальнасцей пазбаўляюць роднай мовы, і хіба мы можам маўчаць, — гавораць яны. Ну, а як адказвае на гэта расійскаму пролетарыяту наша партыйная праграма?

Прачытайце 8-ы артыкул нашай партыйнай праграмы, у сілу якой наша партыя патрабуе: «Права насельніцтва атрымліваць асвету на роднай мове, якое забяспечваецца стварэннем на кошт дзяржавы і органаў самакіравання неабходных для гэтага школ; права кожнага грамадзяніна аб'ясняцца на роднай мове на сходах; увядзенне роднай мовы нароўні з дзяржаўнай па ўсіх мясцовых грамадскіх і дзяржаўных установах»,—прачытайце ўсё гэта і пераканайцеся, што Расійская соцыял-дэмакратычная рабочая партыя прымае на сябе ажыццяўленне і гэтага патрабавання

Яшчэ чаго патрабуюць федэралісты-соцыял-дэмакраты?

3) «Самакіраўніцтва для нацыянальнасцей Расіі»?

Вы хочаце гэтым сказаць, што адны і тыя-ж законы нельга адволькава прымяняць да розных мясцовасцей расійскай дзяржавы, якія адрозніваюцца адна ад другой сваёй асаблівымі бытавымі ўмовамі і складам насельніцтва? Вы хочаце, каб паказаным мясцовасцям было прадастаўлена права прыстасоваць агульныя дзяржаўныя законы да іх асаблівых умоў? Калі гэта так, калі такі змест вашага патрабавання, то неабходна надаць яму і азначальную форму, трэба адкінуць нацыяналістычную туманнасць, блытаніну і назваць рэчы сваімі іменамі. І калі вы паследвеце гэтай радзе, то вы пераканаетесь, што мы нічога не маем супроць такога патрабавання. Для нас само сабою зразумела, што розныя мясцовасці расійскай дзяржавы, якія адрозніваюцца адна ад другой сваёй асаблівымі бытавымі ўмовамі і складам насельніцтва, не могуць аднастайна прымяняць дзяржаўную канстытуцыю, што неабходна такім мясцовасцям прадаставіць права ажыццяўляць агульную дзяржаўную канстытуцыю ў той форме, у якой яны здабудуць большую карысць, у якой яны найбольш развіваюцца ў народзе палітычныя сілы. Гэтага патрабуюць класавыя інтарэсы расійскага пролетарыята. І калі вы перачытаеце 3-ці артыкул нашай партыйнай праграмы, дзе наша партыя патрабуе «шырокага мясцовага самакіравання; абласнога самакіравання для тых мясцовасцей, якія азначаюцца асаблівымі бытавымі ўмовамі і складам насельніцтва»,—то вы ўбачыце, што Расійская соцыял-дэмакратычная рабочая партыя спачатку ачысціла гэта патрабаванне ад нацыяналістычнага туману, і затым—узяла на сябе яго ажыццяўленне.

4) Вы ўказваеце нам на царскае самадзяржаўе, якое па-зверску праследуе «нацыянальную культуру» «чужых» нацыянальнасцей Расіі, якое разбойніцкі ўменьваецца ў іх унутранае жыццё і прыцягненне іх з усіх бакоў, якое варварскі разбурыла (і працягвае разбураць) культурныя ўстановы фінляндцаў, разбойніцкі захапіла армянскую нацыянальную маёмасць і т. д.? Вы патрабуеце гаранты ад разбойніцкіх гвалтаў самадзяржаўя? Але хіба мы не бачым гвалтаў царскага самадзяржаўя, і хіба мы не змагаліся пастаянна супроць гэтых гвалтаў?! У сучасны момант для ўсякага відавочна, як пры-

цясняе і душыць цяперашні расійскі ўрад «чужыя» нацыянальнасці Расіі. Не падлягае таксама сумненню, што падобная палітыка ўрада з дня ў дзень разбэшчвае і падзіргае небяспечным іспытам класавую самасвядомасць расійскага пролетарыята. Значыць, мы заўсёды і ўсюды будзем змагацца супроць разбэшчваючых палітык царскага ўрада. Значыць, мы заўсёды і ўсюды будзем абараняць ад паліцэйскіх і гвалтаў самадзяржаў не толькі карысныя, але нават бескарысныя установы гэтых нацыянальнасцей, бо інтарэсы расійскага пролетарыята падказваюць нам, што толькі самі нацыянальнасці маюць права знішчаць або развіваць тыя ці іншыя бакі сваёй нацыянальнай культуры. Але чытайце 9-ты артыкул нашай праграмы. Хіба не аб гэтым ідзе гутарка ў 9-м артыкуле нашай партыйнай праграмы,—якая, да рэчы кажучы, выклікала многа перасудаў як сярод нашых ворагаў, так і сярод прыяцеляў.

Але тут перарываюць нас і раіць спыніць размовы аб 9-м артыкуле. Але чаму? пытаем мы. «Тапу» адказваюць яны, што гэты артыкул нашай праграмы «карэнным чынам супярэчыць» 3-му, 7-му і 8-му артыкулам той-жа праграмы, што, калі нацыянальным прадастаўляюцца правы на свае вольны ўстрайваць усе свае нацыянальныя справы (гл. арт. 9), то тады ў памянёнай праграме не павінна быць ніякага месца артыкулам 3-му, 7-му і 8-му,—і, наадварот, калі гэтыя артыкулы застаюцца ў праграме, то тады несумненна павінен быць выключан з праграмы артыкул 9-ты. Несумненна, нішта падобнае гаворыць «Сакартвелло»*), калі з удзяцтвам яму леткадумнасцю пытае: «што за логіка сказаць нацыі: я прадастаўляю табе абласное самакіраўніцтва,—і ў той-жа самы час напамінаць ёй, што яна мае права па свайму погляду ўстрайваць усе свае нацыянальныя справы?» (гл. «Сакартвелло» № 9) «Відаць» у праграму ўкравалася лагічнае супярэчэнне, «відаць» для зацвярджэння гэтай супярэчнасці неабходна выключыць з праграмы які-небудзь адзін або некалькі артыкулаў! Так, «безумоўна» трэба выключыць, і гэта яшчэ, гледзячы, сама логіка пратэстуе вуснамі нелагічнага «Сакартвелло».

Успамінаецца адно старажытнае паданне. Жыў калісь «мудрэц-анатом». У яго раснарадженні было «усё неабходнае» для «сапраўднага» анатома: дыплом, памяшканне, інструменты, непамерныя прэтэнзіі. Нехапала яму толькі малога—ведання анатоміі. Адночы да яго звярнуліся з просьбай растлумачыць, якая існуе сувязь паміж часткамі шкілета, якія былі раскіданы ім на анатамічным stole. Такім чынам, панаму «спрастутеннаму мургу» прадастаўся выхад з наказаць сябе. «Мудрэц» з вячэйшым пошаннем і ўрачыстасцю прыступіў да «справы»! Але вось бяда!—«Мудрэц» ні аза не разумеў у анатоміі,

*) Мы тут аакранам «Сакартвелло» толькі ад таго, каб лепш выясніць змест 9-га артыкула. Мэта гэтага артыкула з'яўляецца крытыка феадалістычна-соцыал-демакратыі, а не «сакартвелаістаў», якія карэнным чынам адхіляюць ад першых (гл. раздзел I).

ён не ведаў, якую частку да чаго прыставіць, каб у выніку атрымаць цэлы шкілет! Доўга вазіўся бядак, многа пацеў, але марна! Урэшце, калі ў яго ўсё пераблыталася і нічога не вышла, ён схапіў некалькі частак шкілета, адшвырнуў іх далёка ад сябе і пры гэтым філасофскі зблаяў «злонамераных» асоб, быццам-бы палажыўшых на яго стог несапраўдныя часткі шкілета. Гледачы, вядома, паднялі на смех «мудраца-анатома».

Падобная «прыгода» адбылася і з «Сакартвело». Яму ўздумалася разабраць нашу партыйную праграму, але яно, аказваецца, не ведала, што-ж прадстаўляе сабою наш праграма і як яе следуе разбіраць, не зразумела, якая існуе сувязь між пасабнымі артыкуламі гэтай праграмы і што прадстаўляе сабою кожны артыкул пасабку, — і вось «філасофскі» раіць нам: паколькі я не мог зразумець такіх-то і такіх-то артыкулаў вашай праграмы, то пагэтаму (?) неабходна выкінуць іх вон з праграмы.

Але я не хачу паднімаць на смех і без таго смешнага «Сакартвело», — гавораць: ляжачага не б'юць! Наадварот, я гатоў нават аказаць яму дапамогу ў справе растлумачэння нашай праграмы, але пры ўмове, каб яно 1) уласнымі вуснамі прызнала сваё абуральнае невуцтва; 2) уважліва слухала мяне і 3) было-б у згодзе з логікай *).

Справа вось у чым. 3-ці, 7-мы і 8-мы артыкул нашай праграмы узніклі на глебе палітычнага цэнтралізма. Калі Расійская сацыял-дэмакратычная рабочая партыя ўносіла гэтыя артыкулы ў сваю праграму, яна кіравалася тымі меркаваннямі, што так званое «канчатковае» вырашэнне «нацыянальнага пытання», г. зн. «вызваленне» «чужых» нацыянальнасцей Расіі, наогул кажучы, немагчыма да таго часу, пакуль палітычнае панаванне знаходзіцца ў руках буржуазіі. Гэта мае дваякую прычыну: па-першае, цяперашняе эканамічнае развіццё паступова пракладае мост паміж «чужымі нацыянальнасцямі» і «Расіяй», устанаўляе ўсё большую і большую сувязь іх адна з другою і тым самым параджае прымальскія пачуцці ў кіруючых кругах буржуазіі гэтых нацыянальнасцей, што пазбаўляе глебы іх «нацыянальна-вызваленчыя» імкненні; і па-другое, наогул кажучы, пролетарыят не будзе падтрымліваць так званы «нацыянальна-вызваленчы» рух, паколькі да сучаснага моманту ўсякі такі рух адбываўся ў карысць буржуазіі, разбэшчваю і калечыў класавую самасвядомасць пролетарыята. Гэта згульняе пераконанне парадзіла ідэю палітычнага цэнтралізма і абумоўленыя ёю 3-ці, 7-мы і 8-мы артыкулы нашай партыйнай праграмы.

Але гэта, як сказана вышэй, з'яўляецца агульным поглядам.

Могуць стварыцца такія эканамічныя і палітычныя ўмовы, пры

*) Лічу неабходным паведаміць чытачу, што «Сакартвело» з першых-жа нумароў аб'явіла вайну логіцы, як аковам, з якімі неабходна змагацца. Не трэба звяртаць увагі на тую акалічнасць, што «Сакартвело» часта гаворыць ад імені логікі, яно паступае так па ўласцівых яму лёгкадумнасці і заблытанасці.

якіх перадавыя круці буржуазіі «чужых» нацыянальнасцей захочуць «нацыянальнага вызвалення».

Можа здарыцца таксама, што такі рух акажацца выгадным для развіцця класавай самасвядомасці пролетарыята.

Як павінна паступіць тады наша партыя?

Вось, іменна, для такіх магчымых выпадкаў і ўключан у нашу праграму 9-ты артыкул, іменна ў прадбачанні такіх магчымых акаліч-насцей прадастаўляецца нацыянальнасцям права, у сілу якога яны будуць старацца ўстроіць свае нацыянальныя справы згодна сваім жаданням (напрыклад, зусім «вызваліцца»).

Наша партыя, партыя, якая ставіць сваёй мэтай быць кіраўніком змагаючагася пролетарыята ўсёй Расіі,—павінна сустрэць падрыхта-ванаю такіх магчымых выпадкі у жыцці пролетарыята і таму яна павінна была ўнесці адпаведны артыкул у сваю праграму. Так павінна паступаць усякая прадбачлівая, дальнавідная партыя.

Аднак, аказваецца, «мудрацоў» з «Сакартвело», а таксама нека-торых федэралістаў-соцыял-дэмакратаў не задавальняе падобны сэнс 9-га артыкула. Яны патрабуюць «рашучага», «прамога» адказу на пытанне: выгадна ці нявыгадна пролетарыяту «нацыянальная незалеж-насць?»*).

Я ўспамінаю рускіх метафізікаў 50-х год мінулага стагоддзя, якія такучліва пыталі тагочасных дыялектыкаў: карысны ці шкодны дождж для ўраджаю, і патрабавалі ад іх «рашучага» адказу. Дыялек-тыкам не цяжка было даказаць, што такая пастаноўка пытання зусім не навукова, што ў розны час па-рознаму трэба адказваць на такія пытанні, што ў час засухі дождж—карысны, а ў дажджлівы час—некарысны, і нават шкодны, што, значыць, патрабаванне «рашучага» адказу на такое пытанне з'яўляецца яўным глупствам.

Але падобныя прыклады «Сакартвело» не пайшлі на карысць!

Такога-ж «рашучага» адказу патрабавалі ад марксістаў паслядоўцы Бернштэйна на пытанне: карысны ці шкодны для пролетарыята кааператывы (г. зн. спажывецка-вытворчыя таварыствы)? Марксістам не цяжка было даказаць беззмястоўнасць падобнай пастаноўкі пытання, яны вельмі проста растлумачылі, што ўсё залежыць ад часу і месца, што там, дзе класавая самасвядомасць пролетарыята дасягнула не-абходнага ўзроўню развіцця, дзе пролетарыі аб'яднаны ў адну моцную партыю, — там кааператывы могуць прынесці вялікую карысць пролетарыяту, калі за іх стварэнне і кіраўніцтва возьмецца сама партыя, там-жа, дзе існуюць умовы існавання кааператывы з яўна іх-ня карысцю для пролетарыята бо яны параджаюць у рабочых дробна-гандлярскія тэндэнцыі і цэхавую замкнутасць і такім чынам сла-бэжваюць іх класавую самасвядомасць.

Але і гэты прыклад «сакартвелаістам» не пайшоў на карысць.

* Гл. артыкул «Старога (г. зн. устарэўшага!) рэволюцыянера» у № 9 «Сакартвело»

Яны яшчэ настойлівей пытаюць: карысна ці шкодна для пролетарыята нацыянальная незалежнасць? Даіце рашучы адказ!

Але мы бачым, што тых акалічнасцей, якія могуць парадзіць і развіць «нацыянальна-вызваленчы» рух сярод буржуазіі «чужых» нацыянальнасцей,—гэтых акалічнасцей пакуль не існуе і яны не так-то ўжо немінучы ў будучым. Яны дапушчаны намі толькі як магчымыя акалічнасці. Акрамя таго, аднак-жа пакуль і немагчыма ведаць, на якой ступені развіцця будзе тады класавая самасвядомасць пролетарыята, наколькі карысны ці шкодны будзе гэты рух для пролетарыята! Паўстае пытанне, на якой-жа глебе будаваць*) «рашучы» адказ на гэта пытанне, адкуль вывесці яго? І хіба не глупа патрабаваць «рашучага» адказу пры такім становішчы рэчаў?

Ясна, што вырашэнне гэтага пытання трэба прадаставіць самым «чужым» нацыянальнасцям, а мы павінны заяваць ім права вырашэння гэтага пытання. Пяхай самі нацыянальнасці рашаюць, калі гэта патрабуецца ад іх, карысна ці шкодна для іх «нацыянальная незалежнасць» і калі карысна—то ў якой форме следуе ажыццявіць яе? Толькі яны могуць вырашыць гэта пытанне! Такім чынам, у сілу 9-га артыкула «чужым» нацыянальнасцям прадаставлена права ўстрайваць свае нацыянальныя справы аднаведна сваім жаданням. А мы, у сілу таго-ж артыкула, абавязаны дамагацца таго, каб жаданні гэтых нацыянальнасцей былі сапраўды сацыял-дэмакратычнымі, каб гэтыя жаданні зыходзілі з класавых інтарэсаў пролетарыята. А для гэтага неабходна ў сацыял-дэмакратычным духу адukoваць пролетарыяту гэтых нацыянальнасцей, падвергнуць суровай сацыял-дэмакратычнай крытыцы некаторыя рэакцыйныя «нацыянальныя» норавы, звычкі і ўстановы, што зусім не паніжэ іх нам абараняць гэтыя-ж норавы, звычкі і ўстановы ад паліцэйскага гвалту.

Такая асноўная мысль 9-га артыкула.

Лёгка заўважыць, якую глыбокую лагічную сувязь мае гэты артыкул нашай праграмы з прынцыпамі пролетарскай класавай барацьбы. І наколькі ўся наша праграма п'будава на гэтым прынцыпе, само сабою ясна лагічная сувязь артыкула 9-га з усімі астатнімі артыкуламі нашай партыйнай праграмы.

Бязглуздае «Сакартвело» таму і называецца «мудрым» органам друку, што яно не пераварвае такіх простых мыслей.

Што-ж яшчэ засталася ад «нацыянальнага пытання»?

5) «Абарона нацыянальнага духу і яго ўласцівасцей»?

Але што-ж такое гэты «нацыянальны дух і яго ўласцівасці»? Навука вуснамі дыялектычнага матэрыялізма дадо даказала, што ніякага «нацыянальнага духу» не існуе і існаваць не можа. Ці абвергнуў хто-небудзь гэты погляд дыялектычнага матэрыялізма? Гісторыя

*) П. п. «сакартвелаісты» заўсёды будуць свае патрабаванні на пяску і не ўяўляюць сабе існавання дзяржавы, якія могуць знайсці больш трывалую глебу сваім патрабаванням!

быць пабудаваны арганізацыйныя і палітычныя погляды федэралістаў-соцыял-дэмакратаў? Такого «базіса» не відаць, яго не існуе. Федэралісты-соцыял-дэмакраты вісяць у паветры.

З такога нязручнага становішча яны могуць выйсці дваякім шляхам. Або яны павінны канчаткова адыйсці ад пункту погляду рэволюцыйнага пролетарыята і прыняць прынцып умацавання нацыянальных перагародак (апартунізм у федэралістычнай форме); або яны павінны адмовіцца ад усякага федэралізма ў партыйнай арганізацыі, смела ўзняць сцяг знішчэння нацыянальных перагародак і згуртавацца ў лагеры Расійскай Соцыял-дэмакратычнай Рабочай Партыі.

„Барацьба пролетарыята“ № 7.

1(14) верасня 1904 г.

І. СТАЛІН

Клас пролетарыяў і партыя пролетарыяў

(Па поваду першага пункта статута партыі)

1905 г. Газета „Пролетарыяціс брдзола“
(„Барацьба пролетарыята“).

Пераклад з грузінскай

Прайшоў той час, калі смела абвяшчалі: «адзіная і недзялімая Расія». Цяпер і дзіця ведае, што «адзіная і недзялімая» Расія не існуе, што яна даўно раздзялялася на два процілеглыя класы: на буржуазію і пролетарыят. Цяпер ні для каго не з'яўляецца таінай, што барацьба паміж гэтымі двума класамі ператварылася у такую воль, на кою якой круціцца наша сучаснае жыццё.

Так, цяпер гэта ні для каго ўжо не складае тайны.

Тым не менш, да сучаснага моманту ўсё гэта цяжка было заўважыць, і гэта таму, што да гэтага часу мы бачылі на арэне барацьбы толькі пазасобныя групы, бо змагаліся толькі пазасобныя групы у пазасобных гарадах і кутках, а пролетарыята і буржуазію, як класаў, не было відаць, іх цяжка было заўважыць. Але, вось, аб'ядналіся гарады і раёны, розныя групы пролетарыята працягнулі адна другой руку, ускрынулі агульныя забастоўкі і дэманстрацыі, — перад намі адкрыўся велічны малюнак барацьбы паміж двума Расіямі, Расіяй буржуазнай і Расіяй пролетарскай. На арэну барацьбы выступілі дзве вялікія арміі: армія пролетарыяў і армія буржуа, і барацьба паміж гэтымі двума арміямі ахапіла ўсю нашу сучасную гісторыю.

Паколькі армія не можа дзейнічаць без кіравнікоў і паколькі кожная армія мае свой перадавы атрад, які ідзе ўперадзе яе і асвятляе ёй шлях, — то ясна, што разам з гэтымі арміямі павінны былі выступіць і адпаведныя групы кіравнікоў, а гэта значыць партыя, як гаворыцца звычайна.

Ітак, малюнак набыў наступны выгляд: на адным баку армія буржуа на чале з ліберальнай партыяй, а на другім — армія пролетарыяў на чале з сацыялістам-рэвалюцыянерам, кожная армія і кожны класавай барацьбе кіруе ўласная партыя^{*)}.

^{*)} Мы нічога не гаворым аб іншых партыях у Расіі, бо для выяснення разбіраемых намі пытанняў няма ніякай неабходнасці ганяцца з аб гэтых партыях.

Мы закрутили все гэта для таго, каб параўнаць партыю пролетарыяў з класам пролетарыяў і тым самым выясніць каротка яе агульную фізіяномію.

Сказанае ў дастатковай меры выясніла, што партыя пролетарыяў, як баявая група кравішчы, на-першыце, павінна быць значна менш класа пролетарыяў па колькасці сваіх членаў; па-другое, павінна стаяць вышэй класа пролетарыяў па сваёй свядомасці і па сваёму вопыту; і, на-трэцяе, павінна прадстаўляць з сябе згуртаваную арганізацыю.

Сказанае, па нашай думцы, не мае патрэбы ў довадах, бо само сабою зразумела, што пакуль існуе капіталістычны парадак, які ня-зменна суправаджаецца галечай і адсталасцю народных мас, увесць пролетарыят не зможа ўзняцца да пажаданай свядомасці, што, стала быць, неабходна група свядомых кіраўнікоў, якая соцыялістычна адуючвае армію пролетарыяў, аб'ядноўвае яе і кіруе ёю ў час барацьбы. Яна таксама і тое, што партыя, якая паставіла сваёй мэтай кіраваць змагаючымся пролетарыятам, павінна прадстаўляць не выпадковае скансленне адзіночак, а згуртаваную цэнтралізаваную арганізацыю, каб можна было накіроўваць яе работу па адначаснаму плану.

Такая, каротка, агульная фізіяномія нашай партыі.

Запомнім усё гэта і прайдзем да нашага галоўнага пытання: каго мы можам назваць членам партыі? Першы пункт партыйнага Статута, па поваду якога напісаны гэты артыкул, датычыць іменна гэтага пытання. Ітак, разгледзім гэта пытанне.

Каго-ж, стала быць, мы можам назваць членам Рас. Соц. Дэм. Рабочай Партыі, г. зн. якія абавязкі члена партыі?

Партыя наша—соцыял-дэмакратычная. Гэта значыць, што яна мае сваю ўласную праграму (бліжэйшыя і канчатковыя мэты руху), сваю ўласную тактыку (спосабы барацьбы) і свой уласны арганізацыйны прынцып (форму аб'яднання). Адзіства праграмы, тактычных і арганізацыйных поглядаў з'яўляецца той глебай, на якой складзецца наша партыя. Толькі адзіства гэтых поглядаў можа аб'яднаць членаў партыі ў адну цэнтралізаваную партыю. Разбураецца адзіства поглядаў—разбураецца і партыя. Значыць, членам партыі можна назваць толькі таго, хто пачынае прымаць партыйную праграму, тактыку і арганізацыйны прынцып. Толькі той, хто дастаткова добра ведае і пачынае прымаць гэтыя прынцыпы, тактыку і арганізацыйныя погляды нашай партыі, можа быць у радах нашай партыі і разам з тым у радах кіраўнікоў арміі пролетарыяў.

Але ці дастаткова для члена партыі толькі прыняцце партыйнай праграмы, тактыкі і арганізацыйных поглядаў? Ці можна назваць такога чалавека сапраўдным кіраўніком арміі пролетарыяў? Вядома, не! Па-першае, усім вядома, што на свеце існуе не магчымасць, а факт, якія з прыемнасцю «прыеміць» партыйную праграму, тактыку і арганізацыйныя погляды, але ні на што, акрамя балбатні, не здольны.

Было-б апаганьваннем св. тал-святых партыі і ідэяў такога багата-
тэна членам партыі (с. за кіраваннем арміі пролетарыяў)! Ды да
таго-ж наша партыя не філасофская школа, або рэлігійная секта.
Хіба наша партыя не ёсць партыя барацьбы? І калі гэта так, хіба не
яна само сабою, што нінш партыя не задавоіць палітычнае пры-
няцце яе праграмы, тактыкі і арганізацыйных поглядаў, што яна не
сумее прапрацаваць ад свайго ча на ажыццяўлення прынятых погля-
даў? Значыць, хто х ма быць членам такой партыі, той не можа за-
давальняцца прыняццем праграмы, тактычных і арганізацыйных
поглядаў нашай партыі і павінен узняцца за ажыццяўленне гэтых по-
глядаў, за правядзенне іх у жыццё.

Але што значыць для члена партыі ажыццяўленне партыйных
поглядаў? Калі ён можа ажыццявіць гэтыя погляды? Толькі тады,
калі ён змагаецца, калі ён разам з усім партыяй ідзе ўпердзе арміі
пролетарыяў. Ці ма чыма барацьба ў адзіночку, уразброд? Вядома,
не! Наадварот, пачынаючы з арганізацыі, спачатку аргані-
зуюцца і потым ужо ідуць у бой. Без гэтага абыякава ўсякая бо-
рацьба. Ясна, што і члены партыі толькі тады змагаюцца змагацца ў
става быць, ажыццяўляюць партыйныя погляды, калі яны аб'яднаюцца
ў згуртаваную арганізацыю. Ясна таксама, што чым у больш згурта-
ваную арганізацыю аб'яднаюцца члены партыі, тым лепш яны будуць
змаганца, стала быць, тым пачне ажыццяўляць праграму, тактыку і
арганізацыйныя погляды партыі. Недарма гавораць, што наша пар-
тыя ёсць арганізацыя кіравнікоў, а не скапленне адзіночак. А калі
наша партыя ёсць арганізацыя кіравнікоў, то ясна, што членам гэтай
партыі, гэтай арганізацыі можна быць толькі таго, хто працуе ў гэ-
тай арганізацыі, хто, стала быць, лічыць сваім абавязкам злучыць свае
жыццё з жаданнямі партыі і дзейнічаць разам з партыяй.

Значыць для членства ў партыі неабходна ажыццяўленне пра-
грамы, тактыкі і арганізацыйных поглядаў партыі, для ажыццяў-
лення поглядаў партыі неабходна барацьба за гэтыя погляды; для
барацьбы за гэтыя погляды неабходна работа ў партыйнай аргані-
зацыі і разам з партыяй. Ясна, што для членства ў партыі
неабходна ўступленне ў адну з партыйных арганізацый*). Толькі
тады, калі мы ўступім у адну з партыйных арганізацый і, такім чы-
нам, нашы асабістыя і агульныя сапраўды з інтарэсамі партыі, — толькі
тады мы зможам стаць членамі партыі і разам з тым сапраўднымі
кіраўнікамі арміі пролетарыяў.

*) Як усякі складаны арганізм складаецца з безліч прасцейшых аргані-
змаў, так і наша партыя, як складаная і агульная арганізацыя, складаецца з
мноства прасцейшых, мясцовых арганізмаў, якія існуюць у партыйнай арганіза-
цыі, калі яны зацверджаны партыйным з'ездам або Цэнтральным Камітэтам.
Як бачыце, партыйнай арганізацыяй называюцца не толькі камітэты. Для накі-
равання і работы гэтых арганізацый па аднаму плану існуе Цэнтральны Ка-
мітэт, пры дапамозе якога гэтыя мясцовыя партыйныя арганізацыі складаюць
адну вялікую цэнтралізаваную арганізацыю.

Калі наша партыя не ёсць зброд адзіночак-балбатуноў, а арганізацыя кіраўнікоў, якая пры дапамозе Цэнтральнага Камітэта дастойна вядзе ўперад армію пролетарыяў, то тады ўсё сказанае вышэй ясна само сабою.

Неабходна заўважыць яшчэ вось што.

Да сённяшняга дня наша партыя была падобна на гасціннюю патрыярхальную сям'ю, якая гатова прыняць усіх спачувалючых. Але пасля таго, як наша партыя ператварылася ў цэнтралізаваную арганізацыю, яна скінула з сябе патрыярхальнае аблічча і поўнасьцю упадобілася крэпасці, дзверы якой адчыняцца толькі для дастойных. А гэта мае для нас вялікае значэнне. У той час, як самадзяржаўе стараецца разбэсціць класавую самасвядомасць пролетарыята «трэджунізмам», нацыяналізмам, клерыкалізмам і г. д., калі, з другога боку, ліберальная інтэлігенцыя упарта стараецца забіць палітычную самадзейнасць пролетарыята і дабіцца шэкі над ім, — у гэты час мы павінны быць надта шчыльнымі і не павінны забываць, што наша партыя ёсць крэпасць, дзверы якой адчыняюцца толькі для дастойных.

Мы вызначылі дзве неабходныя ўмовы (прыняцце праграмы і работа ў партыйнай арганізацыі) членства ў партыі. Калі да гэтага дадамо і трэцюю ўмову, якая абавязвае члена партыі аказваць ёй матэрыяльную дапамогу, тады ў нас будучы ў наяўнасці ўсе тры ўмовы, якія даюць права насіць званне члена партыі.

Значыць, членам Расійскай Соцыял-Дэмакратычнай Рабочай Партыі можа быць назван той, хто прымае праграму гэтай партыі, аказвае партыі матэрыяльную дапамогу і прымае ўдзел у адной з партыйных арганізацый.

Такое вызначэнне першага пункта партыйнага статута, данае тав. Леніным *).

Гэта вызначэнне, як бачыце, палкам выцякае з тако погляду, па якому наша партыя ёсць цэнтралізаваная арганізацыя, а не зброд адзіночак.

У гэтым найвялікшая вартасць гэтага вызначэння.

Але вось знайшліся некаторыя таварышы, якія бракуюць ленінскае вызначэнне, як «вузкае» і «нязручнае» і прапануюць сваё вызначэнне, якое, трэба думаць, не будзе ні «вузкім», ні «нязручным». Мы гаворым аб вызначэнні Мартава **), да разбору якога мы зараз прыступім. Па вызначэнню Мартава «членам РСДРП лічыцца ўсякі, хто прымае яе праграму, падтрымлівае партыю матэрыяльнымі сродкамі і аказвае ёй рэгулярнае асабістае садзеянне пад кіраўніцтвам адной з яе арганізацый».

Як бачыце, у гэтым вызначэнні выпушчана трэцяя неабходная ўмова членства партыі, па якой члены партыі абавязаны ўдзельнічаць у адной з партыйных арганізацый. Гэту акрэсленую і неабход-

*) Ленін—выдатны тэарэтык і практык рэвалюцыйнай соцыял-дэмакратыі.

**) Мартаў—адзін з рэдактараў «Іскры».

ную ўмову Мартаў, аказваецца, знайшоў залішняй і замест яе ўнес у сваё вызначэнне туманнае і сумніцельнае «асабістае садзеянне пад кіраўніцтвам адной з партыйных арганізацый». Выходзіць, што можна быць членам партыі, не ўваходзячы ў якую-небудзь партыйную арганізацыю (вось дык «партыя»!) і не лічачы сябе абавязаным падпарадкоўвацца волі партыі (вось дык «партыйная дысцыпліна»!)! Ну, а як-жа партыя можа «рэгулярна» кіраваць тымі асобамі, якія не ўваходзяць ні ў адну партыйную арганізацыю і, якія, значыць, не лічаць сябе безумоўна абавязанымі падпарадкоўвацца партыйнай дысцыпліне?

Вось пытанне, аб якое разбіваецца вызначэнне першага пункта партыйнага статута, данае Мартавым і якое атрымлівае майстэрскае вырашэнне ў вызначэнні Леніна, паколькі яно акрэслена прызнае ўдзел у адной з партыйных арганізацый, як трэцюю і неабходную ўмову для членства ў партыі.

Нам застаецца толькі выкінуць з вызначэння Мартава яго туманную і пазбаўленую сэнсу «асабістую дапамогу пад кіраўніцтвам адной з партыйных арганізацый». Без гэтай-жа ўмовы ў вызначэнні Мартава застаюцца толькі дзве ўмовы (прыняцце праграмы і матэрыяльная дапамога), якія самі па сабе не маюць ніякай цаны, бо ўсякі балбату можа «прыняць» партыйную праграму і аказаць партыі матэрыяльную дапамогу, што зусім не дае яму права быць членам партыі.

Вось вам і «зручнае» вызначэнне!

Мы гаворым, што сапрадныя члены партыі ні ў якім выпадку не павінны задавальвацца толькі прыняццем партыйнай праграмы, што яны абавязкова павінны старацца ажыццявіць прынятую праграму. Мартаў адказвае: надта строга наступасце, бо для члена партыі не так-то ўжо неабходна ажыццяўленне прынятай праграмы, калі ён не адмаўляецца ад матэрыяльнай дапамогі партыі і таму падобнае. Мартаў як-бы шкадуе некаторых балбатуноў—«соцыял-дэмакратаў» і не хоча закрыць ім дзверы ў партыю.

Мы гаворым, далей, што паколькі для ажыццяўлення праграмы неабходна барацьба, а для барацьбы—аб'яднанне, то нагэтакі абавязак будучага члена партыі увайсці ў адну з арганізацый, злучыць свае жаданні з жаданнямі партыі і разам з партыяй кіраваць баявой арміяй пролетарыяў, г. зн. арганізавацца ў стройныя атрады цэнтралізаванай партыі. Мартаў адказвае: не так-то ўжо неабходна для членаў партыі арганізавана ў стройныя атрады, аб'ядноўвацца ў арганізацыі, можна абыйсцця і барацьбой у адзіночку.

Дык што-ж такое наша партыя, пытаем мы?—выпадковае скапленне адзіночак або згуртаваная арганізацыя кіраўнікоў? І калі яна—арганізацыя кіраўнікоў, ці можна членам гэтай арганізацыі лічыць таго, хто ў яе не ўваходзіць, хто, стала быць, не лічыць сваім неабходным абавязкам падпарадкавацца яе дысцыпліне? Мартаў адказвае.

што партыя не ёсць арганізацыя, або вярней, партыя ёсць неарганізаваная арганізацыя (вось вам і «цэнтралізм»!)

Як відаць, па думцы Мартава, наша партыя не ёсць цэнтралізаваная арганізацыя, а зброд, скапленне мясцовых арганізацый і «соцыял-дэмакратычных» адзіночак, якія прынялі нашу партыйную праграму і т. д. Але калі наша партыя не ёсць цэнтралізаваная арганізацыя, то яна не будзе прэстаўляць крэпасці, дзверы якой могуць адчыняцца толькі для дастойных. І на самай справе, для Мартава, як гэта відаць з яго вызначэння, партыя не крэпасць, а—банкет, куды волен доступ для ўсякага спачываючага. Крыху ведаў, столькі ж спачывання, крыху матэрыяльнай дапамогі і ўсё ў парадку, вы маеце поўнае права лічыцца членам партыі. Не слухайце,—падбадзёрвае Мартаў перапалоханых «членаў партыі»,—не слухайце некаторых людзей, па думцы якіх член партыі абавязан увайсці ў адну з партыйных арганізацый і, такім чынам, падпарадкаваць свае жаданні жаданням партыі. Па-першае, цяжка чалавеку згадзіцца на гэтыя умовы, бо не жарты-ж падпарадкаваць свае жаданні жаданням партыі? А па-другое, я ўжо адзначыў у сваім растлумачэнні, што думка гэтых некаторых людзей памылкова. Дык мыласці просім, панове, прыходзьце... на банкет!

Мартаў як-бы шкадуе некаторых прафесараў і гімназістаў, якія не рашаюцца падпарадкаваць свае жаданні жаданням партыі, партыйнай дысцыпліне, і такім чынам прабівае брэш у крэпасці нашай партыі, праз якую могуць пралезці кантрабандаі ў нашу партыю гэтыя лаважаныя паны. Ён адчыняе дзверы апартунізму і гэта ў той час, калі на класавую самасвядомасць пролетарыята напіраюць тысячы ворагаў!

Але гэта не ўсё. Справа ў тым, што дзякуючы сумніцельнаму вызначэнню Мартава магчымасць апартунізма ў нашай партыі ўзнікае і з другога боку.

У вызначэнні Мартава, як мы ведаем, гутарка ідзе толькі аб прыняцці праграмы, аб тактыцы-ж і арганізацыі—ні гуку, у той час як для адзінства партыі адзінства арганізацыйных і тактычных поглядаў неабходна ў такой-жа меры, як і адзінства іх праграмных поглядаў. Нам скажуць, што аб гэтым не гаворыцца і ў вызначэнні тав. Леніна. Правільна! Але-ж у вызначэнні тав. Леніна і няма патрэбы гаварыць аб гэтым! Хіба не ясна само сабою, што той, хто працуе ў адной з партыйных арганізацый і, стала быць, змагаецца разам з партыяй, падпарадкоўваецца партыйнай дысцыпліне, не можа следаваць якой-небудзь іншай тактыцы і іншым арганізацыйным прынцыпам, акрамя тактыкі партыі і арганізацыйных прынцыпаў партыі. Але што вы скажаце аб тым «члене партыі», які прыняў партыйную праграму, але не састаць ні ў адной партыйнай арганізацыі? Якая гарантыя, што ў гэтага «члена» тактыка і арганізацыйныя погляды будуць партыйныя, а не іншыя! Вось чаго не можа растлумачыць нам вызна-

энне Мартава! І як вынік вызначэння Мартава, у нас у руках павінна застацца даўная «партыя», «члены» якой маюць ідэальную праграму (гэта зусім іншае пытанне!), а тактычныя і арганізатарскія паліцы розныя! Ідэальныя рознастайнасці! Чым-жа наша партыя не будзе паходзіць на банкет?

Аб адным толькі трэба запытаць: куды выкінуць той ідэйны і рэальны кантэнт, які зацягваў нам другі партыйны з'езд і якому ў корані супярэчыць вызначэнне Мартава? Без сумнення, калі мы дадася да гэтага, то трэба было б выкінуць і тое вызначэнне Мартава.

Вось якое бязглуздае вызначэнне прыпадае на долю Мартава ў процівагу вызначэнню тав. Леніна!

Мы лічым вынікам недамысли рашэнне другога партыйнага з'езда, які (з'езд) прыняў вызначэнне Мартава, і выражаем адказ, што граці партыйны з'езд несумнення выправіць памылку другога і прыме вызначэнне тав. Леніна.

Паўторам каротка сказанае. На арэну барацьбы выступіла армія пролетарыяў. Канскай армія адчувае патрэбу ў сваім кіраванні і лідэ, то і гэтай арміі павінен быць спарэўніца такі лідэр. Але гэты лідэр не групу прастарых католікаў Расійскай Соцыял-Дэмакратычнай Рабочай Партыі. Якіх рэалізацыя праграмы і барацьбы, барацьбе, павінна быць ўзброена сваім уласным ідэалам, тактыкай і арганізацыйным прынцыпам і, па-другое, павінна прадастаўляць зусім іншую арганізацыю. Калі зможам, калі мы павінны назваць членам Расійскай Соцыял-Дэмакратычнай Рабочай Партыі, то гэта партыя можа даць толькі адказ: таго хто прымае праграму партыі, матэрыяльна дапамагае партыі і працуе ў адной з партыйных арганізацый.

Гэту імёнавідавочную ісціну і выразіў тав. Ленін у сваім выдатным вызначэнні.

«Барацьба Пролетарыята»

№ 8, 1(14) студзеня 1905 г.

Ф. Кошелев

Вучэнне таварыша Сталіна аб соцыялістычнай Індустрыялізацыі краіны

Вучэнне таварыша Сталіна аб індустрыялізацыі краіны з'яўляецца далейшым навуковым абгрунтаваннем і развіццём вучэння Леніна аб збудаванні цяжкай індустрыі, перадавой тэхніцы, электрыфікацыі і пабудове соцыялістычнага грамадства ў нашай краіне у астаюцца калектывізацыі аграўладдзя. Пытанне аб індустрыялізацыі краіны стала цэнтральным звязном, пытаннем непасрэднай практыкі к канцу аднаўленчага перыяда таму, што ад яго вырашэння залежаў лёс соцыялізма ў нашай краіне. Толькі правільнае навукова абгрунтаванае рашэнне гэтага пытання магло даць ясную перспектыву ў справе будаўніцтва соцыялістычнага грамадства ў нашай краіне, магло стаць сродкам мабілізацыі мас, іх творчай актыўнасці для барацьбы за ператварэнне нашай краіны з аграрнай у індустрыяльную, у краіну перадавую у тэхніка-эканамічных адносінах.

На працягу першых чатырох год новай эканамічнай палітыкі ў народнай гаспадарцы нашай краіны была ў астаюшым адноўлена. К канцу 1924—1925 гаспадарчага года будова прамысловасці дасягнула трох чвэрцей даваеннага прамысловага вытворчасці, сельская гаспадарка—87% ад даваеннага ўзроўню. Мірная перадышка, якую атрымала краіна, пераўтварыла хутка развіццё прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Пакуль ішло аднаўленне народнай гаспадаркі, пытанне аб новай тэхніцы не з'яўлялася надзённым пытаннем нашага развіцця. І прамысловасць, і сельская гаспадарка аднаўляліся на старой тэхнічнай аснове.

Дасягнуўшы ў асноўным даваеннага ўзроўню, мы павінны былі рухацца ўперад, развіваць талентныя прадукцыйныя сілы, узровень кваліфікацыі ў эканамічных адносінах на ўзровень самых перадавых капіталістычных краін. Апіраючыся на старую адсталую тэхніку, мы не маглі вырашыць гэтай задачы. Трэба было падвесці пад нашу прамысловасць, пад усе галіны народнай гаспадаркі новую тэхнічную аснову, якую магла стаць перадавая індустрыя, перадавая тэхніка. Стары даваенны ўзровень не мог задаволадзіць краіну дыктатурай рабочага класа. Стары ўзровень гаспадаркі з'яўляецца паказчыкам адсталасці краіны, а мы павінны былі пабудаваць перадавую у свеце прамысловасць, перадавую сельскую гаспадарку. У гэтых умовах пытанне аб далейшым развіцці нашай народнай гаспадаркі з'яўлялася пытаннем аб перспектывах нашага развіцця, пытаннем аб лёсе соцыялізма ў Савецкім Саюзе.

«У якім напрамку трэба весці гаспадарчае будаўніцтва ў Савецкім Саюзе, у напрамку да соцыялізма, або ў якім-небудзь»

іншым напрамку? Ці павінны і ці можам мы пабудаваць соцыялістычную гаспадарку, або нам суджана ўгнаіць глебу для другой, капіталістычнай гаспадаркі? Ці магчыма наогул пабудаваць соцыялістычную гаспадарку ў СССР, а калі магчыма, то ці магчыма яе пабудаваць пры зацяжцы рэвалюцыі ў капіталістычных краінах і стабілізацыі капіталізма? Ці магчыма пабудова соцыялістычнай гаспадаркі на шляхах новай эканамічнай палітыкі, якая, усямерна умацоўваючы і расшыраючы сілы соцыялізма ў краіне, разам з тым пакуль што дае і некаторы рост капіталізма? Як трэба будаваць соцыялістычную народную гаспадарку, з якога канца трэба пачаць гэта будаўніцтва?»¹⁾

Як партыя большэвікоў вырашыла ўсе гэтыя пытанні? Партыя вуснамі таварыша Сталіна іверда заявіла, што ў нашай краіне ёсць усё для таго, каб пабудаваць поўнае соцыялістычнае грамадства. ёсць усё ўмовы для таго, каб у працэсе соцыялістычнага будаўніцтва дабіць капіталізм эканамічна. Пачаць-жа будаўніцтва соцыялізму неабходна з індустрыялізацыі краіны. Партыя пры гэтым лічыла, што мы павінны будаваць не проста індустрыю, а соцыялістычную індустрыю, будаваць такую індустрыю, якая-б з дня ў дзень умацоўвала пазіцыі соцыялізма ў краіне і аслабляла пазіцыі капіталістычных элементаў, будаваць такую індустрыю, якая дала-б магчымасць рэканструіраваць усе галіны народнай гаспадаркі, у тым ліку адсталую сялянскую гаспадарку, на базе новай тэхнікі, на базе электрыфікацыі.

Развіваючы далей левінскую тэорыю соцыялістычнай рэвалюцыі, тэорыю пабудовы соцыялізма ў адной краіне, даючы навукова абгрунтаванне левінскаму вучэнню аб ролі цяжкай індустрыі і пераходнага перыяду ў пераходна-пэрыядычнай рэвалюцыі, партыя Сталіна ўзброіла рабочы клас планам соцыялістычнай індустрыялізацыі краіны, адстаяў гэты план у жорсткіх класавых баях з трацкісцка-бухарынскім, буржуазна-нацыяналістычным і іншымі ворагамі соцыялізму, пераўтварыў яго ў баявую праграму соцыялістычнага будаўніцтва, у план соцыялістычнай перапрацоўкі дробнай сялянскай гаспадаркі на аснове калгаснага ладу, у план пабудовы соцыялістычнай эканомікі, ліквідацыі эксплуатацыйных класаў і пабудовы соцыялізма.

I

Левінска-сталінскі план соцыялістычнай індустрыялізацыі краіны ўяўляецца велізарнейшым дакументам творчага марксізма. Пад гэты план была падведзена глыбокая навуковая аснова. Левінска-сталінскі план індустрыялізацыі краіны ёсць рэзультат усебаковага ведання законаў грамадскага развіцця, законаў класаван барацьбы ва ўмовах дыктатуры пролетарыята. Ён грунтуецца на глыбокім веданні прадукцыйных сіл і вытворчых адносін капіталістычнага грамадства і яго супярэчнасцей, на глыбокім веданні задач, якія неабходна было вырашаць дыктатуры пролетарыята ў пераходны перыяд ад капіталізма да соцыялізма.

Марксізм-ленінізм вучыць, што грамадска-эканамічныя фармыцыі — гэта ступенькі ў развіцці чалавечага грамадства, ступенькі, якія паказваюць рух чалавечага грамадства ўперад па узыходзячай лініі.

1) „Кароткі курс гісторыі ВКП(б)“, стар. 257

Капіталізм перамог феадалізм тым, што ён рушыў гіганцкімі тымі, наперад развіццё прадукцыйных сіл у параўнанні з феадалізмам.

«Менш чым за сто год свайго класавага панавання буржуазія стварыла больш шматлікія і больш грандыёзныя прадукцыйныя сілы, чым усе папярэднія пакаленні, разам узятыя. Падарвалі чалавечыя сілы прыроды, увядзенне машын, прымяненне хімічнай прамысловасці і земляробства, параходства, чыгункі, электрычныя тэлеграфы, ператварэнне ў прамысловыя абласці цэлых частак свету, прыстасаванне рэк для суднаходства, цэлыя, як-бы ніякія дзяржавы, з-пад зямлі, насельніцтвы,—якое з папярэдніх стагоддзяў існавала, што такія прадукцыйныя сілы драмалі ў непрацах грамадскай працы?»¹⁾

Капіталізм узняў прадукцыйнасць працы на такую вышыню, якая німагла б у умовах феадалізму. Рэвалюцыйная сістэма прадукцыі, якая існавала ў парыве з феадалізмам, стварыла больш высокую прадукцыйнасць працы, капіталізм атрымаў перамогу над феадалізмам.

«Чаму капіталізм разбіў і пераадолеў феадалізм? Таму, што ён стварыў больш высокія нормы прадукцыі і працы, ён даў больш высокую прадукцыйнасць грамадству атрымліваць непараўнальна больш прадуктаў, чым гэта мела месца пры феадальных парадках. Таму, што ён зрабіў грамадства больш багатым. Чаму можа, павінен быў абавязкова перамажаць сацыялізм капіталістычную сістэму гаспадаркі? Таму, што ён можа даць больш высокія ўзоры працы, больш высокую прадукцыйнасць працы, чым капіталістычная сістэма гаспадаркі. Таму, што ён можа даць грамадству больш прадуктаў і можа зрабіць грамадства больш багатым, чым капіталістычная сістэма гаспадаркі».

Соцыялізм—вышэйшая ў параўнанні з капіталізмам ступень у развіцці чалавечага грамадства, вышэйшая ступень у развіцці прадукцыйнасці працы. Але яшчэ ва ўмовах панавання капіталізма аб'ектыўна, незалежна ад волі капіталістаў ствараюцца матэрыяльныя прадумовы будаўніцтва сацыялізма. У нетрах капіталізма не толькі вырастаюць тэхнічныя прадумовы сацыялізму (сродкі вытворчасці і т. п.), але ствараецца ў асобе пролетарыята паслядоўна-рэвалюцыйная сіла, якая здольна знергнуць буржуазную ўладу і пабудаваць у саюзе з працоўнымі масамі горада і вёскі сацыялізм.

Перамога сацыялістычнай рэвалюцыі ў нашай краіне адкрыла новую эру ў гісторыі чалавецтва, пачала пачатак новай грамадска-эканамічнай фармацыі будаўніцтва сацыялістычнай фармацыі. У нашай краіне пачалося ва ўмовах варожай капіталістычнага акружэння, пры наяўнасці слаба развітай эканомікі.

Царская Расія з'яўлялася аграрнай краінай. Звыш 80 проц. насельніцтва краіны было занята ў сельскай гаспадарцы. Расія адставала ў сваім развіцці ад перадавых капіталістычных краін на 50—100 год. Усё гэта стварала нямаля цяжкасцей у справе будаўніцтва сацыялізма. Савецкая ўлада павінна была навярстаць гэту адлегласць у

1) «Маніфест камуністычнай партыі» К. Маркс, выбраныя творы, т. I, стар. 156—157.

2) Сталін «Пытанні ленынізма», стар. 494.

наікарацейшы гэтавычны тэрмін і не толькі дагнаць, але і перагнаць капіталістычныя краіны і партыя большавікоў, мабілізуваўшы ўсе свае сілы, прынялася за вырашэнне гэтай сусветна-гістарычнай задачы. Партыя ўзялася смела за вырашэнне гэтай задачы таму, што яна мела геніяльна распрацаваны ленінска-сталінскі план індустрыялізацыі краіны, нязлук вяртаўся да практычна ідэальна будучага сацыялізму ў нашай краіне ў гэтае ж годнае і гонарнае ўвасабленне.

Ленін над вау выключнае значэнне ролі індустрыі і агульнай індустрыі, вытворчых сродкаў вытворчасці, у асаблівасці Ленін не толькі падкрэсліваў, што толькі цяжкая індустрыя можа і павінна стаць моцнай матэрыяльнай базай сацыялізму. У новай тэхніцы, якая развіваецца на базе электрыфікацыі, Ленін бачыў адзіны сродак для перамяшчэння сродкаў вытворчасці Расіі. Увесь гэты пераход Ленін неаднаразова падкрэсліваў вялікае значэнне новай тэхнікі, значэнне электрыфікацыі. К. і павялічылі значэнне аб узнёсненні народнай гаспадаркі, Ленін гаварыў, што ўзнёсненне народнай гаспадаркі з'яўляецца асновай развіцця, але мы не можам яе ўзнімаць на старой эканамічнай і тэхнічнай аснове, што неабходна знайсці новую аснову і што такой новай асновай з'яўляецца электрыфікацыя.

Абгрунтоўваючы неабходнасць узнёснення і развіцця цяжкай індустрыі, Ленін пісаў:

«Выратаваннем для Расіі з'яўляецца не толькі добры ўраджай у сялянскай гаспадарцы—гэта яшчэ мала,—і не толькі добры стан лёгкай прамысловасці, якая пастаўляе сялянству прадметы спажывання,—гэтага таксама яшчэ мала,—нам неабходна таксама цяжкая індустрыя. А для таго, каб прывесці яе ў добры стан, патрабуецца многа год работы.

Без выратавання цяжкай прамысловасці, без яе ўзнёснення мы не зможам наоудавань ніякай прамысловасці, а без яе мы наогул загінем, як самастойная краіна»¹⁾.

Ленін бачыў, наколькі адсталая ў сваім эканамічным развіцці наша краіна ад перадавых капіталістычных краін. Ён усебакова ўлічваў цяжкі стан, які ляжаў на шляху пераадавання гэтай адсталасці, прадбачыў цяжкі стан, які будзе стварацца пры будаўніцтве сацыялізму ў слаба развітай у эканамічных адносінах краіне.

Але Ленін навукова даказаў, што эканамічная адсталасць Расіі не з'яўляецца перашкодай для пабудовы буінай сацыялістычнай індустрыі, і гэта даказана тым, што ў нашай краіне ў электрыфікацыі, у будаўніцтве і ў агульнай індустрыі мы ўжо ўзялі перадавы крокі, якія былі ў краінах той цудоўнай сродкай, пры данамозе якога можна было ў наікарацейшы тэрмін перамагчы эканамічную адсталасць Расіі і пабудаваць сацыялізм.

«Паглядзіце на карту Р. С. Ф. С. Р.,—гаварыў Ленін пасля перамогі сацыялізму ў нашай краіне. Вы бачыце, што ў нас паўднёвы ўсход ад Растоў-на-Дану і ад Саратава, на поўдзень ад Орэнбурга і ад Омска, на поўнач ад Томска ідуць неасяжнейшыя прасторы, на якіх умясціліся б дзесяткі велізарных культурных і навуковых прастораў і цэлыя народы, хальшчына, поўдні і самая сапраўдная дзікасць. А ў сялянскіх захалусцях усё астатняе Расіі? Усюды, дзе дзесяткі вёрст

1) Ленін, т. XXVІІ, стар. 19.

праселка—вярней: дзесяткі верст бездарожжа—аддзяляюць іхску ад чыгунак, г. зн. ад матэрыяльнай сувязі з культурай, з капіталізмам, з буйнай прамысловасцю, з вялікім горадам. Хіба не пераважае ўсюды ў гэтых месцах таксама патрыярхальшчына, абломаўшчына, поўдзікасць?

Ці мысліма ажыццяўленне непасрэднага пераходу ад гэтага, пераважаючага ў Расіі, становішча да сацыялізма? Так, мысліма да вядомай ступені, але толькі пры адной умове, якую мы даем цяпер, дзякуючы адной велізарнай і завершанай навукі рабоце, дакладна. Гэта ўмова—электрыфікацыя»¹⁾

Гэтыя сродкі не з'яўляўся новым для перадавых капіталістычных краін. Такія краіны як Швецыя, Германія, Амерыка, Францыя дабіліся ў галіне электрыфікацыі велізарнейшых рэзультатаў. Прамысловасць гэтых краін развівалася ўсё больш і больш на базе электрыфікацыі. Але, калі пры капіталізме электрыфікацыя адыгрывае вялікае значэнне, то выключна вялікую ролю электрыфікацыя мавіла была і адыгрывала пры дыктатуры пролетарыята. Сучасны стан тэхнікі ставіць у парадак дня пытанне аб электрыфікацыі ўсёй краіны і нават раду суседніх краін па аднаму плану. Ад гэтага больш за ўсё адрозніваецца сельская гаспадарка і, асабліва, сялянства. Але ў рамках капіталізма, ў рамках прыватнай уласнасці стаяць тармазы на шляху развіцця электрыфікацыі па аднаму плану. На першым этапе развіцця капіталізма развіццё гэтай, найвялікшай па свайму значэнню галіны народнай гаспадаркі не можа быць хуткім і планамерным, наадварот, развіццё электрыфікацыі не мае ні карысці, ні сэнсу. Пры капіталізме ўсіх прырэс у галіне вытворчасці выдасі не можа не весці да ўзмацнення гнету буйных банкаў над рабочымі і сялянамі, да ўзмацнення ўлады фінансавай буржуазіі над народам.

Зусім па іншаму працякае і павінна працякаць развіццё электрыфікацыі на умовах саветскага ладу. Дыктатура пролетарыята ў нашай краіне ўпершыню ў свеце стварыла ўмовы для хуткага і планамернага развіцця электрыфікацыі на карысць рабочых і сялян.

Ленінскі план Гоэлро, складзены ў цяжкія і вольныя гады грамадзянскай вайны і гаспадарчай разрухі, з'яўляўся першым этапам па шляху электрыфікацыі ўсёй краіны. На гэтым плане меркавалася пабудаванне на працягу бліжэйшых 10 год 30 буйнейшых раенных электрастанцый, якія павінны былі забяспечыць перавод прамысловасці на ўзровень сучаснай тэхнікі. Ленін лічыў план Гоэлро, план электрыфікацыі другой праграмай партыі, праграмай партыі ў галіне гаспадарчага будаўніцтва. У сувязі з гэтым Ленін пісаў:

«Наша праграма партыі не можа аставацца толькі праграмай партыі. Яна павінна ператварыцца ў праграму нашага гаспадарчага будаўніцтва, інакш яна нягодна і як праграма партыі. Яна павінна дапоўніцца другой праграмай партыі, планам работ па ўзнаўленню ўсёй народнай гаспадаркі і давадзенню яе да сучаснай тэхнікі. Без плана электрыфікацыі мы перайсці да сапраўднага будаўніцтва не можам»²⁾

Ленін цягнейшым чынам звязваў з планам электрыфікацыі праблему ўзбуджэння ў найкарацейшай форме прадукцыі нах і тэхнікі.

¹⁾ Ленін т. XXVI, стар. 154.

²⁾ Там-жа, стар. 45.

большага дзяння, праблему рэцыйнальнага размяшчэння прамы-
словасці з пункту погляду быцця сыравіны і «магчымасці наймен-
шай страты прадукцыі пераходу ад антрэакавай сыравіны да ваг-
навагавай сыравіны» і працягваюць даўно і брыкаў у а. д. з атрыманай
сыравіны і др. (Л. 10) План Гозэро быў першым сацыялістычным
планам, які ўключыў усе асновы народнай гаспадаркі
і прамысловасці, тры п'ятыя сельскай гаспадаркі і п'яць п'ятых
жыццёвых наогул электрыфікацыі і план Гозэро дамаў курс
на хуткае і адназначнае прадукцыйнае і, у агульным, большае ролі
машыны ў вытворчасці.

У той жа час ажрацоўвалася і ўсё, што ўяўляла сабой Гозэро, пава-
краіна мела самую перадавую палітычную уладу ў свеце і далека
адстаючую ад усяго, богацтва і г. д. эканоміку. План Гозэро
меў на ўвазе ўзняць адсталую эканоміку краіны да ўзроўню пера-
давой палітычнай улады.

Ленінскі план Гозэро быў сапраўды ў шыпак рэстаўрацыі капи-
талізма. Усякага роду манеўрамі яны хацелі правадзіць паводле Гозэро,
адсуваючы яго ад сацыялізму і наогул чысць супроць плана выстуны
закляты вораг партыі і народа Іуда Троцкі.

Партыя перамагла ўсё, што рату спробы рэстаўрацыі капи-
талізму паводле Гозэро. Партыя трымае за дзяржаўна і план і можа
знаходзіць сваё імя, свая воля, свая большавіцкая страсць на ажыц-
цяўленне гэтага плана. Партыя павінна за Леніным і Сталіным
і вярнуць Сталін, а намінуцца з планам Гозэро, азначыць яго велі-
чарнейшую ролю ў самым шэрым да Леніна і вярнуць Сталін паводле:

«Апошнія тры дні я меў магчымасць прачытаць зборнік
«План электрыфікацыі Расіі». Хвароба дагаварыла (няма худа
без дыбра). Выдатны, доўга складзены кніга Манітэрынг
направа сапраўды адзінага і сапраўды дзяржаўнага гаспадарчага
плана без двухкосяў. Адзінае ў нас чысць маркеецкая спроба
пацягнення пад сабецкую індустрыю гаспадарча-адстаіла Расіі
сапраўды рэальна і адзіна магчыма пры цяперашніх умовах
тэхнічна вытворчай базы. Памятаеце дэлегаты «плана» Троцкага
(яго тэма) «гаспадарчага адстаіла» Расіі на аснове мяса-
вага брыманства да аб'ёмнага дзялення прамысловасці і працы
некалькіх катэгорыяў сялянска-рабочай масы («праца арміі»). Якое
уносіла, гэты адстаіла ў парадзілі з планам Гозэро!
Сярод свайго і сматужнік, згаданыя сябе ібсенаўскім героем,
закліканым «выратаваць» Расію сагай старажытнай... А чаго
партыя чысць гэты адстаіла і план, якія так часта няўдаюцца
у насам, даку і да таго, ам, тымчасова дасяг прыагнана.
Або яшчэ адстаіла і «ракізм» (да сямі і сямі манілаў-
шчына) Рэкаві, які ўсе яшчэ прыватнае Гозэро і пакуль па-
граз у руцэ...»¹⁾.

У самым шэрым да Леніна таварыш Сталін патраб. да дасягнення
практычнага пераходу да ажыццяўлення гэтага плана, а можа і да
сродкаў, па рэспублікай рабочай сілы, напавяржэння і плані праз
друку і т. д.

У электрыфікацыі краіны Ленін і Сталін бачылі адзіную матэры-

1) Ленін, т. XXII, стар. 434.

2) Ленін і Сталін, т. II, стар. 165.

яльную базу для пабудовы соцыялізма. Толькі на базе электрыфікацыі, гаварыў Ленін, можна пабудаваць сучасную буйную індустрыю, здольную рэарганізаваць земляробства на соцыялістычнай аснове.

«Пакуль мы жывем у дробна-сялянскай краіне, гаварыў Ленін,—для капіталізма ў Расіі ёсць больш моцная эканамічная база, чым для кунізма. Гэта неабходна запамніць. Кожны, уважліва пераглядаючы за жыццём вёскі, у параўнанні з Леніна, м. горада, ведае, што мы карэннаў капіталізма не вырвалі і фундамент, аснову ва ўнутранага ворага не падарвалі. Апошні трымаецца на дробнай гаспадарцы, і каб падарваць яго, ёсць адзін сродак—перавёсці гаспадарку краіны, у тым ліку і земляробства, на новую тэхнічную базу, на тэхнічную базу сучаснай буйнай вытворчасці. Такім базам з'яўляецца толькі электрыфікацыя».

Кунізм—гэта ёсць Совецкая ўлада плюс электрыфікацыя ўсёй краіны»¹⁾.

Толькі цяжкай прамысловасцю, здольнай забяспечыць вёску ў дастатковай колькасці трактарамі і іншымі сучаснымі прыладамі, можна змяніць карэнным чынам псіхалогію селяніна, прымусіць яго адмовіцца ад дробнай жабрацкай індывідуальнай гаспадаркі і перайсці на тараў, забяспечыць іх бензінам, забяспечыць іх машыністамі рэйкі буйнай соцыялістычнай механізаванай гаспадаркі.

«Калі-б мы маглі даць заўтра 100 тысяч першакласных трактароў (вы дасканала ведаеце, што пакуль гэта—фантазія), то сярэдні селянін сказаў-бы: «Я за кунію» (г. зн. за кунізм)»²⁾.

Ленін не толькі даў навуковае абгрунтаванне электрыфікацыі краіны і яе значэння ў барацьбе за соцыялізм, але распрацаваў у асноўным плане соцыялістычнай індустрыялізацыі краіны, наведуў асноўныя звонкі гэтай грандыёзнай работы.

«Соцыялізм—пісаў Ленін,—нямыслім без буйна-капіталістычнай тэхнікі, пабудаванай па апошняму слову навейшай навукі, без планамернай дзяржаўнай арганізацыі, якая падначальвае дзесяткі мільёнаў людзей найстражэйшаму захаванню адзінай нормы ў справе вытворчасці і размеркавання прадуктаў»³⁾.

Ленінскі распрацоўка пытання электрыфікацыі і індустрыялізацыі краіны арганічна звязана з барацьбой за павышэнне прадукцыйнасці працы. Ленін надаваў выключнае значэнне ўдзельнай прадукцыі і гэта ў умовах савецкага ладу і гэта бачна, як да далей, у пасляхавым вырашэнні гэтай праблемы перамогу соцыялізма над капіталізмам. У сваім артыкуле «Вялікі пачынае», напісаным у перыяд найвялікшай гаспадарчай разрухі і грмадзянскай вайны, Ленін указваў на велізарнае значэнне прадукцыйнасці працы для перамогі любога грамадскага ладу.

«Прадукцыйнасць працы,—пісаў Ленін,—гэта, у канчатковым выніку, самае важнае, самае галоўнае для перамогі новага грамадскага ладу»⁴⁾.

Ленін надаваў велізарнае значэнне дысцыпліне працы. Без дыс-

¹⁾ Ленін, т. XXVI, стар. 46.

²⁾ Ленін, т. XXIV, стар. 170.

³⁾ Ленін, т. XXV, стар. 15.

⁴⁾ Ленін, т. XXIV, стар. 342.

цыпліны працы, не раз ўказваў Ленін, не можа існаваць ні адзін грамадскі лад, без дысцыпліны працы не можа існаваць і савецкая ўлада. Але дысцыпліна працы пры соцыялізме павінна ў корані адрознівацца ад дысцыпліны працы пры феадалізме і капіталізме. Ленін пісаў, што дысцыпліна працы пры феадалізме падтрымлівалася пры данамозе палк., голым гвалтам, пры капіталізме — голадам, пры соцыялізме дысцыпліна павінна будавацца на добраахвотным супрацоўніцтве свабодных людзей, будуючых новае жыццё. Ленін адкрываў у снаборніцтве мас магучую сілу ў барацьбе за соцыялістычную арганізацыю працы, асноўны метад працы ва ўмовах дыктатуры пролетарыята.

«Наша задача цяпер,—пісаў Ленін,—калі соцыялістычны ўрад ва ўладзе,—арганізаваць снаборніцтва»¹⁾.

II

Такім з'яўляюцца асноўныя палажэнні Леніна з канкрэтных шляхах пабудовы поўнага соцыялістычнага грамадства у нашай краіне. Яны з'яўляюцца дэталіст рэзультат марксізма, аб'яўленнем марксісцкай навукі. Яны сталі дырэктывам, законам для камуністычнай партыі ў цэлым і для кожнага яе члена паасобку. Вучэнне Леніна з'явілася для партыі баявою праграмай соцыялістычнага будаўніцтва.

Сутрэнне ленінскага палажэння пабудовы соцыялізму адлюстравана ў савецкім рабочага класа і партыі. Яны з'яўляюцца масавым савітом, савітом ленінскага класа і аб'яўляюцца перамогай соцыялізму ў адной, асноўнай крыніцы. Традыцыі, бухарніцкія і іншыя ворагі соцыялізму, выконваючы соцыялістычны указ, жывалі марксісцкаму класу і ім жылі рэальна і вольна. Яны рэальна і вольна ісеяць у прашоных нявер'е ў савіт, соцыялізм. Яны прашалі і прашаюць ленінскаму гаспадару і народу, соцыялізму і яго канкрэтным шляхам і сродкам, якія ён намечала Леніным для пабудовы поўнага соцыялістычнага грамадства.

Таварны. Сталіна ў адрозненне ад прашалі і іншых, бухарніцкіх і буржуазных і іншых, у адрозненне ад іх у адрозненне ад іх, лізма адстае ў чыстае ленінскую навуку аб шляхах і сродках соцыялістычнага будаўніцтва, развіў далей гэту навуку у новых умовах класавай барацьбы, узбагаціў яе новымі палажэннямі, новымі вывадамі прыстасоўна да новай грамадска-гістарычнай абстаноўкі.

Таварны. Сталіна, савіт і іншым, у адрозненне ад іх, у адрозненне ад іх, ковае поўнае грамадства, у адрозненне ад іх, у адрозненне ад іх, VII папярэдням пасудам, у адрозненне ад іх, у адрозненне ад іх, тычным ухвалі і іншым, у адрозненне ад іх, у адрозненне ад іх, грамадска-эканамічна-прамыслова-агра-культуры, у адрозненне ад іх, у адрозненне ад іх, проць ленінскага і іншым, у адрозненне ад іх, у адрозненне ад іх, рыш Сталіна аб'яўляе іх, у адрозненне ад іх, у адрозненне ад іх, нага грамадства у нашай краіне савіт, у адрозненне ад іх, у адрозненне ад іх.

«Гутарка тав.—таварны таварны Сталіна, у адрозненне ад іх, дзе ён і рэальна іміграцыя, дзе ён і рэальна іміграцыя, у адрозненне ад іх, у адрозненне ад іх».

1) Ленін, т. XII, стар. 158.

най прамысловасці, дзе ёсць вядомы мінімум пролетарыята, дзе ёсць партыя, кіруючая пролетарыятам»¹⁾.

Заваяваўшы дыктатуру пролетарыята ў нашай краіне, партыя Леніна—Сталіна стварыла палітычную базу для пабудовы соцыялізму. Неабходна было стварыць на базе дыктатуры пролетарыята эканамічную базу, соцыялізм з тых матэрыяльных прадаўцаў, якія былі ў краіне. Таварыш Сталін даказаў, што наша краіна мае ўсё неабходнае для стварэння эканамічнай базы соцыялізма і што яна яе створыць.

«У чым заключаецца эканамічная сутнасць і эканамічная база соцыялізма? Ці не ў тым, каб насадзіць на зямлі «рай нябесны» і ўсеагульнае давольства? Не, не ў гэтым. Гэта ёсць абыватальскае, мяшчанскае ўяўленне аб эканамічнай сутнасці соцыялізма. Стварыць эканамічную базу соцыялізма—гэта значыць самкнуць сельскую гаспадарку з соцыялістычнай індустрыяй у адну цэласную гаспадарку, падначаліць сельскую гаспадарку кіраўніцтву соцыялістычнай індустрыі, наладзіць адносіны паміж горадам і вёскай на аснове прамога абмену прадуктаў сельскай гаспадаркі і індустрыі, закрыць і ліквідаваць усе тыя каналы, пры дапамозе якіх нараджаюцца класы і нараджаецца, перш за ўсё, капітал, стварыць, у канцы канцоў, такія ўмовы вытворчасці і размеркавання, якія вядуць прама і непасрэдна да знішчэння класаў»²⁾.

Развиваючы далей ленінскае вучэнне аб ролі індустрыі ў соцыялістычным будаўніцтве, таварыш Сталін выходзіць з канкрэтных умоў развіцця нашай краіны, з яе эканамічнага ўзроўню, з яе вялікай тэхнічна-эканамічнай адсталасці. Задача партыі большэвікоў заключалася ў тым, каб перамагчы ў найкарацейшы тэрмін гэту адсталасць. Для вырашэння гэтай задачы неабходна было на ўсю рывішч уперад спрыяць будаўніцтву соцыялістычнай індустрыі і безупынна змыкаць яе з землеўборствам, змыкаць яе з сялянскай гаспадаркай на базе кааперацыі.

Неабходна было ўсямерна павялічыць удзелную вагу пролетарыята ў складзе насельніцтва, умацаваць яго вядучую і кіруючую ролю ў адносінах пераключэння ў краіну сялянства. Тая індустрыя, якую мы адважыліся ў рускай і замежнай буржуазіі ў нашай краіне, з'яўлялася толькі адпраўным пунктам для будаўніцтва соцыялізма. Нам патрэбна была першакласная соцыялістычная індустрыя, здольная вытворчыць усе спрыяльныя і ствольныя пераўтварэнні нашай краіны ў незалежную ў эканамічных адносінах дзяржаву, здольная змагацца з вярхоўна-агрэсіўнымі коштамі ад капіталістычнага акружэння.

У сваім выступленні аб выніках работ XIV канферэнцыі РКП(б) таварыш Сталін гаварыць:

«У нас ёсць каля 4 мільёнаў індустрыяльнага пролетарыята. Гэтага, вядома, мала, але гэта ўсё-ж сёе-тое для таго, каб будаваць соцыялізм і пабудаваць абарону нашай краіны на страх ворагам пролетарыята. Але мы не можам і не павінны спыніцца на гэтым. Нам патрэбна мільёнаў 15—20 індустрыяльных пролетарыяў, электрыфікацыя асноўных раёнаў нашай

1) Ленін і Сталін², т. III, стар. 151.

2) Там-жа, стар. 155.

перад тварам варожага нам капіталістычнага акружэння. Ён быў ралічан на паражэнне соцыялізма ў СССР.

Капіталістычным краінам угодна было трымаць нас на становішчы эканамічна адстагвай краіны, на стаголішчы сярэдняга капітальнага прыдатка. У эканамічнай адсталасці кожны акул сусветнага імпэрыялізма бачылі сродак ліквідацыі дыктатуры пролетарыята ў нашай краіне і ператварэння яе ў свай капітальны прыдатак. Зноўсёньняшнім буржуазным планам праўдзана нанесла смяротны ўдар сярэднябудуўніцтва соцыялізма ў нашай краіне. Апраўдуючы свай буржуазны план, зноўсёньня адмаўлялі соцыялістычны характар нашай індустрыі, паклёпнічалі на серадняка, што апошні не можа быць саюзнікам пролетарыята ў барацьбе за соцыялізм.

Таварыш Сталін нанес смяротны ўдар зноўсёньняшнім так званым «новым апазыцыя», раскрыўшы яе трапкецка-меншавіцкую сутнасць.

Выкрываючы Сакольнікава, які выступіў на з'ездзе з планам аграрызацыі краіны, таварыш Сталін гаварыў:

«Што такое аграрная краіна? Аграрная краіна, гэта такая краіна, якая вывозіць сельска-гаспадарчыя прадукты і ўвозіць абсталяванне, але сама гэтая абсталяванне (машыны і іншы) не вытварае або амаль не вытварае сваімі ўласнымі сіламі. Калі мы застранем на той ступені развіцця, на якой нам прыходзіцца ўвозіць абсталяванне і машыны, а не вытвараць іх уласнымі сіламі, то мы не можам быць гарантаваны ад ператварэння нашай краіны ў прыдатак капіталістычнай сістэмы. Іменна таму мы павінны трымаць курс на развіццё ў нас вытворчасці сродкаў вытворчасці...»

І ператварыць нашу краіну з аграрнай у індустрыяльную, здольную вытвараць сваімі ўласнымі сіламі неабходнае абсталяванне,—вось у чым сутнасць, аснова нашай генеральнай лініі»¹⁾

Выкрываючы зноўсёньня, як рэстаўратар у капіталізме, таварыш Сталін гаварыў:

«Яны, аўтары плана Дауэса, хацелі-б абмежаваць нас вытворчасцю, скажам, паркалю, але нам гэтага мала, бо мы хочам вытвараць не толькі паркаль, але і машыны, неабходныя для вытворчасці паркалю. Яны хацелі-б, каб мы абмяжоўваліся вытворчасцю, скажам, аўтамабіляў, але нам гэтага мала, бо мы хочам вытвараць не толькі аўтамабілі, але і машыны, якія вытвараюць аўтамабілі. Яны хочуць абмежаваць нас вытворчасцю, скажам, чаравікаў, але нам гэтага мала, бо мы хочам вытвараць не толькі чаравікі, але і машыны, якія вытвараюць чаравікі. І т. д. і т. п.»²⁾

Таварыш Сталін геніяльна абгрунтаваў характар соцыялістычнай індустрыялізацыі, паказаў, што соцыялістычная індустрыялізацыя не можа быць вычарпана развіццём усялякіх прамысловасцей, не можа быць вычарпана толькі лёгкай прамысловасцю, што аснову соцыялістычнай індустрыялізацыі павінна складаць цяжкая прамысловасць з яе сарцавінай, з яе асновавым крывам—машынабудуўніцтвам. Толькі такія

¹⁾ «Ленін і Сталін», т. III, стар. 28.

²⁾ Там-жа, стар. 29.

індустрыялізацыі зможа, гаворыш Сталін, забяспечыць нашай краіне эканамічную самастойнасць.

«Не, ўсякае развіццё прамысловасці прадстаўляе сабой індустрыялізацыю. Цэнтр і сэрца індустрыялізацыі, гэта развіццё ў развіцці цяжкай прамысловасці (паліва, метал і т. п.), у развіцці, у канцы канцоў, вытворчасці сродкаў вытворчасці, у развіцці свайго ўласнага машынабудаўніцтва. Індустрыялізацыя мае сваёй задачай не толькі тое, каб весці нашу народную гаспадарку ў перадпавелічэння ў ёй долі прамысловасці, але яна мае яшчэ тую задачу, каб у гэтым развіцці забяспечыць за нашай краінай, акружанай капіталістамі, гаспадарчую самастойнасць. Усё гэта ад ператварэння ў прыдатак сусветнай краіны»¹⁾.

Партыя дала рашучы бой гэтым буржуазным здрадніцкім уставакам, якіх у нас было шмат, і якіх мы перамаглі. Індустрыялізацыя, развіццё машынабудаўніцтва як асноўнага, вядучага звяна нашай металічнай прамысловасці.

XIV з'езд партыі аднадушна адверг капітуляніцкія планы зніжэння індустрыялізацыі, як адзіна правільны і адзіна прыемлемы для краіны пролетарскай дыктатуры. У рашэнні з'езда партыі з'яюць яркім факелам наступныя словы:

У галіне эканамічнага будаўніцтва з'езд зыходзіць з таго, што наша краіна, краіна дыктатуры пролетарыята, мае сусім неабходнае для пабудовы поўнага соцыялістычнага грамадства (Ленін). З'езд партыі, індустрыялізацыя і машынабудаўніцтва ў СССР з'яўляецца асноўнай задачай нашай партыі²⁾.

Ленінска-сталінскі план соцыялістычнай індустрыялізацыі ставіць перад намі задачу перамагчы і перамаглі.

Індустрыялізацыя краіны і машынабудаўніцтва ў краіне — гэта не проста адна з задач, якіх трэба дасягнуць. Гэта тая задача, якая становіцца асновай для ўсёй індустрыялізацыі, для ўсёй індустрыялізацыі з тымі сродкамі, якімі карыстаюцца індустрыялізацыя і машынабудаўніцтва ў краіне. Індустрыялізацыя і машынабудаўніцтва ў краіне — гэта тая задача, якая становіцца асновай для ўсёй індустрыялізацыі, для ўсёй індустрыялізацыі з тымі сродкамі, якімі карыстаюцца індустрыялізацыя і машынабудаўніцтва ў краіне. Індустрыялізацыя і машынабудаўніцтва ў краіне — гэта тая задача, якая становіцца асновай для ўсёй індустрыялізацыі, для ўсёй індустрыялізацыі з тымі сродкамі, якімі карыстаюцца індустрыялізацыя і машынабудаўніцтва ў краіне.

«Гісторыя, — гаварыў таварыш Сталін, — ведае розныя спосабы індустрыялізацыі. Англія індустрыялізавалася дзякуючы таму, што яна грабіла дзясяткі і сотні год калоніі, збіралі там «дадатковыя» капіталы, укладвала іх у сваю прамысловасць і паскарала тэмі сваёй індустрыялізацыі. Гэта адзін спосаб індустрыялізацыі. Германія паскорыла сваю індустрыялізацыю ў выніку пераможнай вайны з Францыяй у 70-х гадах мінулага стагоддзя, калі яна, узяўшы пяць мільярдаў кантрыбу-

1) «Ленін і Сталін», т. III, стар. 7.

2) «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 262.

цы і ў французаў, уліла іх у сваю прамысловасць. Гэта другі спосаб індустрыялізацыі. Абодва гэтыя спосабы для нас закрыты, бо мы—краіна саветаў, бо каланіяльныя грабязы і ваенныя захваты ў мэтах грабязу несумяшчальны з прыродай Савецкай улады. Расія, старая Расія, здавала кабальныя канцэсіі і атрымлівала кабальныя пазыкі, стараючыся такім чынам выбрацца паступова на шлях індустрыялізацыі. Гэта ёсць трэці спосаб. Але гэта—шлях кабалы або поўкабалы, шлях ператварэння Расіі ў поўкалонію. Гэты шлях таксама закрыты для нас, бо не для таго мы вялі трохгадовую грамадзянскую вайну, адбіваючы ўсіх і ўсякіх інтэрвенцыяністаў, каб потым пасля перамогі над інтэрвенцыяністамі, добраахвотна пайсці ў кабалу да імперыялістаў. Астатца чацверты шлях індустрыялізацыі, шлях уласных зберажэнняў для справы прамысловасці, шлях сацыялістычнага накаплення, на які неаднаразова ўказваў тав. Ленін, як на адзіны шлях індустрыялізацыі нашай краіны»¹⁾.

Крыніцамі сацыялістычнай індустрыялізацыі з'яўляліся: камандныя эканамічныя вышынні (зямля, фабрыкі, заводы і т. д.), якія перайшлі ў рукі савецкай дзяржавы ў выніку перамогі сацыялістычнай рэвалюцыі; ануляванне царскіх даўгоў і уплаты па іх соцен мільёнаў процантаў; устанаўленне манополі знешняга гандлю, які з'яўляўся некаторай крыніцай накаплення; нацыяналізацыя банкавай сістэмы, якая дае пэўны прыбытак і фінансіруе нашу прамысловасць па меры сіл, наяўнасць савецкай дзяржаўнай улады, якая трымала ў сваіх руках дзяржаўны бюджэт, скарыстоўваючы ўсе сродкі на справу развіцця сацыялістычнай індустрыі.

Савецкае сялянства, вызваленае дыктатурай пролетарыята ад улады памешчыкаў, ад штогоднай уплаты памешчыкам каля 500 мільёнаў рублёў золатам арэнднай платы, данамагло пабудаваць магутную прамысловасць, у якой сяляне былі кроўна зацікаўлены.

Гэта такія крыніцы накаплення, якіх не мела і не магла мець ні адна капіталістычная краіна. Гэтыя крыніцы маглі дзейнічаць толькі ва ўмовах дыктатуры рабочага класа, ва ўмовах савецкай сістэмы гаспадаркі. Усе гэтыя крыніцы накаплення далі сотні мільярд рублёў для стварэння цяжкай індустрыі.

Але для таго, каб рушыць усе гэтыя крыніцы ў дзейнасць, скарыстаць іх найлепшым чынам, неабходна, гаварыў таварыш Сталін, праводзіць наступныя мерапрыемствы: максімальна збіраць усе лішкі накапленняў у крэдытных установах, у кааператывах і дзяржаўных, збіраць гэтыя накапленні праз дзяржаўныя пачыткі і адрадавыя касы, старанна закрываць усе каналы і шляхі, па якіх маглі ісці лішкі накаплення ў кішэні прыватных капіталістаў ва ўштарб сацыялістычнаму накапленню; ствараць унутры прамысловасці запасы на прадмет амартызацыі прадпрыемстваў, на прадмет іх расшырэння, іх далейшага развіцця; ствараць дзяржаўныя рэзервы, без якіх наша дзяржава не магла абыходзіцца—ствараць рэзервы харчовыя, сыравінныя, валютныя і т. д.

У бізніснай барацьбе з правымі рэстаўрацыйнымі капіталізма, якія прабавалі звярнуць індустрыялізацыю краіны ў інтарэсах кулацтва, таварыш Сталін адстаю справу сацыялістычнай індустрыялізацыі, ге-

¹⁾ „Ленін і Сталін“, т. III, стар. 59.

нытна аб'рунтаваць неабходнасць быстрых тэмпаў будаўніцтва сацыялістычнай індустрыі.

Быстрыя тэмпы развіцця сацыялістычнай індустрыі былі ў нас унутранымі, так і знешнімі умовамі развіцця нашай краіны. У нашай краіне мелася самая перадавая ў свеце налітныя металы. У нас не было развітой прамісловасці, цяжкай індустрыі, машынабудавання, перадавой тэхнікі.

Акружаючыя нас капіталістычныя краіны мелі больш развітую, больш перадавую тэхніку. На ўласць у нашай сацыялістычнай краіне самой перадавой налітныя металы і самая адбеглая тэхніка прадстаўляла з сябе велізарную сумарную колькасць, якую можна было перамясціць, рашучы задаць «важнае» і перамясціць перадавыя капіталістычныя краіны ў тэхнічна-эканамічных адносінах у наркаратычны гістарычны тэрмін. Пераняўшы гэтыя задаткі, мы не маглі забяспечыць перамогі, і гэта змыслава было неабходна пераняць у краіны з адстагваннем і перамагчы іх. Гэтую задачу маглі рашыць толькі большэвікі і ніхто больш.

«Пытанне аб быстрым тэмпе развіцця індустрыі,—гаворыў таварыш Сталін, —гэтае пытанне было ў нас так доўга, як і тады, калі-б мы мелі такую ж развітую прамысловую і тэхнічную развітую тэхніку, як, скажам, у Германіі, калі-б у нас была індустрыя ва ўсёй прадукцыі і ва ўсёй якасці і ва ўсёй колькасці сама высокая, як у Германіі, у Англіі, у Францыі. Пры гэтых умовах мы маглі б развіць індустрыю менш чым за тры тэмпы, не баячыся адстаць ад капіталістычных краін і ведаючы, што мы можам іх адымаць перамагчы. Але гэта ў нас не было, і гэта сур'ёзная тэхнічная і эканамічная адстака, якая была ў нас. Але з тым-то і справа, што мы сталі ў гэтых адстаках заду Германіі і мы далёка яшчэ не дагналі яе ў тэхніко-эканамічных адносінах»¹⁾.

Пытанне аб быстрым тэмпе развіцця будаўніцтва індустрыі не стаяла-б так востра, калі-б наша краіна не з'яўлялася адзінай краінай дыктатуры пролетарыяту, калі-б нас не акружалі не капіталістычныя краіны, а развітыя ў тэхніко-эканамічных адносінах краіны пролетарскай дыктатуры. А паколькі мы аказаліся адстаць ад краін у гэтых з пролетарскай уладай, быстры тэмпы развіцця індустрыі з'яўляліся першым і жыццёвым неабходнасцю, з'яўляўся адзіным сродкам «дагнаць і перагнаць» ў наркаратычны гістарычны тэрмін перадавыя ў тэхніко-эканамічных адносінах капіталістычныя краіны.

Быстры тэмпы развіцця індустрыі дыктаваліся гэтак і ўнутранымі умовамі. Наша краіна з'яўлялася аграрнай, з налітчанай асілавым земляробствам. У краіне пераважалі дробныя тарарачыя зорны і асілавы сталіны вытворчасцю. Гэту прымітыўную сельскую гаспадарку неабходна было перабудаваль на сацыялістычны аснове. Вядучым пачаткам, ключом такой перабудовы магла стаць і сапраўды стала сацыялістычная індустрыя, развіццё якой у сваю чаргу зажахаў ад развіцця сельскай гаспадаркі.

«... Калі індустрыя з'яўляецца вядучым пачаткам, то сельская гаспадарка прадстаўляе базу развіцця індустрыі і як ры

1) «Ленін і Сталін», т. III, стар 317.

Лозунгу партыі выканаць пяцігодку ў чатыры годы. Пяцігодка была выканана ў асноўным у чатыры годы. Наша краіна ператварылася з аграрнай у індустрыяльную. За годы першай пяцігодкі ў нашай краіне з'явіліся новыя галіны прамысловасці, якіх не ведала царская Расія. Мы нанова стварылі металургічную, трактарную, аўтамабільную, хімічную, станкабудаўнічую і авіяцыйную прамысловасць. Наша краіна зрабіла гіганцкі крок у галіне электрыфікацыі, вытворчасці вугалю, нафты, торфу і іншых відаў індустрыі. К канцу першай пяцігодкі ўдзельная вага прамысловай прадукцыі паднялася з 48 проц. у 1928 годзе да 70 проц. у 1932 годзе. Капіталістычныя элементы былі канчаткова выцеснены з прамысловасці. Аб'ём прамысловай прадукцыі павялічыўся у годы першай пяцігодкі больш чым у 3 разы ў параўнанні з даваенным узроўнем.

У сваім выступленні, прысвечаным вынікам года вялікага пералому, таварыш Сталін гаварыў:

«Мы ідзем на ўсіх парах па шляху індустрыялізацыі—да соцыялізма, пакідаючы ззаду нашу сирадвечную, «расейскую» адсталасць. Мы становімся краінай металічнай, краінай аўтамабілізацыі, краінай трактарызацыі. І калі пасадзім СССР на аўтамабіль, а мужыка на трактар, няхан наспрабуюць даганяць нас шановныя капіталісты, якія фанабэрацца сваёй «цывілізацыяй». Мы яшчэ паглядзім, якія з краін можна будзе тады «вызначыць» у адсталыя і якія ў перадавыя»¹⁾.

Гэтую задачу пад сталінскім кіраўніцтвам партыя большэвікоў паспяхова вырашала ў годы першай пяцігодкі. Паспехі соцыялістычнага будаўніцтва мянялі погляды савецкіх людзей на працу, апошняя ператваралася ў справу славы, чэсці, доблесці і героіства.

Першая пяцігодка з'явілася пяцігодкай сцэльнай калектывізацыі і ліквідацыі на яе аснове кулацтва як класа. Ленінскі кааперацыйны план, развіты далей таварышом Сталінным, пачаў паспяхова праводзіцца ў жыццё. Соцыялістычная індустрыя пачала аказваць сваё пераўтвараючае дзеянне на развіццё сельскай гаспадаркі, ператвараючы яе ў перадавую соцыялістычную вытворчасць, ліквідуючы самыя зверскі і самы шматлікі эксплуатаатарскі клас, клас кулакоў, апошні аплот капіталістычнай рэстаўрацыі ў СССР.

Пераможнае завяршэнне плана першай пяцігодкі высунула ў якасці баявой задачы—рэканструкцыю ўсіх галін народнай гаспадаркі. Гэта задача была па-большэвіцку выканана за годы другой пяцігодкі. Другі пяцігадовы план, распрацаваны партыяй пад непасрэдным кіраўніцтвам і пры прамым удзеле таварыша Сталіна, закончыўся пабудовай у нашай краіне ў асноўным соцыялізма—першай фазы камуністычнага грамадства. Другі пяцігадовы план быў закончан у 4 годы і 3 месяцы. Перамога соцыялізма стала фактам. Была даказана на практыцы жыццёвая праўда ленінска-сталінскай тэорыі аб перамозе соцыялізма ў адной краіне, вялікая пераўтвараючая роля ленінска-сталінскага плана індустрыялізацыі краіны і калектывізацыі сельскай гаспадаркі ў пабудове соцыялістычнага грамадства, у перамаганні эксплуатаатарскіх класаў, у змяненні класовай структуры грамадства ва ўмовах дыктатуры рабочага класа.

Прадукцыя прамысловасці павялічылася к канцу другой пяцігодкі больш, чым у сем раз у параўнанні з даваенным узроўнем.

1) Сталін, «Пытанні ланізма», стар. 274, выд. 11

У нетрах другой пяцігодкі зарадзіўся магутны, пераможны рух сучаснасці—стаханаўскі рух, які выражаў сабою пераход соцыялістычнага спаборніцтва на вышэйшы этап. Стаханаўскі рух мог узнікнуць толькі на базе новай, сучаснай тэхнікі, якая была створана ў нас у вялікай колькасці за годы двух сталінскіх пяцігодак.

Даючы ацэнку стаханаўскаму руху, таварыш Сталін гаварыў:

«Хіба не ясна, што стаханаўцы з'яўляюцца наватарамі ў нашай прамысловасці, што стаханаўскі рух прадстаўляе будучыню нашай індустрыі, што ён мяшчае ў сабе зярно будучага культурна-тэхнічнага ўздыму рабочага класа, што ён адкрывае нам гэты шлях, на якім толькі і можна дабіцца тых вышэйшых паказчыкаў прадукцыйнасці працы, якія неабходны для пераходу ад соцыялізма да кунізма і знішчэння процілегласці паміж працай разумовай і працай фізічнай?»¹⁾

На XVIII з'ездзе партыі ў сакавіку 1939 года таварыш Сталін падвеу вялікія вынікі будаўніцтва і перамогі соцыялізма ў нашай краіне: наменці шляхі і сродкі барацьбы за перамогу кунізма ў нашай краіне ў абстаноўцы капіталістычнага акружэння. Таварыш Сталін сказаў на з'ездзе, што наша краіна, пабудаваўшы соцыялізм, уступіла ў новую паласу развіцця, у паласу завяршэння пабудовы бюскласава, а соцыялістычнага грамадства і паступовага пераходу ад соцыялізма да кунізма. «... Па тэхніцы вытворчасці і тэмпах росту нашай прамысловасці мы ўжо даганяем і пераганяем галоўныя капіталістычныя краіны»²⁾. Таварыш Сталін паставіў перад партыяй у новай паласе развіцця ў якасці асноўнай эканамічнай задачы—дагнаць і перагнаць у бліжэйшыя 10—15 год перадавыя капіталістычныя краіны ў эканамічных адносінах. Гэта задача патрабуе далейшага развіцця прамысловасці, будаўніцтва новых фабрык, заводаў, разкіданавелічэння вытворчасці ўсіх відаў прамысловай прадукцыі на думу насельніцтва. Гэта задача воліі большэвікоу пасляхова ажыццяўляецца ў нашай краіне. Пройдзе яшчэ невялікі гістарычны тэрмін і наша краіна не будзе мець сабе роўных у эканамічных адносінах. Сталінская задача «дагнаць і перагнаць» перадавыя капіталістычныя краіны ў эканамічных адносінах стане адбыўшымся фактам.

Наша краіна паказала рабочаму класу ўсяго свету шляхі і метады соцыялістычнага будаўніцтва, шляхі і сродкі барацьбы за перамогу соцыялізма.

Ажыццяўляючы ленінска-сталінскі план індустрыялізацыі, партыя большэвікоў ператварыла нашу краіну ў вялікую індустрыяльную дзяржаву, у краіну смага буйнага ў свеце земляробства, у краіну, пераможную ў ваенных адносінах. Не раз імперыялісты прыбеглі да напасці на СССР, рэстаўрыраваць у ім старыя капіталістычныя адрады, ператварыць яго ў свой сыравінны каланіяльны прыдатак, і кожны раз яны вымушаны былі адсоўваць выкліканне сваіх планав. Растучая з года ў год эканамічная магутнасць СССР з'яўляецца магутным фактарам сусветнага значэння, з якім імперыялісты вымушаны лічыцца. Эканамічная і ваенная магутнасць СССР, паміж іншымі, на маральна-палітычнае адзінства савецкага грамадства, з'яўляецца

¹⁾ Сталін «Пытанні ленінізма», стар. 496.

²⁾ Там-жа, стар. 577.

грознай перасцярогай для паню імперыялістаў, якія выношваюць планы нападу на нашу соцыялістычную радзіму.

Наша краіна магла захаваць сваю самастойнасць, пабудаваць соцыялізм і ператварыцца ў велізарнейшы фактар сусветнага развіцця таму, што яна развівалася на базе ленінска-сталінскага вучэння, што яна кіравалася кірме вялікая і непераможная партыя большэвікоў, якая ўладзе законамі грамадскага развіцця, законамі пабудовы соцыялізма, якая не баіцца ніякіх цяжкасцей і смела перамагае ўсе і ўсіх перашкоды на шляху да мэты.

Наша краіна стала краінай пераможцаў соцыялізму таму, што партыя большэвікоў на чале з вялікім Сталіным разбіла трацкістаў, бухарынцаў і буржуазных нацыяналістаў, якія змагаліся супроць індустрыялізацыі краіны і калектывізацыі сельскай гаспадаркі. Гэтым ажыццяўленне ленінска-сталінскага плана індустрыялізацыі і калектывізацыі магло вывесці нашу краіну на шырокую дарогу соцыялістычнага будаўніцтва, падрыхтаваць глебу для пабудовы камунізму.

Таварыш Сталін адстаў вучэнне Леніна аб перамозе соцыялізму ў адной краіне, канкрэтна ў нашай краіне, падняў яго вучэнне на новую, больш высокую ступень; адстаў і рушыў наперад ленінскае вучэнне аб канкрэтных формах будаўніцтва соцыялізма, развіццям вучэнне Леніна аб індустрыялізацыі краіны і калектывізацыі сельскай гаспадаркі. Ленінска-сталінскі план індустрыялізацыі краіны з'явіўся навукова-абгрунтаванай, геніяльна прадуманай праграмай соцыялістычнага будаўніцтва.

Маючы на руках такі сусветна-гістарычны дакумент, наша партыя смела ішла ўперад, унэўнена будавала будынак соцыялізма і дабілася ў гэтай справе сусветна-гістарычных перамоў. Пачатак ажыццяўлення гэтага плана адкрыў новую эру ў гісторыі чалавецтва, эру будаўніцтва камунізма.

Над кіраванствам таварыша Сталіна народы нашай краіны пабудавалі соцыялізм і унэўнена ідуць уперад, да камунізма. Таварыш Сталін — сэрца нашай эпохі, увасабленне сілы нашай партыі, нязлата народна, увасабленне волі да працы, да творчай адвагі, да смеласці і руху наперад.

Сталін — гэта Ленін сёння.

С. Ажгірэй

Вучэнне таварыша Сталіна аб калектывізацыі сельскай гаспадаркі

XVIII зезд ВКП(б) мае велізарнае гістарычнае значэнне ў жыцці нашай краіны.

У сваім дакладзе на гэтым з'ездзе таварыш Сталін вызначыў галоўныя перспектывы новай паласы ў развіцці нашай краіны—паласы завяршэння будаўніцтва сацыялістычнага грамадства і пераходу ад сацыялізма да камунізма.

Намечаны план будаўніцтва ў трэцім пяцігоддзі азначае новы галоўны крок на шляху да поўнага трыумфа камунізма. Ажыццэўленне гэтага плана з'яўляецца новым яркім сведчаннем перамогі і перамагальных сіл камунізма ў яго спаборніцтве з капіталізмам.

Грандыёзныя задачы пастаўлены тав. Сталіным у галіне далейшага ўздыму сельскай гаспадаркі:

«Разгарнуць далей уздым нашага земляробства і жывёлагадоўлі з тым, каб на працягу бліжэйшых 3—4 год дабіцца штырогадзянай вытворчасці зярна 8 мільярдаў пудоў з сярэдняй ураджайнасцю на гектар у 12—13 цэнтнераў, павялічыць вытворчасць на тэхнічных культурах на 30—35 процантаў у сярэднім, павялічыць пагалоўе авечак і свіней удвая, пагалоўе буйнай рагатай жывёлы—процантаў на 40, пагалоўе коней—процантаў на 35»¹⁾.

Наша сельская гаспадарка мае невычарпальныя магчымасці для выканання гэтай задачы.

Партыя большэвікоў на аснове ленінска-сталінскай палітыкі індустрыялізацыі краіны падрыхтавала матэрыяльную базу для пераўтварэння сялянскай гаспадаркі на сацыялістычнай аснове. У нашай краіне ажыццэўлены ленінскі, кааперацыйны план, развіты пад геніяльным кіраўніцтвам таварыша Сталіна. Перамога калгаснага ладу і ачыстка нашай краіны ад кулакоў і іншых эксплуатацыйных стварэнняў стварылі яшчэ большыя магчымасці для пераможнага ўздыму сацыялістычнай сельскай гаспадаркі.

У сучасны момант у калгасах аб'яднана 18.800.000 сялянскіх гаспадарак, што складае 93,5 проц. усіх сялянскіх двароў. Калгасы засяваюць 99,4 проц. усёй пасеўнай плошчы зернавых і амаль 100 проц. тэхнічных культур. Аднаасобныя гаспадаркі засяваюць толькі 0,5 процанта пасеўнай плошчы.

«Гэта значыць,—гаварыў таварыш Сталін,—што калгасы канчаткова замацаваны і ўпрочаны, а сацыялістычная сістэма гас-

¹⁾ XVIII зезд ВКП(б)*, стэн. справ., стар. 27.

падаркі з'яўляецца цяпер адзінай формай нашага землеўладання»¹⁾.

Наша сельская гаспадарка—самая буйная ў свеце, узброеная самай перадавой тэхнікай.

Соцыялістычная дзяржава ў першую-ж ноч вялікага Кастрычніцкага перавароту вырашыла карэнным чынам аграрнае пытанне. І з'езд Саветаў прыняў тады дэкрэт аб зямлі, па якому «памешчыцкая ўласнасць на зямлю адмяняецца неадкладна, без усякага выкупу». На гэтым дэкрэце сялянства атрымала ад соцыялістычнай дзяржавы, акрамя тых зямель, якімі яно карысталася да рэвалюцыі, яшчэ звыш 150 мільёнаў гектараў памешчыцкіх, царкоўных, манастырскіх і удзельных. Гэта зямля магла быць атрымана толькі ў вышук знішчэння ўлады памешчыкаў і капіталістаў і ўстанавлення дыктатуры рабочага класа. Але заваяваннем дыктатуры рабочага класа і правядзеннем нацыяналізацыі зямлі быў пакладзены толькі пачатак пераўтварэння савецкай вёскі і пазы, соцыялістычнай дзяржавы. Я доўгі перыяд часу для таго, каб на аснове ўмацавання саюза рабочага класа з сялянствам, на аснове росту соцыялістычнай інтэлектуальнасці і адраджэння асноўных мас сялянства да пераходу на соцыялістычны рэйкі, на шлях кааперацыі. А гэта магчыма было зрабіць таму, што ў працоўнага сялянства і рабочага класа адзіны карэнны інтарэс. Яны заключаюцца ў тым, каб не дапусціць аднаўлення капіталізму і пабудаванне камуністычнага грамадства. Наконт гэтага Ленін пісаў:

«...Карэннага разыходжання інтарэсаў насмных рабочых з інтарэсамі працоўных і эксплуатаемых сялян няма. Соцыялізм у нас не можа задаволіць інтарэсы тых і другіх. Толькі соцыялізм можа задаволіць іх інтарэсы. Адсюль магчымасць і неабходнасць «трэняй кааліцыі» між пролетарыямі і працоўнымі і эксплуатаемымі сялянамі»²⁾.

Правільная палітыка нашай партыі ў адносінах да сялянства забяспечыла пераўтварэнне старой жабрацкай вёскі ў квітнеючую і праспэктывную вёску. Партыя большэвікоў выходзіла пры гэтым з уліку ўказанняў В. І. Леніна.

«Толькі ў тым выпадку, калі ўдасца на справе паказаць сялянам перавагі грамадскай, калектывізацыйнай, таварыскай, арцельнай працоўнай зямлі, толькі, калі ўдасца дапамагчы селяніну, пры дапамозе таварыскай, арцельнай гаспадаркі, тады толькі рабочы клас, які трымае ў сваіх руках дзяржаўную ўладу, сапраўды дакажа селяніну сваю правату, сапраўды прыцягне на свой бок моцна і належным чынам шматмільённую сялянскую масу»³⁾.

З перамогай соцыялістычнай рэвалюцыі перад рабочым класам, устанавіўшым моцны саюз з асноўнымі масамі сялянства, паўстала чарговая задача соцыялістычнай рэвалюцыі—перавесці дробную і надрабнейшую аднаасобную гаспадарку, якая асуджае селяніна на спрадвечную галечу, на рэйкі буйнай высокапрадукцыйнай соцыялістычнай гаспадаркі, якая забяспечвае заможнае і культурнае жыццё ўсяму працоўнаму сялянству. Ленін накіраваў гэтага ўказваў:

«Толькі калі практычна, на вопыце, бліжэй для сялян, будзе

¹⁾ XVIII з'езд ВКП(б)*, стэн. справ., стар. 19.

²⁾ Ленін, т. XXII, стар. 89.

³⁾ Ленін, т. XXIV, стар. 579.

даказана, што пераход да таварыскага, арцельнага земляробства неабходны і магчымы, толькі тады мы ўправе будзем сказаць, што ў такой велізарнай сялянскай краіне, як Расія, па шляху сацыялістычнага земляробства зроблен сур'езны крок»¹⁾

Практычнае вырашэнне гэтай задачы знайшло свае выражэнне ў ленінска-сталінскім кааперацыйным плане. У кааперацыі наогул і ў сельскагаспадарчай кааперацыі асабліва Ленін бачыў даступны, зразумелы для мільянаў сялян шлях пераходу ад дробнай аднаасобнай сельскай гаспадаркі да буйнай сацыялістычнай.

Зыходзячы з вялікага кааперацыйнага плана, развіццё гаспадаркі ў нашай краіне павінна было пайсці па шляху ўцягнення сялян у сацыялістычнае будаўніцтва праз каапераванне, па шляху наступнага ўкаранення ва ўсе галіны сельскай гаспадаркі ідэй калектывізма, спачатку ў галіне збытку, а потым і ў галіне вытворчасці сельскагаспадарчых прадуктаў. Сяла ленінскага плана, разлічанага на перамогу сацыялізма, на ператварэнне прцоўных селянства-ўласнікаў у тружаніка сацыялістычнага грамадства, заключалася ва ўступе сваёй асаблівасці шляхоў, якія вядуць да вырашэння гэтай задачы. Сялянская дробнатаварная гаспадарка ў «сваёй аснове аднагоўна з капіталістычнай гаспадаркай, бо апрацоўка на прыватную ўласнасць і сродкі вытворчасці»²⁾. З гэтага выцякала, што ў нашай дробнасялянскай краіне, як таварыш Ленін, для капіталізма была больш трывалая база, чым для камунізма. Зыходзячы з гэтага асаблівасці сялянскай гаспадаркі, партыя большэвікоў на кожным этапе развіцця сацыялістычнай эканомікі насаджала ў весцы кааперацыйныя пачаткі ў формах, найбольш зразумелых і даступных працоўнаму сялянству. Такімі формамі была спачатку спажывецка-збытавая, а потым калгасная кааперацыя.

Таварыш Сталін, развіўшы і канкрэтызаваўшы ленінскі кааперацыйны план, адстаяў яго ў барацьбе з ворагамі партыі трацкісцка-бухарынскімі бандытамі—і паказаў, што калгасы ёсць вышэйшы тып вытворчай кааперацыі.

Таварыш Сталін пісаў:

«...Калгасы ёсць від кааперацыі, найбольш яркі від вытворчай кааперацыі. Ёсць кааперацыя збытавая, ёсць спажывецкая, ёсць і вытворчая. Калгасы прадстаўляюць неразрыўную састаўную частку кааперацыйнага руху, наогул, ленінскага кааперацыйнага плана, у прыватнасці. Праводзіць ленінскі кааперацыйны план гэта значыць падымаць сялянства ад кааперацыі збытавой і спажывецкай да кааперацыі вытворчай, да кааперацыі, так сказаць, калгаснай»³⁾.

Выключнае значэнне кааперацыя мае ў нашай краіне, дзе яна з'яўляецца магутным сродкам уцягнення працоўных мас у сацыялістычнае будаўніцтва.

«Яна набывае асобае значэнне пасля ўмацавання дыктатуры пролетарыята, у перыяд шырокага будаўніцтва. Яна аблягае сувязь авангарда пролетарыята з масамі сялянства і стварае

¹⁾ Ленін, т. XXIV, стар. 580.

²⁾ Сталін «Пытанні левінізма», стар. 279.

³⁾ Там-жа, стар. 189.

магчымасць уцягнення апошніх у русло соцыялістычнага будаўніцтва»¹⁾.

Кааперацыйная форма арганізацыі працоўных у руках пераможчага пролетарыята становіцца магутным сродкам перапрацоўкі эканомікі і псіхалогіі дробнага сялянства.

У сваім артыкуле «Аб кааперацыі», напісаным у 1923 годзе, В. І. Ленін так вызначае ролю кааперацыі:

«У нас, сапраўды, раз дзяржаўная ўлада ў руках рабочага класа, раз гэтай дзяржаўнай уладзе належаць усе сродкі вытворчасці, у нас, сапраўды, задачай засталася толькі каапераванне насельніцтва. Пры ўмове максімальнага кааперавання насельніцтва сам сабою дасягае мэты той соцыялізм, які раней выклікаў законныя насмешкі, ухмылку, пагардлівыя адносіны да сябе з боку людзей, справядліва пераконаных у неабходнасці класовай барацьбы, барацьбы за палітычную ўладу і т. д.»²⁾.

Іменна ў той перыяд праз кааперацыю была знойдзена тая «ступень з'яднання прыватнага інтарэсу, прыватнага гандлёвага інтарэсу, правяркі і кантролю яго дзяржавай, ступень падпарадкавання яго агульным інтарэсам, якая раней з'яўлялася камнем спатыкання для многіх і многіх соцыялістаў»³⁾.

Ленін далей указвае, што пры дыктатуры пролетарыята пры саюзе рабочага класа са шматмільённымі сялянскімі масамі, пры наяўнасці соцыялістычнай прамысловасці, — правільна арганізаваная, ахапляючая мільёны сялянства вытворчая кааперацыя з'яўляецца тым сродкам, пры дапамозе якога можна пабудаваць соцыялістычнае грамадства ў нашай краіне.

Ленін і Сталін заўсёды вучылі, што пераход дробных сялянскіх гаспадарак да буйнай соцыялістычнай гаспадаркі можа адбыцца толькі пры ўмове наяўнасці матэрыяльнай базы.

«Справа перапрацоўкі дробнага землеўладальніка, перапрацоўкі ўсёй яго псіхалогіі і звычак ёсць справа, якая патрабуе накіравання. Рашыць гэта пытанне ў адносінах да дробнага землеўладальніка, аздаравіць, так сказаць, усю яго псіхалогію можа толькі матэрыяльная база, тэхніка, прымяненне трактараў і машын у землеўладальніцтве ў масавым маштабе, электрыфікацыя ў масавым маштабе»⁴⁾.

К 1927 году партыя дабілася велізарных поспехаў у справе соцыялістычнай індустрыялізацыі краіны. Прадукцыя прамысловасці і сельскай гаспадаркі перавысіла даваенны ўзровень. Аднак сельская гаспадарка ўсё яшчэ адставала ад тэмпаў развіцця прамысловасці. Валавая прадукцыя зернавай гаспадаркі складала ўсяго 91 проц. даваеннага ўраджаю, а яе таварная частка — 37 проц. Партыя не магла далей цягнуць такога адставання ў развіцці зернавай гаспадаркі, бо гэта прыводзіла да крызісу сельскай гаспадаркі і стварала пагрозу сарваць забеспячэнне гарадоў хлебам.

«Перад краінай стаялі дзве магчымасці: або пераходзіць на буйную капіталістычную вытворчасць, што азначала б разарэнне сялянскіх мас, гібель саюза рабочага класа і сялянства, ўзмац-

1) Сталін «Пытанні ленынізма», стар. 119.

2) Ленін, т. XXVII, стар. 391.

3) Там-жа, стар. 391—392.

4) Ленін, т. XXVI, стар. 239.

ненне кулацтва і паражэнне соцыялізма ў весцы, або стаць на шлях аб'яднання дробных сялянскіх гаспадарак у буйныя соцыялістычныя гаспадаркі, у калгасы, здольныя скарыстаць трактары і іншыя сучасныя машыны для быстрага ўздыму зернавой гаспадаркі і яе таварнай прадукцыі.

Зразумела, што партыя большэвікоў і Савецкая дзяржава маглі стаць толькі на другі шлях, на калгасны шлях развіцця сельскай гаспадаркі¹⁾.

У палітычнай справаздачы ЦК ВКП(б) на XV з'ездзе таварыш Сталін намесціў канкрэтную праграму дзянняў, якая забяспечыла тэрамогу соцыялізма ў весцы, уздым прадукцыйных сіл у сельскай гаспадарцы.

Таварыш Сталін бачыў

«...выхад у пераходзе дробных і распыленых сялянскіх гаспадарак на буйныя і аб'яднаныя гаспадаркі на аснове грамадскай апрацоўкі зямлі, у пераходзе на калектыўную апрацоўку зямлі на базе новай, вышэйшай тэхнікі. Выхад у тым, каб дробныя і найдрабнейшыя сялянскія гаспадаркі паступова, але няўхільна, не ў парадку націску, а ў парадку паказу і пераканання, аб'ядноўваць у буйныя гаспадаркі на аснове грамадскай, таварыскай, калектыўнай апрацоўкі зямлі, з прымяненнем сельскагаспадарчых машын і трактароў, з прымяненнем павукі і прыёмаў інтэнсіфікацыі земляробства. Другога выхаду няма»²⁾.

Без гэтага немагчыма было і марыць аб пераводзе дробных сялянскіх гаспадарак на шлях соцыялізма, на шлях калектывізацыі.

У снежні 1929 г. на канферэнцыі аграрнікаў-марксістаў тав. Сталін, выкрываючы правых рэстаўратараў капіталізма з іх тэорыяй «роўнавагі», раскрыў іх дробнаўласніцкае нутро і паказаў, да чаго магла прывесці гэта «тэорыя». Тым самым таварыш Сталін узбагаціў марксісцка-ленінскае вучэнне у аграрным пытанні ва ўмовах будаўніцтва соцыялізма ў нашай краіне. Таварыш Сталін указаў, што у нашай краіне немагчыма развіваць соцыялістычную індустрыю, маючы такую базу, як дробнатаварная гаспадарка, якая вытварае амаль толькі для ўласных патрэб і не здольна да пашыранага ўзнаўлення.

Хіба можна на працягу больш ці менш доўгага перыяда часу базіраваць Савецкую ўладу і соцыялістычнае будаўніцтва на двух розных асновах: на аснове самай буйнай і аб'яднанай соцыялістычнай прамысловасці і на аснове самай раздробленай і адсталай дробнатаварнай сялянскай гаспадаркі?

«Не, нельга. Гэта калі-небудзь павінна скончыцца поўным развалам усёй народнай гаспадаркі. Дзе-ж выхад? Выхад у тым, каб узбуйніць сельскую гаспадарку, зрабіць яе здольнай к накапленню; к расшыранаму ўзнаўленню і пераўтварыць такім чынам сельскагаспадарчую базу народнай гаспадаркі. Але як яе ўзбуйніць? Для гэтага існуюць два шляхі. Існуе шлях капіталістычны, які заключаецца ва ўзбуйненні сельскай гаспадаркі з дапамогай насаджэння ў ёй капіталізма, шлях, які вядзе да з'яднення сялянства і да развіцця капіталістычных прадпрыемстваў у сельскай гаспадарцы. Гэты шлях адвяргаецца намі, як шлях, несумяшчальны з савецкай гаспадаркай. Існуе другі шлях.

¹⁾ Кароткі курс гісторыі ВКП(б), стар. 272.

²⁾ Там-жа, стар. 273.

шлях соцыялістычны, які заключаецца ў насаджэнні калгасаў і саўгасаў у сельскай гаспадарцы, шлях, які вядзе да аб'яднання дробнасялянскіх гаспадарак у буйныя калектывныя гаспадаркі, узброеныя тэхнікай і навукай, і да выцяснення капіталістычных элементаў з земляробства. Мы стаім за гэтыя другі шлях.

Стала быць, пытанне стаіць так: або адзін шлях, або другі, або назад—да капіталізма, або ўперад—да соцыялізма. Ніякага трэцяга шляху няма і не можа быць»¹⁾.

* * *

Масавая калектывізацыя ў нашай краіне магла пачацца толькі ў 1929 года—з года вялікага пералому, бо для перамогі калгаснага руху патрэбна была каласальная падрыхтоўка, патрэбна была і матэрыяльная база.

Ажыццяўляючы сталінскі план індустрыялізацыі краіны, прыняты на XIV зездзе ВКП(б), партыя стварыла магутную матэрыяльную базу калектывізацыі. Ажыццяўляючы ленінскі кааперацыйны план, партыя, на кожным этапе развіцця соцыялістычнай эканомікі, умела спалучала асабісты інтарэс пасобных таваравытворцаў з інтарэсамі дзяржавы, падпарадкоўваючы яго інтарэсам грамадскім, і арганізавала ўвесці розныя віды кааперацыі, паслядоўна развіваючы гэтыя кааперацыйныя формы ад ніжэйшых да вышэйшых.

Таварыш Сталін указваў, што перавод сялянскіх гаспадарак у калгасы павінен быць ажыццёўлен «не ў парадку нажыму, а ў парадку паказу і пераконвання».

«Пакуль не было масавага калгаснага руху, «сталбавой дарогай» з'яўляліся ніжэйшыя формы кааперацыі, спажывецкая і збытавая кааперацыя, а калі выступіла на сцэну вышэйшая форма кааперацыі, яе калгасная форма, апошняя стала «сталбавой дарогай» развіцця. Гаворачы без двукоссяў, сталбавую дарогу соцыялістычнага развіцця вескі складае кааперацыйны план Леніна, ахватваючы ўсе формы сельска-гаспадарчай кааперацыі, ад ніжэйшых (спажывецка-збытавая) да вышэйшых (вытворча-калгасная). **Процістаўляць** калгасы кааперацыі—значыць адзеквацца над ленінізмам і распісацца ў сваім уласным невуцтве»²⁾.

І гэтым былі выкрыты і развешаны ў ірах спробы правых рэстаўратораў капіталізма проціпаставіць калгасы кааперацыі.

Праводзячы калектывізацыю ў весцы, партыя большавікоў вырашыла адну з самых складаных задач соцыялістычнай рэвалюцыі. Адбыўся нааглыбейшы рэвалюцыйны пераварот у весцы. Ажыццяўленне гэтага перавароту забяспечыла кіруючая і арганізуючая роля ленінска-сталінскай партыі.

Партыя арганізавала сілы рабочага класа і сялянства на выкананне пастаўленай тав. Сталіным гістарычнай задачы індустрыялізацыі нашай краіны. Партыя забяспечыла сельскую гаспадарку фінансавай і арганізацыйнай дапамогай з боку дзяржавы. Партыя праводзіла ленінскую палітыку соцыялістычнага выхавання сялянскіх мас.

Калектывізацыя вызваліла сялян ад раду выключна цяжкіх фізічных

¹⁾ Сталін «Пытанні ленінізма», стар. 278.

²⁾ Там-жа, стар. 272.

работ, якія цяпер выконваюцца машынамі. Партыя пад кіраўніцтвам таварыша Сталіна разграміла правакулацкую контррэвалюцыю, трацкіска-бухарынскіх агентаў замежных разведак, якія змагаліся супроць калгаснага ладу, імкнучыся рэстаўраваць капіталізм у нашай краіне.

Партыя большэвікоў паказала ўсёму працоўнаму сялянству адзіна правільны шлях развіцця — шлях сацыяльнай калектывізацыі. Партыя стварыла для сельскай гаспадаркі матэрыяльную базу. Калгасы і саўгасы ўжо ў 1929 г. далі таварнага хлеба звыш 130 млн. пудоў, г. зн. больш, чым далі кулацкія гаспадаркі ў 1927 г. Партыя пераішла ад палітыкі абмежавання эксплуатацыйскіх тэндэнцый кулацтва, да палітыкі ліквідацыі кулацтва як класа на базе сацыяльнай калектывізацыі. Партыя стварыла ўсе ўмовы для таго, каб сяляне пайшлі ў калгасы цэлымі вёскамі, паветамі, раёнамі, каб у калгасы пайшоў сярэднік.

Калектывны лад перамог. Сялянства зажыло радасным, шчаслівым, заможным жыццём.

Сацыялістычная сельская гаспадарка няухільна развіваецца. Растануць пасевныя плошчы калгасу. У 1933 г. пасевная плошча зернавых калгасаў складала 75 млн. га, а ў 1938 г. яна вырасла да 92 млн. га. Роля індывідуальнай сялянскай гаспадаркі зведзена да нуля. У 1938 годзе пасевная плошча зернавых культур вырасла на 130,4 проц. супроць даваеннага часу, а па тэхнічных культурах амаль патроілася.

Сацыялістычнае землеўборства ўзброена першакласнай тэхнікай.

Колькасць машына-трактарных станцый к 1940 году дасягнула 6.500. На сацыялістычных палях працуюць звыш 165.000 трактараў, 165.000 камбайнаў і вялікая колькасць розных складаных сельскагаспадарчых машын. Бяспрэчныя поспехі дасягнуты і ў галіне жывёлагадоўлі. Колькасць ферм і пагалоўя ў іх расце з года ў год.

XVIII з'езд ВКП(б) паставіў грандыёзныя задачы ў галіне далейшага развіцця сельскай гаспадаркі. Ураджайнасць сацыялістычных палёў павінна дасягнуць 13 цэнтнераў з га. Для гэтага неабходна ўвесці ва ўсіх калгасах правільныя севазвароты, у шырокіх маштабах прымяняць як хімічнае, так і натуральнае ўгнаенне і леб, праводзіць падкормку раслін.

Неабходна дабіцца прыросту пачалоў жывёлы: коней — на 35 проц., буйнага рагатага жывёлы — на 40 проц., свіней — на 100 проц., авечак і коз — на 110 проц. Для гэтага неабходна карэнным чынам палепшыць племянную справу, ўзмацніць кармовую базу, палепшыць догляд за жывёлай.

Асаблівую увагу трэба звярнуць на далейшае ўмацаванне дысцыпліны і арганізацыі працы ў калгасах. Для гэтага неабходна зжыць элементы абязлічкі і ўраўнілаўкі, якія з'яўляюцца тормазам далейшага росту прадукцыйнасці працы ў калгасах.

На падставе калгаснага ладу хутка рушылі ўперад прадукцыйныя сілы сельскай гаспадаркі. Паспяхова выконваецца пастаўленая тав. Сталіным задача — дабіцца ўраджаю 7—8 мільярдаў пудоў хлеба ў год.

Калгасны лад перамог канчаткова. Калгасы сталі адзіным гаспадаром у вёсцы, жыццё па-за калгасам стала для селяніна нямыслімым. Наша землеўборства перашло на сацыялістычныя рэйкі. Такім чынам вырашана адна з велізарнейшых задач, дзякуючы геніяльнаму кіраўніцтву тав. Сталіна.

«Гэта быў найглыбейшы рэвалюцыйны пераварот, скачок са старога якаснага стану грамадства ў новы якасны стан, роўна-

значны па сваіх выніках рэвалюцыйнаму перавароту ў кастрычніку 1917 года.

Своеасаблівасць гэтай рэвалюцыі заключалася ў тым, што яна была праведзена **зверху**, па ініцыятыве дзяржаўнай улады, пры прамым падтрыманні **знізу**, з боку мільянных мас сялян, якія змагаліся супроць кулацкай кабалы, за свабоднае **каласнае жыццё**¹⁾.

Распрацаваны тав. Сталіным Статут сельскагаспадарчай арцелі з'яўляецца асноўным законам каласнага жыцця, узорам правільнага спалучэння асабістых інтарэсаў каласнікаў з грамадскімі інтарэсамі каласа. Сталінскі Статут знамянуе сабою новы этап у развіцц каласнага будаўніцтва — этап бурнага развіцця і ўздыму прадукцыйных сіл каласаў, іх арганізацыйна-гаспадарчага ўмацавання. Статут магутная зброя ў барацьбе іматэрыяльных каласных мас за далейшы росквіт каласаў, за заможнае жыццё каласнікаў, за падрыхтоўку ўмоў паступовага пераходу ад **соцыялізма да кунізма**.

Ленін і Сталін вучылі, што патрэбны доўгія гады упартай барацьбы для ажыццяўлення **соцыялістычнага перавыхавання** сялянства. Яны вучылі, што нельга ўяўляць сабе селяніна, як прыроджанага **соцыяліста**. Партыі патрэбна было выбраць такую форму каласнага руху, якая-б патягнула справу **соцыялістычнага перавыхавання** каласнікаў. Гэта задача і была вырашана тав. Сталіным. Ён указваў тое асноўнае звяно, за якое трэба было ўхапіцца, — **сельскагаспадарчую арцель**.

У трэцім пяцігоддзі асноўнай формай каласнага гаспадаркі будзе таксама сельскагаспадарчая арцель, бо ў ёй усе асноўныя сродкі вытворчасці з'яўляюцца грамадскім уласнасцю, бо яна ажыццяўляе **соцыялістычны прынцып размеркавання даходаў па працы**. Калгас, як буйная **соцыялістычная гаспадарка**, стварае ўсе ўмовы для **ганцкага росту прадукцыйных сіл, для шырокага прымянення машын**.

На XVII з'ездзе партыі тав. Сталін гаварыў:

«...Арцель з'яўляецца пры сучасных умовах адзіна **правільнай формай каласнага руху**. І гэта зусім зразумела: а) арцель правільна спалучае асабістыя, бытавыя інтарэсы каласнікаў і іх грамадскімі інтарэсамі, б) арцель удачна прыстасоўвае асабістыя, бытавыя інтарэсы да грамадскіх інтарэсаў, аблягчаючы тым самым **выхаванне ўчарашніх аднаасобнікаў у духу калектывізма**»²⁾.

Галоўным і рашаючым у каласным будаўніцтве з'яўляецца не асабістая гаспадарка, а грамадская — калгасная. Аднак многія кіраўнікі **савецкіх і партыйных органаў** сталі на **антыпартыйны шлях раздування асабістай падсобнай гаспадаркі калгаснікаў** ва ўшчэрб грамадскай, чым спрыялі пранікненню ў калгасы **буржуазных тэндэнцый**. Гэту **апартуністычную практыку** **выкарыстоўваюць** **мнімыя калгаснікі**, якія імкнуцца прыкрыць свае **спекуляцыйныя махінацыі** шырмам калгасніка.

1) Кароткі курс гісторыі ВКП(б)*, стар. 288—289.

2) Сталін „Пытанні ленынізма“, стар. 468.

ЦК ВКП(б) і СНК СССР у сваёй пастанове «Аб мерах аховы грамадскіх зямель калгасаў ад разбазарвання», прынятай па ініцыятыве тав. Сталіна, з уласцівай партыі прынцыповасцю ўскрылі буржуазныя тэндэнцыі ў калгасах і асудзілі антыпартыйную, антыдзяржаўную практыку парушэння статута сельгасарцелі, указаўшы, што

«..Падобныя грубейшыя скажэнні статута сельскагаспадарчай арцелі атрымалі шырокае распаўсюджанне толькі таму, што партыйнікі і савецкія кіраўнікі, замест штодзённага выхавання калгасаў і калгаснікаў у духу строгага захавання калгаснага статута, самі спрыяюць сваёй апартуністычнай практыкай парушэнню статута і злачынна-благадушна адносяцца да пранікнення ў калгасы варожых калгаснаму ладу прыватна-ўласніцкіх, буржуазных тэндэнцый, занасімых астаткамі разбітага кулацтва».

У барацьбе супроць прыватна-ўласніцкіх, буржуазных тэндэнцый партыя апрацавала на падтрымку пераважна большасці калгаснікаў якія чэсна працуюць на сацыялістычных палях.

Партыя і ўрад выключна глыбока ўвагу ўдзяляюць пытанню правільнай арганізацыі працы ў калгасах, бо праца ў сацыялістычнай дзяржаве—абавязак кожнага працаздольнага грамадзяніна. Толькі СССР праца стала справай чэсці, справай славы, справай доблесці і геройства. Кожны калгаснік павінен захоўваць дысцыпліну працы гэтак сама, як і кожны грамадзянін нашай сацыялістычнай радзімы.

Асноўная маса калгаснікаў працуе чэсна і добраўмыслена, але сіла пераможыкаў капіталізма ў свядомасці калгаснікаў яшчэ значна. Селянін, ўступаючы ў калгас, не становіцца яшчэ на свядомасці сацыялістам. Неабходна вялікая і упартая выхавальная работа.

Тав. Молатаў у сваім дакладзе на XVIII з'ездзе ВКП(б), гаворачы аб тым, што ў СССР пасля ліквідацыі рэштак эксплуатацыйскіх элементаў стварылася грамадства з двух дружэственных адзін другому класаў: з класа рабочых і класа сялян, адзначыў:

Але «Ці значыць гэта, што ўжо ўсе рабочыя і ўсе сяляне сталі перадавымі людзьмі нашага грамадства? Не, яшчэ не значыць.

І сярод рабочых ёсць перадавыя і ёсць адсталыя... Таксама і сярод сялян: ёсць і перадавыя, ёсць і адсталыя. Ёсць, вядома, і горш, чым проста адсталыя... Сярод сялян таксама не мала яшчэ такіх, якім няма справы не толькі да інтарэсаў дзяржавы, але і да інтарэсаў свайго калгаса, якія думаюць толькі аб тым, каб урваць для сябе паболей і ў дзяржавы і ў калгаса. І тут патрэбны сур'ёзныя меры ў галіне ўмацавання дысцыпліны і ў галіне выхавання» (Молатаў).

Далейшае развіццё і ўмацаванне сельскагаспадарчай арцелі ёсць неабходная умова для пераходу ад яе ніжэйшай формы да вышэйшай: ад калгаса да кумуны. Для таго, каб перайсці да вышэйшай формы калгаснага руху—да кумуны, патрэбен далейшы рост тэхнікі, далейшая механізацыя вытворчасці, далейшы рост грамадскай гаспадаркі.

Таварыш Сталін на XVII з'ездзе ВКП(б) з вычарпальнай паўнатаю даў адказ на гэта пытанне:

«Будучая комуна вырасце з развітай і заможнай арцелі. Будучая сельскагаспадарчая комуна ўзнікне тады, калі на палях і у фермах арцелі будзе багацце зярна, жывёлы, птушкі, гародніны і ўсякіх іншых прадуктаў, калі пры арцелях завядуцца механізаваныя пральні, сучасныя кухні-сталовыя, хлебазаводы і т. д., калі калгаснік убачыць, што яму выгадней атрымліваць мяса і малако з фермы, чым заводзіць сваю карову і дробную жывёлу, калі калгасніца убачыць, што ёй выгадней абёдаць у сталовай, браць хлеб з хлебазавода і атрымліваць сціраную бялізну з грамадскай пральні, чым самой займацца гэтай справай. Будучая комуна узнікне на базе больш развітай тэхнікі і больш развітай арцелі, на базе багацця прадуктаў. Працэс перарастання арцелі ў будучую комуну павянен адбывацца паступова, па меры таго, як усе калгаснікі будучы перакопвацца ў неабходнасці такога перарастання»¹⁾.

Умацаванне сельскагаспадарчай арцелі, захаванне статута і ўсямернае развіццё грамадскай гаспадаркі—неабходныя ўмовы ў барацьбе за новы ўздым прадукцыі насці працы.

XVIII з'езд большэвікоў, на аснове геніяльных указанняў таварыша Сталіна, наменіў ітан грандызнейшых работ на трэцяе пяцігоддзе, даў праграму развіцця і умацавання калгаснага ладу:

«У калгасным будаўніцтве задачы заключаюцца ў далейшым усямерным арганізацыйна-гаспадарчым умацаванні сельскагаспадарчай арцелі, у развіцці і умацаванні грамадскай уласнасці калгаса, у развіцці калгасных жывёлагадоўчых ферм, грамадскіх пабудоў, грамадскіх страхавых фондаў і іншых відаў калгаснай уласнасці, што з'яўляецца асновай далейшага ўздыму сельскай гаспадаркі і матэрыяльна-культурнага узроўню жыцця калгаснага сялянства. У адпаведнасці з гэтым неабходна ўзмацніць барацьбу з парушэннямі Статута сельскагаспадарчай арцелі, не дапускаць незаконнага расшырэння прысядзібнай гаспадаркі, прысядзібных зямельных участкаў і жывёлы ў паасобных калгаснікаў, што вядзе да парушэння інтарэсаў калгаса, перашкаджае ўмацаванню калгаснай дысцыпліны»²⁾.

Пад кіраўніцтвам тав. Сталіна наша партыя ў трэцім пяцігодзі даб'ецца новага нябачанага росквіту прадукцыйных сіл у сацыялістычнай сельскай гаспадарцы, што забяспечыць яшчэ большы ўздым заможнасці і культуры калгасных мас, павялічыць магутнасць нашай радзімы і забяспечыць далейшы пераможны рух па шляху да камунізму.

1) Сталін «Пытанні ленінізма», стар. 469.

2) «XVIII з'езд ВКП(б)», стэн. справ., стар. 666.

Вучэнне таварыша Сталіна аб соцыялістычнай дзяржаве ў капіталістычным акружэнні

На XVIII зездзе партыі таварыш Сталін у сваім дакладзе, які ўключае новыя капіталістычныя ўклады ў тэорыю марксізма-ленінізма, на-новаму паставіў пытанне аб савецкай дзяржаве перыяду камунізма ва ўмовах капіталістычнага акружэння.

На падставе геніяльнага абагульнення вопыту больш як дваццаці гадоў існавання пролетарскай дзяржавы і практыкі соцыялістычнага будаўніцтва таварыш Сталін даў закончанае класічнае вучэнне аб соцыялістычнай дзяржаве, аб задачах, метадах дзейнасці, функцыях і значэнні дзяржавы ў пераходны ад капіталізма да камунізма перыяд і ў перыяд камунізма.

Гэта вучэнне таварыша Сталіна цалкам зыходзіць з марксісцка-ленінскага вучэння аб дзяржаве, аб яе паходжанні, сутнасці і прыродзе. Таварыш Сталін развівае яго прыстасова да новых канкрэтных умоў, у поўнай адпаведнасці з марксісцка-ленінскім дыялектычным метадам.

Як вынікі манітар марксісцкай дыялектыкі, таварыш Сталін разглядае савецкую дзяржаву ў яе руху, адзначае галоўныя этапы яе развіцця, ўскрывае аб'ектыўную аснову і законамернасць гэтага развіцця, да канца выясняе ролю і задачы пролетарскай дзяржавы ў перыяд соцыялізма ва ўмовах капіталістычнага акружэння, дасягненні, вычарпальны адказ на пытанне аб далейшых пераменах і шляхах яе развіцця.

Ускрываючы контррэвалюцыйную рэстаўратарскую сутнасць поглядаў трацкістаў і бухарынцаў па пытаннях пролетарскай дыктатуры ў савецкай дзяржаве, таварыш Сталін нястомна заклікаў і заклікае партыю мацаваць магутнасць дыктатуры пролетарыята і соцыялістычнай дзяржавы — рашаючай сілы ў барацьбе за перамогу камунізма ў нашай краіне.

* * *

Марксізм, які стварыў навуку аб законах іграмацкага развіцця, упершыню даў сапраўды навуковае тлумачэнне паходжання і сутнасці дзяржавы. Марксізм-ленінізм развіваў у прах антынавуков і сцвярджэнні ідэолагаў пануючай буржуазіі аб тым, што дзяржава як і ўсе іншыя ўстоі капіталізма, ёсць нешта дакладнае, існуючае нібы вечно і нязменна.

Ленін гаварыў:

«... Наўрад ці зноўдзецца другое пытанне, настолькі забытае наўмысна і неўнаўмысна прадстаўнікамі буржуазнай навукі.

філасофі, юрыспрудэнцы, палітычнай эканоміі і публіцыстыкі, як пытанне аб дзяржаве»¹⁾.

Імкненне ідэолагаў буржуазіі прадставіць дзяржаву ў выглядзе пазакласавай і надкласавай установы, якая нібыта стаіць на стражы «права і справядлівасці», выклікана патрэбай апраўдаць існаванне эксплуатацыі, класавыя прывілеі буржуазіі. Так, напрыклад, французскі прасвіццель XVIII стагоддзя, прадстаўнік рэвалюцыйнага крыла буржуазіі Жан-Жак Русо (1712—1778 гг.) сцвярджаў, што грамадства і дзяржава першапачаткова ўтварыліся шляхам свабоднага «грамадскага дагавора» паміж свабоднымі, незалежнымі асобамі і індывідуальнымі людзьмі. Нямецкі буржуазны філосаф Гегель (1770—1831 гг.) сцвярджаў, што дзяржава ёсць «розум у сабе і для сябе», ажыццяўленне «маральнай ідэі». Буржуазны сацыялаг Спенсер, а разам з ім і рускі народніцкі ідэолаг Міхайлоўскі імкнуліся давесці, што дзяржава паходзіць нібыта «з складаннем грамадскага жыцця», «дыверсіфікацыяй функцый». Такі быў асноўны напрамак дзяйсванняў буржуазнай так званай «навукі» у пытанні аб дзяржаве, усе паняцці якой па-кіраваны на тое, каб зацямніць эксплуатацыйную прыроду буржуазнай дзяржавы.

Усім гэтым буржуазным «тэорыям», якія нічога агульнага з навукай не маюць, процістаць распрацаванае Марксам і Энгельсам вучэнне аб дзяржаве, аснованае на веданні законаў грамадскага развіцця, на навуковым абагульненні фактычнай гісторыі развіцця чалавечага грамадства, на прымяненні дыялектычнага і гісторычна-матэрыялізму да вывучэння матэрыяльных умоў жыцця грамадства і яго палітычных устаноў.

Асноўнае ў марксісцка-ленінскім вучэнні аб дзяржаве заключаецца ў прызнанні таго, што дзяржава не існуе вечна, што яна ўзнікае разам з падзелам грамадства на антаганістычныя класы, як асобная машына для падаўлення эксплуатацыйнага і прыгнётаўнага эксклюзівага і прыгнётаўнага.

Пры ўсёй рознастайнасці форм дзяржава ў грамадстве, дзе пануюць эксплуатацыйныя класы, ёсць прыклад ў іх руках для падаўлення эксплуатацыйнага і прыгнётаўнага народа. Усякай эксплуатацыйнай дзяржавай уласцівы функцыі, чотка акрэсленыя таварышом Сталіным:

«Дзве асноўныя функцыі характарызуюць дзейнасць дзяржавы: унутраная (галоўная)—трымаць эксплуатацыйную большасць у вуздзе і знешняя (не галоўная)—расшыраць тэрыторыю свайго, пануючага класа за кошт тэрыторыі іншых дзяржаў, або абараняць тэрыторыю свайго дзяржавы ад нападу з боку іншых дзяржаў. Так была справа пры рабаўладальніцкім ладзе і феадалізме. Так абстаіць справа пры капіталізме»²⁾.

Якімі-ж павінны быць адносіны пролетарыята да буржуазнай дзяржавы? Асновапаложнікі навуковага камунізму Маркс і Энгельс, абагульняючы вопыт барацьбы пролетарыята супроць буржуазіі, прыйшлі да вываду, што пролетарыят павінен зламаць, разбіць старую буржуазную дзяржаўную машыну. Пры гэтым марксізм раніх і выступае супроць шкоднага для пролетарскай рэвалюцыі анархісцкага патрабавання «узрыву» дзяржавы.

1) Ленін, т. XXIV, стар. 343.

2) Сталін «Пытанні ленінізма», стар. 604.

Энгельс у пісьме да амерыканскага соцыяліста Ван-Патэна катэгарычна абвяргае анархісцкую ідэю «скасавання» дзяржавы пасля перамогі рэвалюцыі. Іменна ў пролетарскай дзяржаве Энгельс бачыць тую арганізацыю, той апарат,

«... з дапамогай якога пераможны пролетарыят можа ажыццяўляць сваю толькі што заваяваную ўладу, надаўляць сваіх ворагаў-капіталістаў—і ўтварыць тую эканамічную рэвалюцыю грамадства, без якой уся перамога немінуча закончылася б паражэннем і масавай разнёй рабочых, як гэта было пасля Парыжскай Комуны»¹⁾.

Маркс і Энгельс паказалі не толькі адмоўную ролю дзяржавы, калі яна з'яўляецца сродкам прыгнечання (эксплаататарская дзяржава), але і станоўчую ролю дзяржавы пры дыктатуры пролетарыята, калі яна служыць спецыфічнай прыладай класавай барацьбы, магутным пераўтвараючым, рэвалюцыйна-творчым фактарам.

Асновай марксісцка-ленінскага вучэння аб дзяржаве пераходнага ад капіталізма да камунізма перыяда з'яўляецца сцвярджэнне аб немагчымасці простага, механічнага выкарыстання дзяржаўнай машыны буржуазнага грамадства ў інтарэсах пролетарыята. Ленін, прыводзячы ў кнізе «Дзяржава і рэвалюцыя» сцвярджэнне Маркса аб тым, што «усе перавароты ўдасканалілі гэту машыну, замест таго каб зламаць яе»,—указвае, што гэты вывад ёсць галоўнае, асноўнае ў вучэнні марксізма аб дзяржаве.

Марксізм, такім чынам, абгрунтаваў палажэнне аб неабходнасці дзяржавы дыктатуры пролетарыята, аб тым, што на месца разбітай старой дзяржаўнай буржуазнай машыны пролетарыят павінен стварыць сваю дзяржаву, дзяржаву новага тыпу, неабходную для падаўлення звергнутых эксплуатацыйных класаў, для рэвалюцыйнай перапрацоўкі грамадства, для пабудовы соцыялізма.

Марксісцкае вучэнне аб дыктатуры пролетарыята атрымала далейшае развіццё ў класічных работах Леніна і Сталіна.

Велізарнейшай заслугай В. І. Леніна была распрацоўка ідэі дыктатуры пролетарыята, выкрыццё ключкіянцкіх і іншых скажэнняў марксісцкай тэорыі дзяржавы. Яшчэ да перамогі Вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэвалюцыі, у жніўні—верасні 1917 года ва ўступе да сваёй кнігі «Дзяржава і рэвалюцыя» Ленін указваў: «Пытанне аб дзяржаве набывае ў сучасны момант асаблівую важнасць і ў тэарэтычных, і ў практычна-палітычных адносінах»²⁾. У гэтай сваёй геніяльнай працы Ленін вядзе барацьбу на два фронты: супроць апартуністаў, якія адмаўлялі неабходнасць злому старой буржуазнай дзяржаўнай машыны, і супроць анархістаў, якія прапаведвалі «узрыў» і безадкладную «адмену» дзяржавы. Не гледзячы на ўяўнае знешняе адрозненне пазіцыі апартуністаў і анархістаў, яны зыходзіліся на адным і тым-жа: яны адмаўлялі той факт, што пролетарская дзяржава карэнным чынам адрозніваецца ад дзяржавы буржуазнай, і ігнаравалі процілегласць класавай прыроды і функцый паміж дзяржавай дыктатуры буржуазіі і дзяржавай дыктатуры пролетарыята.

У барацьбе супроць апартуністаў з II Інтэрнацыянала Ленін разві-

¹⁾ «Маркс і Энгельс», т. XXVII, стар. 304.

²⁾ Ленін, т. XXI, стар. 369.

дзе да іх асновыя выказванні Маркса і Энгельса аб пролетарскай дзяржаве, як дзяржаве новага тыпу. Ён паказвае, учым заключаецца зноў і старога буржуазнага дзяржаўнага апарата і якім павінен быць дзяржаўны апарат пролетарскай дзяржавы.

Ленін не толькі аднавіў ва ўсёй чыстаце марксісцкае вучэнне аб дыктатуры пролетарыята, але і ўзбагаціў яго новым укладам. Апіраючыся на тэорыю марксізма ў сваім вучэнні аб магчымасці перамогі сацыялізма ў адной краіне і абавязваючы вянкі волыт двух рускіх рэвалюцыяў, Ленін у сваім марксісцкае вучэнне аб дзяржаве новаму старонку. Ён адкрывае сацыяльную уладу, як дзяржаўную форму дыктатуры пролетарыята, раскрывае пытанне аб класавым сюзі пролетарыята з працоўнымі масамі, падкрэсліўшы, што дыктатура пролетарыята з'яўляецца вышэйшым тыпам дэмакратыі ва ўмовах класавога грамадства.

Вучэнне Леніна аб рэспубліцы саветаў, як найбольш метаэгоднай і пераходнай формы палітычнай арганізацыі грамадства ў пераходны ад капіталізму да камунізму перыяд з'яўляецца важным крокам на шляху далейшага развіцця марксісцкай тэорыі, канкрэтным укладам у скарбніцу марксізма.

«Ленін не ведаў яшчэ ў 1915 г. савецкай улады як дзяржаўнай формы дыктатуры пролетарыята,—гаварыў тав. Сталін у сваім заключным слове на VII пашыраным пленуме ЦКК.—Ленін ведаў яшчэ ў 1905 г., што павольныя саветы з'яўляюцца значным кам рэвалюцыйнай улады ў перыяд звяржэння царызма. Але гэтую павольную і дзяржаўную мадэль сацыялісцкай улады, як дзяржаўную форму дыктатуры пролетарыята, ён яшчэ не ведаў тады. Рэспубліку Саветаў, як дзяржаўную форму дыктатуры пролетарыята, Ленін адкрыў толькі ў 1917 г. і падрабязна распрацаваў пытанне аб гэтай новай форме палітычнай арганізацыі пераходнага грамадства летам 1917 г., галоўным чынам у сваёй кнізе «Дзяржава і рэвалюцыя»¹⁾.

З'яўляючыся павольнай формай дыктатуры рабочага класа, Савецкая ўлада прадставіла сабою новы тып дзяржавы, карэнным чынам адрозны ад буржуазнай дзяржавы.

«Савецкі лад ёсць максімум дэмакратызма для рабочых і сялян і ў той жа час ён азначае разрыв з буржуазным дэмакратызмам і ўзнікненне новага, сусветна-гістарычнага, тыпу дэмакратыі, імяна: пролетарскага дэмакратызма або дыктатуры пролетарыята»²⁾.

У «Кароткім курсе гісторыі ВКП(б)» гаворыцца, што да Леніна марксісцкія тэарэтыкі лічылі парламентарную рэспубліку пераходнай палітычнай формай пераходу да сацыялізма. Цяпер Ленін прапанаваў замяніць парламентарную рэспубліку рэспублікай Саветаў, як найбольш метаэгоднай формай палітычнай арганізацыі грамадства ў пераходны перыяд ад капіталізма да сацыялізма»³⁾.

1) Сталін «Аб апазіцыі», стар. 520.

2) Ленін, т. XXVII, стар. 26.

3) «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 176.

Усебакова прааналізаваўшы сутнасць і характар савецкай улады як дзяржаўнай формы дыктатуры пролетарыята, таварыш Сталін прыходзіць да вываду.

«Рэспубліка Советаў з'яўляецца, такім чынам, той шуканай і знойдзенай, нарэшце, палітычнай формай, у рамках якой пачына быць здзеіснаена эканамічнае вызваленне пролетарыята, чыстая перамога сацыялізму»¹⁾

Советы—найбольш дэмакратычныя, найбольш аўтарытэтныя арганізацыі мас. Савецкая ўлада—гэта форма саюза рабочага класа з сялянствам пры гегемоніі рабочага класа, гэта гібкая форма сувязі авангарда—пролетарыята, як найбольш згуртаванага і свядомага ядра Советаў, з найшырэйшымі масамі ўсіх працоўных. Гэта найбольш інтэрнацыянальная з усіх дзяржаўных арганізацый класа грамадства.

Советы—усеаб'емныя, масавыя арганізацыі, якія, як у нас, так і ў Сталін, у максімальнай меры аблягчаюць працоўным удзел у будаўніцтве новай дзяржавы і кіраванні ёю, узяваюць рэвалюцыйную энергію, ініцыятыву і творчыя здольнасці мас у барацьбе за сацыялізм.

Савецкая дзяржава—гэта крок уперад у развіцці ўсяго чалавецтва. Дыктатура пролетарыята, сацыялістычная дзяржава—магутны сродак арганізацыі сіл працоўнага чалавецтва усіх краін, людзей чэсных, адданных прагрэсу чалавечага грамадства.

Толькі ў выніку перамогі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ператварылася ў жыццё вучэнне Леніна—Сталіна аб Савецкай дзяржаве, як дзяржаўнай форме дыктатуры пролетарыята, узнік новы тып дзяржавы, у корані адметны ад усіх вядомых у гісторыі дзяржаў—сацыялістычная дзяржава.

Таварыш Сталін—геніяльны прадаўжальнік справы Маркса—Энгельса—Леніна—бліскуча і ўсебакова распрацаваў вучэнне аб сацыялістычнай дзяржаве і ўсе звязаныя з ім пытанні: аб дыктатуры пролетарыята, аб узаемасувязі і адзінстве трох яе бакоў, аб сістэме і механізме дыктатуры рабочага класа і т. д.

Пытанне аб механізме дзяржавы, яе рычагах, метадах і прыемах займае важнейшае месца ў сталінскім вучэнні аб дзяржаве.

На XVIII з'ездзе партыі таварыш Сталін асабліва падкрэсліў значэнне гэтага пытання. Ён ускрыў усю шкоднасць недаацэнкі акружаючых нас капіталістычных дзяржаў і іх разведвальных органаў. Каб своєчасова выкрыць каварныя метады і шкодніцкую дзейнасць агентаў замежных разведак, трэба мець яснае ўяўленне аб механізме капіталістычных дзяржаў. З другога боку, тав. Сталін асабаю сілай падкрэсліў ролю і значэнне механізма нашай магутнай сацыялістычнай дзяржавы і яе рычагі.

Тав. Сталін распрацаваў пытанне аб формах і метадах актыўнага ўдзелу ролі сацыялістычнай дзяржавы, аб сутнасці і прызначэнні арганізацыйных і палітычных момантаў дзяржавы будучага многанацыянальнай сацыялістычнай дзяржавы. Тав. Сталін развіў «нінскае вучэнне аб партыі як кіруючай і накіроўваючай сілы ў сістэме дыктатуры пролетарыята; аб сацыялістычнай інтэлігенцыі,

1) Сталін „Пытанні левізму“, стар. . .

без якой не можа абыйсціся савецкая дзяржава; аб соцыялістычным праве і законнасці, якое нямысліма без соцыялістычнай дзяржавы.

Тав. Сталін стварыў вучэнне аб двух фазах у развіцці соцыялістычнай дзяржавы і даў закончаны адказ на пытанне аб далейшых шляхах і перспектывах яе развіцця.

Асноўнае і галоўнае патрабаванне марксісцка-дыялектычнага метада—аб неабходнасці гістарычнага падыходу да грамадскіх з'яў— тав. Сталін геніяльна прымяніў і да аналізу развіцця савецкай соцыялістычнай дзяржавы. Разглядаючы савецкую дзяржаву ў яе руху і змяненні, ён ускрывае галоўныя этапы яе развіцця і вызначае яго перспектывы з улікам канкрэтна даных гістарычных умоў.

На XVIII з'ездзе партыі таварыш Сталін з выключнай глыбінёю раскрыў асноўны характэр, сутнасць і асаблівасць пройдзеных нашай соцыялістычнай дзяржавай галоўных фаз развіцця.

З часу Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі наша соцыялістыч дзяржава прайшла дзве галоўныя фазы: першая—ад кастрычніка да ліквідацыі эксплуатацыйных класаў горада і вёскі і другая—ад ліквідацыі капіталістычных элементаў да поўнай перамогі соцыялістычнай сістэмы гаспадаркі і прыняцця новай Канстытуцыі.

У кожнай з гэтых фаз перад нашай дзяржавай стаялі асобныя задачы, якія і вызначалі яе функцыі.

Якая была асноўная задача, якая былі функцыі нашай дзяржавы ў першай фазе яе развіцця?

Асноўная задача гэтага перыяда заключалася ў падаўленні супраціўлення звергнутых класаў, у арганізацыі абароны краіны ад нападу інтэрвентаў, у аднаўленні прамысловасці і сельскай гаспадаркі, у падрыхтоўцы ўмоў для ліквідацыі капіталістычных элементаў¹⁾

У адпаведнасці з асноўнай задачай гэтага перыяда наша дзяржава ажыццяўляла дзве асноўныя функцыі: падаўленне звергнутых класаў і абарону краіны ад нападу інтэрвентаў. Савецкая дзяржава ажыццяўляла на першай фазе свайго развіцця таксама гаспадарчую, арганізатарскую і культурна-выхавальную функцыю, але гэта функцыя не атрымала тады яшчэ дастаткова сур'ёзнага развіцця.

Але чаму іменна гэтыя дзве функцыі: падаўленне звергнутых класаў і абарона краіны ад нападу звонку—складалі асноўную задачу першай фазы ў развіцці соцыялістычнай дзяржавы?

Перамога Вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэвалюцыі выклікала шалёнае супраціўленне звергнутых эксплуатацыйных класаў. Капіталісты, памешчыкі, царскія чыноўнікі, духавенства, чорнасоценная верхавіна арміі і іншыя контррэвалюцыйныя элементы з шалёнай ярасцю адражэліся ад перамогі Савецкай Рэвалюцыі. Яны імгненна мабілізавалі і пусцілі ў ход самыя гнусныя і агідныя сродкі барацьбы супроць дыктатуры рабочага класа, супроць савецкай дзяржавы. Антысавецкая агітацыя, яўны і скрыты сабатаж, тэрор, дыверсіі, бандытызм, антысавецкія змовы і контррэвалюцыйныя паўстанні—гэтыя і іншыя злыя дзеянні і контрмеры з боку эксплуатацыйных класаў і іхных агентаў у сацыялістычнай дзяржаве—у сапраўды пераможанай уладзе звергнутых эксплуатацыйных класаў атрымлівалі прамую падтрымку з боку капіталістычных дзяржаў.

1) Сталін „Пытанні ленызму“, стар. 605.

Вось чаму на першай фазе развіцця соцыялістычнай дзяржавы функцыя падаўлення зверну тых класаў была галоўнай і рашаючай. Толькі пры ўмове яе паслядоўнага ажыццяўлення можна было зламаць і паралізаваць контррэвалюцыйнае супраціўленне звернутых класаў справе перамогі соцыялістычнага будаўніцтва ў СССР.

Але каб адстаяць і ўмацаваць соцыялістычную дзяржаву, адной гэтай функцыі было недастаткова.

Ужо з першых дзён устанаўлення савецкай улады памешчыкі, капіталісты, белагвардзейскія генералы ўступілі з замежнай буржуазіяй у змову для падрыхтоўкі ваеннай інтэрвенцыі супроць краін Савецкай. Каб абараніць сацыялістычную дзяржаву ад нападку інтэрвенцый, трэба было ўзяць рабочых і сялян на ацэчэственную вайну супроць ішакраных захватчыкаў і буржуазна-памешчыцкай белагвардыішчыны. Савецкая рэспубліка і Чырвоная армія рабілі шмат аднаго за другім справіткаў: Англія, Італія, Юдэя, Дэнкіна, Краснова, Врангеля, вышыбаюць з Украіны і Беларусі яшчэ аднаго стаўленіка Антанты—Пісудскага і, такім чынам, адбіваюць замежную інтэрвенцыю, выганяюць вон яе войскі з межаў Савецкай краіны¹⁾.

Пасля сканчэння грамадзянскай вайны перад соцыялістычнай дзяржавай стаяла задача аднаўлення прамысловасці і сельскай гаспадаркі і падрыхтоўка ўмоў для ліквідацыі капіталістычных элементаў.

У гэты перыяд быў ажыццёўлен найцяжэйшы пераход ад пачатку ваеннага кунізма да нэпа. Ужо ў 1925 г. аднаўленчы перыяд падыходзіў к канцу. XIV з'езд партыі, які сабраўся ў снежні 1925 г., аб'явіў указанымі для Сталіна, Лыжэву, што барцьбіт з перамогі соцыялістычнага грамадства ў СССР з'яўляецца асноўнай задачай. Перамоныя вайнаў і міжнародныя палітычныя пачаткі краіны пачаў хваля індустрыялізацыі, якая законтрыла асноўныя пачаткі індустрыі. У 1929 годзе быў прыняты першы пяцігадовы план. Прасоўванне ўперад па шляху пабудовы соцыялістычнага грамадства адбывалася пры абвастрэнні класовай барацьбы ўнутры краіны і ўнутрыпартыйнай барацьбы. Вынікі гэтай барацьбы, барацьбы з антысавецкага трацкісцка-зіноуеўскага блоку і кулацкай агеацыі партыі—правых рэстаўратараў капіталізма; выгнанне трацкістаў з партыі. Партыя і савецкая дзяржава арганізавалі рашучае наступленне соцыялізма на капіталістычныя элементы горада і вёскі. 1929 год—год вялікага пералому, калі былі дасягнуты вялікія поспехі ў галіне прамысловасці і першыя сур'ёзныя поспехі ў галіне сельскай гаспадаркі: паварот серадняка ў бок калгасаў, масавы калгасны рух.

Такім чынам, сканцэнтраваны ў сваіх руках усе камандныя і арганізаваныя выданні, маючы ў сваім распараджэнні магутную Чырвоную Армію і савецкую разведку, соцыялістычная дзяржава пачала і вядзенне і эканамічнае супраціўленне звернутых эксплуатацыйскіх класаў. Праз індустрыялізацыю краіны і каапераванне сялянства яна падрыхтавала ўмовы для ліквідацыі капіталістычных элементаў.

На аснове разгортвання масавай калектывізацыі сельскай гаспадаркі была ажыццёўлена ліквідацыя кулацтва—гэтага апошняга і самага шматлікага эксплуатацыйскага класа, апошняга аплота рэстаўрацыі капіталізма ў нашай краіне. Была вырашана галоўная задача ліквідацыі капіталістычных элементаў, што азначала завяршэнне пер-

¹⁾ „Кароткі курс гісторыі ВКП(б)“, стар. 233—234.

і ані фазы развіцця сацыялістычнай дзяржавы і ўступленне яе ў другую фазу.

Другая фаза ў развіцці сацыялістычнай дзяржавы, як указвае тав. Сталін, — «гэта перыяд ад ліквідацыі капіталістычных элементаў гаспадаркі і вёскі да поўнай перамогі сацыялістычнай сістэмы гаспадаркі і прыняцця новай Канстытуцыі».

Цяпер перад сацыялістычнай дзяржавай пастаюць новыя задачы, якія патрабуюць змянення яе функцый і форм. Асноўнай задачай стала арганізацыя сацыялістычнай гаспадаркі па ўсёй краіне і ліквідацыя апошніх рэшткаў капіталістычных элементаў, арганізацыя культурнай рэвалюцыі, арганізацыя ўваходна-выходнага гандлю і арміі для абароны краіны» (Сталін).

У перыяд другой фазы савецкая дзяржава хутка прасоўваецца ўперад па шляху сацыялістычнага будаўніцтва.

У 1933 годзе, на студзеньскім пленуме ЦК і ЦКК ВКП(б) тав. Сталін, падводзячы вынікі першага п'яцігоддзя, указаў, што сацыялістычная сістэма гаспадаркі ліквідавала капіталістычныя элементы ў галіне прамысловасці і сельскай гаспадаркі і стала безраздзельна пануючай сістэмай ва ўсёй народнай гаспадарцы.

Магутная сацыялістычная індустрыя поўнаасцю выцесніла прыватную прамысловасць, пераўладкавала ў 1930 годзе ў сям раз прамысловую прдукцыю дзяржавы і вёскі. У галіне сельскай гаспадаркі безраздзельна пануе буйнейшая ў свеце і ўзброеная і арганізаваная сацыялістычная гаспадарка ў выглядзе калгасу і саўгасу, якія асобны сектар ужо не адыгрывае ніякай сур'ёзнай ролі ў эканамічным жыцці краіны. Усё тавараабарот канцэнтраваны ў руках дзяржавы, кааперацыі і калгасаў. Вялікія перамогі сацыялізма запісаны ў Сталінскай Канстытуцыі.

У сувязі са змяненнем класовай структуры савецкага грамадства, з канкрэтным змяненнем функцый дзяржавы, у савецкай дзяржаве пачаўся перыяд змянення функцый і форм гаспадаркі і культуры краіны. «Організацыя новай, эканамічнай, культурнай і грамадскай будовы краіны, арганізацыя функцый і форм гаспадаркі і культуры краіны, арганізацыя сацыялістычнай уласнасці ад калгасаў і саўгасаў да раскіданых па ўсёй краіне народнага дабра» (Сталін).

Адзінадушны гом у функцыях і формах гаспадаркі і культуры сацыялістычнай уласнасці — савецкая дзяржава ахоўвае аснову сацыялістычнага ладу, крыніцу культурнага, заможнага, шчаслівага жыцця працоўных нашай краіны.

На працягу першага п'яцігоддзя савецкая дзяржава перамагла ў пераходзе ад пераходнага перыяду да перамогі сацыялістычнай гаспадаркі і культуры краіны. Гэтым перамогай і культурна-выхаваўчай работай дзяржаўных органаў. Гэтым другая фаза развіцця адрозніваецца ад першай фазы развіцця сацыялістычнай дзяржавы.

У сувязі з фактам наяўнасці капіталістычнага акружэння краіны, у савецкай сацыялістычнай дзяржаве поўнаасцю захавалася функцыя абароны краіны ад нападў вонку. Гэту функцыю выконвае ў нашым чынам, такі магутны орган дзяржавы, як Чырвоная Армія. Васіль М. і Філот і савецкая рэвалюцыя прыкладна і рэальна з'яўляюцца самым зорным звернутым ужо ўнутр краіны, і ў нас ёсць «нескінутыя ворагі» (Сталін).

Савецкая дзяржава і функцыі сацыялістычнай дзяржавы па другой фазе развіцця гаспадаркі і культуры краіны. Гэта змяненне перыяду

злася, галоўным чынам, у поўнай дэмакратызацыі палітычнага жыцця нашай краіны, у ажыццяўленні да канца разгорнутага, усенароднага сацыялістычнага дэмакратызма, законадаўча замацаванага ў Сталінскай Канстытуцыі.

Стала быць, цяпер наша сацыялістычная дзяржава і па форме і па функцыях значна пераўтварылася ад сацыялістычнай дзяржавы першай фазы.

Робячы вывады са свайго геніяльнага аналізу развіцця сацыялістычнай дзяржавы, таварыш Сталін адзначае:

«Мы маем цяпер зусім новую сацыялістычную дзяржаву, нябачаную яшчэ ў гісторыі і значна адметную па сваёй форме і функцыях ад сацыялістычнай дзяржавы першай фазы».

Дзве галоўныя фазы развіцця сацыялістычнай дзяржавы пераўтварыліся адна ад другой «кітайскай сцяною», пераход ад адной фазы да другой—працэс дыялектычны.

Распрацоўка таварышом Сталіным пытання аб двух фазах развіцця савецкай дзяржавы, вучэнне аб зменах функцый сацыялістычнай дзяржавы, яе форм разам са змяненнем задач і канкрэтных умоў сацыялістычнага будаўніцтва—усё гэта з'яўляецца бліскучым развіццём ленінскага вучэння аб ролі дзяржавы ў перыяд сацыялізму.

Развіваючы і ўзбагачаючы новымі геніяльнымі ідэямі марксісцка-ленінскае вучэнне аб дзяржаве, тав. Сталін усебакова распрацаваў пытанне аб формах і метадах актыўна-ўздзейнай ролі нашай дзяржавы; аб сацыялістычнай дзяржаве як вялікай творчай, пераўтвараючай сіле, якая забяспечвае паспяховае завяршэнне будаўніцтва бяскласовага сацыялістычнага грамадства і паступовы пераход ад сацыялізма да камунізма.

У нашай краіне пабудавана ў асноўным першая фаза камуністычнага грамадства—сацыялізм. Гэта велізарнейшая сусветна-гістарычная перамога савецкага народа, дасягнутая пад кіраўніцтвам і пры лідэрстве Леніна—Сталіна, законадаўча замацаваная ў Сталінскай Канстытуцыі.

Савецкі Саюз уступіў цяпер «у новую паласу развіцця, у паласу завяршэння будаўніцтва сацыялістычнага грамадства і паступовага пераходу да камуністычнага грамадства, дзе кіруючым пачаткам грамадскага жыцця павінен быць камуністычны прынцып: «Ад кожнага—па яго здольнасцях, кожнаму—па яго патрэбнасцях»¹⁾.

У эпоху сацыялізма гіганцкі ўзрасла роля савецкай дзяржавы як арганізатара і выхавацеля савецкага народа. Гэта з'яўляецца адным з важнейшых палажэнняў сталінскага вучэння аб сацыялістычнай дзяржаве.

Важнейшая задача сацыялістычнай дзяржавы—абяспечыць тэмпіраванае развіццё прадукцыйных сіл краіны, высокаразвітую прадукцыйную працу, якая стварае неабмежаванае багацце прадуктаў і дазваляе перайсці ад прынцыпа размеркавання па працы да прынцыпа размеркавання па патрэбнасцях.

¹⁾ „Кароткі курс гісторыі ВКП(б)“, стар. 326—327.

соцыялістычная дзяржава, апрапарыцца на строга прадуманы план соцыялістычнага будаўніцтва, усямерна выкарыстоўваючы навадзеныя дасягненні навук і тэхнікі, будзе пашырць і умацоўваць матэрыяльную базу камунізму. Арыентацыя і тэхнічна-ўдзельная роля соцыялістычнай дзяржавы, кіруючай і пачынай болейшэрагу дасягненняў прагрэсу і распрадавання прадуктаў і паслуг у народзе за іх ажыццяўленне.

У артыкуле 11 Сталінскай Канстытуцыі гаворыцца:

«Гаспадарчае жыццё ў СССР вызначаецца і накіроўваецца дзяржаўным парадкам гаспадарчым планам у інтарэсах павелічэння грамадскага багацця, няўхільнага ўздыму матэрыяльнага і культурнага ўзроўню працоўных, умацавання незалежнасці СССР і ўзмацнення яго абароназдольнасці»

Гіганцкі вяліка арганізатарская і актыўна-ўздзейная роля соцыялістычнай дзяржавы ў гэтым, што яна кіруе і арганізуе ўсё жыццё ў краіне, як у гаспадарчым, так і ў культурным, асабліва ў гаспадарчым і культурным кіраўніцтвам.

Гэтыя функцыі ажыццяўляюцца праз усе дзяржаўныя органы, асабліва праз дзяржаўныя адміністрацыйныя органы, якія ў сваю чаргу кіруюць і арганізуюць усе гаспадарчыя і культурныя справы ў краіне. Гэтыя органы дзяржавы ў сваю чаргу кіруюць і арганізуюць усе гаспадарчыя і культурныя справы ў краіне.

Уздым культурна-тэхнічнага ўзроўню рабочага класа да ўзроўню культурна-тэхнічных працоўных у рэшце рэшт да ўздыму культурна-тэхнічнага ўзроўня ўсёй народнай масы, гэта адна з галоўных задач дзяржавы ў перыяд пераходу ад пераходнага перыяду да пераходнага перыяду. Гэта адна з галоўных задач дзяржавы ў перыяд пераходу ад пераходнага перыяду да пераходнага перыяду.

Гэтыя функцыі ажыццяўляюцца праз усе дзяржаўныя органы, асабліва праз дзяржаўныя адміністрацыйныя органы, якія ў сваю чаргу кіруюць і арганізуюць усе гаспадарчыя і культурныя справы ў краіне. Гэтыя органы дзяржавы ў сваю чаргу кіруюць і арганізуюць усе гаспадарчыя і культурныя справы ў краіне.

Дзяржава, каб соцыялістычная дзяржава магла справіцца са сваёй задачай, яна павінна мець у сваёй арганізацыі і ў сваёй дзейнасці ўсе дзяржаўныя органы, якія ў сваю чаргу кіруюць і арганізуюць усе гаспадарчыя і культурныя справы ў краіне.

Умацоўваючы і ўдасканальваючы соцыялістычную дзяржаўную мадэль, яна павінна развіваць соцыялістычную дэмакратыю, павышаць выхавальны, павышаць агульную культуру кадраў савецкай

дзяржаўных дзячоў, соцыялістычнай інтэлігенцыі, развіваць соцыялістычную законнасць, якая з'яўляецца дзейным сродкам ўмацавання дзяржавы, сродкам камуністычнага выхавання ўсяго насельніцтва нашай краіны.

Паколькі асноўная наша задача ў сучасны момант заключаецца ў камуністычным выхаванні мас, трэба паляпшаць работу і ўдасканальваць структуру іх грамадскіх арганізацый: прафесійных саюзаў, Камуністычнага саюза моладзі, калгасных і кааперацыйных арганізацый і г. д.

Нарэшце, галоўнейшы з галоўных сродкаў ўмацавання магутнасці і арганізаванасці соцыялістычнай дзяржавы — гэта кіравніцтва магутнай пераможнай партыі Леніна—Сталіна як асноўнай кіруючай сілы у сістэме дыктатуры пролетарыята. Кіравніцтва партыі, тэорыя тав. Сталін, — ёсць галоўнае ў дыктатуры пролетарыята». Яшчэ больш умацоўваць і расшыраць сферу сувязі з масамі, згуртоўваць масы вакол сябе, вучыць масы і вучыцца ў мас — у гэтым, як вучыць тав. Сталін, — «сіла і пераможнасць большэвіцкага кіраўніцтва».

Партыя Леніна—Сталіна, кіруючыся марксісцка-ленінскім вучэннем, стварыла першую ў свеце соцыялістычную дзяржаву, дзяржаву нябывалай моцнасці і сілы, нябывалай патэтычнай, маральнай, матэрыяльнай і арганізаванай магутнасці. Каб пасяхова загарыць будаўніцтва соцыялізма і забяспечыць п'яную перамогу камунізму павінны і ў далейшым умацоўваць магутнасць і ўдасканальваць гэту першую у свеце соцыялістычную дзяржаву, якая знаходзіцца яшчэ ў капіталістычным акружэнні.

Да апошняга часу заставалася недапрацаваным вельмі важнае пытанне аб лёсе і законамернасцях развіцця соцыялістычнай дзяржавы пры ўмове, калі яна знаходзіцца ў капіталістычным акружэнні. У гэтым пытанні да апошняга часу зыходзілі з таго вядомага тэарэтычнага пазыжэння Энгельса, што пры камунізме дзяржава становіцца непатрэбнай, што яна адамрэ.

Маркс і Энгельс, у перыяд, калі не было яшчэ развітога імперыялізма, выразілі пачатковыя адміранні дзяржавы, якія не былі правільнага для таго часу меркавання, што соцыялізм пераможа адначасова ва ўсіх важнейшых капіталістычных краінах. У сілу гэтага і не ставілася пытанне аб міжнароднай абстаноўцы, аб капіталістычным акружэнні.

Рашаючы пытанне аб адміранні дзяржавы пасля ліквідацыі класаў і класавых адрозненняў, Энгельс зыходзіў з умоў унутранага развіцця соцыялістычнага грамадства. Паколькі пытанне аб дзяржаве краіны пераможанага соцыялізма ад капіталістычнага акружэння тады не стаяла перад Энгельсам, паставлена формула Энгельса ў гэтым выглядзе была правільнай.

У далейшым, у новых умовах імперыялістычнага развіцця капіталізма, Ленін даказаў, што нероўнамернасць і скачкападобнасць эканамічнай і палітычнага развіцця сёння безумовны закон капіталізму. Зыходзячы з гэтага закона, ленінска-сталінская тэорыя ўсталявала, што адначасовая перамога соцыялістычнай рэвалюцыі ва ўсіх краінах немагчыма, што яна пераможа спачатку ў адной, асобна ўзятай, капіталістычнай краіне або ў некалькіх краінах.

А ўсё гэта азначае, што ў наш час адбылося карэннае змяненне

гістарычнай абстаноўкі ў параўнанні з перыядам, калі жылі Маркс і Энгельс. Гэта змяненне, якое прадвырашыла пытанне аб перамоце социализма, не магло не аказаць уплыву і на развіццё марксісцкага вучэння аб дзяржаве.

Конкрэтыя гістарычныя ўмовы будаўніцтва социализма ў СССР наглядна пацвердзілі вучэнне Леніна—Сталіна аб будаўніцтве социализма ў адной краіне, калі яна пават і знаходзіцца ў акружэнні капіталістычных дзяржав.

Вядома, што Ленін меў на ўвазе развіццё далей у другой частцы сваёй кнігі «Дзяржава і рэвалюцыя» марксісцкае вучэнне аб дзяржаве, аспрабуючыся ўжо на вопыт існавання савецкай дзяржавы. Як указвае таварыш Сталін, перашкодзіла яму выканаць гэту задачу «Але чаго не паспеў зрабіць Ленін, павінны зрабіць яго вучні» (Сталін). XVIII з'езд партыі адказаў на гэтыя словы бурнымі апладысменентамі, выражаючы ім вялікую удзячнасць Іосіфа Вільгельма, які зрабіў тое, што не паспеў зрабіць Ленін.

Тав. Сталін, аналізуючы агульную формулу Энгельса і адмірання дзяржавы, гаворыць:

«Нельга пашыраць агульную формулу Энгельса аб дзяржаве социализма наогул на прыватны і канкрэтны выпадкі перамогі социализма ў адной, асобна ўзятай краіне, якая мае вакол сябе капіталістычнае акружэнне, якая падвержана пагрозе ваеннага нападу звонку, якая не можа з прычыны гэтага адцягвацца ад міжнароднай абстаноўкі і якая павінна мець у сваім распараджэнні і добра зорную армію, і добра арганізаваныя карныя органы, і моцную разведку, значыць, павінна мець сваю дастаткова моцную дзяржаву,—для таго, каб мець магчымасць абараняць заваёвы социализма ад нападу звонку»¹⁾

Тав. Сталін, як вялікі майстар марксісцкай дыялектыкі, геніяльна вырашыў самае жыццёвае не толькі вялікае тэарэтычнае, але і практычнае пытанне аб дзяржаве социализма ў адной краіне. Ці можа ў нас дзяржава таксама і ў перыяд комунізма? І тав. Сталін у сваім дакладзе на XVIII партыйным з'ездзе класічна адказаў на гэтае пытанне:

«Так, захаваецца, калі не будзе ліквідавана капіталістычнае акружэнне, калі не будзе знішчана небяспека ваенных нападаў звонку, прычым зразумела, што формы нашай дзяржавы зноў будуць зменены, адпаведна са змяненнем унутранай і знешняй абстаноўкі.

Не, не захаваецца і аднаго, калі капіталістычнае акружэнне будзе ліквідавана, калі яно будзе заменена акружэннем социализма»²⁾.

Гэта палажэнне тав. Сталіна з'яўляецца новым геніяльным адкрыццём, калі ўспамінаць ухвалу ў развіццё марксісцкага вучэння аб дзяржаве, класічным узорам тэорыі дзяржавы марксісцка-ленінскай тэорыі. Гэта палажэнне прасякнута сталінскім марксізмам, адрозніваецца канкрэтнымі данымі гістарычных умоў, і вядома, гэтае палажэнне будзе ўвасаблена ў дзяржаву.

1) Сталін «Пытанні ленинизма», стар. 603.

2) Там-жа, стар. 606.

нейшага практычнага вопыту, канкрэтызацыяй на яго аснове і да-
лейшым развіццём тэорыі дзяржавы.

Яанчэ ў 1924 годзе ў «Плане семінара па левінізму» тав. Ста-
лін паставіў пытанне аб задачах і функцыях дзяржавы протэ-
кцыі ў астановах капіталістычнага акружэння. У наступным
годзе гэтае пытанне было разгледжана ў рэзуме адзі-
наго работ.

Ворагі соцыялізма—бухарины і трацкісты, змагаючыся за рэ-
стаўрацыю капіталізма ў нашай краіне, усімі сродкамі імкнуліся рас-
кідваць моц дзяржавы, падстаўляць соцыялізму і левінізму
жорсткія і суровыя выпрабаванні. Сярод іх былі і спробы выкарыстаць
свае асаблівыя «хеміка і стэрылі» адмірання дзяржавы і ўмовах, калі
дзяржава была ў сапраўды абарончым становішчы. Гэтае становішча
ліваў неабходнасць умацавання дыктатуры рабочага класа, соцыялі-
стычнай дзяржавы.

У 1926 годзе ў рабоце «Да пытанняў левінізма» тав. Ста-
лін асаба падкрэсліў:

«Не следуе забываць, што рэвалюцыя перамагла пакуль
што усяго толькі ў адной краіне. Не следуе забываць, што,
пакуль ёсць капіталістычнае акружэнне, будзе і небяспека ін-
тэрвенцыі з усімі выцякаючымі з гэтай небяспекі вынікамі»¹⁾

У сувязі з гэтым тав. Сталін падкрэсліваў, што армія і іншыя ар-
ганізацыі неабходны цяпер, у перыяд будаўніцтва, гэтак сама, як і
у перыяд грамадзянскай вайны.

На XVI з'ездзе ВКП(б) у 1930 годзе тав. Сталін зноў падкрэслі-
ваў, што адміранне дзяржавы можа прыйсці толькі праз усямернае
ўмацаванне дыктатуры пролетарыята і толькі пры падрыхтоўцы
ўмоў для адмірання дзяржавы.

На студзеньскім пленуме ЦК і ЦКК ВКП(б) у 1933 годзе тав. Ста-
лін у сваім дакладзе аб выніках першай пяцігодкі рашуча абвяргае
гледзішча, паводле якога дзяржава адмірання і адмірання дзяржавы ра-
бочага класа, выясненне яе функцыі па ахове соцыялістычнай влас-
насці ад раскрадвання і зладзейства, указвае задачы соцыялістычнай
дзяржавы ў справе канчатковай ліквідацыі рэштак капіталістычных
элементаў.

У 1934 годзе, на XVII з'ездзе ВКП(б), тав. Сталін зноў указвае
на неабходнасць рашуча адрэзаць зварожыя тэорыі адмірання
дыктатуры пролетарыята, напамінае аб капіталістычным акружэнні
і неабходнасці ўсямерна ўмацоўваць соцыялістычную дзяржаву.

Значэнне гэтай праблемы асабліва падкрэслена ў дакладзе
тав. Сталіна на лютаска-сакавіцкім пленуме ЦК ВКП(б) у 1937 годзе.
«Аб недахопах партыйнай работы і мерах ліквідацыі тэлексыяў
і іншых двурушнікаў».

І, нарэшце, у дакладзе на XVIII з'ездзе партыі тав. Сталін даў
закончанае вучэнне аб соцыялістычнай дзяржаве, аб яе лесе ва ўмо-
вах капіталістычнага акружэння. Тав. Сталін паказаў, што да той
пары, пакуль існуе капіталістычнае акружэнне, не можа быць і г-
тэорыі аб адміранні дзяржавы, што адміранне дзяржавы па вышэйшым
фазе кму дэма-мяркас замену капіталістычнага акружэння соцыя-
лістычным.

¹⁾ Сталін «Пытанні левінізма», стар. 118

Сталінскае вучэнне аб соцыялістычнай дзяржаве патрабуе .
лейшага ўмацавання нашай дзяржавы, яшчэ большага ўзмацнення
магутнасці Чырвонай Арміі і савецкай разведкі.

Магутная соцыялістычная дзяржава неабходна не толькі усяму
савецкаму народу ў інтарэсах пабудовы і абароны камунізма, яна
неабходна таксама і працоўным усяго свету, як несакрышальная крэ-
пасць сусветнай пролетарскай рэвалюцыі, як база для яе раз-
горвання.

Вучэнне тав. Сталіна аб неабходнасці захавання і ўмацавання на-
шай дзяржавы і пры камунізме пры наяўнасці капіталістычнага акру-
жэння звязана і выцякае з яго вучэння аб магчымасці перамогі кому-
нізма ў адной краіне.

І вялікая заслуга тав. Сталіна перад навукай і чалавецтвам
заклучаецца ў тым, што сваім вучэннем ён ліквідаваў недапрацава-
насць і недастатковасць некаторых агульных палажэнняў марксісцкай
тэорыі аб дзяржаве, распрацаваў закончанае вучэнне аб соцыялістыч-
най дзяржаве і наказаў умовы яе развіцця ў абстаноўцы капіталі-
стычнага акружэння.

Увесь савецкі народ можа разам з тав. Молатавым сказаць, што
ё галіне тэорыі і практыкі савецкай соцыялістычнай дзяржавы,
таксама як і ва ўсіх галінах савецкай навукі і савецкага будаўніцтва,
«вядна вядучая і натхняючая воля нашай вялікай большэвіцкай партыі і яе правадыра тав. Сталіна»¹⁾.

Сталінскае вучэнне аб соцыялістычнай дзяржаве ўзброіла партыю,
увесь савецкі народ ясным, чоткім разуменнем сутнасці і значэння
ролі і задач савецкай дзяржавы, асвятліла далейшы шлях нашага
пяхілімага руху ўперад, да ззяючых вышын камунізма.

Соцыялістычная дзяржава рабочых і сялян—гэта магутная і не-
пераможная сіла савецкага многамільённага народа, які упэўнена і
радасна ідзе ўперад пад выпрабаваным кіраўніцтвам сваёй вялікай
партыі большэвікоў, свайго вялікага правадыра і настаўніка та-
рыша Сталіна.

Л. Ільчоў

Філасофская праца таварыша Сталіна

Філасофская праца таварыша Сталіна, апублікаваная спачатку ў «Кароткім курсе гісторыі ВКП(б)», а затым ападкаваная ў 11-м выданні «Пяцінаву-сямніма», прадстаўляе гонарны ўклад марксісцка-ленінскай філасофіі. Гэта праца таварыша Сталіна, якая развіла большэвіцкую філасофію, творча развіла далей тэарэтычныя асновы большэвіцкай партыі.

Такую цэльную філасофскую працу, якая будзе жыць ваякі, мог стварыць толькі чалавек, які ў дасканаласці валодае дыялектычным метадам, умеючы марксісцкі погляд на гэты свет прымяніць да практычных пытанняў рэвалюцыйнага руху ў розных умовах класавых барацьбы. Такую працу мог стварыць толькі чалавек, які валодаў раздолівай марксісцкай логікай, глыбока ведаў законы гісторычнага развіцця і таму бачыць нязмерна глыбей і далей іншых перспектывы гістарычнага развіцця.

Марксісцкая філасофія выкладзена ў класічных творах Маркса, Энгельса, Леніна і Сталіна. Побач з такімі творамі, як «Нямецкая ідэалогія», «Анты-Дзяюрынг», «Людвіг Фейербах», «Матэрыялізм і эмпірыкрытыцызм» работа таварыша Сталіна «Аб асноўным і гістарычным матэрыялізме» утварае залаты фонд марксісцка-ленінскай філасофіі.

Выхад гэтай працы—знамянальная падзея, бо яна яшчэ раз сведчыць аб наглыбшай і непарукай сувязі паміж рэвалюцыйнай барацьбай і рэбучай марксісцкай логікай і філасофіяй, паміж тэорыяй і практыкай.

Марксісцка-ленінская філасофія з'яўляецца тэарэтычным фундаментам камунізма, яна асновавае стратэгію і тактыку класавых барацьбы пролетарыята і яго партыі.

Вялікі Ленін, змагаючыся за стварэнне партыі новага тыпу, партыі, непрымыманай у адносінах ворагаў рабочага класа, ствараў і распрацоўваў яе ідэалагічныя, арганізацыйныя, палітычныя і тэарэтычныя асновы. Гэтыя асновы філасофскага характару. Ленін і М. І. Сталін і эмпірыкрытыцызм» з'яўляецца тэарэтычнай падрыхтоўкай большэвіцкай партыі. У гэтай кнізе Ленін развіў усе асноўныя пытанні філасофіі марксізма, асабліва пераходзіў ад тэарэтычных асноў рабочага класа.

«Можна з упэўненасцю сказаць,—чытаем мы ў «Кароткім курсе гісторыі ВКП(б)»,—што ніколі яшчэ ў гісторыі ні адна палітычная група не была так грунтоўна падрыхтаваная да таго, каб аформіцца ў партыю, як большэвіцкая група»¹⁾.

¹⁾ «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 134.

Большевiцкая група аказалася так грунтоўна падрыхтавана і дiффармiленнa ў партыю iмeннa таму, што Лeнiн i Сталiн з дiдaкiнcкiм узбрoйвалi рабочы клac рeвoлюцыйнaй тeорыяй, узбoйвалi мaркciсцкa-лeнiнcкaй фiлacofiяй. Лeнiн i Сталiн з пepшaх-жa вpoкaтa cвaей рeвoлюцыйнaй дзeялacцi надiдзiлi вeлiчaзнe зaтoчeнe абpудoвaннeм i далейшaмy рaзвiццy фiлacofickiх пoглядaў мaркciзмa. Пiдoбнa Мaркcу i Энгeльcу, якiя пpымянялi мaтepыялiсцыйнyю дыaлeктыкy дa вeчaгaтaтa пpактычнaгa тeopыячнaгa дзeялacцi. Тeпep i Сталiн, рaспpядeлiвшы cтpатeгiю i тaктыкy клacaвaй бapaцьбa, aнaлiзyючы нoвыя з'явы гpaмaдcкaгa жыцця, yскpывaючы зaкoнaмepнacцi гiстapычнaгa рaзвiцця y нoвyю дoкy, кap'ялaсcя aстpэцкa i cтpэгiкa мaтepыялiсцыйнaй дыaлeктыкi.

Лeнiн yкaзвaў, што aснoвaпaлoжнiкi мaркciзмa пpымянялi тaкiх-тaкiх мaтepыялiзм дa тaктыкi i пaлiтыкi paбoчaгa клaca.

Аснoвнyю зaдaчy тaктыкi пpoлeтapиятa Мaркc мaвiвaў y cтpогaй aдпaвeднacцi з yсiмi пacылкaмi cвaгo мaтepiялiсцкaгa дiялeктычнaгa aсeпeктa (1).

Гэтыя cлoвы Лeнiнa ўкaзвaюць нa тoе, што пaлiтычнaя бapaцьбa пpoлeтapиятa i ягo пapтiя з'язaнa ў aднo з мaркciсцкaй фiлacofiяй. Клaciкi мaркciсцкa-лeнiнcкaй нaвyкi нiкoлi нe рaзглядaлi рeвoлюцыйнyю тeopыю як мeйкi фeтыш, a рaзглядaлi яe, як кipaвнiцтвa дa oб'яcнaннa гiстapычнaгa пaдaкa тaкiх змeнaтaх i cтaнoвiшчaх, якiх дaтa pуxaючaй рeвoлюцыйнaй cилы. Ствopaннa i рaзвiтa iмi cвeтa пoгляд aд пaчaткy дa кaнцa пpacякнyт вepaй y рeвoлюцыйнyю гвopчacць мac, y гiстapычнyю нeмiнyчacць пepaмoгi пpoлeтapиятa.

Аднoй з нaйбoльш хapaктepнax pыc мaркcиcцкaй фiлacofii ўдзялeццa яe клacaвa-пapтыйнa хapaктap, яe aргaнiчнaя cуcтaвa пaлiтычнaй бapaцьбoй кoмyнiсцыйнaй пapтiя. Нeдapмa Лeнiн yкaзaв, што бeз тaгo бoкy дыaлeктычнaгa мaтepыялiзмa, якi нaвyкe aбгpунтoвaнe пaлiтыкy пpoлeтapиятa, нe мoгa рaзyмeць cамoй cтaнoвiшчa мaркcиcцкaй фiлacofii, яe aсeпeктaнaгa a дyхy. Тaвapыш Сталiн y cвaгeй фiлacofickaй paбoцe ўдзялe aсoбyю ўвaгy гэтaмy бoкy дыaлeктычнaгa мaтepыялiзмa. Якoe-б пaтaннe нe рaзглядaлacя y paбoцe тaвapышa Сталiнa «Аб дыaлeктычным i гiстapычным мaтepыялiзмe», yсюдy мy знaхoдзiм здaйўлiючыя aбaгy п'нeннi, яpкiя i глyбoкiя пpиклaдa, якi дeмoнcтpуюць вeлiчaзнyю рeвoлюцыйнyю cтaнoвiшчa фiлacofii мaркciзмa-лeнiнiзмa.

Paбoтa тaвapышa Сталiнa пaчынaеццa cлoвaмi

Дыaлeктычнa мaтepыялiзм ёсць cвeтaпoгляд мaркcиcцкa-лeнiнcкaй пapтiя. Гэтым пaлaжeннeм тaвapыш Сталiн нaдкpэcлiў двa вaжнeйшiя мoмaнтa. З aднaгo бoкy, ён вьзнaчyў мecцa i знaчeннe фiлacofii мaркciзмa-лeнiнiзмa y жыццi бoльшeвiцкaй пapтiя. У дoгepaйчнaй гiстopыi, y яe cлaунax cпpaвax; i дpyгoгa—paскpыў i кaнцeнтpавaнa вьзpaзiў cутнacць i рeвoлюцыйнyю нaкipaвaнacць мaркcиcцкaй фiлacofii.

Мысль тaвapышa Сталiнa, вькaзaнaя ў пaчaткy ягo paбoтa, нaпiсaнa y 1938 гoдзe, знaхoдзiццa ў нeпacpэднaй cувязi з ягo paнiшiмi фiлacofickиmи paбoтaмi, якiя aднocяццa дa пepыядa 1906 гoдa. Якo гoдa тaвapыш Сталiн aсaблiчy cвoгy звapoчeннa нa кaтepы дa пpымянeннe пaлaжeннiяў фiлacofii мaркciзмa ў рeвoлюцыйнaй бapaцьбe пpoлeтapиятa, нa глyбoкyю cувязь тeopыi нaвyкoвaгa cтaнoвiшчa.

лізма з філософськими поглядами марксизма. Так, характеризуючи марксизм, товариш Сталін пише:

«Марксизм не єсть тільки теорія соціалізму. Гэта єсть цільны светопогляд, філософская сістэма, з якой лагічна вынікае пролетарскі соціалізм Маркса. Гэта філософская сістэма называецца дыялектычным матэрыялізмам»¹⁾.

Работа товариша Сталіна «Аб дыялектычным і гістарычным матэрыялізме» прадстаўляе цільнае сістэматычнае выкладанне асноўных прынцыпаў дыялектычнага і гістарычнага матэрыялізма. Марксісцкі дыялектычны метад, марксісцкі філасофскі матэрыялізм і гістарычны матэрыялізм—усе гэтыя бакі і часткі марксісцка-ленінскай філасофіі ў рабоце товариша Сталіна з'яднаны арганічна. У цэлым тэарэтычная праца товариша Сталіна—гэта энцыклапедыя марксісцка-ленінскай філасофіі.

Ажэ адно тое, што товариш Сталін даў у адной рабоце закончыць нарыс дыялектычнага і гістарычнага матэрыялізма, з'яўляюцца велізарным укладам у большэвіцкую філасофію. Ён ажыццявіў неаднаразовыя намеры класікаў марксизма-ленinizма напісаць сістэматычнае выкладанне асноў матэрыялістычнай дыялектыкі.

Вядома, што Маркс і Ленін ставілі перад сабою задачу ў кароткім і папулярным нарысе выкласці асновныя пытанні матэрыялістычнай дыялектыкі. Так, у адным з пісем Энгельсу Маркс пісаў, што калі яму дазваляць час і абставіны, ён мае намер «у аб'ёме 2—3 друкаваных аркушаў зрабіць даступным агульнаму чалавечаму розуму тое разумнае ў метафізіцы, што Гегель адкрыў і разам з тым зацямніў»²⁾.

Не менш важнае значэнне сістэматычнаму выкладанню асноў матэрыялістычнай дыялектыкі надаваў Ленін. У перыяд першай імперыялістычнай вайны Ленін спецыяльна заняўся вывучэннем філасофскай літаратуры, каб ажыццявіць задуманы план кнігі па матэрыялістычнай дыялектыцы.

І Маркс і Ленін прарабілі велізарную работу, падрыхтоўваючы матэрыял для ажыццяўлення намечанай імі задачы. Яны напісалі геніяльныя працы па дыялектычнаму і гістарычнаму матэрыялізму, але гэту спецыяльна паслаўленую перад сабою задачу яны не здолелі выканаць па цэламу раду прычын. І толькі зараз товариш Сталін сваёй філасофскай працай выканаў замысел тварцоў марксизма, выкарыстаўшы велізарнейшую тэарэтычную спадчыну Маркса, Энгельса і Леніна.

Чаму можна сказаць, што гэта сталінская работа—праца класічная? Чым яна выдатна? Якія яе асновныя асаблівасці?

Гэта праца класічная па творчай распрацоўцы ўсіх пытанняў марксісцка-ленінскай філасофіі. Тут абагулены сродкамі філасофскага мышлення ўсе тыя змены, якія адбыліся ў рабочым руху, усё тое, што нарадзілася ў нас у працэсе будаўніцтва соціалізма за час пасля смерці Леніна.

Гэта работа класічная па паказу дыялектыкі ў дзеянні, па майстэрскаму раскрыццю рэвалюцыйнага характару светопогляду і метада партыі дыктатуры рабочага класа. Тут усе палажэнні філасоф

1) Гл. работу Л. Берня «Да пытання аб гісторыі большэвіцкіх арганізацый у 1917—1921 гг.».

2) Маркс і Энгельс. Пісьмы, стар. 105, 1931.

марксізм-ленінізм разглядаецца пад кутом погляду прымясненна да практыкі рэвалюцыйнай барацьбы, да гісторыі грамадства, да практычнай барацьбы партыі рабочага класа.

Гэта работа класічная па глыбіні тэарэтычнага аналізу і абагульнення філасофскай спадчыны Маркса, Энгельса, Леніна.

Гэта работа класічная па сваёй яснасці і чоткасці, па цэльнасці і закончанасці. Тут пытанне за пытаннем разгледжаны ўсе бакі, усе часткі марксісцкай філасофіі, раскрыта яе жыццёвая прада, яе найглыбейшая навуковасць.

Як і ва ўсіх сваіх тэарэтычных работах, так і ў гэтай філасофскай рабоце, таварыш Сталін падыходзіць да марксізма, як да творчай навукі. Было-б няправільна думаць, што самі творцы філасофскай навукі прадставілі Маркс і Энгельс, а таварыш Сталін перапрацаваў новыя сваёй філасофіі, у паследуючым, у сувязі са змяненнем грамадскага развіцця, новымі данымі ў навуцы, — не удаस्कаналілі і не развілі далей абгрунтаваны імі светопогляд. Вядома, што Маркс і Энгельс перапрацавалі і развілі іхныя думкі ў сувязі з развіццём навуцы і грамадства. Таварыш Сталін, кабаштоўнымі адкрыццямі ў навуцы, выкарыстоўваючы іх, перапрацаваў і далейшага развіцця матэрыялістычнай філасофіі.

Энгельс прарабіў выключную работу для таго, каб, абагуліўшы навуковыя адкрыцці ў прыродазнаўстве, стварыць грандыёзную працу па дыялектыцы ў прыродзе. Маркс таксама вывучыў многія галіны навукі для таго, каб атрыманыя матэрыялы разгледзець з пункту погляду дыялектычнага матэрыялізма.

Ленін сваёй філасофскай работай «Матэрыялізм і эмпірыкрытыцызм» не толькі разграміў перараджэнцаў і рэвізіяністаў у філасофіі, але і майстэрскі абагуліў найвышэйшыя дасягненні ў навуцы і перш за ўсё ў прыродазнаўстве.

Работа таварыша Сталіна з'яўляецца далейшым развіццём марксісцка-ленінскай філасофіі. У ёй абагульняюцца ўсе найвышэйшыя дасягненні ў навуцы, усе змяненні грамадскага жыцця, звязаныя з перамогай пролетарскай рэвалюцыі, з перамогай сацыялізма ў нашай краіне.

Філасофская праца таварыша Сталіна напісана ў эпоху сацыялізма, у ёй улічаны вялікія воньт, якога не меў перад сабою Ленін. У гэтым вялікае значэнне сталінскай работы.

Зыходзячы з указання Леніна аб тым, што матэрыялістычная дыялектыка — гэта думка марксісцкай філасофіі, таварыш Сталін перапрацаваў сваю работу з характарыстыкі асноўных рыс матэрыялістычнай дыялектыкі. Зным са пераходам да асноўных рыс матэрыялістычнага матэрыялізма і, урэшце, да характарыстыкі асноўных палажэнняў гістарычнага матэрыялізма.

Таварыш Сталін адразу-ж паказвае, што дыялектычны метад з'яўляецца крываю і асновам прадстаўленняў таго, што ёсць рэальнасць. Прадстаўляючы пераход ад агульных рыс матэрыялістычнага матэрыялізма да асноўных палажэнняў гістарычнага матэрыялізма, ён паказвае, што толькі дыялектыка дае правільнае адлюстраванне рэальнасці і тэарэтычна аб'ясняе яе сутнасць.

Дыялектыка — гэта не ёсць нешта прыдуманас і навізанас прыродзе, гэта сама з'яўляецца асновай і асновай тых прадстаўленняў, якія аб'ясняюць у прадстаўленні грамадства. Таму дыялектыка — гэта не толькі аснова для асноўных рыс дыялектычнага матэрыялізма, але і аснова для развіцця самога жыцця.

Падобна таму, як звязаны адна з другою асобныя з'явы жыцця, гэтак сама павінны быць звязаны і законы дыялектыкі, якія выражаюць гэтыя з'явы.

Перш за ўсё таварыш Сталін указвае на тое, што ўсе з'явы ў прыродзе і грамадскім жыцці неабходна разглядаць з пункту погляду іх узаемных сувязей і абумоўленасці, а не як выпадковае скапленне прадметаў, не ізаляванае адно ад другога.

«Дыялектычны метад лічыць, што ні адна з'ява ў прыродзе не можа быць зразумета, калі ўзяць яе ў ізаляваным выглядзе, па-за сувяззю з акружаючымі з'явамі, бо любая з'ява ў любой галіне прыроды можа быць ператворана ў бяспрычыну, калі яе разглядаць па-за сувяззю з акружаючымі умовамі, у адрыве ад іх, і, наадварот, любая з'ява можа быць зразумета і абгрунтавана, калі яна рэалізуюцца ў яе перапынках сувязі з акружаючымі з'явамі, у яе абумоўленасці ад акружаючых яе з'яў¹⁾».

Без такога падыходу да з'яў грамадскага жыцця немагчыма ні існасці, ні развіццё навукі аб гісторыі грамадства. Раз у свеце ўсе з'явы існуюць абумоўленыя з'явамі, да кожнага грамадскага ладу або грамадскага руху ў гісторыі трэба падыходзіць не з пункту погляду іх існасці, а выходзячы з тых гістарычных умоў, якія парадзілі і гэты грамадскі лад і гэты грамадскі рух.

Для ілюстрацыі гэтага палажэння таварыш Сталін прыводзіць наступны прыклад:

У умовах, калі панавалі царызм і буржуазія, скажам, у 1905 годзе, можа быць з'ява выхавання патрабавання аб буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі, што, як вядома, і рабілі большэвікі на пэўным этапе развіцця, бо гэта патрабаванне ў тых умовах было ўпэўнена правільным і рэвалюцыйным і азначала крок уперад. Але гэта-ж патрабаванне ў другіх умовах, калі перамагла ўжо пролетарская рэвалюцыя, з'яўляецца не толькі бессэнсавым, але і контррэвалюцыйным, паколькі адрывае іх развіццё ад парадзілі іх Савецкай рэспублікай азначае крок назад.

А гэта, як вучыць таварыш Сталін, з'явы прыроды належыць разглядаць не толькі ў іх узаемнай сувязі і абумоўленасці, але і ў іх безупынным развіцці, змяненні, ва ўзнікненні новых з'яў і адміранні старых.

У прыродзе заўсёды нешта ўзнікае і развіваецца, нешта разрушаецца і аджывае свой век.

У прымяненні да грамадскага жыцця гэта азначае: што не існуе такіх грамадскіх парадкаў, якія былі б на вечныя часы «вечнымі»; што не існуе «вечных прынцыпаў» прыватнай уласнасці і эксплуатацыі чалавечага чалавекам. Падобна таму як некаторы феадальны лад быў заменен ладам капіталістычным, так і гэты апошні можа і будзе заменен новым грамадскім парадкам, сацыялістычным парадкам. Ёсць некуды прыкладам гэтага з'яўляецца наша краіна, дзе сацыялізм ужо ў асноўным пабудаван.

У палітыцы трэба глядзець уперад, а не назад. Дыялектыка даказвае, а жыццё пацвярджае, што «неадаліма толькі тое, што ўзнікае развіццём». Той факт, што якая-небудзь з'ява грамадскага жыцця

¹⁾ Сталін «Пытанні ленинізма», стар. 536, выд. II.

[illegible]

(Сталін).

раптоуна, у вигляді скачкападобнаго пераходу ад одного стану до другого стану, наступаюць не випадкова, а закономірна, наступаюць у результате накоплення неприяметных і пастунових колькасных змянення.

эпоха пераходу ад капіталізму да сацыялізму.

у Сталін „іштяни лекнізм“, с .

*) Там-же, стар.

5) Там-жа, стар. 54..

Трэба праводзіць непрымірымую класавую пролетарскую палітыку, а не рэфармісцкую па імях іхніх пераможцаў і пераможцаў і буржуазіі.

Да гэтых вывадаў, якія маюць велізарнае рэволюцыйнае значэнне, прыходзіць таварыш Сталін, калі аналізуе іх у сваёй матэрыялістычнай дыялектыкі—закон, па якому прадметам і з'явам як прыроды, так і грамадства ўласцівы ўнутраныя супярэчнасці.

Каб праймаць у разлік гэтыя супярэчнасці, таварыш Сталін з'яўляецца крыніцай развіцця барацьбы супярэчнасцей. З'яву прыроды або грамадства мы ні разглядалі, усе яны маюць «...свой адмоўны і станоўчы бок, сваё мінулае і будучас, сваё аджываючае і развіваючае...» Таварыш Сталін вучыць, што ўнутраным зместам працэса развіцця з'яўляецца барацьба паміж старым і новым, паміж адміраючым і нараджаючымся.

Уся гісторыя з'яўляецца пераканаўчым довадам гэтага матэрыялістычнага закона. Можна ўказаць хоць-бы на такі прыклад, як барацьба новага і старога на ўмовах будаўніцтва сацыялізма. Таварыш Сталін на XV з'ездзе ВКП(б) гаворыць: «Наша праца ўключае ў сябе ўпарадкаванне барацьбы, упарадкаванне развіцця супярэчнасцей, упарадкаванне пераадавання гэтых супярэчнасцей... Барацьба паміж старым і новым, паміж адміраючым і нараджаючымся,—вось аснова нашага развіцця».

Барацьбу новага са старым мы можам назіраць на прыкладзе калгаснага развіцця. Побач з абсалютна большасцю калгаснага чэснага, сацыялістычнага адносіцца да калгаснага добра, да працы і гатовы ўсяляк умацоўваць новую, растучую грамадскую гаспадарку, ёсць некаторая частка калгаснікаў, якія не вызваліліся яшчэ ад старых прыватнаўласніцкіх звычак і навываў, больш за ўсё кланіюцца да умацавання сваёй асабістай гаспадаркі.

Новае, растушае абавязкова перамагае старое, паміраючае, але яно перамагае ў парадку барацьбы, у парадку пераадавання старога.

Таварыш Сталін, характарызуючы філасофскі матэрыялізм, пачынае з таго красугольнага палажэння, што свет на прыродзе «сваёпраўны». Абавольваючы погляды Маркса, Энгельса і Леніна і ідучы іх далей, таварыш Сталін дае класічную фармуліроўку існаўнага палажэння філасофскага матэрыялізма.

Марксісцкі філасофскі матэрыялізм зыходзіць з таго, што матэрыя, прырода, быццё прадстаўляе аб'ектыўную рэальнасць, існуючую званку і незалежна ад сазнання, што матэрыя пераважна, бо яна з'яўляецца крыніцай адчуванняў, уяўленняў, сазнання, а сазнанне ўтарычна, прайзводна, бо яно з'яўляецца адлюстраваннем матэрыі, адлюстраваннем быцця, што мысленне ёсць прадукт матэрыі, якая дасягнула ў сваім развіцці высокай ступені дасканаласці, а іменна—прадукт мозга, а мозг—орган мыслення, што нельга таму аддзяляць мысленне ад матэрыі, не жадаючы ўласці ў грубую памылку»¹⁾

Такое матэрыялістычнае рашэнне асноўнага пытання філасофіі мае велізарнае значэнне і ў практычнай галіне, у жыцці, на практыцы.

¹⁾ Сталін «Пытанні ленинізма», стар. 512.

Раз даказана навукова, што матэрыяльны свет пярвічны, а сазнанне ўтарычна, то адсюль следуе, што і ў аснове жыцця грамадства ляжаць матэрыяльныя прычыны.

Крыніцу фарміравання духоўнага жыцця грамадства, крыніцу паходжання ідэй, тэорыяў, тэарэтычных поглядаў трэба шукаць не ў саміх ідэях і тэорыях, а ва ўмовах матэрыяльнага жыцця грамадства, у эканоміцы гэтага грамадства.

«Значыць,—робіць вывад таварыш Сталін,—каб не памыліцца ў палітыцы і не папасці ў становішча пустых мечтацеляў, партыя пролетарыята павінна зыходзіць у сваёй дзейнасці не з абстрактных «прынцыпаў чалавечага розуму», а з канкрэтных умоў матэрыяльнага жыцця грамадства, як рашаючай сілы грамадскага развіцця, не з добрых пажаданняў «вялікіх людзей», а з рэальных патрэбнасцей развіцця матэрыяльнага жыцця грамадства»¹⁾

Адмаўленне ад такога адзіна навуковага пункту погляду, прызнанне пярвічным сазнання, немінуца прыводзіць да усякіх «ідэальных планаў», аўтары якіх немінуца церпяць крушэнне пры першай-жа сур'ёзнай сутычцы з жыццём.

«Падзенне утапістаў,—піша таварыш Сталін,—у тым ліку народнікаў, анархістаў, эсэраў аб'ясняецца, між іншым, тым што яны не прызнавалі першынствуючай ролі умоў матэрыяльнага жыцця грамадства ў развіцці грамадства і, упадаючы ў ідэалізм, будавалі сваю практычную дзейнасць не на аснове патрэбнасцей развіцця матэрыяльнага жыцця грамадства, а незалежна ад іх і наперакор ім,—будавалі на аснове «ідэальных планаў» і «увабдытных праектаў», адарваных ад рэальнага жыцця грамадства»²⁾.

Прызнанне матэрыі пярвічным, а сазнання ўтарычным, прайзводным ад матэрыі, не вычэрпвае асноўнага пытання філасофіі. Другой старонай гэтага пытання з'яўляецца тое, як адносіцца чалавечае мышленне да прыроды, ці можна пазнаваць і пазнаць законамернасці аб'ектыўнага свету, ці можа чалавечае мышленне пранікнуць у тайны развіцця прыроды і грамадства, ці даставерна наогул наша пазнанне і ці мае яно значэнне аб'ектыўных ісцін?

Практыка неабвядальна сведчыць, што свет і яго законамернасці ўпайне пазнаваемы; нашы веды аб законах развіцця і прыроды і грамадства, пераўтвараюцца ў практыку, з'яўляюцца даставернымі, маючымі значэнне аб'ектыўных ісцін. У свеце няма рэчаў непазнаваемых, ёсць толькі рэчы, у даны момант не пазнаныя, але з часам і яны будуць пазнаны і раскрыты сіламі навукі і практыкі.

Старонкі работы таварыша Сталіна, прысвечаныя гэтаму пытанню, заклікаюць да творчай работы, яны адкрываюць найшырэйшыя перспектывы пазнання, усяляюць бадзёрую упэўненасць у здольнасць чалавечага мышлення раскрываць самыя захаваныя таямніцы у развіцці аб'ектыўнага свету.

Апіраючыся на погляды Маркса, Энгельса і Леніна, разглядаючы іх дагледы, таварыш Сталін з неперажанай логічнай ацэнкай навуковую безгрунтоўнасць сцвярджэння ідэалістаў аб непазнаваемасці свету, якое мае сваёй мэтай скаваць думку і дзеянні чалавека, захаваць веру ў бога.

1) Сталін «Пытанні ленінізма», стар. 545—546.

2) Там-жа, стар. 546.

Марксісцка-ленінскае вучэнне аб пазнаваемасці свету мае велізарнае рэвалюцыйнае значэнне.

«Калі свет пазнаваем і нашы веды аб законах развіцця прыроды з'яўляюцца даставернымі ведамі, якія маюць значэнне аб'ектыўнай ісціны, то з гэтага вынікае, што грамадскае жыццё, развіццё грамадства—таксама пазнаваема, а даныя навукі аб законах развіцця грамадства,—з'яўляюцца даставернымі данымі, якія маюць значэнне аб'ектыўных ісцін.

Значыць, навукі аб гісторыі грамадства, не гледзячы на ўсю складанасць з'яў грамадскага жыцця, можа стаць такой-жа дакладнай навукі, як, скажам, біялогія, здольнай скарыстаць законы развіцця грамадства для практычнага прымянення.

Значыць, у сваёй практычнай дзейнасці партыя пролетарыята павінна кіравацца не якімі-небудзь выпадковымі матывамі, а законам развіцця грамадства, практычнымі вывадамі з гэтых законаў.

Значыць, соцыялізм з мары аб лепшым будучым чалавецтва ператвараецца ў навукі.

Значыць, сувязь навукі і практычнай дзейнасці, сувязь тэорыі і практыкі, іх адзінства павінна стаць пуняводнай зоркай партыі пролетарыята¹⁾.

Такія вывады зроблены таварышом Сталіным з вучэння марксісцка-ленінскай філасофіі аб пазнаваемасці аб'ектыўнага свету.

Складаную часткай марксісцка-ленінскай філасофіі з'яўляецца гістарычны матэрыялізм. Гэтая частка работы таварыша Сталіна, якая прысвечана пытанням матэрыялістычнага разумення гісторыі, з'яўляецца выдатным узорам творчага прымянення палажэнняў філасофскага матэрыялізма да з'яў грамадскага жыцця.

Надхвостваючы услед за Леніным, што гістарычны матэрыялізм ёсць пашырэнне палажэнняў дыялектычнага матэрыялізма на вывучэнне грамадскага жыцця, таварыш Сталін абсуртуе тэорыю гістарычнага матэрыялізма вялікім вопытам усёй рэвалюцыйнай барацьбы пролетарыята, дае кароткі па размеру, але глыбокі па зместу нарыс усёй гісторыі развіцця чалавецтва.

Таварыш Сталін, зыходзячы з марксісцка-ленінскага вучэння аб першынствуючай ролі матэрыяльных умоў у жыцці грамадства, развівае далей асноўныя палажэнні гістарычнага матэрыялізма па гэтай пытанню.

Перш за ўсё ён дае вычарпальную характарыстыку таго, што гістарычны матэрыялізм разумее пад «умовамі матэрыяльнага жыцця», паказваючы пры гэтым поўную безрунтоўнасць антымарксісцкіх тэорыі аб першынствуючай ролі геаграфічнага асяроддзя і росту народнаасельніцтва ў развіцці грамадства.

Таварыш Сталін бліскуча даказаў, што не геаграфічнае асяроддзе і не рост народнаасельніцтва з'яўляюцца галоўнай сілай, якая вызначае характар грамадскага ладу. Такою сілай, з'яўляецца «спосаб дабывання сродкаў да жыцця, неабходных для існавання людзей, спосаб вытворчасці матэрыяльных здабыткаў—харчоу, адзення.

¹⁾ Сталін „Пытанні левінізма“, стар. 544—545.

абутку, жылля, паліва, прылад вытворчасці і т. п., неабходных для таго, каб грамадства магло жыць і развівацца»¹⁾.

У вышэйшай ступені важным з'яўляецца даная таварышом Сталіным характарыстыка трох асаблівасцей вытворчасці, і ў сувязі з гэтым характарыстыка пяці асноўных тыпаў вытворчых адносін: першабытна-абшчыннага, рабаўладальніцкага, феадальнага, капіталістычнага і сацыялістычнага.

Таварыш Сталін ўпершыню ў марксісцкай літаратуры ўскрывае асаблівасці сацыялістычных вытворчых адносін, даючы выдатную фармулёўку аб поўнай аднаведнасці прадукцыйных сіл і вытворчых адносін пры сацыялізме.

Незвычайнае значэнне для гістарычнага матэрыялізма мае вучэнне аб ролі перадавых ідэй і тэорыі, развітае таварышом Сталіным у новых гістарычных умовах, калі сацыялізм перамог ужо ў нашай краіне і намята ўзраста роля перадавой тэорыі ў практычнай барацьбе.

Леніну і Сталіну належыць заслуга дагэтушняй распрацоўкі пытання аб ролі перадавых ідэй і тэорыі і аб зваротным уздзеянні ідэй на эканамічнае развіццё грамадства. Вядома значэнне ленінскага палажэння «без рэвалюцыйнай тэорыі не можа быць і рэвалюцыйнага руху». У эпоху, калі Ленін і Сталін закладвалі асновы бальшэвіцкай партыі, велізарнае значэнне мела барацьба з «тэорыямі» стыхійнасці і самацёку, з «тэорыямі» і догмамі партыі II Інтэрнацыянала. У барацьбе з «эканамістамі» Ленін распрацаваў ідэалагічныя асновы партыі новага тыпу. У барацьбе з перараджэнцамі і рэвізіяністамі ў філасофіі Ленін распрацаваў тэарэтычныя асновы партыі сацыялістычнай рэвалюцыі.

Ленінскае вучэнне канкрэтызаваў і развіваў далей у рабоце таварыша Сталіна.

Гістарычны матэрыялізм, звязваючы грамадскія ідэі з патрэбнасцямі і умоў матэрыяльнага жыцця грамадства, у той жа час падкрэслівае іх сур'ёзную ролю і значэнне ў жыцці і гісторыі грамадства.

Але, як указвае таварыш Сталін, тэорыі і ідэі бываюць розныя. Гісторыя грамадскага развіцця ведае такія тэорыі, якія, аджываючы сваім век, становяцца тормазам у развіцці грамадства, сцягам адыходзячых з гістарычнай арэны сіл. Гэтым атжываючым ідэям і тэорыям процістаяць перадавыя, прагрэсіўныя тэорыі і погляды, якія ўзнікаюць толькі пасля таго, як развіццё грамадства паставіла на чаргу новыя задачы. Узнікшы, гэтыя тэорыі аблягчаюць вырашэнне новых задач, спрыяюць прасоўванню грамадства ўперад.

«Новыя грамадскія ідэі і тэорыі таму ўласна і ўзнікаюць, гаворыць таварыш Сталін,—што яны неабходны для грамадства, што без іх арганізуючай, мабілізуючай і пераўтвараючай работы немагчыма вырашэнне нязлучных задач развіцця матэрыяльнага жыцця грамадства»²⁾.

Да гэтага палажэння таварыш Сталін прышоў на аснове абгугльвання вопыту барацьбы бальшэвіцкай партыі за рэвалюцыйную тэорыю і ўзбраення ёю народных мас, якія пад сцягам гэтай тэорыі змагаліся і перамагалі.

«Сіла і жыццёнасць марксізма-ленінізма заключаецца ў тым,

¹⁾ Сталін «Пятно, ленинизм» стар. 550

²⁾ Там-жа, стар. 47.

што ён апіраецца на перадавую тэорыю, правільна адлюстроўваючую патрэбнасці развіцця матэрыяльнага жыцця грамадства, падмае тэорыю на належную ёй вышыню і лічыць сваім абавязкам скарыстаць да дна яе мабілізуючую, арганізуючую і пераўтвараючую сілу»¹⁾.

Як вяліка сіла перадавых ідэй, можна бачыць з таго, што без ленинскай тэорыі сацыялістычнай рэвалюцыі немагчыма была-б перамога большэвікоў у кастрычніку 1917 года. Без ленинскай тэорыі аб перамозе сацыялізму ў аччым краіне мы не маглі-б пабудаваць сацыялістычнае грамадства. Цяпер, узброеныя сталінскай тэорыяй аб перамозе камунізму ў нашай краіне, народы Савецкага Саюза упэўнены і глядзяць уперад, будуюць камуністычнае грамадства. Яны жывуць і змагаюцца пад сцягам самай перадавой навукі. Для іх ясны перспектыва барацьбы, яны ведаюць шляхі і сродкі для дасягнення намечаных задач.

Работа таварыша Сталіна «Аб дыялектычным і гістарычным матэрыялізме» напісана ў сувязі з характарыстыкай значэння і месца ў гісторыі большэвіцкай партыі ленинскай кнігі «Матэрыялізм і эмпірыюкрытыцызм». Абедзве гэтыя класічныя работы арганічна звязаны адна з другою: абедзве яны знамянуюць пераломныя этапы ў развіцц марксісцка-ленинскай філасофіі. І гэтая і другая адлюстроўваюць сабою два буйнейшыя перыяды ў развіцці большэвіцкай партыі.

Геніяльная праца Ленина «Матэрыялізм і эмпірыюкрытыцызм» напісана ў 1908 годзе. Яна з'явілася тэарэтычнай падрыхтоўкай партыі новага тыпу, самай баявой, самай рэвалюцыйнай у свеце. То быў час, калі большэвікі заклалі пачатковыя асновы партыі диктатуры пролетарыята.

Геніяльная праца таварыша Сталіна «Аб дыялектычным і гістарычным матэрыялізме» напісана ў 1938 годзе, г. зн. праз трыццаць год пасля ленинскага твору. За гэты перыяд адбыліся змены светна-гістарычнага значэння. Большэвіцкая партыя, якая праіснавала ў вялікі гістарычны шлях, пачагла велізарны жыццёвы вопыт, стала на чале многамільённага савецкага народа. Над яе кріўніцтвам у нашай краіне пабудаван у асновным сацыялізм, краіна наша ўступіла ў новы гістарычны перыяд, перыяд завяршэння будаўніцтва сацыялізма і паступовага пераходу ад сацыялізма да камунізма.

У гэтай велічнай барацьбе за светлы будынак камунізма філасофская работа таварыша Сталіна адырае вялікую ролю, яна вучыць і будзе вучыць, як трэба змагацца за правую справу рабочага класа.

¹⁾ Сталін «Питания ленинизма», стар. 518.

Сталін—вялікі карыфей навукі

Многавяковая гісторыя чалавецтва ведала нямала вялікіх палітычных дзеячоў, геніяльных мысліцеляў, карыфеяў перадавой навукі. Пропрыснутыя сілы кожнага грамадскага стану выкарыстоўвалі патрэбных ім вялікіх гістарычных дзеячоў, сусветных вучоных, аснавальнікаў перадавых тэорый свайго века. Але ўсё раней існаваўшыя класы, грамадскія групы не здольны былі не толькі карэнным чынам змяніць грамадскі лад у інтарэсах шырокіх народных мас, але нават паставіць такую задачу ў больш ці менш здавальняючай форме. Вялікія дзеячы, геніяльныя вучоныя, выступаўшыя на гістарычнай арэне да паяўлення рабочага класа, былі абмежаваны ў сваіх дзеяннях вузкімі рамкамі дзейнасці тых класаў, тых грамадскіх груп, ідэолагамі якіх былі гэтыя гістарычныя дзеячы.

Толькі рабочы клас—авангард працоўных мас—з'яўляецца адзіным класам у гісторыі чалавецтва, здольным карэнным чынам да найглыбейшых асноў, перарабіць свет у сваіх інтарэсах, а значыць, у інтарэсах усіх працоўных. Толькі рабочы клас здольны практычна перарабіць грамадскае жыццё на куністычных пачатках, толькі ён стварае сапраўды перадавую навуку, якая дае глыбокае і свабоднае ад аднабаковасці асвятленне акружаючай нас рэчаіснасці, марксісцка-ленінскую навуку. Рабочы клас заклікан рэвалюцыйным шляхам перабудаваньне грамадства, перарабіць увесь свет. Для выканання гэтай гістарычнай задачы ён павінен перш за ўсё ў асобе свайго авангарда—камуністычнай партыі—набыць поўнага ўласнага вясцявага афектыўнага свет, грамадскую рэчаіснасць, законы іх развіцця. Іменна таму аснавальнікі гэтай рэвалюцыйнай тэорыі—Маркс, Энгельс, Ленін і Сталін займаюць асобае месца ў радзе карыфеяў перадавой навукі, іменна таму так вялік іх уплыў на ход гісторыі.

Стварэнне марксісцка-ленінскай навукі з'яўляецца складаным і працяглым працэсам. Яе аснвальнікі прайшлі вельмі шматую работу, прайшлі шмат новых іх выведанняў і шляхоў. «Удзялілі нам, іх рэкамі сталбавой дарогі, — пісаў Маркс, — і толькі той можа дасягнуць яе ззяючых вышын, хто, не блытаючыся стомленасцю, карабкаецца па гэтых камяністых сцежках»^{*)}. Маркс, Энгельс і Ленін усё жыццё нястомна і, адрываючыся ад вяртаннем саміх складаных і цяжкіх тэарэтычных і практычных пытанняў барацьбы рабочага класа і ўсіх прыгнечаных супроць капітала. Справу Маркса, Энгельса і Леніна прадаўжае і новыя ўмовах таварыш Сталін, які ў дасканаласці аўладаў іх вучэннем;

^{*)} Маркс і Энгельс, т. XVII, стар. 23.

ен не толькі геніяльна прымяненне гэтага вучэння, але і далей развіццё яго.

Кіруючы будаўніцтвам першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы, таварыш Сталін паспяхова вырашаў і вырашае новыя праблемы марксісцка-ленінскай навукі, накіроўвае ўсе галіны перадавой навукі і культуры па адзіна правільнаму шляху развіцця. Збылося вялікае прадбачанне Энгельса аб тым, што толькі з сацыялізма «будзе да тыравацца новая гістарычная эпоха, у якой людзі, а разам з імі ўсе галіны іх дзейнасці, і ў прыватнасці прыродазнаўства, зробіць такія поспехі, што ўсё здзейсненае да гэтага пакажацца толькі слабым ценом»¹⁾.

Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя, перамога сацыялістычнага будаўніцтва ў СССР абудзілі да свядомай творчай дзейнасці самыя шырокія масы народа. Велізарнейшая у гісторыі чалавечства культурная рэвалюцыя ажыццяўляецца многамільённымі масамі працоўных нашай краіны. Даволі ўказаць на тое, што ў 1938—1939 г. са 170 млн. насельніцтва СССР абучалася звыш 47 млн. чалавек. Непераадольна цяга ўсяго савецкага народа да перадавой навукі і культуры, да вяршыні чалавечых ведаў — марксісцка-ленінскай тэорыі.

Найшырэйшыя народныя масы не толькі авалодваюць навукай і культурай, але і актыўна ўдзельнічаюць у іх далейшым развіцці. Толькі ў краіне Саветаў навука шырока адкрывае дзверы для ўсіх працоўных, ставіць сваёй прамой і непасрэднай задачай тэарэтычна абагульняць практычную дзейнасць працоўных і тым самым асвятляць ім шляхі далейшага развіцця.

* * *

Таварыш Сталін адным з важнейшых прынцыпаў перадавой навукі лічыць прынцып адзінства тэорыі і практыкі, ажыццяўляемай у інтарэсах народа. Сталінская распрацоўка гэтага пытання — неадзіммы ўклад у перадавую навуку.

Унутранае неразрыўнае адзінства рэвалюцыйнай тэорыі і рэвалюцыйнай практыкі барацьбы рабочага класа і працоўнага сялянства ў эпоху імперыялізма і пролетарскіх рэвалюцыі, у эпоху перамогі сацыялізма — характэрна для ўсіх работ таварыша Сталіна.

У сваіх творах, у штодзённай рабоце таварыш Сталін паказвае ўзор таго, як трэба ажыццяўляць адзінства рэвалюцыйнай тэорыі і рэвалюцыйнай практычнай дзейнасці рабочага класа і большэвіцкай партыі. Кожная сталінская работа, тэарэтычна абагульняючы практычны вопыт на розных этапах сусветнага рэвалюцыйнага руху і сацыялістычнага будаўніцтва ў СССР, мае велізарнае рэвалюцыйнае значэнне.

Найярчэйшым прыкладам сапраўды навуковага рашэння пытанняў, высоўваемых новай абстаноўкай, новай практыкай, з'яўляецца пытанне аб дзяржаве пры сацыялізме і камунізме. Наша краіна ўступіла ў новую паласу гістарычнага развіцця, у паласу завяршэння будаўніцтва сацыялізма і паступовага пераходу ад сацыялізма да камунізма. У гэтай абстаноўцы з асобай сілай паўстала пытанне аб ролі сацыялістычнай дзяржавы і аб перспектывах яе далейшага развіцця. Тэарэтычна абагульняючы новыя практычныя даныя сусветнага рабочага руху і сацыялістычнага будаўніцтва ў СССР, таварыш Сталін геніяльна

¹⁾ Маркс і Энгельс, т. XIV, стар. 488.

вырашчыу складанае пытанне аб перспектывах далейшага развіцця нашай дзяржавы. Ён устанавіў, што пры наяўнасці капіталістычнага акружэння сацыялістычная дзяржава захоўвае поўную сваю сілу, змяняючы толькі свае функцыі.

«Але развіццё не можа спыніцца на гэтым. Мы ідзем далей, уперад, да камунізма. Ці захаваемца у нас дзяржава таксама і ў перыяд камунізма?»

Так, захаваемца, калі не будзе ліквідавана капіталістычнае акружэнне, калі не будзе знішчана небяспека ваенных нападаў з вонку, прычым зразумела, што формы нашай дзяржавы зноў будуць зменены, аднаведна са зменамі унутранай і знешняй абстаноўкі.

Не, не захаваемца і адна, калі капіталістычнае акружэнне будзе ліквідавана, калі яно будзе заменена акружэннем сацыялістычным»¹⁾.

Ажыццяўляючы ва ўсіх сваіх работах прыцып адзінства перадавой навукі і рэвалюцыйнай практыкі і тым самым рухаючы ўперат навуку, таварыш Сталін патрабуе гэтага і ад усіх прадстаўнікоў перадавой навукі.

Сталінскае патрабаванне—нястомна працаваць над вырашэннем новых пытанняў, высунутых самім жыццём,—знайшло свае адлюстраванне і ў гістарычным рашэнні ЦК ВКП(б) «Аб пастаноўцы партыйнай прапаганды ў сувязі з выпускам «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)» ад 14 лістапада 1938 г. У гэтых адносінах ЦК ВКП(б) заклікае «усіх работнікаў тэарэтычнага фронту рашуча і хутка выправіць нецярпімае адставанне тэарэтычнага фронту, пакончыўшы з баязню смелай пастаўкі тэарэтычных пытанняў, рухаючых марксісцка-ленінскую тэорыю наперад, пакончыўшы з буквядствам, начотніцтвам, схаластыкай, вульгарызацыяй і апашленнем асобных палажэнняў марксісцка-ленінскай тэорыі».

* * *

Наша краіна, у мінулым эканамічна і культурна адсталая, павінна была нябачанымі ў гісторыі чалавецтва тэмпамі вырашаць задачу—дагнаць і перагнаць у тэхніка-эканамічных адносінах перадавыя капіталістычныя краіны. Для рашэння гэтай складанейшай задачы патрабавалася і патрабуецца вялікая колькасць навукова і тэхнічна падрыхтаваных кадраў. Таварыш Сталін штодзённа ўважліва вырошчвае гэтыя кадры, канкрэтна кіруючы іх работай. З якой выключнай увагай і клопатам адносіцца таварыш Сталін да работнікаў перадавой навукі і тэхнікі, распрацоўваючых новыя пытанні, высоўваемыя практыкай сацыялістычнага будаўніцтва. Якой любоўю і бацькаўскімі клопатамі акружаны ў нас канструктары, смела рашаючыя задачы стварэння складаных першакласных машын, летчыкі, пракладваючыя новыя паветраныя шляхі, вучоныя, асваіваючыя Арктыку,—усе тыя, хто сваёй самаадданай работай ўзбагачае перадавую навуку паспяховым вырашэннем новых пытанняў. Людзі навукі і тэхнікі, героі далніх пералётаў, наватары ў земляробстве з захапленнем гавораць аб незвычайна плодотворным уплыве сталінскіх указанняў на іх работу. Пачынаючы і пад непасрэдным кіраўніцтвам таварыша Сталіна былі

¹⁾ Сталін, «Пытанні ленызма», стар. 606, выд. 11.

арганізаваны выдатныя пералеты па неабсяжных прасторах нашай рэспублікі, на Паўночны полюс і ў Амерыку, якія з'яўляюцца новым укладам у перадавую навуку.

Работы таварыша Сталіна, яго штодзённае кіраўніцтва вырашэннем новых тэарэтычных пытанняў у галіне сацыялістычнай прамысловасці адырае велізарную ролю ў справе стварэння і хуткага развіцця перадавой навуцы, здольнай паспяхова вырашаць новыя пытанні, вырашальныя сацыялістычнай прамысловасцю.

У стварэнні і росквіце перадавой сельскагаспадарчай навуцы ў нашай краіне кіруючая роля належыць ленінска-сталінскім ідэям, у прыватнасці ідэі непарушнага адзінства тэорыі і практыкі сацыялістычнага будаўніцтва. Пад сонцам ленінска-сталінскай партыі расцвілі творчыя тэорыі Мічуріна, Вільямса, Лысенка, Цыцына і многіх савецкіх вучоных, якія змагаюцца пракладаючы шлях у развіцці савецкай сельскай гаспадаркі і навуцы. Таварыш Сталін зуседзі з вялікай увагай адноў усе гэтыя тэарэтычныя распрацоўкі Мічуріным, Лысенка, Цыцыным і іншымі перадавымі савецкімі вучонымі пытанню перапрацоўкі прыроды раслін з мэтай атрымання высокіх ураджаяў.

* * *

Таварыш Сталін, развіваючы далей марксісцка-ленінскую навуку, якая выражае карэнныя інтарэсы рабочага класа і ўсіх працоўных, дае ў сваіх работах класныя ўзоры таго, як перадавая навука павінна абслугоўваць народ, яго патрэбы, як яна павінна служыць народу. Выступаючы на прыёме ў Крэмлі работнікаў вяртальнай школы ў чэрні 1938 г., таварыш Сталін таварышу, што перадавой навукай можа быць толькі такая навука, «якая не адарываецца ад народа, не трымае сябе ўдалі ад народа, і гатова служыць народу, гатова перадаць народу ўсе заваяваны навукай, якая абслугоўвае народ не на прымусе, а добраахвотна, з ахвотай».

Вялікія вучоныя мінулага зрабілі намаганні для таго, каб набылі перадавую навуку да народа, зрабіць яе здабыткам народа Галілей, Ламаносаў, Дарвін і інш. стараліся перадаць народу лепшыя заваяваны навукай тэарэтычнай мыслі.

Але нават такія прагрэсіўныя вучоныя мінулага, як Ламаносаў, Дарвін і інш., пры ўсім сваім шчырым жаданні паставіць навуку на службу народу, не ў стане былі вырашыць гэту задачу. Гэта тлумачылася перш за ўсё ўмовамі таго часу: пануючыя класы не былі зацікаўлены ў тым, каб навука, і тым больш перадавая навука, стала здабыткам шырокіх народных мас.

Толькі ў ўмовах сацыялізму перадавая навука і народ з'яднаны і складаюць адзінае цэлае. Марксісцка-ленінская партыя ўпершыню ў гісторыі чалавечества ажыццявіла з'яднанне перадавой навуцы з народам.

Вялікі аспавальнік рэвалюцыйнай тэорыі аб грамадстве, аб законах яго развіцця—Карл Маркс разглядаў усякае новае заваяванне навукі перш за ўсё з пункту погляду таго, наколькі гэта заваяванне будзе карысным рабочаму класу ў яго барацьбе за пераўтварэнне свету.

«Не было чалавека,—пісаў Энгельс,—які адчуваў-бы больш чыстую рідасць, чым ён, пры вытэжы дасягнення навуцы ў тэорыі і практыцы, незалежна ад таго, было яно практычна прымяняльна ці не. Але перш за ўсё ён глядзеў на навуку як на магутны

рычаг гісторыі, як на рэволюцыйную сілу ў самым высокім значэнні гэтага слова. І ў якасці такой іменна сілы ён ёю карыстаўся, да гэтай іменна мэты накіроўваў тыя велізарныя веды якія ён меў, асабліва ва ўсіх галінах гісторыі»¹⁾.

Пры напісанні кнігі або артыкула Маркс кіраваўся тым, што трэба, што карысна для рабочага класа, для народа. Маркс і Энгельс прад'являлі надзвычай высокія патрабаванні да сваіх работ, калі гаворылі да тых, якія пісаліся спецыяльна для рабочых, для шырокіх народных мас.

З такімі-ж патрабаваннямі падыходзіў да сваіх работ і Ленін, захвасы імкнучыся аб'яднаць сацыялізм з рабочым рухам, прабачы марксізм здабыткам рэволюцыйных народных мас.

Створаная пад кіраўніцтвам Леніна большэвіцкая партыя і арганізацыя аб'яднанне рабочага руху з сацыялізмам.

Работы таварыша Сталіна—узор таго, як неабходна самую перадавую навуку, усе яго лепшыя дасягненні прабачы здабыткам і роўнаму служэнню народу—тварцу гісторыі, рашучая і да канца паслядоўная барацьба кроўных інтарэсаў народа—вось што лічыць галоўнай сваёй задачай таварыш Сталін і гэтага-ж патрабуе ад усіх партыйных і непартыйных большэвікоў, ад усіх савецкіх людзей, у якой-бы галіне яны ні працавалі.

Кожны работ таварыша Сталіна, пэўна выразіўшы кіруючы інтарэсы рабочага класа і ўсіх працоўных, разам з тым пазначаны проста, зразумелай мове. Усе палажэнні, усе мыслі выкладзены ў гранічнай яснасці і так адчаканены, што змест іх даступны найшырэйшым народным масам.

Адным з класічных узораў выкладання надзвычай складаных і цяжкіх пытанняў, у атрымліваючы проста, даходлівай форме гаворыць таварыш Сталін камунізму і будаванню. Пытанне аб арганізацыі і дзейнасці сацыялістычнай, аб перспектывах развіцця сацыялізму і камунізму ў будаванні ў СССР мае выключна вялікае значэнне для савецкага народа, для усяго міжнароднага пролетарыята. Развіваючы далей ленінскае вучэнне аб магчымасці пабудовы сацыялізма ў адной краіне, таварыш Сталін распаўсюджае гэта вучэнне і на пабудову камунізма ў адной краіне пры наяўнасці канкрэтных умоваў развіцця.

Таварыш Сталін з вычарпальнай паўнатай паказаў, што ў выніку перамогі ажыццяўлення сацыялістычнай рэволюцыі краіна пераходзіць з сістэмы імперыялізма і перайшла на шлях самастойнага развіцця па ўсім новым шляхам і на аснове новых грамадскіх законаў. Рабочы клас разам з бядзейным сялянствам пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна, паспяхова ажыццявіўшы ў Расіі сацыялістычную рэволюцыю і стварыўшы новую савецкую дзяржаву, тым самым пераўтварыў краіну з сістэмы сусветнага імперыялізма і перайшоў на шлях самастойнага развіцця СССР. З кастрычніка 1917 г. рашучымі сіламі, якія вызначаюць развіццё савецкай краіны, з'яўляюцца унутраныя рэволюцыйныя сілы:

«Гэта, перш за ўсё, актыўнасць і самаадданасць, энтузіязм і ініцыятыва мільянаў мас рабочых і калектыву, развіццё іх разам з інжынерна-тэхнічнымі сіламі класавую энергію па разгортванню сацыялістычнага спаборніцтва і ўдарніцтва.

¹⁾ Маркс і Энгельс, т. XV, стар. 648

Гэта, па-першае, цвердае кіраўніцтва партыі і ўрада, заклікаўшых масы ўперад і перамогшых усе і ўсякія цяжкасці на шляху да мэты.

Гэта, урэшце, асаблівая вартасці і перавагі савецкай сістэмы гаспадаркі, якая тоіць у сабе каласальныя магчымасці, неабходныя для пераадолення ўсіх і ўсякіх цяжкасцей»¹⁾.

Развиваючы далей пытанне аб рухаючых сілах краіны сацыялізма, таварыш Сталін на XVIII з'ездзе партыі гаварыў аб маральна-палітычным адзінстве савецкага грамадства, аб дружбе народаў СССР, аб савецкім патрыяызме. Стала быць, асноўныя, рашаючыя сілы, вызначаючыя характар, напрамак і тэмпы развіцця нашай краіны, знаходзяцца ўнутры нашага сацыялістычнага грамадства, а не за яго межамі. Іменна таму ў нас поўная ўпэўненасць у тым, што мы ў нашай асобна ўзятай краіне не толькі завяршым будаўніцтва сацыялістычнага грамадства, але і пабудуем камунізм. Але гэта зусім не азначае, што мы павінны ігнараваць капіталістычнае акружэнне. Гэтага нельга рабіць ужо па аднаму таму, што дабіцца канчатковай перамогі сацыялізма і камунізма ў сэнсе поўнай гарантыі ад небяспекі інтэрвенцыі, а значыць ад спроб рэстаўрацыі капіталізма, сіламі адной краіны нельга. Неабходны сумесныя намаганні сацыялістычнага грамадства і рэвалюцыйнага пролетарыята капіталістычных краін для канчатковай перамогі сацыялізма, г. зн. для паспяховага вырашэння знешніх супярэчнасцей.

Вырашэнне праблемы магчымасці пабудовы камунізма ў адной краіне мае неадзінае жыццёвае значэнне для савецкага народа і ўсяго прагрэсіўнага чалавецтва. Сталінская тэорыя аб пабудове камунізма ў адной краіне з'яўляецца сапраўды класічным узорам таго, як перадавая навука павінна служыць народу, аддаючы яму свае лепшыя заваевы. Таварыш Сталін вучыць усіх рэвалюцыянераў, усіх вучоных, якія стаяць на пазіцыях перадавой навукі, ставіць вышэй за ўсё інтарэсы народа, абарону яго інтарэсаў.

Савецкая навука, якая развіваецца пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі нябачанымі ў гісторыі чалавецтва тэмпамі, мае і такую знамянальную асаблівасць, што яе твораць, рухаюць уперад не толькі вучоныя, але і велізарная колькасць перадавых прадстаўнікоў народа.

У сацыялістычнай прамысловасці, у сельскай гаспадарцы, на транспарце ёсць не мала людзей, якія не толькі з'яўляюцца перадавымі вытворцамі, але і актыўна ўдзельнічаюць ў вырашэнні навуковых пытанняў, маючых велізарнае значэнне. Многія з нашых стаханавцаў, кіруючыся рашэннямі партыі і савецкага ўрада, указаннямі таварыша Сталіна, па сваёй уласнай ініцыятыве дапытліва працуюць над тэарэтычным вырашэннем пытанняў павышэння прадукцыйнасці працы, навуковай рацыяналізацыі вытворчага працэса, паляпшэння якасці выпускаемай прадукцыі і т. д.

* * *

У сваім выступленні на прыёме работнікаў вышэйшай школы таварыш Сталін гаварыў:

«За працвітанне навукі, той навукі, людзі якой, разумеючы сілу і значэнне ўстанавіўшыхся ў навуцы традыцый і ўмела выкарыстоўваючы іх у інтарэсах навукі, усё-ж не хочуць быць ра-

¹⁾ Сталін „Пытанні ленынізма“ стар. 396, выд. 11.

бамі гэтых традыцый, якая мае смеласць, рашучасць ламаць старыя традыцыі, нормы, устаноўкі, калі яны становяцца уста-рэушымі, калі яны ператвараюцца ў тормаз для руху ўперад, і якая ўмее ствараць новыя традыцыі, новыя нормы, новыя ўстаноўкі».

Уся гісторыя развіцця навуковага пазнання—гэта гісторыя безупыннай барацьбы паміж старымі і новымі поглядамі, тэорыямі, традыцыямі. Вялікія вучоныя былі выразіцелямі барацьбы новых, пераходных ідэй, тэорый са старымі нормамі, традыцыямі, поглядамі, якія з'яўляюцца тормазам у развіцці навуковага пазнання. Галілей, Джордано Бруно, Радзішчэў, Дарвін, Чэрнышэўскі і многія іншыя перадавыя розумы, глыбока пераконаныя ў праўдзе сваіх поглядаў, у іх неабходнасці для прагрэсу чалавечства, адкрыта і смела змагаліся са старымі, рэакцыйнымі поглядамі, пракладвалі новыя шляхі развіцця навукі.

Карыфей перадавой навукі мінулага, пракладваючы новыя шляхі развіцця навукі, тым самым стварылі тэарэтычныя прадпасылкі для перамогі рабочага класа. Самі-ж яны не маглі аперцеся на такую рэвалюцыйную сілу, якая ў стане была-б знішчыць матэрыяльныя прадпасылкі, грамадскія умовы, якія параджаюць рэакцыйныя погляды, ідэй, традыцыі. Толькі апіраючыся на неперажоўную рэвалюцыйную магутнасць рабочага класа, можна было вырашыць гэту задачу. Вось чаму толькі рэвалюцыйная партыя пролетарыята, створаная Марксам, Энгельсам, Леніным і Сталіным, магла ставіць і вырашаць задачу карэніага, рэвалюцыйнага пераўтварэння грамадскага ладу. Іменна яму асновапаложнікі марксізма-ленінізма змаглі да канца выкрыць і разграміць старыя рэакцыйныя ідэй і стварыць новыя, перадавыя навуковыя ідэй, тэорыі.

Усе работы Маркса—узор таго, як трэба ламаць старыя традыцыі, ісці сваёй дарогай па шляху далейшага развіцця навукі. Сам Маркс аб сабе ва ўводзінах да першага выдання 1-га тома «Капітала» пісаў: «Я буду рад усякаму ўказанню навуковай крытыкі. Што-ж датычыць забабонаў так званай грамадскай думкі, якой я ніколі не рабіў уступак, то маім дэвізам па-ранейшаму застаюцца словы вялікага фларэнтывца: «Следуй сваёй дарогай, і няхай людзі гавораць, што хочучь!» Жорстка праследуемы рэакцыйнымі сіламі капіталізма і яго вучонымі лакеямі, Маркс перамагаў усе перашкоды, апіраючыся на рэвалюцыйную магутнасць рабочага класа, смела ламаў старыя традыцыі буржуазнай навукі і пракладаў зусім новыя шляхі для развіцця аднаго, да канца прагрэсунага навукі, навукі рабочага класа.

Работы Энгельса з'яўляюцца ўзорам барацьбы з усімі рэакцыйнымі поглядамі, традыцыямі, аджыўшымі свой век і тармозячымі наступальны рух па ўзыходзячай лініі да перамогі прынцыпаў навуковага камунізма. Па «Анты-Дзюрынг», «Л. Фейербаху» і іншых працах Энгельса трэба вучыцца рашуча і да канца паслядоўна змагацца з ворагамі прагрэсу за поўны трыумф ідэй пролетарыята. Непрымірымая барацьба Маркса і Энгельса з гегельянцамі, анархістамі і іншымі ворагамі рэвалюцыйнага рабочага руху прывяла да поўнай перамогі. Ідэй Маркса і Энгельса авладалі рэвалюцыйнымі масамі і ператварыліся ў магутнейшую, неперажоўную матэрыяльную сілу.

Ленін смела пракладаў новыя шляхі далейшага развіцця гэтай навукі ў новых умовах грамадскага развіцця, перамагаючы шматлікія перашкоды з боку ворагаў марксізма.

Таварыш Сталін у сваіх работах даў вычарпальную характарыстыку Леніна як вялікага карыфея перадавой навукі Таварыш Сталін гаварыў:

«Навука ведае ў сваім развіцці не мала мужных людзей, якія ўмелі ламаць старое і ствараць новае, не гледзячы ні на якія перашкоды, наперакор усяму. Такія мужы навукі, як Галілей, Дарвін і многія іншыя, агульнавядомы. Я хацеў-бы спыніцца на адным з такіх карыфеяў навукі, які з'яўляецца разам з тым найвялікшым чалавекам сучаснасці. Я маю на ўвазе Леніна, нашага настаўніка, нашага выхаванца. Успомніце 1917 год. На падставе навуковага аналізу міжнароднага становішча, Ленін прышоў тады да вываду, што адзіным выхадам са становішча з'яўляецца перамога сацыялізма ў Расіі. Гэта быў больш, чым нечаканы вывад для многіх людзей навукі таго часу. Плеханаў, адзін з выдаючыхся людзей навукі, з пагардай гаварыў тады аб Леніне, сцвярджаючы, што Ленін знаходзіцца «в бреду». Іншыя, не менш вядомыя людзі таго часу сцвярджалі, што «Ленін звар'яцеў», што яго трэба былі адправіць куды-небудзь падалей. Супроць Леніна вылі тады ўсе і ўсякія людзі навукі як супроць чалавека, які разрушае навуку. Але Ленін не баяўся пайсці супроць цяжэння, супроць закаранеласці. І Ленін перамог»¹⁾.

Гэта характарыстыка Леніна як карыфея навукі поўнаасцю адносіцца і да таварыша Сталіна. Усе яго работы—сведчанне таго, як перадавая навука павінна рашуча ламаць старыя традыцыі, нормы і ўстанаўліваць новыя, ствараць новы рух і шляху да камунізму. Перадавая навука, вучыць таварыш Сталін, павінна засвойць усе каштоўнае, накопленое на працягу ўсёй гісторыі навуковага пазнання адкідаючы ўсё ўстарэлае, аджыўшае.

Падвяргаючы найглыбейшаму тэарэтычнаму аналізу вялікі, непераможны рух савецкага народа—стаханаўскі рух, таварыш Сталін дае ўсёй арміі савецкіх вучоных узоры таго, як перадавая навука павінна ламаць старыя нормы і ствараць новыя нормы, якія даюць неабмежаваныя магчымасці для усе паскараючага руху ўперад да камунізма.

Аналіз асаблівасцей стаханаўскага руху, перспектывы яго развіцця, задачы, пастаўленыя таварышом Сталіным перад перадавой савецкай навукай у сувязі са стаханаўскім рухам і сацыялістычным будаўніцтвам у цэлым.—усё гэта мае неацанімае значэнне для распрацоўкі савецкай навукі новых праблем, для яе паспяховага руху ўперад да новых гранічных заваяў. Таварыш Сталін адкрывае і на новую, невычарпаную крыніцу развіцця перадавой навукі ў нашай краіне. Паспяховае ажыццяўленне прынцыпаў сацыялізма прыводзіць да таго, што ўсе больш і больш перамагаецца процілегласць паміж разумовай і фізічнай працай, людзі фізічнай працы, павышаючы свой культурна-тэхнічны узровень, тым самым далучаюцца да разумовай працы, а перадавыя групы людзей фізічнай працы, людзі практыкі, пачынаюць прымаць актыўны ўдзел у вырашэнні складаных навуковых праблем, пракладваючы тым самым новыя шляхі для развіцця навукі. Перадавыя стаханаўцы у галіне прамысловасці, транспарту, у сельскай гаспадарцы, ламаючы старыя нормы і ўстанаўліваючы новыя нормы, якія заснаваны на разуме павышэння прадукцыйнасці працы, тым самым узабагацалі перадавую навуку, рухалі яе ўперад. Такія перадавыя ра-

¹⁾ Прамова тав. Сталіна на прыёме работнікаў вышэйшай школы 17 мая 1938 г.

бочыя, як Стаханаў, Гудаў, Бусыгін і многія іншыя, такія выдатныя практыкі сваёй справы, як Папанін, алтаіскі катэсінік Ефрэмаў і т. д. рухлюць уперад савецкую навуку, уплываючы сваімі працоўнымі гераічнымі ўчынкамі на яе развіццё. Кожны дзень сацыялістычнага будаўніцтва ў нашай краіне дае ўсе новых і новых актыўных удзельніку ў развіцці савецкай навукі, якія выходзяць з нізоў нашага выдатнага народа.

Таварыш Сталін вучыць нас, што перадавая навука павінна не толькі абслугоўваць народ, ламаць старыя нормы, традыцыі і ўстанаўляць новыя, але і даваць народу яснасць перспектывы, указваць на шляхі далейшага развіцця з'яў у прыродзе і ў грамадстве. Марксісцка-ленінская навука з'яўляецца адзінай навукай, якая забяспечвае правільнае прадбачанне асноўных шляхоў і асаблівасцей далейшага развіцця грамадскіх з'яў. У работах таварыша Сталіна даны здзіўляючыя ўзоры навуковага прадбачання.

Марксісцка-ленінская навука, як самая перадавая ў свеце навука, мае непераможную сілу перш за ўсё таму, што яна дае большэвіцкай партыі і ўсяму прагрэсіўнаму чалавецтву «магчымасць прыемнасці ў абстаноўцы, з'яўляючы ўнутраную сувязь акружаючых падзей, прадбачыць ход падзей і распазнаць не толькі тое, як і куды развіваюцца падзеі ў сучасным, але і тое, як і куды яны павінны развівацца ў будучым»¹⁾. А адсюль вывад—любая перадавая навука, любы вучоны, які аддае свае веды народу, павінны зыходзіць з марксісцка-ленінскай тэорыі, кіруюцца ёю. Толькі марксісцка-ленінская навука забяспечвае правільнае, сапраўды навуковае рашэнне самых складаных і цяжкіх пытанняў, узнікаючых у працэсе практыкі.

Вялікі савецкі народ пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна ідзе ўсе паклёнчымыя тэмпы дзякуючы больш шчасліваму і радаснаму будучага. Разам з іншымі бакамі грамадскага жыцця савецкіх людзей, нябачанымі тэмпамі будзе развівацца і наша перадавая навука. Могутны атрад савецкіх вучоных, узброены вялікімі сталінскімі ідэямі, пойдзе па шляху нябачанага росквіту самай перадавой, самай прагрэсіўнай навукі.

1) „Короткі курс гісторыі ВКП(б)“, стар. 322.

ПАКАЗЧЫК АРТЫКУЛАЎ,

зместаных у журнале „Большэвік Беларусі“
за 1939 год

	№№	Стар.
Сталін І. В.—Справаздачны даклад на XVIII з'ездзе партыі аб рабоце ЦК ВКП(б)	3	5—49
І. Сталін—Як разумее соцыял-дэмакратыя нацыянальнае пытанне?	12	61—74
І. Сталін—Клас пролетарыяў і партыя пролетарыяў	12	75—81
Кароткая біяграфія таварыша Сталіна	12	12—60
Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб прысва- енні тав. Сталіну звання Героя соцыялістычнай працы	12	2
Прывітанне таварыша Сталіна	11	2
Уступная прамова тав. В. Молатава	3	5—7
Молатаў В.—Трэці пяцігадовы план развіцця гаспадаркі СССР (даклад і заключнае слова)	3	84—145
Аб міжнародным становішчы і знешняй палітыцы СССР (даклад старшыні Соўнаркома СССР і Народнага Ка- місара замежных спраў тав. В. М. Молатава на Трэ- цяй Сесіі Вярхоўнага Савета СССР 31 мая 1939 года)	6	20—26
Прамова тав. Молатава пры адкрыцці Усесаюзнай сельска- гаспадарчай выстаўкі 1-га жніўня 1939 года	8	2—7
Аб ратыфікацыі Савецка-германскага дагавора аб не- нападзе. (Паведамленне тав. Молатава на пасяджэнні Вярхоўнага Савета СССР 31 жніўня 1939 года)	9	2—9
Прамова на радыё Старшыні Савета Народных Камісараў СССР тав. В. М. Молатава 17 верасня 1939 года	9	11—43
Аб знешняй палітыцы Савецкага Саюза (даклад Стар- шыні Савета Народных Камісараў і Народнага Камі- сара Замежных спраў тав. В. М. Молатава на па- сяджэнні Вярхоўнага Савета Саюза ССР 31 кастрыч- ніка 1939 года)	10	13—24
XXII гадавіна Кастрычніцкай рэвалюцыі (даклад тав. В. М. Молатава на ўрачыстым пасяджэнні Маскоўскага Савета 6 лістапада 1939 года)	10	25—36
Прамова на радыё Старшыні Савета Народных Камісараў СССР тав. В. М. Молатава (29 лістапада 1939 года)	11	4—5
Варашылаў К.—Прамова на XVIII з'ездзе ВКП(б)	4	60—92
Аб праекце закона аб усеагульным воінскім абавязку (даклад Наркома Абароны СССР маршала Савецкага Саюза тав. К. Е. Варашылава)	9	10—21
Жданаў А.—Змяненні ў Статуте ВКП(б)	3	146—193
Андрэеў А.—Прамова на XVIII з'ездзе ВКП(б)	4	11—15
Мануільскі Д.—Даклад дэлегацыі ВКП(б) у ВККІ	3	80—83
Мануільскі Д.—Сталін і сусветны камуністычны рух	5	9—22
Перадавы—Трыумф ленінізма	1	7—15
Перадавы—XVIII з'езд большэвіцкай партыі	2	39—50
Перадавы—Першае Мая—дзень міжнароднай пролетарскай салідарнасці	4	116—121
Перадавы—Ператворым у жыццё рашэнні XVIII з'езда ВКП(б) Перадавы—Магутная зброя ў барацьбе за далейшае ўмаца- ванне калгаснага ладу	5	2—8
Перадавы—Магутны флот магутнай дзяржавы	6	27—34
Перадавы—XXV Міжнародны Юнацкі Дзень	7	16—20
Перадавы—XXV Міжнародны Юнацкі Дзень	8	5—11
Перадавы—Другая Сесія Вярхоўнага Савета СССР	8	12—20
Перадавы—IV Надзвычайная Сесія Вярхоўнага Савета СССР Перадавы—Вялікае Свята Савецкага народа	9	24—48
Перадавы—Пад вялікім сцягам Сталінскай Канстытуцыі	10	37—46
	11	29—24

		Стар.
Аб мерапрыемствах па ўпарадкаванню працоўнай дысцыпліны, паляпшэнню практыкі дзяржаўнага сацыяльнага страхавання і барацьбе са злоўжываннямі ў гэтай справе. (Пастанова СНК СССР, ЦК ВКП(б) і ВЦСПС)	1	78—84
Аб рэалізацыі пастановы СНК СССР, ЦК ВКП(б) і ВЦСПС		
Аб мерапрыемствах па ўпарадкаванню працоўнай дысцыпліны, паляпшэнню практыкі дзяржаўнага сацыяльнага страхавання і барацьбе са злоўжываннямі ў гэтай справе* (Пастанова бюро ЦК КП(б)Б)	1	80—89
Аб правядзенні сходаў першых партарганізацый, расійскіх, гарадскіх, краевых партканферэнцый і з'ездаў нацкомпартай у сувязі са скліканнем XVIII з'езда ВКП(б). (Пастанова ЦК ВКП(б))	2	8
Аб абмеркаванні тэзісаў к XVIII партыйнаму з'езду. (Пастанова ЦК ВКП(б))	2	34
Аб мерах аховы грамадскіх зямель калгасаў ад разбазарвання. (Пастанова ЦК ВКП(б) і СНК СССР)	6	3—7
Аб падрыхтоўцы да ўборкі ўраджаю і загатоўак сельскагаспадарчых прадуктаў у 1939 годзе. (Пастанова ЦК ВКП(б) і СНК СССР)	6	8—19
Аб мерапрыемствах па развіццю грамадскай жылёлагадоўлі ў калгасах. (Пастанова СНК СССР і ЦК ВКП(б))	7	2—15
Аб пазнаёмы з прапаганды марксізма-ленінізма ў Беларускай ССР, Орлоўскай і Курскай абласцях (Пастанова ЦК ВКП(б))	9	101—104
Аб ратыфікацыі дагавора аб ненападзе паміж Савецкім Саюзам і Германіяй	9	40
Ад аддзела кансультацый журналу „Большэвік Беларусі“	6	103—104
Ажгірэў—Вучэнне тав. Сталіна аб калектывізацыі сельскай гаспадаркі	12	100—109
Балбатун Ю.—Як я вывучаю гісторыю ВКП(б)	7	13—54
Бедзін В.—Барацьба супроць рэлігіі—барацьба за камунізм	3	23—35
Бедзін В.—Па-большэвіцку кіраваць работай агітатараў	6	51—57
Будзённы С.—Чырвоная конніца ў грамадзянскай вайне (к 20-годдзю Першай коннай арміі)	11	33—42
Васецкі—Сталін—вялікі карыфей навукі	12	135—143
Власаў А.—Вызваленая зямля	10	71—74
Выбары камісіі па змяненню праграмы ВКП(б)	3	140—240
Гершман М.—Першыя вынікі перабудовы партпрапаганды	5	54—58
Гладзікаў Т.—Народнае паўстанне ў Кітаі ў 1900 годзе	2	104—112
Гладзікаў Т.—Што такое „Крымская кампанія“	1	74—77
Гракаў Н.—Рэвалюцыйны рух на Беларусі ў студзенскія дні 1905 г.	1	42—49
Гурэвіч С.—Нястомна ўмацоўваць абаронную магутнасць нашай краіны	7	48—52
Да ведама ўсіх арганізацый ВКП(б)	1	3
Дваццацігоддзе першай сусветнай імперыялістычнай пайны	7	55—70
Дворкін Г.—У барацьбе за высокі ўраджай	6	35—40
Драгілеў М.—Прадукцыйныя сілы і вытворчыя адносіны	11	65—88
Дэкларацыя Народнага Сабрання Заходняй Беларусі аб дзяржаўнай уладзе	10	6—7
Дэкларацыя Народнага Сабрання Заходняй Беларусі аб уваходжанні Заходняй Беларусі ў састаў Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі	10	8
Дэкларацыя Народнага Сабрання Заходняй Беларусі аб канфіскацыі памешчыцкіх зямель	10	9
Дэкларацыя Народнага Сабрання Заходняй Беларусі аб нацыяналізацыі банкаў і буйнай прамысловасці	10	10
Ероміхін Ф.—Камуністычнае выхаванне мас і перамаганне рэлігійных перажыткаў	9	86—89
Закон аб усеагульным воінскім абавязку	9	22—22
Закон аб сельскагаспадарчым падатку	9	33—39
Закон аб уключэнні Заходняй Украіны ў састаў Саюза Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік	0	11

	№№	Стар
✓ Закон аб уключэнні Заходняй Беларусі ў састаў Саюза Совецкіх Соцыялістычных Рэспублік	10	12
✓ Закон аб прыняцці Заходняй Беларусі ў састаў Беларускай Совецкай Соцыялістычнай Рэспублікі	11	III
✓ Заява поўнамоцнай камісіі Народнага Сабраання Заходняй Беларусі. (Прамова тав. Малевіча А. С.)	11	6—11
Зельцэр Б.—Строга захоўваць прынцып індывідуальнага адбору ў партыю	6	45—50
Зельцэр Б.—За большэвіцкае кіраўніцтва калгасамі	7	31—33
Змяненні ў статуте ВКП(б)—Тэзісы даклада тав. Жданова на XVIII з'ездзе ВКП(б), адабраныя ў асноўным Палітбюро ЦК ВКП(б)	2	26—37
Ільічоў—Філасофская праца тав. Сталіна	12	124—134
Імя Серго будзе жыць у вяках (да 2-годдзя з дня смерці Серго Орджанікідзе)	2	51—54
Інфармацыйнае паведамленне аб чарговым пленуме ЦК ВКП(б)	6	2
Інфармацыйнае паведамленне	6	2
Кніга аб вялікай перамозе	7	101—104
Колатаў М. і Хаіт Б.—Палітычныя актыўнасць мас	11	43—46
Кошалеў—Вучэнне тав. Сталіна аб соцыялістычнай індустрыялізацыі краіны	12	82—99
Крушкел Н.—Ленін і Сталін з дня Брэста	1	16—29
Кудраеў В.—За большэвіцкае ажыццяўленне рашэнняў стужэнскага (1938 года) пленума ЦК ВКП(б)	1	36—41
Кудраеў В.—Партсход—школа камунізма	2	63—67
Кулагін М.—Па-большэвіцку сустраць Трэці ўсесаюзны з'езд калгаснікаў	7	21—30
Кураў А.—Вучыцца ў Леніна працаваць з кнігамі	1	30—35
Ладныжын П.—Друк—рашчучая зорка прапаганды	6	83—87
Леўтоў І.—Аб Нардзе 22-х большэвікоў	1	63—73
Леўчанка Д.—Разгром японскіх самураіў ля возера Хасан	8	35—45
Ліберман Б.—Усесаюзная сельскагаспадарчая выстаўка	9	74—85
Лочмель І.—Адмена прыгоннага права на Беларусі ў 1861 г.	5	84—95
Лочмель І.—Вызваленне Беларусі ад белапольскіх акупантаў	6	88—102
Лочмель І.—З гісторыі барацьбы рускага, беларускага і украінскага народаў супроць нашэства шведаў у 1708—1709 гг.	9	90—100
Маневіч І.—Большэвікі Палескай арганізацыі ў Кастрычніцкія дні 1917 г.	10	81—89
Матлахаў Д.—Прыём у партыю па новаму статуту	6	41—44
Маханёк Г.—Вялікі рэвалюцыйнер-дэмакрат (да 50-годдзя з дня смерці Н. Г. Чэрнышэўскага)	10	94—104
Міхалап Ф.—Аграрная праграма большэвізма ў буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі	8	52—63
✓ Народнае Сабраанне Заходняй Беларусі—таварышу Сіціну	10	2—3
✓ Народнае Сабраанне Заходняй Беларусі—таварышу В. М. Маладзеву	10	4
Народнае Сабраанне Заходняй Беларусі—тав. К. Г. Варанца	10	5
Новік С.—Рашуча змагацца з разбазарваннем грамадскіх зямель калгасаў	7	40—47
Нястомна авалодваць марксісцка-ленінскай тэорыяй	11	25—32
Паводле статута ЦК ВКП(б) і СНК СССР і Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб смерці Н. К. Крушкел	2	2
Паводле статута Леніна—Сталіна	10	17—51
Паводле статута ў абласных, раённых, гарадскіх, сельскіх і пасялковых Саветах дэпутатаў працоўных СССР	8	85—98
Панамарэнка П.—Прамова на XVIII з'ездзе ВКП(б)	4	93—100
Прамова Старшынні Савета Народных Камісараў БССР дэпутата тав. Кісялёва К. В.	11	12—18
Прывітанне ў сувязі з 20-годдзем БССР	1	4—6
Прывітанне ЦК КП(б) і СНК БССР байцам, камандзірам і падатрабнікам кавалерыіскіх часцей і з'яднанняў Беларускага фронту	11	3
Прывітанне тав. Сталіну ў сувязі з 60-годдзем з дня нараджэння	12	3—11

	№№	Стар.
выкладны план вывучэння матэрыялаў XVIII з'езда ВКП(б) (для лекцый, дакладаў, гутарак і самастойнай працы)	4	122—131
выкладны план вывучэння „Палажэння аб выбарах у аб- ласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя Со- веты дэпутатаў працоўных БССР“	8	99—103
бчынскі А.—Дапамагчы інтэлігенцыі авалодаць большэ- візмам	2 X)	68—74
бчынскі А.—Роля і задачы савецкай інтэлігенцыі ў святле рашэнняў XVIII з'езда партыі	5	44—53
скін Х.—За большэвіцкае спалучэнне палітычнай работы з гаспадарчай	5	59—62
стлумачэнне СНК СССР, ЦК ВКП(б) і ВЦСПС аб спагнан- нях за спазненне на работу	1	85
бенчык П.—Аб значэнні кнігі Плеханова „Да пытання аб развіцці маністычнага погляду на гісторыю“ ў прапа- гандзе ідэй марксізма ў Расіі	2	90—107
бенчык П.—Аб кнізе Леніна „Матэрыялізм і эмпірыкры- тыцызм“	7	71—87
валюцыя XVIII з'езда ВКП(б) па справаздаччаму дакладу тав. Сталіна аб рабоце ЦК ВКП(б)	4	2
валюцыя XVIII з'езда ВКП(б) па справаздаччаму дакладу тав. Мануільскага аб рабоце дэлегацыі ВКП(б) у ВККІ	4	2
валюцыя XVIII з'езда ВКП(б) па дакладу тав. Молатава аб трэцім пяцігадовым плане развіцця народнай гаспа- даркі СССР (1938—1942 г.г.)	4	3—27
валюцыя XVIII з'езда ВКП(б) па дакладу тав. Жданова аб змяненнях у статucie ВКП(б)	4	23—39
ладкоў І.—Аб выкладанні асноў марксізма-ленінізма ў ВНУ БССР	6 X)	58—66
ладкоў І.—Лютаская буржуазна-дэмакратычная рэволю- цыя 1917 г. у Расіі	8	64—84
ладкоў І.—Палкі барацьбіт за справу Леніна—Сталіна (памяці С. М. Кірава)	11	47—52
онаў І.—Рост матэрыяльнага добрабыту працоўных БССР	9	69—73
онаў І.—75-годдзе аснавання Першага Інтэрнацыянала (гістарычная даведка)	10	89—93
таў ЦК ВКП(б)	3	197—198
м А.—Аб двух родах войн	2	75—89
іёнаў Г.—Комсамол—верны памочнік партыі	5	36—43
іёнаў Г.—Шырэй размах агітработы да выбараў у мясцо- выя саветы	8	21—28
ца свабоды і шчасця засвяціла над вызваленай зямлёю	9 ✓	49—53
тут Усесаюзнай Комуністычнай Партыі большэвікоў. Секцыя Комуністычнага Інтэрнацыянала. (Прынят ад- нагалосна XVIII з'ездам ВКП(б))	4	101—115
рнін Н.—Выбары ў мясцовыя саветы дэпутатаў працоў- ных	10	75—80
рнін Н.—Вучэнне Леніна—Сталіна аб Саветах	11	53—64
аз С.—Аб ролі асобы ў гісторыі	1	50—62
аз С.—Што такое матэрыялізм і ідэалізм	7	88—97
мачэнне некаторых філасофскіх тэрмінаў, якія сустра- каюцца ў артыкулах П. Рубенчыка і С. Топыза, змеш- чаных у гэтым нумары журнала	7	98—100
і пяцігадовы план развіцця народнай гаспадаркі СССР (1938—1942 г.г.). Тэзісы даклада тав. В. Молатава на XVIII з'ездзе ВКП(б), адабраныя ў асноўным Па- літбюро ЦК ВКП(б)	2	5—25
ібейн Д.—Вышэй сцяг соцыялістычнага спаборніцтва	8	29—37
н-Юмскі.—Чаму распалася польская дзяржава	10	61—70
цько І.—Размяшчэнне соцыялістычнай прамысловасці Бе- ларускай ССР у трэцім пяцігоддзі	6	71—82
ны І.—Прамысловасць і сельская гаспадарка БССР к XXII гадавіне Вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэвалюцыі	10 ✓	52—60

Паказчык артыкулаў

	№	Стар.
Шпітальнік Б.—Больш чыласці да пісем рабселькораў . . .	5	63—67
Шпітальнік Б. і Белкін М.—Актыўны памочнік партыі . . .	6	67—70
Шпітальнік Б.—Аб мове раенных газет . . .	8	46—51
Элімелах.—Вучэнне тав. Сталіна аб соцыялістычнай дзяр- жаве ў капіталістычным акружэнні . . .	12	110—123
Якаўлеў К.—21 год Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскога Флота . . .	2	55—62
Якуб Г.—Французскія матэрыялісты XVIII века . . .	5	68—83
Яраслаўскі Ем.—Каму мы ідзем на дапамогу . . .	9	54—61
Яраслаўскі Ем.—Эпіцыклапедыя асноўных ведаў марксізма- ленінізма. (Да гадавіны выхаду Кароткага курса гісторыі ВКП(б)*) . . .	9	62—68

Уп. Галоўліта БССР № 15.
Тыраж 10.000 экз.
492.800 друк. зн. (91/4 арк.)
Здана ў набор 14/XII-39 г.
Надрукавана да друку 7/I—40 г.

РЭДАКЦЫЯ

7
0
1
23
2
3
51
8

LET

ЦАНА 40 кап.

B0000000 19889 12

Адкрыта падпіска на 1940 год

на тэарэтычны і палітычны журнал ЦК КП(б)Б

Большэвік Беларусі

Год выдання 14

„Большэвік Беларусі“ разлічан на шырокі партыйны і комсамольскі актыў, на партыйныя і непартыйныя кадры савецкай інтэлігенцыі.

„Большэвік Беларусі“ ставіць сваёй задачай аказанне дапамогі таварышам, якія працуюць над вывучэннем тэорыі марксізма-ленінізма, у першую чаргу над вывучэннем „Кароткага курса гісторыі ВКП(б)“.

„Большэвік Беларусі“ змяшчае галоўным чынам тэарэтычныя артыкулы па пытаннях марксізма-ленінізма, а таксама публікуе на сваіх старонках кансультацыі, адказы чытачам па пытаннях марксізма-ленінізма і метадычныя ўказанні таварышам, якія вывучаюць гісторыю ВКП(б).

„Большэвік Беларусі“ асвятляе вопыт большэвіцкай прапаганды (самастойнай работы над вывучэннем „Кароткага курса гісторыі ВКП(б)“ і твораў Маркса-Энгельса-Леніна-Сталіна і іншых прарабавых прапагандыстаў, вопыт і практыку работы партыйных і савецкіх арганізацый, пытанні сацыялістычнага будаўніцтва, сацыяльнай палітыкі і міжнароднага дзеяння.

падпісная цана:

На 12 мес. . . . 4 р. 20 к.
„ 6 „ 2 р. 40 к.
„ 3 „ 1 р. 20 к.
„ 1 „ 40 к.

падпіска прымаецца:

штомесячна ўсім раённым канторам савецкай уладзіраванымі па друку на прадпрыемствах усімі паштовымі аддзяленнямі і месцамі перадачы.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Карла Маркса, пакой 13. Тэлефон № 24-887.

УВАГА!

Па ўсіх пытаннях падпіскі, распаўсюджвання, перадачы і дэталі журналу ЦК КП(б)Б „Большэвік Беларусі“ належаць адрасіраваць у паштоўцу ЦК КП(б)Б „Звязта“ (Мінск, Савецкая, 49, пакой 2, тэлефон № 2-580).

93 21 1

КРАСНОСЛАВСКАЯ
СОСЛОВИЯ